

ELMİN ABDULLAYEV

T.C.
GAZİ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

YÜKSEK
LİSANS
TEZİ

KADINA YÖNELİK ŞİDDETLE MÜCADELE
KAPSAMINDA KADIN KONUKEVLERİ:
BAKÜ ÖRNEĞİ

ELMİN ABDULLAYEV

ÇALIŞMA EKONOMİSİ VE ENDÜSTRİ İLİŞKİLERİ ANABİLİM DALI
SOSYAL YAPI VE SOSYAL ÇALIŞMA BİLİM DALI

AĞUSTOS 2021

ÇALIŞMA EKONOMİSİ VE ENDÜSTRİ İLİŞKİLERİ ANABİLİM DALI
SOSYAL YAPI VE SOSYAL ÇALIŞMA BİLİM DALI

AĞUSTOS 2021

**KADINA YÖNELİK ŞİDDETLE MÜCADELE KAPSAMINDA KADIN
KONUKEVLERİ: BAKÜ ÖRNEĞİ**

Elmin ABDULLAYEV

YÜKSEK LİSANS TEZİ

**ÇALIŞMA EKONOMİSİ VE ENDÜSTRİ İLİŞKİLERİ ANABİLİM DALI
SOSYAL YAPI VE SOSYAL ÇALIŞMA BİLİM DALI**

**GAZİ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ**

AĞUSTOS 2021

ETİK BEYAN

Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tez Yazım Kurallarına uygun olarak hazırladığım bu tez çalışmada; tez içinde sunduğum verileri, bilgileri ve dokümanları akademik ve etik kurallar çerçevesinde elde ettiğimi, tüm bilgi, belge, değerlendirme ve sonuçları bilimsel etik ve ahlak kurallarına uygun olarak sunduğumu, tez çalışmada yararlandığım eserlerin tümüne uygun atıfta bulunarak kaynak gösterdiğimi, kullanılan verilerde herhangi bir değişiklik yapmadığımı, bu tezde sunduğum çalışmanın özgün olduğunu bildirir, aksi bir durumda aleyhime doğabilecek tüm hak kayıplarını kabullendiğimi beyan ederim.

Elmin ABDULLAYEV

24/08/2021

KADINA YÖNELİK ŞİDDETLE MÜCADELE KAPSAMINDA KADIN KONUKEVLERİ: BAKÜ ÖRNEĞİ

(Yüksek Lisans Tezi)

Elmin ABDULLAYEV

GAZİ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

Ağustos 2021

ÖZET

Araştırma kapsamında Azerbaycan'ın başkenti Bakü'de yerleşen Temiz Dünya Kadınlara Yardım Birliği tarafından faaliyet gösteren kadın konukevinde kalan 50 şiddet mağduru kadınla görüşme yapılmıştır. Bu araştırmada söz konusu kadın konukevinde barınan kadınların kadına yönelik şiddete ve kadın konukevine bakışı ele alınmıştır. Araştırma sonunda kadınların en fazla eşleri tarafından şiddete maruz kaldığı tespit edilmiştir. Kadınların eşlerinin yanı sıra başka kişilerce de şiddete uğradığı görülmüştür. Kadına yönelik şiddetin tetikleyicisinin büyük ölçüde ekonomik sıkıntı, işsizlik olduğu ortaya çıkmıştır. Kadına yönelik şiddetle mücadele kapsamında kadının yakın çevresinin ve ilgili kurumların önemli bir kısmının gereken desteği vermediği belirlenmiştir. Araştırmada ulaşılan bir başka önemli sonuç ise kadın konukevinde verilen hizmetlerden kadınların memnun olduğunu belirtmesi olmuştur. Kadınların konukevinden ayrıldıktan sonra en fazla yeni bir hayat kurmak istedikleri görülmüştür.

Bilim Kodu : 113505
Anahtar Kelimeler : Kadına Yönelik Şiddet, Şiddetle Mücadelede Ulusal Mevzuat,
Kadın Konukevleri
Sayfa Adedi : 163
Tez Danışmanı : Doç. Dr. Banu METİN

**WOMEN'S SHELTERS WITHIN COMBATING VIOLENCE AGAINST WOMEN:
THE CASE OF BAKU**
(M.S. Thesis)

Elmin ABDULLAYEV

GAZİ UNIVERSITY
GRADUATE SCHOOL OF SOCIAL SCIENCES
August 2021

ABSTRACT

This study included interviews with 50 victims of violence in a women's shelter, which was run by Clean World Women's Aid Association in Baku, the capital of 'Azerbaijan'. In this research, the addressed women are women residing in a shelter. In this study, the attitude of women staying in the aforementioned women's shelter towards violence against women and women's shelter was discussed. At the end of the study, it was concluded that women were subject to violence mostly by their husbands. Besides being abused by their husbands we have also concluded that women have been abused by other people as well. The driver of violence against women was determined to be economic difficulty and unemployment to a large extent. Women's silence against violence, the ineffective or non-existent role of the women's surrounding environment and related institutions not providing the necessary support were also observed in this study. Another important result of the study was that women were satisfied with the services provided at the female guesthouse. It was found that women wanted to start a new life most after leaving the shelter.

Science Code	: 113505
Key Words	: Violence Against Women, National Legislation On Combating Violence, Women's Shelters
Page Number	: 163
Supervisor	: Doc. Dr. Banu METİN

TEŞEKKÜR

Araştırmanın tüm aşamalarında bana destek veren, bilgi ve deneyimlerini paylaşan değerli tez danışmanım Doç. Dr. Banu METİN'e sonsuz şükranlarımı sunarım. Hayatımın bütün zor anlarında yanımda olan, beni benden daha çok seven canım aileme ve değerli arkadaşlarıma teşekkür ediyorum.

Aynı zamanda kardeş ülke Türkiye'ye geldiğimden şimdiye kadar her türlü olanaklarıyla bana destek olan Yurt Dışı Türkler ve Akraba Topluluklar Başkanlığı'na şükranlarımı sunarım.

İÇİNDEKİLER

	Sayfa
ÖZET	iv
ABSTRACT.....	v
TEŞEKKÜR.....	vi
İÇİNDEKİLER	vii
ÇİZELGELERİN LİSTESİ.....	xii
KISALTMALAR.....	xiv
GİRİŞ	1

1. BÖLÜM

KADINA YÖNELİK ŞİDDETİN TANIMI VE ÖZELLİKLERİ

1.1. Kadına Uygulanan Şiddetin Yaygın Biçimleri	7
1.1.1. Fiziksel Şiddet.....	8
1.1.2. Psikolojik Şiddet	9
1.1.3. Ekonomik Şiddet.....	11
1.1.4. Cinsel Şiddet	14
1.1.5. Israrlı Takip.....	16
1.2. Kadına Yönelik Şiddetin Nedenleri	18
1.3. Kadının Şiddet Ortamından Ayrılmasını Zorlaştıran Faktörler	24
1.4. Kadına Yönelik Şiddetin Kadınlar Üzerindeki Etkileri	29
1.5. Kadına Yönelik Şiddetin Çocuklar Üzerindeki Etkileri	31
1.6. Kadına Yönelik Şiddetin Toplum Üzerindeki Etkileri	34

2. BÖLÜM

AZERBAYCAN'DA KADINA KARŞI ŞİDDETİ ÖNLEMeye YÖNELİK HUKUKİ DÜZENLEMELER

2.1. Anayasa.....	38
2.2. Azerbaycan Cumhuriyeti Ceza Kanunu.....	43

Sayfa

2.3. Azerbaycan Cumhuriyeti Aile Kanunu.....	51
2.4. Toplumsal Cinsiyet Eşitliğinin Sağlanması Hakkında Kanun.....	55
2.5. Aile İçi Şiddetin Önlenmesi Kanunu	61
2.6. Azerbaycan Cumhuriyeti İdari Suçlar Kanunu.....	72

3. BÖLÜM**KADIN KONUKEVLERİ**

3.1. Konukevlerinin Ortaya Çıkışı	77
3.2. Konukevlerinin Amaç ve Önemi	79
3.3. Konukevlerinin İşleyiş Modelleri	80
3.3.1. Bağımsız Konukevleri.....	80
3.3.2. Yarı Bağımsız Konukevleri.....	81
3.3.3. Belediyelere Bağlı Konukevleri.....	81
3.3.4. Devlete Bağlı Konukevleri.....	82
3.4. Konukevi Öncesi Hizmetler.....	83
3.4.1. Kadın Danışma Merkezi	83
3.4.2. Acil Yardım Hatları.....	84
3.5. Konukevine Kabul Edilme Nedenleri ve Koşulları	84
3.6. Konukevine Kayıt Sırasında Gereken Belgeler	85
3.7. Konukevinde Kalış Süresi.....	86
3.8. Konukevinde Kadınlara Kaldıkları Süre Boyunca Verilen Hizmetler	86
3.8.1. Güvenlik.....	87
3.8.2. Danışmanlık	88
3.8.3. Hukuksal Destek	89
3.8.4. Psikolojik Destek	90
3.8.5. Tıbbi Destek	91
3.8.6. Mali Konuda Destek	92

Sayfa

3.8.7. İş Konusunda Destek.....	92
3.8.8. Ev Desteği	93
3.8.9. Kadınlarla Birlikte Gelen Çocuklara Yönelik Hizmetler	93
3.9. Çalışanların Nitelikleri.....	95
3.10. Konukevinden Ayrılma.....	95
3.11. Yöntem.....	96
3.11.1. Araştırmanın Amacı	96
3.11.2. Araştırmanın Modeli	97
3.11.3. Araştırmanın Önemi.....	97
3.11.4. Araştırmanın Örneklemi.....	98
3.11.5. Araştırmanın Sınırlılıkları	98
3.11.6. Araştırma Verilerinin Toplanması	99
3.11.7. Araştırma Verilerinin Analizi	99
3.11.8. Araştırma Bulguları ve Yorumları	100
3.11.8.1. Kadın konukevinde kalan kadınların sosyo-demografik özellikleri.....	100
3.11.8.1.1. Kadın konukevinde kalan kadınların yaş durumu	100
3.11.8.1.2. Kadın konukevinde kalan kadınların medeni durumu.....	101
3.11.8.1.3. Kadın konukevinde kalan kadınların evlenme biçimi	102
3.11.8.1.4. Kadın konukevinde kalan kadınların eğitim düzeyi	103
3.11.8.2. Kadın konukevinde kalan kadınların maruz kaldığı şiddetin türleri ve kadınların maruz kaldığı şiddetin uygulayıcısı	104
3.11.8.2.1. Kadın konukevinde kalan kadınların yaşadığı şiddetin türü.....	104
3.11.8.2.2. Kadın konukevinde kalan kadınların maruz kaldığı şiddetin uygulayıcısı.....	109
3.11.8.3. Kadın konukevinde kalan kadınların maruz kaldıkları şiddete ilişkin bakışları	110
3.11.8.3.1. Kadın konukevinde kalan kadınlara göre maruz kaldıkları şiddetin neden(ler)i.....	110

Sayfa

3.11.8.3.2. Kadın konukevinde kalan kadınlara göre haklı görülebilecek bir şiddet türünün olup olmadığı.....	112
3.11.8.3.3. Kadın konukevinde kalan kadınların maruz kaldığı şiddet karşısında verdikleri tepki.....	113
3.8.11.3.4. Kadın konukevinde kalan kadınların maruz kaldığı şiddet ortamında yaşamını sürdürme nedenleri	115
3.11.8.3.5. Kadın konukevinde kalan kadınların şiddete maruz kaldığında ilk başvurduğu kurum veya kuruluşlar	117
3.11.8.4. Kadın konukevinde kalan kadınların maruz kaldığı şiddete yönelik yakın çevresinin ve ilgili kurum/kuruluşların gereken hassasiyeti gösterip/göstermemesi.....	118
3.11.8.4.1. Kadın konukevinde kalan kadınların maruz kaldığı şiddete karşı yakın çevresinin verdiği tepki.....	118
3.11.8.4.2. Kadın konukevinde kalan kadınların maruz kaldığı şiddet karşısında başvurduğu kurum/kuruluşların sorumluluklarını yerine getirme biçimi	119
3.11.8.5. Kadın konukevinde kalan kadınların konukevine ilişkin bakışları	120
3.11.8.5.1. Kadınların kadın konukevine geliş nedeni	120
3.11.8.5.2. Kadınların kadın konukevinden haberdar olma şekli	121
3.11.8.5.3. Kadınların kadın konukevinde kaldıkları süre.....	122
3.11.8.5.4. Kadınların kadın konukevinde kaldığı süreyi yeterli bulup bulmaması.....	123
3.11.8.5.5. Kadınların kadın konukevinde aldıkları hizmetler	124
3.11.8.5.6. Kadın konukevinde kadınlara aile içi şiddetin önlenmesi hakkında Azerbaycan Cumhuriyeti'nin kanunu hakkında gerekli bilgilendirmenin yapıp yapılmadığı.....	126
3.11.8.5.7. Kadınlara göre kadın konukevlerinin nasıl olması gerektiği.....	127
3.11.8.5.8. Kadın konukevlerinin kadınlar için ifade ettiği anlam	128
3.11.8.5.9. Kadınların kadın konukevinde kalarak edindiği kazanımlar	129
3.11.8.5.10. Kadınların kadın konukevinden ayrıldıktan sonraki planları	130
SONUÇ.....	133
KAYNAKLAR	137

Sayfa

EKLER.....	153
EK-1. Anket Formları	154
ÖZGEÇMİŞ.....	163

ÇİZELGELERİN LİSTESİ

Çizelge	Sayfa
Çizelge 3.1. Kadın konukevinde kalan kadınların yaş durumu	100
Çizelge 3.2. Kadın konukevinde kalan kadınların medeni durumu.....	101
Çizelge 3.3. Kadın konukevinde kalan kadınların evlenme biçimi	102
Çizelge 3.4. Kadın konukevinde kalan kadınların eğitim düzeyi	103
Çizelge 3.5. Kadın konukevinde kalan kadınların yaşadığı şiddetin türü	104
Çizelge 3.6. Kadın konukevinde kalan kadınların fiziksel şiddetin ağırlıklı olarak maruz kaldığı biçim(ler)i.....	105
Çizelge 3.7. Kadın konukevinde kalan kadınların psikolojik şiddetin ağırlıklı olarak maruz kaldığı biçim(ler)i.....	106
Çizelge 3.8. Kadın konukevinde kalan kadınların ekonomik şiddetin ağırlıklı olarak maruz kaldığı biçim(ler)i.....	107
Çizelge 3.9. Kadın konukevinde kalan kadınların ısrarlı takibin ağırlıklı olarak maruz kaldığı biçim(ler)i.....	108
Çizelge 3.10. Kadın konukevinde kalan kadınların maruz kaldığı şiddetin uygulayıcısı .	109
Çizelge 3.11. Kadın konukevinde kalan kadınlara göre maruz kaldıkları şiddetin neden(ler)i	110
Çizelge 3.12. Kadın konukevinde kalan kadınlara göre haklı görülebilecek bir şiddet türünün olup olmadığı	112
Çizelge 3.13. Kadın konukevinde kalan kadınların maruz kaldığı şiddet karşısında verdikleri tepki	113
Çizelge 3.14. Kadın konukevinde kalan kadınların maruz kaldığı şiddet ortamında yaşamını sürdürme nedenleri	115
Çizelge 3.15. Kadın konukevinde kalan kadınların şiddete maruz kaldığında ilk başvurduğu kurum veya kuruluşlar	117
Çizelge 3.16. Kadın konukevinde kalan kadınların maruz kaldığı şiddete karşı yakın çevresinin verdiği tepki	118
Çizelge 3.17. Kadın konukevinde kalan kadınların maruz kaldığı şiddet karşısında başvurduğu kurum/kuruluşların sorumluluklarını yerine getirme biçimi ...	119
Çizelge 3.18. Kadınların kadın konukevine geliş nedeni	120
Çizelge 3.19. Kadınların kadın konukeviden haberdar olma şekli.....	121

Çizelge	Sayfa
Çizelge 3.20. Kadınların kadın konukevinde kaldıkları süre	122
Çizelge 3.21. Kadınların kadın konukevinde kaldığı süreyi yeterli bulup bulmaması.....	123
Çizelge 3.22. Kadınların kadın konukevinde aldıkları hizmetler	124
Çizelge 3.23. Kadınların kadın konukevinde verilen hizmetlerden memnuniyet düzeyi..	125
Çizelge 3.24. Kadın konukevinde kadınlara aile içi şiddetin önlenmesi hakkında Azerbaycan Cumhuriyeti'nin kanunu hakkında gerekli bilgilendirmenin yapılıp yapılmadığı.....	126
Çizelge 3.25. Kadınlara göre kadın konukevlerinin nasıl olması gerektiği.....	127
Çizelge 3.26. Kadın konukevlerinin kadınlar için ifade ettiği anlam	128
Çizelge 3.27. Kadınların kadın konukevinde kalarak edindiği kazanımlar	129
Çizelge 3.28. Kadınların kadın konukeviden ayrıldıktan sonraki planları	130

KISALTMALAR

Bu çalışmada kullanılmış kısaltmalar, açıklamaları ile aşağıda sunulmuştur.

Kısaltmalar	Açıklamalar
AGİT	Avrupa Güvenlik ve İşbirliği Teşkilatı
CEDAW	Kadınlara Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Önlenmesi Sözleşmesi
KSGM	Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü
OECD	İktisadi İşbirliği ve Kalkınma Teşkilatı
WHO	Dünya Sağlık Örgütü

GİRİŞ

Şiddet çok sayıda tezahürü olan evrensel bir sorundur (Azerbaijan Human Development Report, 2007). Bir kişinin diğerinin bedeni üzerinde zor uygulaması, fiziksel hasarlara sebep olması, güç uygulamakla özgürlüğünü sınırlaması, duygusal bozukluğa yol açması şiddet olarak tanımlanmaktadır (Ünsal, 1996: 29).

Kadının fiziksel ve zihinsel bütünlüğüne zarar verebilecek her türlü eylem ise kadına yönelik şiddettir (Cihan ve Karakaya, 2017: 298). Kadına uygulanan şiddet sözel şiddetten başlayarak kadının ölümüne kadar yol alan geniş bir yelpazeyi kapsamaktadır. Kadınlar genellikle şiddetin fiziksel, psikolojik, ekonomik, cinsel ve az bilinen, fakat yaygın olan ısrarlı takip türlerine maruz kalmaktadır. Kadına yönelik şiddet, bireysel özgürlükleri ve kadınların temel hak ve özgürlükleri erkeklerle eşit şartlarda kullanmasını kısıtlayarak kadınları toplumda ikincil konuma itmektedir. Kadına yönelik şiddet eşit olmayan güç ilişkileri sonucu ortaya çıkmaktadır. Erkekler genellikle şiddet uygulamakla kadın üzerindeki kontrolünü ve otoritesini korumak istemektedir. Maruz kalınan şiddet ataerkil düzenin pekiştirilmesi ve sürdürülmesinde en etkili faktör olmaktadır.

Bir kadın doğum anından ve hatta bundan önce, cinsiyet annenin rahminde bulunduğu günden ölüme kadar hayatın her aşamasında her zaman farklı şiddet türlerine maruz kalabilmektedir (Hüseynova ve ark, 2018: 32). Dünya genelinde şiddete yaygın olarak en çok kadınlar maruz kalmaktadır (Azerbaijan Human Development Report, 2007). Dünya Sağlık Örgütü'ne göre dünyada her 3 kadından 1'i şiddete uğramaktadır (WHO, 2016). Dünyanın yarısını oluşturan kadınlar hem özel alan olarak nitelendirilen aile içinde hem de kamusal alanda şiddet görmektedirler (Yıldırım, 1998: 25). Kadınlar kendi aile üyeleri, kocası, kocasının aile üyeleri, akrabaları, arkadaşları ve tanımadığı kişiler tarafından şiddet görmektedir (Altıparmak, 2019: 60). Kadınlar için en güvenilir yer onların ailesi olduğu varsayılsa da kadınlar şiddete bütün türleriyle en yagın olarak aile üyeleri tarafından, genellikle ise kocaları tarafından maruz kalmaktadır (Açıkel, 2009: 9; Üçüncü Çağırış Azərbaycan Respublikası Milli Məclisinin IV Sessiyası İclasının Protokolu, 2006). Karaçam ve arkadaşlarının 2006 yılında yapmış olduğu araştırmada kadınların %92.6 gibi oldukça bir çoğunluğunun kendi eşleri tarafından şiddete maruz kaldığı belirlenmiştir. Kadına yönelik şiddetle mücadele oldukça karmaşıktır. Söz konusu durum, şiddet olaylarını değerlendirmenin çok zor olmasından kaynaklanmaktadır. Bunun nedeni kadına yönelik

şiddet olaylarının genellikle kamuoyuna görünmez bir şekilde gerçekleşmesidir. Ayrıca toplumda hâlâ kadına yönelik şiddeti evliliğin bir parçası olarak gören ve aile içinde gizli kalması gereken bir durum olarak kabul edebilen ataerkil sosyal normların, köklü cinsiyet kalıpyargılarının olması kadına yönelik şiddeti içinden çıkılmaz bir soruna dönüştürmekte ve şiddete karşı çözüm arayışlarını geciktirmektedir. Şiddetin artan oranda devam etmesi ve maruz kalınan şiddetin can güvenliğini tehdit edecek boyutlara ulaşması kadınları hayatlarını kurtarmak ve korumak için evlerini terk etmeye zorlamaktadır. Kadına uygulanan şiddet karşısında kadının yakın çevresinin gereken desteği vermemesi, kadının şiddete karşı alternatif arayışlarını çaresizliğe dönüştürmektedir. Ayrıca bazen yakın çevresinin destek verebileceği takdirde bile kadınların can güvenliklerinin çoğu zaman tehlike altında olması durumu onları daha güvenilir bir yerde barınmağa mecbur bırakmaktadır. Tam da bu noktada kadının maruz kaldığı şiddetle mücadelede anahtar kurum olan kadın konukevleri ortaya çıkmaktadır. Kadın konukevleri mağdur kadınlara şiddetten uzakta güvenli bir ortam sağlayan, onları güçlendiren, yaşanabilecek şiddet olayları karşısında neler yapması gerektiğini öğretmekle mücadele azmini artıran ve kendi ayakları üzerinde durmasına katkıda bulunarak yeniden hayata tutunmasında önemli görevler üstlenen kurum rolünü oynamaktadır.

Kadına yönelik şiddet Azerbaycan'da en güncel sorunların başında gelmesine rağmen toplum, söz konusu soruna yönelik gereken hassasiyeti göstermemektedir. Ayrıca Azerbaycan'da kadının maruz kaldığı şiddetle mücadelede önemli görevler üstlenen kadın konukevleri oldukça sınırlı sayıdadır. Bununla birlikte Azerbaycan'da kadına yönelik şiddetle mücadelede kadın konukevlerini baz alan çalışmalar da kısıtlıdır.

Yukarıda belirtilen hususlar çerçevesinde, araştırmanın birinci bölümünde kadına yönelik şiddetin tanımı ve özellikleri açıklanmaya çalışılmıştır. İkinci bölümde Azerbaycan’da kadına yönelik şiddetle mücadeleyle yönelik ulusal mevzuat incelenmiştir. Üçüncü bölümde araştırmanın amacı, önemi ve modeli hakkında bilgi verilmiştir. Aynı zamanda üçüncü bölümde kadın konukevinin ortaya çıkma süreci ve kadına yönelik şiddetle mücadelede kadın konukevinin önemine yer verilmiştir. Ayrıca araştırmanın bu bölümünde önceden belirlenmiş olan anket soruları aracılığıyla bu çalışmanın konusu olan yaşadıkları şiddet nedeniyle konukevine gelen şiddet mağduru kadınların şiddete bakış açısını ve kadın konukevine bakış açısını tespit edilmesinin üzerinde durulmuş, araştırmanın verilerinden elde edilen bulgular yazıya aktarılmıştır. Bundan sonraki kısımda ise araştırmadan çıkan sonuçlara yer verilmiş ve mevcut sorunlara yönelik çözüm önerileri sunulmuştur.

1. BÖLÜM

KADINA YÖNELİK ŞİDDETİN TANIMI VE ÖZELLİKLERİ

Şiddet; kişiye acı veren, onu küçük düşüren, üzerinde hasar bırakan, korkutan ve kişiye istemediği bir işi yapmaya zorlayan eylemlerin bütünüdür (Engström, 2013: 15). Şiddet kişinin içinde bulunduğu toplumun sosyo-kültürel yapısına göre şekillenmektedir (Yiğitcan, 2013: 23). Sosyal bir problem olan şiddet aynı zamanda bir çok sosyal problemlerin de kaynağını oluşturmaktadır. Kişinin bedensel bütünlüğüne ve psikolojisine zarar veren şiddet hayati tehditleri de kendi beraberinde getirmektedir (Altıparmak, 2019: 55).

Fiziksel veya zihinsel acı da dahil olmak üzere fiziksel, cinsel, psikolojik ve ekonomik zarara yol açabilecek her türlü şiddet eylemi ise kadına yönelik şiddettir (Ailə, Qadın və Uşaq Problemləri üzrə Dövlət Komitəsi, 2018). Her kadın yaşamının herhangi bir evresinde tanıtımda yer alan şiddet biçimlerinden en az birine maruz kalmıştır (Ayman ve Şenol, 2014: 17). Kadına uygulanan şiddet tarihin her döneminde var olmuştur (Polat, 2015: 63). Kadına yönelik şiddet coğrafi sınır, devletlerin gelişmişlik düzeyi, ailelerin refah seviyesi, sosyal statüsü, dini ve kültürel faktörlere bakılmaksızın tüm toplumlarda yaşanan küresel bir olgudur (Erim ve Yücens, 2016: 538; Dişsiz ve Şahin, 2008). Yüksek teknolojiye, ileri düşünce yapısına sahip gelişmiş ülkelerde bile kadına yönelik şiddet çözüm aranan sorunların başında gelmektedir (Ediz ve Altan, 2017: 407). Diğer şiddet türlerinden farklı olarak kadına yönelik şiddetin genellikle aile içerisinde ve en yakın kişiler tarafından işlenmesi şiddet olaylarının karmaşık bir tavır sergilmesine neden olmaktadır. Bazı durumlarda kadınlar da erkeğe yönelik şiddet uygulayabilmektedirler, ancak çoğu zaman kadınlar erkek şiddetinden kendilerini ve çocuklarını korumak için şiddete başvurumaktadırlar (Mahmudova, 2019). Dünya genelinde yapılmış olan araştırmaların ortak sonuçlarına göre maruz kalınan şiddetin mağdurları %95 gibi ciddi bir oranla kadınlardan oluşmaktadır (Vətəndaşların Əmək Hüquqlarını Müdafiə Liqası və “Təmiz Dünya” Qadınlara Yardım İctimai Birliyi, 2014a). Azərbaycan Cumhuriyeti Devlet İstatistik Komitesi'nin 2017 yılında şiddet mağdurlarının cinsiyet dağılımına ilişkin verilerine bakarsak, kadınların erkeklerden 3 kat fazla olduğunu görebiliriz. Azərbaycan Cumhuriyeti Devlet İstatistik Komitesi'nin 2017 yılındaki verilerine göre kadına yönelik şiddetin failleri yüzde 80 oranında erkeklerdir (Azərbaycan Respublikasının Dövlət Statistika Komitəsi, 2017). Ne yazık ki, sonuçlardan da görüldüğü gibi şiddete erkeklerle mukayese

edilemeyecek kadar açık bir nispetle kadınlar maruz kalmaktadır (Harcar-Çakır, Sürgevil ve Budak, 2008: 51).

Kadının maruz kaldığı şiddet kadınlara erkek arasında eşit olmayan güç ilişkilerinin sonucunda ortaya çıkan, mücadele edilmesi çok zor olan küresel bir sorundur (Erim ve Yücens, 2016: 536). Fail erkekler kadına şiddet uygulamakla güç kazanmak ya da mevcut güçlerini elde tutmayı amaç edinmektedir (Trend, 2008: 160). Kadının maruz kalmakta olduğu şiddet cinsiyet eşitsizliğinin bir yansıması olarak karşımıza çıkmaktadır (Gökkaya, 2009). Cinsiyet eşitsizliğinden kaynaklanan kadına yönelik şiddet, sırf kadın olduğu için uygulanan, orantısız etkileri olan cinsiyet temelli şiddettir (Bal, 2014:24). Sosyal bir sorun olan kadına yönelik şiddet ataerkil değerlerin baskın olduğu toplumlarda yaygındır (Mahmudova, 2019). Ataerkil örüntüler ile şekillenen toplumlarda şiddet meşru kılınarak kadınlara uygulanan şiddet mevcut sorunu çözüme kovuşturma yolu veya alternatif cezalandırma biçimi olarak görülmektedir (Uluocak, Gökulu ve Bilir, 2014: 368). Kadına yönelik şiddet, sosyal olarak öğrenilmiş, tekrar eden, erkeğin kadın üzerinde egemenlik, güç ve kontrolünü artırmayı ve kendi çıkarlarını gözetmeyi amaçlayan davranışların bir bütünüdür (Mahmudova, 2019; İlkcaracan ve Gülçür, 1996: 21). Erkekler kadınları çok yönlü şiddete maruz bırakmaktadır. Şiddetin boyutu psikolojik şiddetten, tacize; küçük düşürücü sözler kullanmaktan hırpalamaya; hakaretten mahrumiyete kadar uzanabilmektedir (H. Çaha, Sare Aydın ve O. Çaha, 2014: 31). Mağdur kadının erkek tarafından sürekli bir biçimde maruz kaldığı şiddetin türleri, onların şiddeti neredeyse yaşamının ayrılmaz bir parçası olarak benimsemek zorunda kalmasına sebep olmaktadır (Açıkel, 2009: 3; Ailə, Qadın və Uşaq Problemləri üzrə Dövlət Komitəsi, 2018). Erkeğin kadına devamlı bir şekilde şiddet uygulaması, mağdur kadının kendine olan güveninin kaybolmasına neden olmaktadır (Aytaç, Eteman, Aydın, Reçber ve Sezen, 2016: 281). Şiddet mağduru kadınlar toplumsal yaşamda erkek iradesinin izin verdiği sınırlar çerçevesinde özgürlüğe sahiptir (Karal ve Aydemir, 2012: 7). Zaman içerisinde yinelenme eğilimi gösterdiği için şiddet ağır travmalara yol açabilmektedir (Polat, 2015: 63).

Kadına uygulanan şiddet ataerkil değerlerin ve kültürel kalıpyargıların sürdürülmesini amaçlamaktadır (İlkcaracan ve Gülçür, 1996: 22). Ataerkil değerlerle bütünleşen erkekler kadını kendinin özel mülkü olarak görmekte, bundan kaynaklı olarak ise kadına istediğini yapmaya ve yaptırmaya hakkının olduğunu düşünmektedir (Özateş, 2009: 100). Toplumsal cinsiyet eşitsizliğinin sonucunda toplumun her alanında ikincil konuma itilen kadınlar

toplumdaki kaynaklara erişimi engellenmesinden dolayı şiddete karşı savunmasız hale gelmektedirler (Tekindal, Özlem ve Emre, 2018: 47-48). Kadına şiddet uygulanması onun bireysel özgürlüklerini kısıtlayarak temel hak ve hukuklarını erkeklerle eşit şartlar altında kullanmasının ihlaline yol açmaktadır (Birlleşmiş Millətlər Təşkilatının İnkişaf Proqramı, 2014; Schechter ve Ganley, 1995). Kadının maruz kalmakta olduğu şiddet onu toplumdan ve en önemlisi de yaşamdan koparmaktadır (Gül ve Sipahi, 2017: 81).

1.1. Kadına Uygulanan Şiddetin Yaygın Biçimleri

Kadına yönelik şiddetin fiziksel, psikolojik, ekonomik ve cinsel şiddet dahil olmak üzere çeşitli biçimleri vardır (Şahverdiyeva, Mirzəzadə, Əhmədova ve Cəfəri, 2021: 9). Erkekler kadınlara sadece bir şiddet türünü değil, birbirinin içine geçen farklı şiddet biçimlerini uygulamaktadır (Mahmudova, 2019). Kadına uygulanan şiddet benimsenen kültürel değerlere, bölgeye, toplumsal normlara göre değişebilmektedir (Kara ve Aydemir, 2012: 42). Erkekler kadınlara farklı şiddet türlerini çoğu zaman farklı aralıklarla devamlı bir şekilde uygulamaktadırlar (Üçüncü Çağırış Azərbaycan Respublikası Milli Məclisinin IV Sessiyası İclasının Protokolu, 2006). Şiddet türleri bir birleriyle bağlantılı olmasından dolayı erkeğin uygulamakta olduğu bir şiddet türü diğerinin oluşumuna fırsat oluşturmaktadır. Böylece kadınlar birkaç şiddet türüne aynı zamanda maruz kalabilmektedir (Mahmudova, 2019). Örneğin, fiziksel şiddete maruz kalan bir kadın aynı zamanda psikolojik şiddete maruz kalmaktadır. Diğer taraftan cinsel şiddete maruz kalan bir kadın eş zamanda psikolojik ve fiziksel şiddete de maruz kalabilmektedir (Cihan ve Karakaya, 2017). Fiziksel şiddet dışında şiddetin diğer biçimlerinin kadınlar üzerindeki olumsuz ve kalıcı etkilerinin “kabul edilebilir” düzeyde olması, önemsiz görülmesi ekonomik, psikolojik şiddet gibi önemli şiddet biçimlerini toplumda görünmez kılmaktadır (Sargın, 2012: 7). Maruz kalınan şiddet türlerinden hiçbirisi diğerinden daha önemsiz değildir (Mor Çatı Kadın Sığınma Vakfı, 2017). Şiddet türlerinin ortak yönü kadını küçük düşürücü olması ve kadının şiddete maruz kalacağı zamanı bilememesidir (Engström, 2013: 20). Çeşitli şiddet türleri birbiriyle ilişkili olsa da, farklılıklarını gruplamak ve anlamak oldukça önemlidir (Şahverdiyeva ve ark, 2021: 9).

1.1.1. Fiziksel Şiddet

Fiziksel şiddet kadın ve erkek arasındaki güç dengesizliğinin en çok hissedildiği şiddet türüdür (Baga ve Kısmet, 2005). Fiziksel şiddet kadın üzerinde çoğu zaman görülebilir hasarlar bırakmasından dolayı toplum tarafından en çok bilinen ve en çok gündeme getirilen şiddet türüdür (Bölükbaşı, 2015). Kadının bedensel bütünlüğüne zarar verecek sert ve acı verici eylemlerin bütünü fiziksel şiddettir (Ünsal, 1996: 32). Fizisel şiddet, yıkıcı ve hayati tehlike barındıran bir şiddet biçimidir (Altıparmak, 2019: 61). Erkek tarafından kadına sıklıkla uygulanan fiziksel şiddet, kadın üzerinde en çok psikolojik travma yaratan şiddet türüdür. Erkeğin uygulamakta olduğu fiziksel şiddet, kaba kuvvetin mağdur kadınlar üzerinde tehdit, sindirme, korkutma ve engelleme aracı olarak kullanılmasıdır (Çalışkan ve Çevik, 2018: 220). Erkekler isteklerini gerçekleştirmek için kadınları korkutarak fiziksel gücünü yaptırım aracı olarak kullanmaktadırlar (Ayman ve Şenol, 2014: 18). Genellikle psikolojik sorunları, kötü alışkanlıkları, ekonomik yetersizliği ve iletişim koplukluğu olan erkekler kadına fiziksel şiddet uygulamaktadır (Altıparmak, 2019: 61). Azerbaycan Cumhuriyeti Aile İçi Şiddetin Önlenmesi Kanunu'na göre, bir kişinin diğerine karşı bilerekten fiziksel baskı uygulaması, güvenliğini ihlal etmesi, dövmesi, sağlığında ciddi hasarlar oluşturması fiziksel şiddettir (Azərbaycan Respublikası Məişət Zorakılığının Qarşısının Alınması Qanunu, 2010). Erkekler fiziksel şiddeti cezalandırma ve terbiyelendirme aracı olarak kullanmaktadır (Yiğitcan, 2013: 67). Fiziksel şiddet kadının sağlığı, mülkiyeti, özgürlüğü önünde tehdit oluşturmaktadır (Ünsal, 1996: 32). Kronikleşmiş bir davranış haline gelebilen fiziksel şiddet, sürekli tekrarlanabilme özelliğine sahiptir (Polat, 2015: 45). Fiziksel şiddet, kocayla eşlerin yeni tanıştıkları dönemden başlayarak yaşlılığa kadar devam edebilmektedir. İlk başlarda tokatla başlayan fiziksel şiddetin sıklığı zamanla artmakta ve daha acımasız hale gelebilmektedir (Ağayeva, 2014: 138). Fiziksel şiddet mağduru kadınlar bedenlerinde oluşan hasarlar nedeniyle işlerinden de ayrılabilir (Mor Çatı Kadın Sığınma Vakfı, 2017). Şiddet uygulanan aile ortamında kadın ve erkek arasındaki karşılıklı sevgi ve saygı anlayışı, güven duygusu giderek azalmaktadır (Polat, 2015: 45). Fiziksel şiddet sadece bir tokattan başlayarak, cinayete teşebbüs ve kadının ölümüyle sonuçlanabilecek geniş bir yelpazeyi kapsamaktadır (Şahverdiyeva ve ark, 2021: 9). Fiziksel şiddet, tokat atma, itip kakma, tekmeleme, yumruklama, mağdura doğru bir şey atıp fırlatma, kesici aletle saldırma, ateşli silahla yaralama, kişisel eşyalarını kırıp dökme, saçından çekme, boğma eylemlerinde bulunma gibi çok çeşitli fiilleri kapsayan şiddet türüdür.

Bununla birlikte kadının bedeninde sigara söndürmek, sıcak suyla yakmak, sakat bırakmak fiziksel şiddet olarak değerlendirilmektedir (Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü, 2008: 9-10). Kadının sağlık hizmetlerinden yararlanması önünde engeller oluşturmak, kadını ağır işlerde çalışmaya zorlamak fiziksel şiddetin tanımı içine girmektedir (Öztürk, 2015b: 16). Kadının evin temizlik işlerini hamile olmasından dolayı zaman zaman aksatması ve erkeğin cinsel isteklerine cevap verememesi gibi faktörler de kadının fiziksel şiddete maruz kalmasına sebep olmaktadır (Öztürk, 2010). Fiziksel şiddet genellikle morluklar, ezilmeler, fıtıklar, çatlaklar, diş kaybı, kırıklar veya kesikler gibi yaralanmalara neden olabilir. Şiddetli yaralanmalar en çok baş, boyun, boğaz, göğüs ve alt karın bölgesinde görülmektedir (Şahverdiyeva ve ark, 2021: 9).

1.1.2. Psikolojik Şiddet

Kadının duygularını ve duygusal ihtiyaçlarını istismar ederek korkutmak, cezalandırmak ve denetim altına almayı amaç edinmek psikolojik şiddettir (Cansunar, 2001: 55). Diğer şiddet biçimlerine göre psikolojik şiddet daha karmaşıktır ve çeşitli türleri vardır. Bu türler istismarcı tarafından işlenen diğer şiddet biçimleriyle bağlantılı bir şekilde ortaya çıkmaktadır (Schechter ve Ganley, 1995). Fiziksel şiddet gibi görünür hasarlara neden olmadığı için psikolojik şiddet daha az bilinmektedir (Öztürk, 2010). Fiziksel şiddet toplum tarafından en çok bilinen şiddet türü olmasına rağmen psikolojik şiddet kadınlar üzerinde çok daha ağır ve kalıcı hasarlar bırakmaktadır (Özkan, 2017: 545). Psikolojik şiddet kadınlarda endişe, korku, tereddüt, güvensizlik gibi belirtilerin oluşumuna neden olmaktadır (United Nations Human Rights Council, 2014: 17-18). Erkekler psikolojik şiddet uygulamakla kadınları toplumdan tecrit etmektedir (Tatlılıoğlu ve Küçükköse, 2015: 197). Kadının maruz kaldığı diğer şiddet türlerinin tamamının psikolojik şiddet içerdiğini dikkate alırsak kadınların sıklıkla psikolojik şiddete maruz kaldığını söyleyebiliriz (Yaktıl Oğuz, 2010: 435). Kadına yönelik şiddetin ortadan kaldırılmasına ve bilinçlendirilmesine yönelik yazılı ve görsel medyada fiziksel şiddet ağırlıklı görsellerin kullanılması, kadınların psikolojik şiddet başta olmak üzere diğer şiddet türlerini görmezden gelmesine neden olmaktadır. Bu nedenle psikolojik şiddet hakkında farkındalığa sahip olmayan kadınlar fiziksel şiddete değil de, sadece psikolojik şiddete maruz kalmışlarsa yaşadıkları şeyin çoğu zaman bir şiddet eğilimi olduğunun bilincinde olamamaktadır.

Erkekler kadına bazen kelimelerle, bazen de fiziksel güç kullanmakla psikolojik şiddet uygulamaktadır (Schechter ve Ganley, 1995). Psikolojik şiddet uygulayarak erkekler kadını sevgi ve ilgiden mahrum bırakmaktadır (Harcar-Çakır ve ark, 2008: 54). Duygular üzerinden hareket eden erkekler kadını denetim altında tutmakta ve desteksiz bırakmaktadır (Öztürk, 2010). Kadının gururunu incitecek eylemlerde bulunmak, başarısız olduğunu söylemekle kendini yetersiz hissetmesine sebep olmak, attığı her adımda psikolojik olarak negatif yüklerle bulunmak kadına uygulanan psikolojik şiddetin biçimleridir (Altıparmak, 2019: 61). Kadına bağırarak, görüş ve davranışlarını küçümsemek, hakaret etmek, kendisini ifade etmesine fırsat tanımamak, yaşam alanını sert kurallarla sınırlamak psikolojik şiddettir. Bunun yanı sıra ayrılması halinde kadına ve kadın için önem taşıyan kişilere zarar vereceği ile tehdit etmek, boşanma girişiminde bulundukları durumda çocukları göstermemekle tehdit etmek kadının maruz kalmakta olduğu psikolojik şiddetin türleri arasında yer almaktadır.

Kadına karşı saldırganlık, sürekli eleştiri, yalan söylemek, verdiği sözleri tutmamak, kadının evden tek başına çıkmasını yasaklamak, telefon kullanmasını yasaklamak kadına uygulanan psikolojik şiddetin türleri olarak bilinmektedir (Şahverdiyeva ve ark, 2021: 10-11). Bununla birlikte erkeğin kadını ihmal etmesi, suçlayıcı tavırlar sergilemesi, alay etmesi, kadının gelişimine katkı sağlayacak sosyal aktivitelerden sürekli bir biçimde mahrum bırakması psikolojik şiddettir (Özkan, 2017: 545). Bazı durumlarda fail erkekler kadını yasadışı bir şey yapmaya zorlamakla ve ardından polise veya ilgili makamlara şikayette bulunacağıyla tehdit etmekle de psikolojik şiddet uygulamaktadır (Schechter ve Ganley, 1995). Ayrıca erkeğin kadını yakın arkadaş çevresiyle görüşmesini engellemek amacıyla eve kapatması mağdur kadının özgürlüğünü kısıtlamak anlamına gelmektedir ki bu da psikolojik şiddettir (Karıncı, 2010: 4). Psikolojik şiddetin bir başka türü de, mağdurun eşyalarına veya evcil hayvanlarına zarar vererek kadını kontrol altında tutmaktır (Mahmudova, 2019). 2016 yılında Azerbaycan'da erkeklerin cinsiyet eşitliğine yönelik tutumlarını öğrenmeye yönelik yapılan araştırmada kadınların hayatlarının her hangise bir döneminde en çok psikolojik şiddete maruz kaldığı belirlenmiştir. Söz konusu araştırmada erkeklerin %91.4'ü kadınların nereye gittiğini her zaman kontrol ettiğini belirtmiştir. Erkeklerin %79.1'i kadınların hangi tarzda giyindiğine karışıklarını ifade etmişlerdir. Erkekler aile ilişkilerinde esas karar vericinin kendisinin olduğunu, istediği zaman cinsel birlikteliğe girme hakkına sahip olduğunu, kadınların nerede ve kimlerle görüştüğünü daha çok kontrol ettiğini belirtmiştir (The United Nations Population Fund ve Ailə Qadın və Uşaq Problemləri üzrə Dövlət Komitəsi, 2018: 47).

Psikolojik şiddete maruz kalan kadınlar yüksek boyutta depresyon yaşamaktadırlar (Yıldırım, 1998: 32). Psikolojik şiddet mağduru bazı kadınlar kendine kapanmakta ve içinde bulunduğu toplumla bütün bağlarını koparmaktadırlar (İsmayılova, 2017: 21). Çoğu zaman kadınlar maruz kaldıkları şiddeti gizli tutmakla farkında olmadan bu durumun yeniden oluşmasına yol açmaktadırlar (Polat, 2015).

1.1.3. Ekonomik Şiddet

Kadınların istihdam edilmesi aile bütçesine katkıda bulunmanın yanı sıra, bağımlılıktan kurtulmalarına, özgüvenlerinin artmasına, kendi kazandıkları gelirlerinin olmasına, aynı zamanda kadınların ekonomik ve sosyal yaşama erkeklerle eşit katılımlarının sağlanmasına sebep olmaktadır (Atauz, 2013: 27; Hüseynova ve ark, 2018: 20). Ekonomik özgürlüğe sahip kadın evlilik süresi boyunca eşinden bağımsız bir şekilde kendi ayakları üzerinde durmaktadır (Bora ve Üstün, 2005).

Ekonomik bağımlılık kadına yönelik şiddetin oluşmasında önemli bir unsurdur (Ediz ve Altan, 2017: 409). İstihdam olanaklarından yararlanmada erkekler ön planda yer almakla ekonomik gücü ellerinde bulundurmaktadır. Erkekler sahip oldukları ekonomik gücü karar alma mekanizmalarına yansıtmakla toplumdaki iktidar konumunu elde etmektedir. Ekonomik güç ve iktidar konumunu ele geçiren erkekler toplumsal cinsiyet eşitliği bakımından haksız avantaj elde etmektedir (Atauz, 2013: 26-27). Erkekler finansal kaynakları kadınlar üzerinde baskı, denetim ve yaptırım aracı olarak kullanmakla kadını ekonomik şiddete maruz bırakmaktadırlar (Sarı, 2010: 4 ve Fawole, 2008: 169). Ekonomik gücü ellerinde barındıran erkekler kadına ekonomik şiddet uygulamakla devletin toplumsal ve ekonomik kalkınmasına da büyük ölçüde engel oluşturmaktadırlar (Köse ve Beşer, 2007)

Ekonomik bağımlılığı olan kadınlar şiddete karşı daha savunmasızdır (Hüseynova ve ark, 2018: 20). Ekonomik bağımlılık, sınıf farklılıklarına bakılmaksızın istenilen farklı ekonomik düzeydeki ailelerde yaşanabilmektedir (Mahmudova, 2019). Erkeğin uyguladığı ekonomik şiddet sonucu fakirleşen kadınlar şiddete diğer kadınlara göre daha fazla maruz kalmaktadırlar (Xu ve ark, 2005). Ekonomik bağımsızlığı olmayan kadınların şiddetle mücadele etmesi oldukça zorlaşmaktadır (Eşkinat, 2013: 292). Kadının finansal kaynaklardan yoksun olması kadını temel ihtiyaçları arasında yer alan beslenme gereksinimlerinin karşılanmasında bile erkeğe bağımlı hale getirmektedir (Bilgin, 2015: 14).

Ekonomik açıdan yoksun olan kadınlar eşlerinden ayrılması halinde geçimlerini sağlayamayacakları, kendi kendilerine yeterli olamayacakları düşüncesiyle eşlerini terk edememektedir (İsmaylova, 2017: 21). Ekonomik bağımsızlığını kazanamayan kadınların eğitimi, sosyalleşmesi, sağlığı ve yaşam hakları engellenmektedir (Başbakanlık Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü, 2009). Erkekler çoğu zaman çalışma hayatında yer almadıklarında, ekonomik sıkıntılar yaşadıklarında, ailenin ihtiyaçlarını karşılayamadıklarında kendilerini yetersiz, görevini yerine getirebilecek gücü olmayan bir kişi olarak görmektedirler (E. Aşkın ve U. Aşkın, 2017a: 31). Aile içinde mevcut olan ekonomik istikrarsızlık ve işsizlik durumunda erkekler birikmiş öfke ve sinirini kadına şiddet uygulamakla çıkarmak istemektedirler (United Nations Human Rights Council, 2014: 17-18). Erkeğin uyguladığı ekonomik şiddet sonucu toplumda üretken iş gücü azalmakta ve kadınların gelişim imkanları engellenmektedir (Can Gürkan ve Coşar, 2009: 127). Erkeğin kadının çalışmasını yasaklaması, çalışma yaşamında ilerlemesini engellemesi, iş yerinde rahatsız etmesi, evin temel giderlerini karşılamaması, para vermemesi veya kısıtlı para vermesi, kısıtlı para vermekle mümkün olmayan şeyleri talep etmesi, ailenin yaşam giderlerinin karşılanmasının kadına yüklenmesi kadının ekonomik şiddetin ağırlıklı olarak maruz kaldığı türleri arasında yer almaktadır.

Erkeğin ekonomik kazancı hakkında kadını bilgilendirmemesi, çalışmasına izin verildiği takdirde bile kadının çalışma yerini ve günlerini erkeğin isteğine uygun bir şekilde ayarlamaya mecbur kalması, mülkiyet haklarının elinden alınmasıyla tehdit edilmesi, ekonomik konularda kadının fikrinin dikkate alınmaması ekonomik şiddettir (Uluocak, Gökulu ve Bilir, 2014: 377). Kadının mesleki statü olarak erkekten üstün olduğu durumlarda da erkeklerin şiddet uygulama eğiliminde olduğu görülmektedir. Kadınların statü olarak üstün olduğu durumlar erkekler tarafından tehdit unsuru olarak görülmekte ve kabullenilememektedir (İçli, Ögün ve Özcan, 1995: 21). Erkeğin otoritesini, kontrolünü ve saygınlığını kaybetme korkusu kadına şiddet uygulamasına neden olmaktadır (Öztürk, 2015a: 5). Bazı durumlardaysa kadınlar daha fazla şiddete maruz kalmamak için kazandıkları parayı kocasına verebilmektedir (Polat, 2015: 79). Kadınların maddi kazancına yaptırım uygulayan erkekler bunu bir geçim yolu olarak da kullanabilmektedirler (Polat, 2015: 61). Kadınların kayıt dışı çalışmaya mecbur bırakılması, sigortasız çalıştırılması, işe kabul sırasında cinsiyet ayrımının göz önünde bulundurulması, eşit emeğe göre eşit ücretin verilmemesi de ekonomik şiddet olarak nitelendirilmektedir (Eşkinat, 2013: 292). Azerbaycan'da erkekler ekonominin tüm sektörlerinde daha yüksek makama sahip olmakta

ve daha yüksek ücret almaktadırlar. Her ne kadar resmi olarak erkekler ve kadınlar eşit işler için eşit ücret alsalar da, ortalama aylık maaştaki mevcut cinsiyet farkı neredeyse tüm sektörler için tipiktir (Avdeev, 2015: 159,161). Bazen, fail erkek kadını bankadan kredi almaya veya birinden borç para almaya zorlayabilmekte ve boşanmalarından sonra mağdur kadın için ek bir borç bırakmaktadır (Mahmudova, 2019). Ayrıca boşanma sonucu, eski kocasının çocuklara nafaka ödememesi, çocuklarının gereksinimleri karşılamaması ve verilen nafakanın erkeğin ekonomik gelirinden çok daha düşük olması faktörleri de ekonomik şiddetin hâlâ devam etmesine neden olmaktadır.

Geleneksel ailelerin bir çoğu kızları eğitim imkanlarından mahrum bırakarak aynı zamanda onların çalışma hayatında yer alması önünde de bariyer oluşturmaktadır (Gökkaya, 2011: 104). Kadınların eğitimsiz olması düşük ücretli, düşük statülü veya enformal işlerde çalışmasına neden olmaktadır (Öztürk, 2015b: 11-12). Kalıplaşmış sosyal ve kültürel değerler, ailelerde toplumsal cinsiyet rollerine dayalı keskin bir iş bölümünün ortaya çıkmasına sebep olmaktadır. Kültürel kodların dayatmış olduğu algının etkisiyle kadınların “ev”, erkeklerin ise “ev dışı” işlerde çalışması gerektiği düşünülmektedir. “Namusun bozulması” endişesi ve kıskançlık, erkeklerin kadınları çalışma yaşamından uzak tutmasının önemli gerekçelerindendir. Geleneksel cinsiyet rollerine göre, kızlar ev işlerini yapabilecek ve çocuklara, yaşlılara ve diğer aile üyelerine bakabilecek şekilde yetiştirilmektedir. Ücretsiz ev işçisi olan kadının emeği, görülmeyen bir emek türü olarak aile üyeleri tarafından değersiz kılınmaktadır (Kaptanoğlu, Eryurt, Koç ve Bozbeyoğlu, 2014; Atauz, 2013: 26). Maddi özgürlüğü elinden alınan kadınların becerileri ev içinde çalıştırılmakla sömürülmektedir (Gökkaya, 2011: 104). Bu sebeplerden dolayı kadınlar kendine vakit ayıramamakta, çalışma imkanlarından mahrum kalmakta, kendilerini ifade edememekte ve farklı alanlarda kendilerini geliştirememektedirler (Harcar-Çakır ve ark, 2008: 56,57; Öztürk, 2015b: 11,12). Böylece erkekler kadınların topluma verebileceği ekonomik katkıları sınırlamakla yeterli kalmayarak, üretim kapasitelerini de sömürmektedirler (Öztunalı-Kayır, 1998: 23). Bunun yanı sıra bir çok kalıplaşmış deyimler çalışma hayatındaki cinsiyet ayrımcılığı oranlarını artırmaktadır. Erkek çocuklarının “aileyi geçindiren”, “ailenin malını ve onurunu koruyan”, “çalışıp para kazanan”, “anne babasına yaşlandığında bakmaktan sorumlu olan” bir kişi olarak nitelendirilmesi cinsiyete dayalı iş bölümünün ortaya çıkmasına sebep olan deyimler arasında yer almaktadır. Belirtilen söz konusu sebepler, kadının yaşamış olduğu ekonomik şiddet olaylarının temel nedenlerini oluşturmaktadır (Kaptanoğlu, Eryurt, Koç ve Bozbeyoğlu, 2014).

1.1.4. Cinsel Şiddet

Şiddet içerikli bir ilişkide kadınların maruz kaldıkları şiddet türleri arasında itiraf etmekte her zaman zorlandıkları şiddet türü cinsel şiddettir (Şahverdiyeva ve ark, 2021: 10). Cinsel şiddet çok hassas ve ciddi bir konudur (Mahmudova, 2019). Cinsel şiddet, rahatsız edici bir bakıştan cinsel istismara kadar uzanan geniş bir süreci kapsamaktadır (Ayman ve Şenol, 2014: 18). Bazı erkekler kadınlarla istediği zaman ve istediği biçimde cinsel ilişkiye girmeyin her durumda hakkı olduğunu ve cinsellik konusunda kadına nazaran ayrıcalıklı konumda olduğunu düşünmektedir (Cantürk, Tunalı, Akduman ve Gültekin, 2004: 22). Erkeğin cinsel ihtiyaçlarının olduğu, kadınların bu ihtiyaçları karşılamayı sorgulamaksızın kabul etmek zorunda olduğu, kadınların isteklerinin ve düşüncelerinin ikinci planda olması gerektiği yönündeki toplumda yer alan yaygın inancın kadının maruz kalmakta olduğu cinsel şiddetin temelindeki öge olduğu kabul edilmektedir (Şenol ve Yıldız, 2013: 17). Kadınlar maruz kaldıkları fiziksel şiddeti yakın çevresiyle kolay bir şekilde paylaşırsa da, yaşadığı cinsel şiddeti dile getirememektedirler (Çaha ve ark, 2014: 50). Kadına yönelik cinsel şiddetin toplumun büyük bir kesimi tarafından namus, şeref kavramlarıyla aynı anlamda kullanılması mevcut durumu içinden çıkılmaz bir hale getirmektedir (Akkaş ve Uyanık, 2016: 39). Kadınların erkeklerin cinsel istekleri karşısında hayır diyememesi ve istenildiğinde cinsel birlikteliğe razı olması “kadınlık görevleri” arasında yer almaktadır. Kadınlar erkeklerin istekleri karşısında bazen kendilerini suçlu, yetersiz görebilmektedir (Aktaş, 2006: 34, 35). Belirtilen durumun sebebi kadınların bir kısmının cinsel ilişkide bulunmayı istemediğinde erkeğin kendisinden uzaklaşacağını, cinsel ihtiyaçlarını kadını başkalarıyla aldatarak karşılayacağından endişe etmesinden kaynaklanmaktadır (Mor Çatı Kadın Sığınma Vakfı, 2017). Cinsel şiddet kadına cinsel hastalıkların bulaşmasına, beklenmedik hamileliklere ve hamileliğin ters sonuçlarına neden olabilmektedir (Sargın, 2012: 14). Cinsel şiddetin en olumsuz yanı kadının isteklerinin göz ardı edilmesi, cinsel birliktelik reddedildiğinde kadının fiziksel şiddet ve toplum baskısı ile karşılaşılmasıdır (Polat, 2015: 69).

Cinsel şiddet, fiziksel şiddet gibi, bir dizi davranış veya eylem içermektedir. Kadını istemediği zamanda ve istemediği biçimde cinsel ilişkiye zorlamak, üçüncü bir kişiyle cinsel birlikteliğe zorlamak ya da ona aşağılayıcı bulduğu cinsel bir eylem yapmak cinsel şiddettir (Schechter ve Ganley, 1995). Cinsel küfürler ve şakalar, cinsellik içeren ifade kullanımları, laf atılması, iki anlamlı sözcükler kullanarak imada bulunmak, ısrarlı takip ve tecavüz cinsel

şiddetin örnekleridir (Yıldırım, 1998: 27). Bununla birlikte çocuk yaşta evlilik, kadını istemediği biriyle evlenmeye zorlamak kadına yönelik cinsel şiddettir (Tatlıhoğlu ve Küçükköse, 2015: 198). Çocuk yaşta evlilik erken gebelik ile sonuçlanmaktadır ki bu da en riskli hamilelik ve doğumlara sebep olmaktadır (Bayramova, Bueno de Mesquita ve Rumzadə, 2015: 30). Kadına cinsel içerikli temaslarda bulunmak, cinsel içerikli rahatsız edici mesajlar göndermek, kadını açık veya kapalı giyinmeye zorlamak cinsel şiddetin türleri arasında yer almaktadır (Uluocak, Gökulu ve Bilir, 2014: 377). Cinsel şiddet aynı zamanda kadını pornografik filmler, resimler izlemeye zorlamak, kadının cinselliğiyle alay etmek, ilişkide olduğu diğer kadınlarla karşılaştırma yapmak gibi biçimlerde de görülmektedir.

Cinsel şiddet, kadında stres bozukluğu, korku gibi psikolojik sağlık sorunları, yeme sorunları, intihar, ölüm gibi olumsuz sonuçlara yol açmaktadır (Atman, 2003). Cinsel şiddet kadında zührevi hastalıkları aynı zamanda istenmeyen gebelikleri de ortaya çıkarabilmektedir (Bayramova, Bueno de Mesquita ve Rumzadə, 2015: 30). Erkeklerin kadınlara uyguladığı cinsel şiddet sonucu kendi istekleri dışında hamile kalan kadınlar sağlık kurumuna başvuruda bulunduklarında kocanın imzası ve rızası olmadan kürtaja izin verilmemesi de kadının yaşadığı cinsel şiddetin etkilerini daha da ağırlaştırmaktadır.

Erkeğin kadının rızası dışında istemediği sayıda çocuk doğurmaya zorlaması durumu kendi içinde cinsel şiddet barındırmaktadır (Kadın Dayanışma Vakfı, 2005). Erkeğin hamile kadının karnındaki çocuğunun cinsiyetinin erkek olması üzerine yoğunlaşması ve doğacak çocuğun erkek olmaması halinde erkeğin kadını kürtaja zorlaması da cinsel şiddettir (Kadınlara Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Önlenmesi Sözleşmesi (CEDAW), 2019). Cinsiyetin ön planda tutularak kadınların istekleri dışında kürtaja maruz kalmaları onların sadece cinsel şiddete uğramasıyla sonuçlanmamaktadır. Doğmamış çocuklarının ölmesi kadınlar üzerinde uzun süreli ve kalıcı psikolojik hasarlar da oluşturmaktadır.

Cinsel şiddetle fiziksel şiddet çoğu zaman aynı anda yaşanmaktadır (Toros, 2010: 10). Cinsel şiddet kendi bünyesinde fiziksel şiddet barındırmaktadır (Polat, 2015: 47). Yaşadığı cinsel şiddet karşısında sessiz kalan mağdur kadınlar cinsel hasarların yanı sıra kadınların psikolojisi ve zihinsel bütünlüğü de büyük ölçüde zarar görmektedir (Özkan, 2017: 544). Azerbaycan'da eğitim kurumlarında cinsel eğilimler hakkında gerekli bilgiler verilmediği için, birçok mağdur hayatının sonraki aşamasında cinsel şiddetin bir şiddet türü olduğu ve bununla yüzleştiğinin farkında olmamaktadır (Mahmudova, 2019). Aynı zamanda kız

çocuklarına cinsel ilişki hakkında gerekli bilgilerin verilmemesi onların ilk ilişkiye girdikleri zaman veya cinsel şiddete uğradıkları zaman sonuçları daha travmatik yaşamalarına da neden olabilmektedir (Dinçkol, 2003: 95). Kadınlar aile içinde eşleri tarafından cinsel şiddete maruz kalsalar da cinsel şiddet konusunda kadınların bilgi eksikliği olmasından dolayı çoğu zaman bu durumu mahrem bir konu olarak algılayarak şikayetçi olmamaktadırlar (Bayramova, Bueno de Mesquita ve Rumzadə, 2015: 30 ve Azerbaijan Human Development Report, 2007: 71). Aynı zamanda kadınlar cinsel şiddete maruz kaldıklarında adli muayenelerde tekrar tekrar kadınlardan ifade alınması onların her defasında yaşadığı şiddeti psikolojik olarak yeniden yaşamasına, bu durumdan kaynaklı olarak kadınların psikolojik sarsıntı geçirmesine sebep olmaktadır. Bu gibi faktörler, şiddet mağduru kadını adli kurumlara başvurdukları durumlarda yapmış olduğu şikayetten vazgeçirebilmektedir (Sargın, 2012: 7).

1.1.5. Israrlı Takip

Günümüzde bilinen şiddet türlerinin yanı sıra ısrarlı takip de ana sorun teşkil eden şiddet türleri arasında yer almaya başlamıştır (İsmayılova, 2017: 17). Israrlı takip, bir kişinin diğerini hukuka aykırı biçimde kasıtlı olarak can güvenliğinin olmadığı korkusunu hissettirecek şekilde sürekli izlemesidir (Günay, 2012: 655-656). Israrlı takip uygulayan erkekler için belirli bir profil bulunmamakla birlikte, takipçiler büyük olasılıkla eski sevgililer veya mağdurların tanıdıkları olmaktadır. Genellikle eşinden ayrılan, sevgilisiyle geçici bir süreliğine araları bozulmuş, sevdiği kız tarafından reddedilen, ilişkisi sona ermiş, hoşlandığı kızı elde etmeye çalışan erkekler kadına ısrarlı takip uygulamaktadırlar (Heckels ve Roberts, 2010). Özellikle aile içi ilişkilerde erkek kadını gereğinden fazla kıskanmasından dolayı devamlı kontrol altında tutmak ve ısrarlı bir şekilde takip etmek istemektedir (Roberts, 2005). Israrlı takip sırasında erkeğin tehdit etmesine rağmen, mağdurlara yönelik doğrudan şiddet olası değildir ve mağdura yönelik ısrarlı takibin çoğu zaman yaralayıcı olmadığı görülmektedir (Heckels ve Roberts, 2010).

Kadını gözetlemek, bir nedeni olmaksızın kadının bulunduğu ortamlarda kasıtlı biçimde görünmek, ev veya iş çıkışı kadını beklemek ısrarlı takiptir. Sevgilisinden ayrılan veya boşanan erkekler barışmak için kadının evine veya iş yerine istenmeyen hediyeler veya çiçekler bırakmaktadır (Catalano, 2012: 1). Bazen fail yukarıda belirtilen yolları kullanarak mağdura olan sevgisini ispat etmeye çalışmaktadır, fakat atılan adımlar beklenen yanıtı

vermeyince artık yapılan eylemler mağdur kadına gözdağı vermeye ve onu korkutmaya yönelmektedir. Fail erkekler bundan sonra mağdur kadının hayatına devamlı bir şekilde müdahale etmekle onu rahatsız etmeye başlamaktadır. Fail erkekler rahatsız edici davranışları sürekli bir hale dönüştürmekle bu davranışları tacizkar ve tehdidkâr bir durum haline getirmektedirler.

Erkeklerin kadınları izlemesi, işyerine gelmesi, sürekli telefonla araması, telefon görüşmelerini izlemesi gibi yıpratıcı eylemler ısrarlı takiptir (CEDAW, 2009). Aynı zamanda kadınla sosyal medya aracılığıyla iletişime geçilmesi, kısa mesaj, mail, mektup gönderilmesi, mağdura zarar vermek amacıyla fiziksel olarak takipte bulunup saldırgan eylemlerde bulunulması da ısrarlı takiptir (Kjaerum, 2014: 82). Kadının mevcut konumunu, fotoğrafını atmasını istemek, haberi olmaksızın fotoğraf veya videosunu çekmek, kadının fotoğraflarını yaymakla tehdit etmek, kadına zarar vermek amacıyla hakkında bilgi edinmek erkek tarafından kadına uygulanan ısrarlı takibin türleri arasında yer almaktadır. Sosyal medya sitelerinin şifresini zorla alarak mesajlarını ve paylaşımlarını sürekli takip altında tutmak, kadının hesabına dahil olarak hakaret ve küçük düşürücü paylaşımlarda bulunmak, izin almadan telefon ve bilgisayarını karıştırmak, kişisel mesajlarını, ses kaydını, videosunu başkalarıyla paylaşmak, kadının adına sahte hesap açmak, internet hesapları üzerinden arkadaş çevresini kontrol etmek, yazıştığı kişilere karışmak, sosyal medya hesaplarını kapatmaya zorlamak kadının sıklıkla karşılaştığı ısrarlı takip biçimleridir (Kadın Dayanışma Vakfı, 2017: 14; Yetim, 2015: 325-335). Azerbaycan'da 2014 yılında yapılan araştırmanın sonuçlarına göre kadınların % 48,5'i eşleri tarafından sürekli takip edildiğini, % 24,5'i kocaları tarafından telefon görüşmelerinin izlendiğini, %18,8'i ise görüşmezse tehdit edildiğini belirtmiştir (Rəşidova, 2014: 18). Fail erkekler, sanal ortamda veya kadının yakın çevresinde onun hakkında asılsız dedikodular yaymakla da ısrarlı takipe maruz bırakmaktadır (Türkmen, 2009). Erkeğin bu davranışlarda bulunması kadının kendi güvenliğinden veya ailesinin güvenliğinden korkmasına neden olabilmektedir (Catalano, 2012: 1).

Söz konusu şiddet faillerine özgü görünen belirli bir bozukluk olmasa da, takipçilerin kıskançlık ve öfke ile ilgili zorluklar sergileme ve çeşitli zihinsel sağlık sorunları yaşama olasılığı daha yüksektir (Heckels ve Roberts, 2010). İsrarlı takip uygulayan erkeklerin bir çoğu karşı cinsle ilişki kurmakta ve sürdürmede zorluk yaşamakta, psikolojik olarak kararsız ve dengesiz olmakta ve kişilerarası ilişkilerle ilgili zorluklar yaşamaktadırlar (Coleman,

1997). Bununla birlikte ısrarlı takipin özelliklerine dikkat edildiğinde tehdit edici nitelikteki takip fiillerinden oluştuğu görülmektedir (Mustaine ve Tewksbury, 1999: 44). Kadınla ayrılmış veya halen birlikte yaşayan fail erkek kadını devamlı bir şekilde takip etmekle kadında korku uyandırmayı, gözdağı vermeyi ve güvencesiz hissettirmeyi hedeflemektedir (Fidan ve Yeşil, 2018: 16). Şiddet korkusu, sürekli takip edilen mağdur kadının psikolojik ve fiziksel sağlığını ciddi şekilde etkilemektedir (Westrup ve Fremouw, 1998). Israrlı takip sonucu kadınlar fiziksel, psikolojik, cinsel ve ekonomik şiddet türlerine maruz kalabilmektedir (Uyumaz ve Akdağ, 2015: 46). Kadınlar ısrarlı takip sonucu işlerini kaybetmekte, sürekli endişe, depresyon, korku içerisinde olmalarından dolayı özgüvenlerini yitirmekte, travma sonrası stres bozukluğu yaşamaktadırlar (Moroğlu, 2012: 359; Kernsmith, Wilczak ve Kalaian, 2005).

Israrlı takibin şiddete dönüşme zamanı ve gerçekleşme aralığı belirlenemediği için her an kötü sonuçlar oluşturma riskine sahiptir (Doğan, 2014: 153). Kadınlar ısrarlı takip sonucu her zaman hayati tehlikeyle karşı karşıya olduğu endişesinden dolayı numarasını, yaşadıkları adresi, iş yerini, kullandığı ulaşım vasıtalarını, fiziksel görünüşünü değiştirmek mecburiyetinde kalmaktadır (Baum, Catalano, Rand ve Rose, 2009: 1; Türkmen, 2009: 1391).

1.2. Kadına Yönelik Şiddetin Nedenleri

Şiddet nedenleri çeşitlidir. Şiddetin gerçek nedenlerini belirlemek her zaman mümkün değildir. Genellikle erkekler içinde bulunmuş oldukları toplumda mevcut sosyal normlara ve tutumlara dayanarak kadına şiddet uygulamaktadır (Azerbaijan Human Development Report, 2007: 68). Kadına yönelik şiddetin yaygın vakalarının nedeni, erkeklerin elinde güç ve otoritenin yoğunlaşması, karar verme yetkisinin erkeğin kontrolünde olması ve kadınların erkeklere itaat etmesi gibi kalıplaşan inançların, sosyal normların olmasından kaynaklanmaktadır. Bu sosyal normlar, kadınların erkekler tarafından istismar olunmasına izin veren ve hatta teşvik eden ortamı yaratmaktadır. Erkeğin güçlenmesi ve kadını denetim altına alması şiddetin sürekliliğini sağlamaktadır. Erkek egemen toplumsal yapı içerisinde şiddetin meşru görülmesi, cezasızlık kültürünün yaygın olması, kadının maruz kaldığı şiddetin mahrem bir konu olarak algılanması kadına yönelik şiddetin yaygın karakter almasına sebep olmaktadır. Toplumun kadının maruz kaldığı şiddet olaylarına doğrudan

veya dolaylı olarak gereken hassasiyeti ve müdahaleyi yeterince göstermemesi kadına yönelik şiddet vakalarının sayısının artmasının en önemli nedenleri arasındadır.

Çoğu zaman şiddete maruz kalan kadınlar aile ve yakınları tarafından şiddet faili erkeklerden daha çok kınanmakta, suçlu görülmekte ve eleştirilmektedir. Şiddetle mücadele eden kadınları müstehcen, utanmaz olarak görmek ve şiddete karşı hoşgörüyü kadının yüksek ahlaki değeri olarak değerlendirmek aterkil yapı içerisinde kadına yönelik şiddeti körüklemektedir. Şiddet mağduru kadınları suçlamak ve eleştirmek şiddeti uygulayan erkeğin görmezden gelinerek cezasız kalmasına neden olmaktadır (Ağayeva, 2014: 129-136). Kadının bazen maruz kaldığı olayın şiddet olup olmadığının bilincinde olmaması sürekli bir biçimde şiddete maruz kalmasına neden olmaktadır (Ağayeva, 2014: 405).

Erkek egemen zihniyetinin hakim olduğu toplumlarda erkekler birincil konuma alınarak güçlü, hırslı, mantıklı, karar verici, itaat edilmesi gereken bireyler olarak görülmektedir. Kadınlarsa zayıf, ince, duygusal, itaat etmesi gereken bireyler olarak görülerek ikincil konuma itilmektedir (Özkan, 2017: 546; Ağayeva, 2014: 19). Sonuç olarak, cinsiyete dayalı ayrımcı değerler, erkekler ve kadınlar arasındaki farklılıkları pekiştirmeye devam etmektedir (United Nations Human Rights Council, 2014: 11). Böylece erkek egemen ideolojinin etkisiyle, toplumsal cinsiyet eşitliği ihlal edilmekle toplumda erkeklere kadınlardan yüksek değer verilmekte, toplumun her alanında erkekler ön plana çekilmektedir (Birleşmiş Millîtlér Tâşkilâtının Əhali Fondu, 2018: 4). Erkekler aile ve toplumdaki rolüne ve sorumluluklarına rağmen ataerkil tutumların ve kalıpyargıların etkisiyle toplumdaki yerini karşı cinsten üstün olarak algılamakla kadınların hak ve hukuklarını istismar etmekle onlara şiddet uygulamaktadır (CEDAW, 2015). Erkeklere göre şiddet, gücünün bir ifadesi, katı bir kontrol, sorunu çözüme ve öfkeyi ifade etme yöntemidir (Ağayeva, 2014: 134-135). Azerbaycan'da kadına yönelik şiddetin nedenleri arasında kadınların sadakatsizliği, ihanet iddiaları ve kocalarının bu konudaki kuşkuları ve endişeleri yer almaktadır. Kültürel normlar, kişinin büyüdüğü aile ve çevre bu durumda önemli bir rol oynamaktadır (Mahmudova, 2019). 2014 yılında Azerbaycan'da kadına yönelik şiddetin özellikleri ve sebepleri üzere araştırmanın sonuçlarına göre kadınların %67,8'i kadının erkeğe ihanet ettiği durumunun, kadınların %40'ı erkekten izinsiz dışarı çıkma durumunun, kadınların %29'u erkeğin sözünü dinlememesi durumunun şiddete neden olabileceğini belirtmiştir (Rəşidova, 2014: 31). Aynı zamanda 2017 yılında Birleşmiş Milletler Nüfus Fonu tarafından yapılan “erkeklerin cinsiyet eşitliğine yönelik tutumları” araştırmasının sonuçlarına göre erkeklerin

büyük çoğunluğunun “kadınlar aileyi korumak için şiddete katlanmak zorundadır” ve “bazı durumlarda kadınlar dövülmeyi hak ediyor” tutumu içerisinde olması da kadınların şiddete maruz kalmasını etkileyen faktörler olarak değerlendirilmektedir (The United Nations Population Fund ve Ailə, Qadın və Uşaq Problemləri üzrə Dövlət Komitəsi, 2018). Toplumun büyük kesiminin istismarcı erkeğin eylemlerini “bir erkek eşini sever de, döver de” deyimi gibi kalıplaşmış inançların esiri olması kadına yönelik şiddet oranlarını yükseltmektedir (Mahmudova, 2019). Ataerkil toplumlarda kadına yönelik şiddetin herhangi bir gerekçeye dayandırılarak uygulanması diğer kadınlara “ayağını denk al, yoksa sonun onun gibi olur” mesajını vermektedir (Sargın, 2012: 6). Böyle sosyal değerler içerisinde büyüyen erkekler kadınların kendi haklarını savunma eğilimlerini toplum tarafından onlara biçilen “rol ve modellerin” ötesine geçmesi olarak algılamaktadır. Erkekler kadınlara uyguladıkları şiddeti bir terbiye aracı olarak görmektedir (Dinçkol, 2003: 91).

Şiddet uygulayan erkeğin geçmişinde ya da yetiştiği aile ortamında şiddete tanık olması veya şiddete maruz kalması kadına şiddet uygulamasına neden olabilmektedir (Engström, 2013: 15). Şiddete maruz kalan veya tanık olan erkeklerin diğer erkeklere oranla bir kadın partnere karşı şiddet kullanma olasılığı 2.5 ila 3 kat daha fazladır (İktisadi İşbirliği ve Kalkınma Teşkilatı (OECD), 2020). Kendi istekleri dışında aile baskısı ve görücü usulüyle bireylerin evlendirilmesi kadın ve erkek arasındaki aile içi şiddetin en önemli nedenleri arasında yer almaktadır (Bora ve Üstün, 2005). Şiddet uygulayan ve şiddete maruz kalan tarafların eğitim düzeyinin düşük olması, ailede çocuk sayısının fazlalığı, kadınla kavga sırasında mevcut sorunu çözme becerisinin yetersiz olması faktörleri de kadına yönelik şiddeti tetiklemektedir (Topaloğlu, 2009: 137). Evlendikten sonra erkeklerin sorumluluklarını yerine getirmemesi, erkeğin kendi sorumluluklarını kadına atfetmesi kadına yönelik şiddete sebep olmaktadır (Altıparmak, 2019: 60). Ailede karı ve koca arasındaki iletişim problemi ve yanlış anlaşılımlar esas olarak mevcut şiddet vakalarını karmaşıktırmakta ve yeni şiddet vakalarına yol açmaktadır (Rəşidova, 2014: 6). Erkeğin alkol kullanımı, madde bağımlılığı, kadının erkek çocuğunun olmaması, tarafların uyumsuzluğu, erkeğin hayatında başka bir kadının olması kadının erkek tarafından maruz kaldığı şiddeti üreten etmenler arasında yer almaktadır (CEDAW, 2009; Azerbaijan Human Development Report, 2007: 67). Erkekler kadınların çocuk bakımı ve ev işleriyle yeterince ilgilenmediğini behane ederek de kadına şiddet uygulamaktadırlar. Azerbaycan’da kalıplaşmış kültürel değerlerin etkisiyle evli çiftler genellikle kocanın ailesiyle birlikte yaşamaktadır. Ailede ekonomik sorunlar, çocuk bakımı, ev işleriyle ilgili erkeğin ailesiyle

kadın arasında yaşanabilecek tartışmalar erkeğin kadına şiddet uygulamasına sebep olabilmektedir (Azerbaijan Human Development Report, 2007: 68-69). Emerson Dobash’a ve Russel Dobash’a göre erkeğin kadını anormal düzeyde kıskanması, kadınların yapmış olduğu yanlışlarından ötürü erkeklerin onları cezalandırabilmek hakkına sahip olduğu inancında olması, erkeğin kadın üzerinde egemenlik kurmak, bu oteriteyi sürdürme pozisyonun önemi kadının erkek tarafından maruz kalmakta olduğu şiddetin ana nedenlerini oluşturmaktadır (E. Dobash ve R. Dobash, 1992: 4). Kadınların nereye gittikleri, kiminle gittikleri, nasıl giyindikleri, gün içerisinde neler yaptıkları erkekler tarafından kontrol edilmektedir. Söz konusu durum doğal olarak şiddetin oluşumuna neden olmaktadır (Hacettepe Üniversitesi Nüfus Etütleri Enstitüsü, 2014)

Erkeklerin istihdam durumu ile fiziksel güç kullanımı arasında doğrudan bir ilişki olduğuna inanılmaktadır. Ailede erkeğin işsiz veya ekonomik sıkıntıların olması kadına yönelik şiddetin başlıca nedenlerinden biri olabilmektedir. Aynı zamanda kocanın işsiz olduğu, karısının çalışıyor olması erkek tarafından kültürel değerlerde öngörülen erkeğin ailedeki egemenliğini yeterince gerçekleştirememesi ve “kocasına itaat etmiyor” anlamına gelerek kadının maruz kaldığı şiddet eylemlerini kışkırtmaktadır (Azerbaijan Human Development Report, 2007: 69). Azerbaycan’da kadına yönelik şiddetin özelliklerinin ve sebeplerinin öğrenilmesi amacıyla 2014 yılında yapılan araştırmanın sonuçlarına göre erkeklerin kadınların onlardan daha çok para kazanması durumundan rahatsız olduğu, bu durumu aşağılama ve egemenlikleri üzerinde bir tehdit olarak gördükleri belirlenmiştir (Rəşidova, 2014: 4). Buna neden cinsiyet kalıp yargılarının etkisiyle ailenin başı olarak nitelendirilen erkeklerin ailenin geçimini sağlayan kişi olarak görülmesidir. Erkekler ailenin ekonomik giderlerini karşılamakla kendilerini ailenin ekonomik bütçesinin tamamını kontrol eden kişi olarak düşünmektedir. Bu klişenin gereksinimlerini yerine getiremeyen erkeklerde umutsuzluk, hayal kırıklığı, endişe, stres ve saldırganlık gibi durumlara neden olduğu görülmektedir. Cinsiyet stereotiplerinin krizi olarak tanımlayabileceğimiz söz konusu durumla karşı karşıya kalan erkekler hanehalkı reisi olma özelliğini kaybettiğinden endişelenerek stres bozukluğunun etkisiyle kadına şiddet uygulamaktadır (Azerbaijan Human Development Report, 2007: 69). Bununla birlikte, ailenin ekonomik giderlerinin sadece erkek tarafından karşılanması, bir kadının kocasına ekonomik olarak bağımlılığının ve sonuç olarak ona itaat derecesinin daha da güçlenebilmesine neden olmaktadır.

Kadınların artan eğitim seviyesi aile içi şiddetin ortadan kaldırılmasına ve eşitlikçi değerlerin içselleştirilmesine katkıda bulunmaktadır (Azerbaijan Human Development Report, 2007: 69-70). Azerbaycan’da kadına yönelik şiddetin özelliklerinin ve sebeplerinin öğrenilmesi amacıyla 2014 yılında yapılan araştırmanın sonuçlarına göre ilkökul eğitimi almış ve hiç eğitim görmemiş kadınların eğitilmiş kadınlara göre şiddete maruz kalma ve istismar edilme olasılığı daha yüksektir (Rəşidova, 2014: 6). Kadınlar ne kadar yüksek öğrenim düzeyine sahipse, şiddetten korunmak ve maruz kaldığı şiddet karşısında gereken önlemleri alma eğilimi içerisinde olma olasılığı da bir o kadar yüksektir. Söz konusu durum eğitim ile çok şey başarılması gerektiğini göstermektedir (Azerbaijan Human Development Report, 2007: 70-71). Bununla birlikte yüksek eğitim düzeyine sahip kadınların da diğer kadınlar gibi şiddet mağduru olduğunu belirtmek gerekmektedir (Vahip ve Doğanavşargil, 2006). Medya kadının maruz kalmakta olduğu şiddetin başlıca nedeni olarak nitelendirilemezse de kadına erkek tarafından uygulanan şiddet olaylarını meşrulaştıran, şiddetin yol açmış olduğu etkileri artıran ve mağdur kadınlar üzerinde ikinci bir mağduriyet yaratan bir işleve bürünebilmektedir (Gökulu ve Hosta, 2013: 1847). “Kelime bir fikri ifade ediyor, resim bin” deyimini dikkate alırsak görsel medyanın şiddet olaylarındaki etki gücünü tahmin edebiliriz (Ağayeva, 2014: 252). Medyanın cinsiyetçi söylemlere yer ayırması, cinsiyet ayrımcılığını derinleştirmekle erkeğin toplumda egemenlik kurmasına, iktidar sahibi olmasına, kadın ve erkek arasındaki dengelerin erkek lehine bozulmasına yol açmaktadır (Yaktıl Oğuz, 2010: 440). Medya çoğu zaman kadınların çaresiz, yardıma muhtaç, zavallı, talihsiz ve hatta bazı zamanlarda mağdur olmayı hak etmiş bir kişi olduğunu yayınlamaktadır (Tanrıöver, 2012: 161). Kitle iletişim araçlarında kadına yönelik şiddetin yansıtılış biçimi, kullandığı üslup şiddet olgusunun erkekler tarafından içselleştirilmesine yol açmaktadır (Gökulu ve Hosta, 2013: 1831). Yazılı basın kadına yönelik şiddet olaylarını okuyan kişiler üzerinde suçu çekici hale getirmek, bazı zamanlarda fail erkeğe hak kazandıracak yayınlar yapmak gibi eylemlerde bulunmakla suç olgusu üzerinde olumsuz etkiler bırakmaktadır (Yavuzer, 2001: 243). Genellikle medyada kadınlara çizilen rollere dikkat edildiğinde kadınların “ev, aşk ve cinsellik” anlamına geldiğini fakat “iş, sınıf, para ve siyaset” anlamına gelmediğini görmekteyiz (Williamson, 1998: 139). Medya reklamlarında erkeklerin kadınlardan daha çok temsil edilmesi toplumun her alanında erkeklere kadınlardan daha fazla önem verilmesini büyük ölçüde etkilemektedir (Ağayeva, 2014: 254-258). Televizyonda cinsiyet ayrımcılığına yol açan, kalıplaşmış geleneksel değerleri çağırıştıran dizilere ve programlara yer verilmektedir (Ünlü, Bayram, Uluyağcı ve Bayçu, 2009: 97). Televizyonda verilen filmlerde ve dizilerde erkek tarafından kadına

uygulanan şiddete geleneksel değerlere dayanılarak hak kazandırılması şiddet üzerinde negatif bir etkiye bulunmaktadır (Büker ve Kıran, 1999: 30). Aynı zamanda filmlerde ve dizilerde erkeklerin otoriter, güçlü, zeki ve aile reisi olarak gösterilmesi, kadınlarınsa zayıf, ekonomik açıdan erkeğe bağımlı, zarif, itaatkâr gösterilmesi, erkeğin şiddet uyguladığı durumlarda kadının sadece sözle cevap vermesi veya ağlayarak iç sessizliğine çekilmesi, kadına şiddet uygulandığı durumlarda çoğu zaman film veya dizide yer alan arkadaş çevresinin tepkisiz halleri de kadına yönelik şiddet olaylarının toplumda yaygınlaşmasını çok büyük ölçüde etkilemektedir (Ünlü, Bayram, Uluyağcı ve Bayçu, 2009). Medya kurumları şiddet olaylarının toplum tarafından daha çok izlendiğini bilerek yaşanan şiddet olaylarını dramatize ederek daha çok izlenmesini amaç edinmektedir (İşliyen, 2015: 486). Şiddet olaylarının toplum üzerinde yaratacağı duygusal etki ne kadar büyük ise medyanın söz konusu şiddet olaylarını haber yapma olasılığı da bir o kadar yüksektir (Gökulu, 2012: 68). Örneğin Klite, Robert ve Salzman tarafından 1997 yılında Amerika’da 100 yerel televizyon kanalı üzerinde yaptıkları araştırmanın sonuçlarına göre bu kanallardan 72’si her akşam haberlerinin ana konularından biri olarak şiddet içerikli olayları gündem konusu yapmakla daha çok izleyici kitlesine ulaşmayı hedeflemiştir (Klite, Robert ve Salzman, 1997).

Aynı zamanda OECD’nin 2020 yılında dünya genelinde yapmış olduğu araştırmanın sonuçlarına göre, COVID-19 salgını nedeniyle kapatma önlemleri, sosyal alanların kapatılması, sıkı tedbirlerle karantine önlemlerinin uygulanması, sosyal etkileşimlerin kaybı, zorunlu birlikte yaşamının doğasında bulunan gerilimler sonucu erkekler kadınlar üzerindeki kontrol ve denetimlerini artırmış, tecritten kaynaklanan psikolojik gerilimleri erkekler kadına şiddet uygulamaya çıkarma eğilimi içerisinde olmuştur. Geline sonuç ise, ülkelerin zorunlu kapanmalara gitmesinin kadının maruz kalmakta olduğu şiddeti artıran nedenler arasında olduğu belirlenmiştir (OECD, 2020).

Yukarıda belirtilen nedenlerin hiçbirisi bir kişiye kadına şiddet uygulama hakkı vermemekte veya bu nedenler yasayı çiğnemek için bir gerekçe oluşturmamaktadır. Bu sebepten dolayı toplumda kadına yönelik şiddet yukarıda belirtilen nedenlerle gerekçelendirilmemelidir.

1.3. Kadının Şiddet Ortamından Ayrılmasını Zorlaştıran Faktörler

Şiddet mağduru kadınlar çoğu zaman yaşadıkları şiddet olayları karşısında sessiz kalmakta, yaralanmaların ciddi sonuçlarına rağmen çok az kadın resmi olarak sağlık hizmetlerinden, polisten, arkadaşlardan ve aileden yardım istemektedir (Birlleşmiş Millîler Təşkilatının İnkişaf Proqramı, 2014; Ağayeva, 2014: 129). Şiddet mağduru kadınların resmi mercilere şikayette bulunma talebini kadının utanc verici bir eylem olarak algılaması kadının şiddet ortamında yaşamını uzun bir süre devam ettirmesine sebep olmaktadır (Yiğitcan, 2013: 40). Kadınlar kurumsal başvuruda bulunduklarında erkekler tarafından daha kötü şiddete maruz bırakılacağından endişe duymaktadır (Erseçen ve Tosun, 2015: 24). Aynı zamanda mağdur kadının suç duyurusunda bulunması halinde fail erkeğin evliliği sona erdirmesi korkusu kadını şiddet karşısında çekingen, kırılgan tutum sergilemeye mecbur bırakmaktadır (Vətəndaşların Əmək Hüquqlarını Müdafiə Liqası və “Təmiz Dünya” Qadınlara Yardım İctimai Birliyi, 2014a: 16). Şiddete maruz kalan kadınlar ayrılacağı durumda kocası tarafından kişisel bilgilerinin ve aile sırlarının açığa çıkmasından da korkarak şikayette bulunmamaktadır (Azerbaijan Human Development Report, 2007: 70,71). Aynı zamanda şiddet faili erkeklerin evin dışında ve evin içinde farklı davranış sergilemesi sebebiyle mağdur kadın bir taraftan yakın çevresinin kendisinin şiddete maruz kaldığına inanmayacağını düşünürken bir taraftan da söz konusu farklılık sebebiyle eşinin değişebileceğine ilişkin umudunu sürdürme eğilimi içerisinde olabilmektedir (Tosun, Elçik ve Mutluer, 2010: 22). Mağdur kadınlar müdahale eğiliminde bulunmadıkça şiddet sürekli hale gelerek ağır boyutlarda yaşanmakta ve sistematik zulme dönüşmektedir (Polat, 2015). Sürekli olarak kadınların şiddete maruz kalması şiddeti içinden çıkılmaz bir kısır döngü haline getirmektedir (Karal ve Aydemir, 2012: 37). Bazı durumlarda kadınlar yaşadıkları şiddette kendilerinin de payı olduğunu düşünerek erkekleri anlayışla karşılamaktadır ki bu da kadının şiddet ortamından uzaklaşmasını zorlaştırmaktadır (Engström, 2013: 42). Şiddetin suçlusunun kendisi olduğunu düşünmesi, kadınların hareket alanlarını daraltmakta, bağımlılıklarını artırmaktadır (İsmayılova, 2017: 15). Genellikle şiddeti kanıtlayacak delillerin eksikliği, devlet kurumlarına güven eksikliği veya mağdur kadını suçlamaya yönelik çok yaygın tutum ve davranışlar nedeniyle kadınlar şiddet karşısında sessizliğini korumak zorunda kalmaktadır. Öte yandan, kolluk kuvvetleri, aile içi şiddetle ilgili veri toplarken aile içi şiddet vakalarını hem kadına yönelik şiddet hem de “aile sorunu” olarak sınıflandırması kadını ilgili kuruma şikayette bulunması yerine şiddet içerikli ortamda yaşamını devam ettirmesine sebep olmaktadır (Şahverdiyeva ve ark, 2021: 14). Bu nedenle

şiddet vakaları çoğu durumda yargılanma eğilimi göstermemekte, koruma kararları verilmemekte ve evlilikteki şiddet nedeniyle kadınların boşanma talebi uygulamada gerçekleştirilmemektedir (United Nations Human Rights Council, 2014: 9). Aynı zamanda resmi kurumlar tarafından sosyal desteğin yeterince sağlanamaması, şiddetle mücadeleye yönelik yasaların uygulamada yetersiz kalması kadının şiddet ortamından uzaklaşmasını zorlaştırmaktadır (Özkan, 2017: 542). Böylece çaresiz, savunmasız kadınlar, hayatının geri kalanında kendisini tehdit eden kocasının acılarına, işkencelerine, dayaklarına ve istismarına katlanmak zorunda kalmaktadırlar (Ağayeva, 2014: 133). Kadınların toplumun tepkisini gereğinden fazla dikkate alması, eşini sevmesi, maruz kaldığı şiddeti ciddiye almaması veya maruz kaldığı olayın şiddet olup olmadığının farkına varmaması gibi sebeplerle kadınlar şiddet uygulayan erkeklerle yaşamaya devam etmektedir. Diğer taraftan kadınlar ailesini ortaya çıkabilecek tehdit ve tehlikelerden korumak için şiddet içerikli aile ortamında yaşamını devam ettirebilmektedir. Mağdur kadınların ataerkil değerler doğrultusunda yetiştirilmesi, aile içinde yaşanan şiddetin bütün ailelerde olduğuna inanması, şiddetin bir gün biteceği ve kocasının değişeceği inancını hiç kaybetmemesi, toplumdaki saygınlığının zarar görmemesi düşüncesiyle kendisine uygulanan şiddeti inkar etmesi kadının şiddet ortamında yaşamını devam ettirmesine sebep olan faktörler arasındadır.

Kadınların genellikle aile içinde şiddete maruz kalması şiddetin görünürlüğü önünde engel oluşturmaktadır (Üçüncü Çağırış Azərbaycan Respublikası Milli Məclisinin IV Sessiyası İclasının Protokolu, 2006). Kadına yönelik şiddetin aile içinde gizli tutulması çok sayıda şiddet vakasının ortaya çıkmasını zorlaştırarak şiddetin tam kapsamının belirlenmesini zorlaştırmaktadır (Vətəndaşların Əmək Hüquqlarını Müdafiə Liqası və “Təmiz Dünya” Qadınlara Yardım İctimai Birliyi, 2014b: 6). Söz konusu durum tüm devletlerde ortak bir sorun olmaya devam etmektedir. Bu şiddet vakalarının her geçen yıl yüksek oranlarda artış göstermesine neden olmaktadır (Üçüncü Çağırış Azərbaycan Respublikası Milli Məclisinin IV Sessiyası İclasının Protokolu, 2006). Kadınlar erkeklerin maruz bıraktığı şiddet katlanılmaz boyutlara ulaştığında şiddet ortamından kurtulmak için mücadele etmektedirler (Öztürk, 2015b: 24). Kadınların ilgili kuruma şikayette bulunması erkeklerin kadınlara sürekli bir biçimde şiddet uygulmasına fırsat oluşturmaktadır (Azerbaijan Human Development Report, 2007).

CEDAW tarafından 2009 yılında ülke genelinde yapılan araştırmanın sonuçlarına göre Azerbaycan’da kadına yönelik şiddet olaylarında her zaman bir sessizlik ve cezasızlık

kültürünün toplum tarafından meşrulaştırıldığı görülmüştür (CEDAW, 2009: 21). Azerbaycan’da kadınlar maruz kaldıkları şiddet karşısında nadiren kolluk kuvvetlerine şikayette bulunmaktadır. Çoğu kadınsa toplumsal eleştiriye maruz kalmamak, toplumdaki saygınlığının zarar görmemesi ve kocalarının intikamından korktukları için kolluk kuvvetlerine başvuru yapmamaktadır (Üçüncü Çağırış Azərbycan Respublikası Milli Məclisinin IV Sessiyası İclasının Protokolu, 2006). Azerbaycan Devlet İstatistik Kurumu’nun 2016 yılı verilerine göre Azerbaycan’da söz konusu yıl için 807 kadının şiddet mağduru olduğu resmi olarak tespit edilmiştir (The State Statistical Committee of the Republic of Azerbaijan, 2016). Azerbaycan Devlet İstatistik Kurumu’nun 2019 verilerine göre ise bu yıl için 1308 kadın şiddete maruz kalmıştır ki bu kadınlardan 38’i şiddet sonucu hayatını kaybetmiştir (Azərbaycan Respublikasının Dövlət Statistika Komitəsi, 2019). Azerbaycan Cumhuriyeti İç İşleri Bakanlığı’nın ülke genelinde yapmış olduğu araştırmanın sonuçlarına göre 2020 yılının ilk yarısında Azerbaycan’da 1116 kadın şiddete maruz kalmıştır (Azərbaycan Respublikası Daxili İşlər Nazirliyi, 2020). Azerbaycan’da şiddetle mücadele kapsamında kadınların çok az bir kısmının resmi kurumlara şikayette bulunduğunu dikkate alırsak gerçek rakamların belirtilen verilerden çok daha fazla olduğunu söyleyebiliriz.

Şiddet uygulayan kocanın çocuklarıyla ilgili sorumluluklarını yerine getirmesi, şiddet uyguladığı eşine zaman zaman iyi davranması, böylece aile ilişkilerinde iyi ve kötü dönemlerin birbirlerini takip etmesi şiddet mağduru kadının şiddeti unutmamasına neden olabilmektedir (Aktaş, 2006: 56; Kadın Dayanışma Vakfı, 2017: 17). Şiddet faili erkekler bazen kadına suç işlediğinden pişman olduğunu ve şiddet olaylarının bir daha asla yaşanmayacağını sözünü vermektedir. Erkekler kadınla barışmak için gözyaşları dökmekte, hediyeler vermekte, pişmanlığını ifade eden jestler yapmakta, “beni affet kızgındım” gibi sözler söylemektedir. Şiddet uygulayan erkeğin pişman olduğunu söyleyerek ağlaması kadını duygu karmaşasına sokmakta ve şiddet içeren ilişkiden çıkamayacak hale getirmektedir (İsmayılova, 2017: 23; Taşdemir Afşar, 2015: 733; Coleman, 1997).

Kadınların kazaya uğraması, hamile olması, yaşlanması gibi durumlarda çoğu zaman güvenceden yoksun olmakla birlikte, erkeklere bağımlı hale gelerek kadınların şiddetle mücadele etmeleri oldukça zorlaşmaktadır (Öztürk, 2015b). Hamilelik döneminde kadınlar çocukları olursa, şiddetin sona ereceğini, eşlerinin düzeleceğini düşünmektedirler. Fakat

erkekler kadınların daha zayıf, hassas ve çaresiz olduğu hamilelik döneminde bile kadınlara karşı şiddet uygulamaktadırlar. Şimdiye kadar yapılan araştırmalarda, çocuklar, şiddeti önlemek yerine kadını şiddete maruz koyan kocasını ve kendi ailesini terk etmesini zorlaştıran bir durum olarak karşımıza çıkmaktadır (Erseçen ve Tosun, 2015: 25). Çoğu zaman kadınlar aile bütünlüğünün korunması amacıyla şiddet karşısında suskunluğunu korumaktadır (CEDAW, 2009: 17).

Boşanmayı şiddetten kurtulmanın bir yolu olarak gören kadınlar kocaları tarafından bazen ölümle tehdit edilmekte, bazen de kocaları eşlerine ağır sağlık sorunlarına yol açacak şiddet uygulamaktadır (Ağayeva, 2014: 133). Erkeğin kadına devamlı bir şekilde şiddet uygulayarak sürekli olarak kadının günlük yaşamını kontrol altında tutma çabası içerisinde olması mağdur kadının istismarcı erkekten ayrılmasını veya ilgili kuruma şikayette bulunma şansını azaltmaktadır (Mahmudova, 2019). Bununla birlikte olası bir boşanma durumunda ebeveynlerinin evine dönme ihtimali altında olan ve yeniden evlenme şansı düşük olan, kendilerinin ve çocuklarının geçimini tekbaşına sağlayamayacağını düşünen, ekonomik olarak eşine bağımlı olan veya işsiz olan, mülkiyeti olmayan, barınacakları yeri olmayan kadınlar genellikle şiddete katlanmak zorunda kalmaktadır (Azərbaycan Respublikasının Prezidenti yanında Qeyri-Hökumət Təşkilatlarına Dövlət Dəstəyi Şurası ve Himayədar Humanitar Tərəqqi İctimai Birliyi, 2018: 38). Diğer taraftan kocasından ayrılması halinde çocuklarının duygusal olarak acı çekmesini istemediği için kadınlar maruz kaldığı şiddet karşısında gereken önlemleri almamaktadır. Bunun yanı sıra boşanacağı veya ilgili kuruma şikayette bulunması durumunda kocasının çocuğu kendisine bir daha göstermeyeceği endişesi kadının şiddet içerikli aile ortamından uzaklaşmasını zorlaştıran faktörlerden biridir.

Kadının kişisel gelir kaynağının veya ekonomik özgürlüğünün olmaması, erken yaşta evlenmesi, yasal haklarını bilmemesi ve daha önce duyduğumuz geleneksel klişelerin kurbanı olması şiddetle mücadele etmesini zorlaştırmaktadır (Üçüncü Çağırış Azərbaycan Respublikası Milli Məclisinin IV Sessiyası İclasının Protokolu, 2006; OECD, 2020). Yakın akrabaların müdahalesi, ayrılması halinde kötü kadın müamelesiyle toplum tarafından damgalanması, ailesi tarafından kabul edilmeme tehlikesi kadını şiddet karşısında suskunluğunu korumaya itmektedir (CEDAW, 2009: 17). Ayrıca kadının ailesinin “gelinlikle girdiğin evden kefenle çıkarsın” şeklindeki tavsiyelerde bulunması kadını içinden çıkılmaz şiddet içerikli aile ilişkisinde yaşamını devam ettirmeye mecbur

bırakmaktadır (Üçüncü Çağırış Azərbaycan Respublikası Milli Məclisinin IV Sessiyası İclasının Protokolu, 2006). Daha az eğitimli ve dünya görüşlerini geliştirme fırsatı verilmeyen kadınlar alternatiflerin farkında olmadığından, kocalarının taleplerine ve emirlerine boyun eğmenin şiddetten kaçınmanın en iyi yolu olarak görmesi faktörü de kadınların uzun süre boyunca şiddet ortamından uzaklaşamamasının nedenleri arasındadır (Mahmudova, 2019).

Başka bir husus ise, şiddet mağduru kadınların emniyet kurumlarında çalışanların büyük çoğunluğunun erkek olması nedeniyle şikayet başvurusunda bulunmasından utanması, çekingen tutum sergilemesi durmaktadır (CEDAW, 2009: 17). Bu kurumlar kadına yönelik şiddet sorununa yeterince dikkat ayırmamaktadırlar (Üçüncü Çağırış Azərbaycan Respublikası Milli Məclisinin IV Sessiyası İclasının Protokolu, 2006). Emniyet kurumları tarafından şiddet mağduru kadınların şikayetlerinin uygunsuz değerlendirilmesi, şiddet faili erkeğe uygun cezaların verilmemesi veya bu cezaların uygulanmaması da kadınların şiddetle mücadelesini zorlaştırmaktadır (Mahmudova, 2019). Bir başka sorun da, istismara uğramış kadınlarla çalışan kolluk kuvvetlerine kadına yönelik şiddetle mücadele konusunda özel eğitimin verilmemesinden kaynaklanmaktadır. Azerbaycan'da henüz bu alanda uzmanlaşmamış emniyet yetkilileri tarafından mağdur kadına hizmet verilmektedir. Aynı zamanda, kadınların kolluk kuvvetlerinde daha az çalışması, söz konusu problemin çözülmesinin önündeki en büyük engeldir. Bir başka engel ise, mevzuatta bugün iyileştirilmesi gereken boşlukların olmasından kaynaklanmaktadır (Üçüncü Çağırış Azərbaycan Respublikası Milli Məclisinin IV Sessiyası İclasının Protokolu, 2006). Ayrıca kadının maruz kaldığı şiddet karşısında sağlık personellerinin ilgisiz davranması veya şiddeti tanımlama, değerlendirme, gerekli yerlere yönlendirme gibi şiddeti tespit ve müdahale konusundaki bilgi yetersizliği de kadınların şiddetle mücadelesini olumsuz etkilemektedir (Polat, 2015). Kadınlar çoğu zaman kocalarıyla birlikte hastaneye gittikleri için eşlerinin baskı ve tehditleri sonucu şiddet gördüklerini inkar etmektedirler (Öztunalı-Kayır, 1998: 31). Burada devletin kadına yönelik şiddeti önlemede doğrudan rolü ve sorumluluğu ortaya çıkmaktadır. Kadına yönelik şiddet olaylarında şiddet doğrudan devlet tarafından yapılmasa da, resmi kurumlar istismar edenleri cezalandırıp uygun önlemleri almazsa, devlet dolaylı olarak şiddete karışmakla kadına yönelik şiddet olaylarının artmasında rol almış olmaktadır (Mahmudova, 2019). Devletin kadına yönelik şiddetin önlenmesinde yeterli çabayı göstermemesi, şiddetle mücadeleye yönelik yasaların pratikte çoğu durumda ayrımcılığa ve

eşitsizliğe sebep olması faktörleri kadınların özgürleşmesini engellemekle onları şiddet içeren ilişki içinde yaşamaya zorlamaktadır (Mor Çatı Kadın Sığınma Vakfı, 2007: 16).

Maruz kalınan şiddet, kadının mücadele azmini kırmakta, özgüvenini sarsmakta, gelecek kaygılarını artırmakta, içinde bulunduğu şiddet ortamından kurtulamayacağı, bu sorunla baş edemeyeceğini düşünmesine neden olmaktadır (Erseçen ve Tosun, 2015: 24,25). Kadınların kaygıları onların güçsüzlüğünü şiddetlendirerek çaresizliklerini artırmaktadır. Hak ve hukukları hakkında bilinçsiz olan şiddet mağduru kadınlar eşlerine karşı sevgiden çok çaresizliğe dayalı olarak günü kurtarma çabası içerisinde yaşamlarını devam ettirmektedirler (Bora ve Üstün, 2005).

1.4. Kadına Yönelik Şiddetin Kadınlar Üzerindeki Etkileri

Kadına yönelik şiddetin kadın üzerinde bir takım olumsuz sonuçları vardır (Bayramova, Bueno de Mesquita ve Rumzadə, 2015: 30). Toplum tarafından yaygın olarak bilinen fiziksel şiddete bakılmaksızın, bütün şiddet türleri mağdur kadının psikolojisi üzerinde olumsuz bir etkiye sahiptir. Kadının uygulanan şiddet onun zihinsel sağlığı, sosyal aktiviteleri, kendine olan güven ve kendine vermiş olduğu değer üzerinde ciddi hasarlara neden olmaktadır.

Bir ayrımcılık biçimi olan kadına yönelik şiddet kadınların insan haklarını erkeklerle eşit olarak kullanması önünde engeller oluşturmaktadır. Aynı zamanda kadına uygulanan şiddet bir dizi temel hakları da olumsuz yönde etkilemektedir. Kadına uygulanan şiddet onların yaşam haklarını ihlal etmekle insanlık dışı veya onur kırıcı muamele veya cezaya maruz kalmasına, toplumda dokunulmazlık ve özgürlük haklarının bozulmasına, ailede eşitlik haklarının ihlal edilmesine neden olmaktadır (CEDAW, 1992). Devamlı bir şekilde şiddete maruz kalan kadınların sosyal faaliyetlerinde gerileme görünmekte ve şiddet gördükleri günlerde konsantrasyonları azalmaktadır (Mahmudova, 2019). Sürekli şiddete uğrayan kadınlar korku, endişe içerisinde olmakta, bağımsız karar verme yetilerini zamanla kaybetmekte, alkol kullanabilmekte, uyuduğunda kabuslar görmektedir (İlkkaracan ve Gülçür, 1996: 32; Ailə, Qadın və Uşaq Problemləri üzrə Dövlət Komitəsi, 2018). Maruz kalınan şiddet ve benzeri duyguların tekrarlanması durumunda depresyon düzeyleri yükselen mağdur kadınlar içine kapanık olmaktadırlar (Vətəndaşların Əmək Hüquqlarını Müdafiə Liqası və “Təmiz Dünya” Qadınlara Yardım İctimai Birliyi, 2014a). Kadınların

erkeklere karşı güven duyamaması, kendi hayatına kasdetme eğilimi içerisinde olması, motivasyonlarının düşmesi, suçluluk psikolojisine girmeleri şiddet sonucu yaşanan sorunlar arasında yer almaktadır (İsmaylova, 2017: 11-22). Şiddete uğrayan kadın içinde bulunduğu toplumda kendini yalnız, değersiz, başarısız ve yetersiz hissetmektedir (Sargın, 2012: 14). Şiddet yaşadığı ortamdan uzaklaşamaması kadının güçsüz konuma düşmesine neden olmaktadır. Çaresizlik kadının mevcut koşulları değiştirememesinden dolayı yaşadığı en yoğun duygudur. Zaman geçtikçe kadının mevcut koşulları düzeltememesi çaresizliğinin kronikleşmesine yol açabilmektedir (Aktaş, 2006). Kadınlar aşırı stresten dolayı normalden fazla yemek yemekte ya da ölüme varıracak kadar az yemekteler. Yaşadığı şiddetin suçlusu olarak kadınlar kendilerini görmekte, utanç hissi geçirmektedirler. Kadınlar cinsel yaşamlarında şiddetin yol açmış olduğu olumsuz etkiler sonucu sıkıntılar yaşamaktadırlar (Güneri, 1996: 91-92). Bütün bunların etkisiyle karar alma sürecinde kadınlar haklarını koruyamaz hale gelmekte, sınırlarını çizememekte ve kendilerini aciz hissetmektedirler (Sargın, 2012: 14).

Kadınların sürekli şiddete maruz kalması, ciddi bedensel yaralanmalara ve sağlık sorunlarına sebep olmaktadır ki bu da daha sonra ağır kronik hastalıklara yol açmaktadır (Mahmudova, 2019; Bent-Goodley, 2007). Örneğin, erkek tarafından uygulanan şiddet kadında bilinç kaybına, depresyona neden olabilmektedir (Yiğitcan, 2013: 25). Erkekler kadınlara cinsel şiddet uygulamakla kadında planlanmamış hamileliklere, erken doğum gibi hamileliğin ters sonuçlarına, cinsel yolla bulaşan enfeksiyon hastalıkların ortaya çıkmasına neden olmaktadır (Yiğitcan, 2013: 38; OECD, 2020). Çoğu zaman fail erkek mağdur kadının şiddete maruz kaldıktan sonra tıbbi yardım almasına izin vermemektedir. Bununla da fail erkekler kadınların maruz kaldıkları şiddetin sonuçlarını daha ağır yaşamasına sebep olmaktadır (Bent-Goodley, 2007). Erkeğin uyguladığı şiddet, kadının hayatını kaybetmesine de yol açabilmektedir. Azerbaycan'da 2017 yılında 39 kadın erkeğin uyguladığı şiddet sonucu hayatını kaybetmiştir (Azərbaycan Respublikasının Prezidenti yanında Qeyri-Hökumət Təşkilatlarına Dövlət Dəstəyi Şurası ve Himayədar Humanitar Tərəqqi İctimai Birliyi, 2018). Ataerkil inançların, kalıplaşmış kültürel değerlerin ve toplumsal cinsiyet tutumlarının etkisiyle kadına şiddet uygulanan toplumlarda kadınların sadece üreme işlevini üstlenen ve ev içi işlerden sorumlu bir kişi olarak algılanması onların kişisel gelişimi önünde engel oluşturmakla faaliyet alanlarını özel alan diye nitelendirilen ev duvarlarıyla sınırlandırmaktadır (Avdeev, 2015: 154). Çalışma hayatında yer alan kadınların işte devamsızlıklarının oluşmasında, işlerini kaybetmelerinde ya da verimsizlik nedeniyle

gelişimlerinde aksakların ortaya çıkmasında, kariyer basamaklarında ilerleyememelerinde şiddetin çok ciddi etkisi olmaktadır (Ayman ve Şenol, 2014: 22).

Devamlı bir şekilde erkekler tarafından şiddete maruz kalan kadınlar şiddetten kurtulmak yerine şiddet ortamında yaşamaya devam etmelerinden dolayı sorunlara geniş perspektiften bakma yetisini kaybetmektedirler (Güneri, 1996: 91-92). Kadına şiddet uygulamakla onu kontrol altına almayı amaç edinen erkekler kadınların kendilerine sadece itaat etmesiyle yetinmeyerek aynı zamanda mağdur kadının hareketlerine, düşüncelerine, seçimlerine de müdahale etmekle kadınların topluma aktif bir biçimde katılımını kısıtlamakta, topluma uyum sağlamasını zorlaştırmakta ve kadınları psikolojik olarak yıpratmaktadır (Mahmudova, 2019; Demokratiya Monitoru İctimai Birliyi, 2017). Bütün şiddet türleri cinsiyet eşitliğinin ve kadınların gelişiminin önünü kesmekle onların yaşam perspektiflerini sınırlamakta ve onlar için bir tehdit oluşturmaktadır (Ağayeva, 2014: 145). Erkekler kadınlara şiddet uygulamakla onların siyasi yaşam, işgücü piyasası, eğitim ve diğer alanlarda az temsil olunmasına neden olmaktadır (CEDAW, 2009: 19). Şiddet sonucu kadınlar toplumda hak ettiği konuma gelememektedir (Güngörmüş, Karadağ ve Tanrıverdi, 2014: 59).

1.5. Kadına Yönelik Şiddetin Çocuklar Üzerindeki Etkileri

Toplumsal cinsiyet eşitliğinin doğru bir şekilde çocuklara öğretilmesi, bu çocukların kuşaklararası geçiş sürecinde erkeklerle kadın arasında yaşanan sorunları şiddet yerine karşılıklı olarak konuşup anlaşarak çözüme kavuşturmasını mümkün kılmaktadır. Bu bakımdan şiddetin bireysel ve toplumsal boyutta çözüme kavuşmasında çocuklar önemli bir yere sahiptir (Ayman ve Şenol, 2014: 21).

Kadına yönelik şiddetin genç kuşağın yetiştirilmesi üzerinde çok olumsuz bir etkisi vardır. Bir ebeveynin nazik tutumu, bir çocuk için en iyi yetiştirme yöntemidir. Kadına yönelik şiddetin bir sonucu olarak, birçok parçalanmış aile, kontrolsüz çocuklar ve trajediler meydana gelmektedir. Söz konusu durum, bir bütün olarak toplumumuz için büyük sorunlar yaratmaktadır (Üçüncü Çağırış Azərbaycan Respublikası Milli Məclisinin IV Sessiyası İclasının Protokolu, 2006). Çocuğun yaşı ya da özelliklerine göre maruz kalınan şiddetin olumsuz etkileri farklılık gösterebilmektedir. Hamilelik döneminde şiddete maruz kalınması durumunda çocuklar doğmadan ölebilmektedir (Erseçen ve Tosun, 2015: 29). Hamilelik

döneminde maruz kalınan şiddet doğumdan sonra zihinsel ya da fiziksel sorunlar da ortaya çıkabilmektedir (Öztürk, 2015b: 23). Kadına yönelik şiddet olaylarında çocuklar bazen annelerine yardım etmeye, onları korumaya çalışırken şiddet ve yaralanmaların kurbanı olabilmektedir. Bununla birlikte şiddete tanık olan çocuk babasının annesine uyguladığı şiddetin sebebi olarak kendini suçlamaktadır ki bu da onun psikolojik yıpranmasına yol açmaktadır.

Aile içi kadına yönelik şiddet, çocukların yetiştirilmesi için normal koşulların oluşmasını engellemektedir (Ağayeva, 2014: 145). Fiziksel ve psikolojik şiddetin etkileri nedeniyle, annelerin çocuklarına olan sevgilerini göstermesi zorlaşmaktadır (Mahmudova, 2019). Şiddet ortamında büyüyen çocuklar ihmal ve istismara açık hale gelmektedir (Erseçen ve Tosun, 2015: 29). Toplumsal cinsiyet rolleri nedeniyle, Azerbaycan'da çocukların yetiştirilmesinden genellikle anneler sorumlu tutulmaktadır. Şiddet sonucu özgüvenlerini ve umutlarını kaybeden anneler, çocuklarının evde yetiştirilmesi ve eğitimi ile düzgün bir şekilde ilgilenememektedirler (Mahmudova, 2019). Aile içinde çocukların şiddete maruz kalması veya tanık olması onlarda uyku düzensizliğine, nedensiz artan baş ağrılarına, iştahın kapanmasına, mide bulantılarına neden olabilmektedir. Çocuklar şiddetten kaçmak için yalan söyleyebilmektedir (Şenol ve Yıldız, 2013: 22). Şiddete tanık olan veya bizzat maruz kalan çocuklar aile içerisinde babasının annesini öldürebileceği endişesi içerisinde olmaktadır (Tosun, Elçik ve Mutluer, 2010: 30). Zamanla babaya azalan güven korkuya dayalı bir ilişki kurulmasına neden olmaktadır (Şenol ve Yıldız, 2013: 22).

Şiddete maruz kalan anneler kendi çocuklarına şiddet uygulama eğiliminde olmaktadır (Mahmudova, 2019). Kadınlar erkeklerden sürekli olarak gördükleri şiddete cevap veremeyince birikmiş öfkelerini çocuklarına şiddet uygulayarak çıkarmaya çalışmaktadırlar (Azerbaijan Human Development Report, 2007: 65). Azerbaycan Cumhuriyeti Devlet İstatistik Komitesi'nin 2-20 Eylül 2013 tarihleri arasında, Azerbaycan'ın kentsel ve kırsal alanlarda 9500 kadınla yaptığı istatistiksel araştırmanın sonuçlarına göre kadınların %86.9'u kendi çocuklarına şiddet uygulamaktadır. Böyle çocukların kötü alışkanlıklara bağımlı olması, eğitimde başarısız olması, akranlarına göre yetersiz düzeyde gelişim sağladığı tespit edilmiştir (State Statistical Committee of the Republic of Azerbaijan, 2014: 25-29).

Kadına yönelik şiddet sosyal olarak öğrenilen bir davranıştır. Annelerine karşı şiddete tanık olan veya evde şiddete maruz kalan bireyler gelecekte şiddete daha eğilimli olmaktadır.

Şiddetin normal görüldüğü bir aile veya sosyal ortamda büyüyen çocuklar, şiddeti günlük yaşamın bir parçası olarak algılamaktadır. Kadının maruz kalmakta olduğu şiddet öğrenilen bir davranış olmasından dolayı zamanında müdahale edilmediğinde toplumsal yapıda geri dönüşümü olmayan yaralar açabilmektedir

Çocukluklarında ebeveynleri arasında şiddete tanık olan veya bizzat maruz kalan erkekler büyüdüğünde kız kardeşine, sevgilisine veya eşine şiddet uygulayabilmektedir (Fitch ve Papantonio, 1983). Şiddete tanık olan veya bizzat maruz kalan erkek çocukları, şiddeti meşrulaştırmakta, kadınların saygıyı hak etmediğini, kadını kontrol altında tutmak için şiddetin geçerli bir yöntem olduğunu, şiddeti, istediğini elde etmenin bir aracı olduğunu düşünmektedir (Öztürk, 2015b: 23; Sargın, 2012: 15). Babalarını rol model olan erkek çocukları, büyüdükçe erkek egemenliğini ve fiziksel cezayı doğal olarak kabul etmekle sorunları halletmenin yolunu şiddet uygulamakta görmektedirler (Ağayeva, 2014: 139). Fakat ailesinde şiddete tanık olan her erkek çocuğunun da şiddet uygulamadığı da altı çizilmesi gereken noktalardan biridir (Engström, 2013: 35). Aynı zamanda ailede çocuk eğitiminde fiziksel şiddetin yaygın olarak kullanılması, çocukların şiddet içerikli filmler ve video oyunları izlemesi, çocuk kitaplarında şiddet resimlerine yer verilmesi, şiddet içeren rap müziklerin dinlenmesi çocukların şiddeti normal yaşamın ayrılmaz bir parçası olarak görmesine ve kuşaktan kuşağa aktarmasına neden olmaktadır (Tel, 2002).

Şiddet ortamında büyüyen kız çocuklarıysa evlendikten sonra kocalarından gelen şiddete karşı kabullenici bir tavır sergilemektedirler (Sargın, 2012: 15). Bunun nedeni çoğu zaman annesine karşı şiddete tanık olan ve annesinin şiddet sırasında yardım istemediğini gören bir kızın kocası tarafından gelecekte şiddete maruz kalması durumunda yardım almaya meyilli olmaması, şiddeti normal yaşamın bir parçası olarak değerlendirmesi ve şiddetten kaçınmak için planlar geliştirmeye çalışması yönündeki tutumlarından kaynaklanmaktadır (Mahmudova, 2019; Ağayeva, 2014: 139). Şiddete tanık olan veya bizzat maruz kalan kız çocuklarının benlik algıları ve özsaygıları zarar görmektedir ki bu durum onların yaşamlarının ilerleyen dönemlerinde şiddetle mücadele konusunda pasif kalma olasılıklarını yükseltmektedir (Tokuç, Ekuklu ve Avcıoğlu, 2010).

Ailedeki şiddet ortamında sosyalleşen çocuklar bazı durumlarda şiddetten kurtulmak için aileden uzaklaşma eğilimi göstermektedirler ki, bu da aile bütünlüğünün bozulmasına neden olmaktadır (Öztürk, 2010: 57). Nadir (2017)'in araştırmasında çocukların aile içinde

yaşanan şiddete tanıklık etmesinin onlar üzerindeki en önemli etkisinin öfke ve saldırganlık davranışları olduğu tespit edilmiştir. Çocukların arkadaşları ile yakın ve olumlu ilişkiler kurmakta zorlanması, okulda sorunlar yaşaması, özgüven eksikliği, mizaç problemleri, isteksizlik, ümitsizlik, konsantrasyon güçlüğü yaşaması aile içi kadına yönelik şiddetin olası diğer olumsuz yansımalarıdır (İbiloğlu, 2012). Şiddet gören çocuklar yaşlılarıyla aynı gelişimi gösterememektedir (Şenol ve Yıldız, 2013: 22). Aile içinde şiddete tanık olan veya bizzat maruz kalan çocuklar, ailede yaşanan sıkıntılardan dolayı utangaç ve tedirgin olmakta, eğitiminde ve gelişiminde gerilemeler kendini göstermektedir. Söz konusu olumsuzluklarla karşı karşıya kalan bu çocuklar toplumun gelişmesinde de önemli bir rol alamamaktadırlar .

1.6. Kadına Yönelik Şiddetin Toplum Üzerindeki Etkileri

Kadına yönelik şiddet vakaları toplum üzerinde doğrudan fark edilebilir olumsuz etkiler bırakmaktadır (Zeynalova, 2018; Bent-Goodley, 2007). Kadına yönelik şiddet, insani gelişmenin tüm alanlarını etkilemekle her türlü sorunu kendi beraberinde getirmektedir (Birleşmiş Millîler Tâşkilatının İnkişaf Proqramı, 2014). Negatif sonuçlara yol açan kadına yönelik şiddet toplumun geleceğini olumsuz yönde etkilemekle toplumun demokratik gelişimi önünde çok önemli bir sorun oluşturmaktadır (Azerbaijan Human Development Report, 2007: 65; Altıparmak, 2019: 57). Kadın ve erkek ilişkisinde yaşanan şiddet olayları toplumda şiddetin artışına ve şiddetin yaygınlaşmasına neden olmaktadır. Kadın ve çocuğun şiddete maruz kalması toplumsal ayrışmalara neden olmakta ve bireylerin iletişimde sorunlara yol açmaktadır. Şiddet nedeniyle insanların birbirlerine olan güveni zedelenmektedir (Ayman ve Şenol, 2014: 22). Kadının maruz kalmakta olduğu şiddet, toplumun bütünlüğünün ve güvenliğinin sağlanmasında ciddi bir tehdite dönüşmektedir. Fail erkek tarafından kadına uygulanan şiddet toplumda ekonomik, sosyal ve kültürel sorunların daha da ağırlaşabilmesinde etkili olmaktadır (Vətəndaşların Əmək Hüquqlarını Müdafiə Liqası və “Təmiz Dünya” Qadınlara Yardım İctimai Birliyi, 2014b: 4). Böylece kadına yönelik şiddet, ülkenin ilerlemesini engellemekle yüksek insani gelişme standartlarını yavaşlatmaktadır (Avdeev, 2015: 163). Kadına yönelik şiddetin toplumun gelişimini olumsuz etkileyen ana faktörlerinden biri olmasının başında şiddeti haklı kılan bir toplumda kadının maruz kaldığı şiddetin bulaşıcı bir hastalık gibi bir nesilden diğerine yayılması gelmektedir (Mahmudova, 2019).

Şiddetin yol açmış olduğu yaralanmaların sonucu olarak kadınlar çalışma becerilerini kaybedebilmekte ve sağlık hizmetlerinden sürekli bir şekilde yararlanmaktadırlar ki bu da artan tıbbi masraflar ve ekonomik maliyetler anlamına gelmektedir. Aynı zamanda kadına erkek tarafından uygulanan şiddet ailelerin parçalanmasına, çocukların psikolojisinin yıpranmasına ve eğitiminin olumsuz yönde ilerlemesine yol açmaktadır (Birlleşmiş Millîtlér Têşkilatı, 2013). Kadının şiddete maruz kalması onlarda öfke, kırgınlık, fiziksel hasarlar, psikolojik travma gibi sorunları kendi beraberinde getirmektedir ki, bütün bunların sonucunda çevresinden tecrit olunan bu kişiler toplumun genel refahını iyileştirmeye aktif olarak katılma eğiliminde bulunamamaktadırlar (Mahmudova, 2019).

Erkek tarafından kadına uygulanan şiddet ülkede yoksulluk, işsizlik, sosyal eşitsizlik oranlarını artırmakta ve ülke genelinde gerilimi yükseltmektedir (Ağayeva, 2014: 131). Kadına yönelik şiddet, bireyler, aileler, toplumlar ve bir bütün olarak bir ülke için çok yüksek sosyal ve ekonomik maliyetlere neden olmaktadır (Birlleşmiş Millîtlér Têşkilatının Əhali Fondu, 2019). Şiddet nedeniyle mağdur kadınların psikolojik ve hukuki anlamda desteklenmesi, şiddet uygulayan kişilerin tutuklanarak cezalandırılması için harcanan zaman, şiddetle mücadele kapsamında verilen eğitimler devlet bütçesini ve ülke kalkınmasını olumsuz yönde etkilemektedir (Erseçen ve Tosun, 2015: 29). Şiddet, ülkenin büyüme ve gelişme çabalarını baltalamaktadır. Kadına yönelik şiddet sonucu geri dönüşü olmayan nüfus kayıpları, kadınların iş görebilme imkanlarını kaybetmesi, çalışan nüfusun azalması, kadınlarda fiziksel engelin ortaya çıkması, mağdur kadınların verimliliğinin azalması ve şiddet sonucu devletin şiddetle mücadeleye yönelik ek maliye harcamalarının ortaya çıkmasına neden olmaktadır. Fakat her şeyden önce, kadına yönelik şiddet yaşamları, aileleri ve gelecekleri yok etmektedir (Birlleşmiş Millîtlér Têşkilatının Əhali Fondu, 2019). Bütün bunlar aynı zamanda hukukun üstünlüğünün öneminin azalmasının da bir göstergesidir (Ayman ve Şenol, 2014: 22).

2. BÖLÜM

AZERBAIJAN'DA KADINA KARŞI ŞİDDETİ ÖNLEMELER YÖNELİK HUKUKİ DÜZENLEMELER

Kadının maruz kalmakta olduğu şiddet, kadın haklarının ve özgürlüklerinin kullanılması önünde büyük bir engel oluşturmaktadır (Üçüncü Çağırış Azərbaycan Respublikası Milli Məclisinin IV Sessiyası İclasının Protokolu, 2006). Kadınların anayasal ve hukuki statüsü aynı zamanda insanın hak ve özgürlüklerinin güvence altına alınması ve korunması sistemiyle de belirlenmektedir (Hüseynova ve ark, 2018). Azerbaycan Cumhuriyeti insan haklarının korunmasına özel önem vermektedir (Azərbaycan Respublikasının Prezidenti yanında Qeyri-Hökumət Təşkilatlarına Dövlət Dəstəyi Şurası və Himayədar Humanitar Tərəqqi İctimai Birliyi, 2018). 18 Ekim 1991 yılında Azerbaycan Cumhuriyeti bağımsızlığını geri kazandıktan sonra, ülkedeki insan haklarının yasal çerçevesini geliştirmek için önemli girişimlerde bulunmuştur. Bağımsızlığını ilan ettikten sonra Azerbaycan Parlamentosu vatandaşların hakları konusunda büyük uluslararası anlaşmaları onaylamış, eski Sovyet mevzuatını yeniden düzenlemiş ve toplumun her alanında cinsiyet politikasının güçlendirilmesine yol açan yasalar kabul etmiştir (Azerbaijan Human Development Report, 2007). Böylece Azerbaycan'da kadın haklarının korunmasında yeni bir dönemin temeli atılmıştır (Şahverdiyeva ve ark, 2021: 16). Modern cinsiyet politikasının temellerinin atıldığı bu aşama aynı zamanda “kadınların kurtuluş hareketi” olarak adlandırılarak kadınların sadece yasal olarak değil sosyal olarak da erkeklerle eşitliği mücadelesi ile karakterize edilmektedir. Azerbaycan insan haklarının korunmasına yönelik yasal çerçeve oluşturmakla, kadınların özgürlüklerinin sağlanmasını aynı zamanda kadınların toplumun çeşitli alanlarında rolünün artırılmasını amaç edinmektedir (Hüseynova ve ark, 2018).

Uluslararası anlaşmalara ek olarak, Azerbaycan Cumhuriyeti'nde kadın hakları sorunlarının ele alınması “Anayasa”, “Aile Kanunu”, “Toplumsal Cinsiyet Eşitliğinin Sağlanması Hakkında Kanun”, “Aile İçi Şiddetin Önlenmesi Kanunu”, “İdari Suçlar Kanunu” ve diğer ilgili yasalar tarafından sağlanmaktadır (Birləşmiş Millətlər Təşkilatının İnkişaf Proqramı, 2014; United Nations Human Rights Council, 2014). Ulusal mevzuat, toplumun tüm alanlarında kadın ve erkek eşitliğinin sağlanmasını hedeflemekle adil bir toplumun oluşturulmasını amaç edinmektedir (Qadınlara Qarşı Zorakılıq ilə Mübarizəyə

dair Azərbaycan Respublikası Milli Məclisinin Bəyanatı, 2006). Azərbaycan Cumhuriyeti'nin kadın haklarını korumaya yönelik çıkarmış olduğu kanunlar cinsiyet eşitliğini sağlamakla sınırlı kalmamış, kadının maruz kalmakta olduğu şiddetin önlenmesinde de etkili olmakla kadınların demokratik bir toplum kurmaya katılımının yasal dayanağını oluşturmuştur (Hüseynova ve ark, 2018).

2.1. Anayasa

Kadın hakları insan haklarının ayrılmaz bir parçasıdır. Azerbaycan'ın demokratik gelişiminin en önemli ilkelerinden biri insanların hak ve özgürlükler ilkesidir (Haqverdiyeva, 2009). Azerbaycan Cumhuriyeti vatandaşlarının hak ve özgürlükleri devletin yapısı olarak belirlenen anayasa tarafından sağlanmaktadır (CEDAW, 2009). Toplumsal cinsiyet eşitliğinin sağlanmasında Azerbaycan Cumhuriyeti'nin Anayasası birincil referans verilen belge, ana kanun rolünü üstlenmektedir (Qəhrəmanova, 2019: 6). 1918 yılında Azerbaycan Cumhuriyeti Anayasası'nda kadınlara erkeklerle eşit bir şekilde oy kullanma, seçilme ve referanduma katılma hakkı tanınmıştır. Anayasa'da yer alan bu karar müslüman coğrafyasında bir ilk olarak tarihe geçmiştir (CEDAW, 2009). Azerbaycan Cumhuriyeti 18 Ekim 1991 yılında ikinci kez bağımsızlık kazandıktan sonra, kadın haklarının korunması ile ilgili bir dizi önemli yasal düzenlemeler kabul etmiştir (Üçüncü Çağırış Azərbaycan Respublikası Milli Məclisinin IV Sessiyası İclasının Protokolu, 2006).

12 Kasım 1995 yılında kabul edilen Azerbaycan Cumhuriyeti Anayasası'nda kadın haklarının korunmasını sağlayan hükümler bulunmaktadır (Faltusova, Hüseynova, Əliyev, Quliyev ve Quliyeva, 2013). Azerbaycan Cumhuriyeti'nde kadın ve erkek eşitliği ülkenin temel yasası olan anayasa ile güvence altına alınmıştır (Birləşmiş Millətlər Təşkilatının İnkişaf Proqramı, 2014). Anayasadaki hükümler, İstanbul Sözleşmesi'nin hükümlerine benzerdir ve uluslararası standartlara uygun şekilde tasarlanmıştır (Demokratiya Monitoru İctimai Birliyi, 2017).

Azerbaycan Cumhuriyeti Anayasa'sında kadının maruz kalmakta olduğu şiddetle ilgili hüküm bulunmamaktadır. Mağdur kadının fail tarafından maruz kalmakta olduğu şiddetin temel nedeninin kadın ve erkek arasındaki eşitsizlikten kaynaklandığı göz önünde bulundurulduğunda, eşitlik ilkesi ile ilgili anayasal düzenlemeler önem kazanmaktadır.

Azerbaycan Cumhuriyeti Anayasası kadının maruz kalmakta olduğu şiddete ilişkin yasal zeminin en temel dayanağıdır.

Azerbaycan Cumhuriyeti Anayasası yaşından, medeni durumundan, siyasi görüşünden, milliyetinden aslı olmaksızın tüm kadınların menfaatlerini ve haklarını korumaktadır (Haqverdiyeva, 2009). Azerbaycan’da kadınlar ve erkekler arasında eşitlik sağlayan anayasa aynı zamanda kadınların ve erkeklerin toplumdaki sosyal statülerini düzenlemektedir (Məmmədova, Heydərov, Əfəndiyeva ve Sayfudinova, 2009). Anayasada kadınların ülkenin kamusal ve siyasal yaşamına katılımını yasaklayan veya kısıtlayan herhangi bir hüküm bulunmamaktadır (CEDAW, 2009). Anayasa, diğer şeylerin yanı sıra, kadınların aile ve kamusal yaşamdaki haklarını gelişmiş bir yasal dayanakla güçlendirmiştir. Anayasa, devletin en yüksek yasası olarak, cinsiyete dayalı ayrımcılığı reddetmekte, cinsiyete bakılmaksızın tüm Azerbaycan vatandaşlarının hem yasal, hem de fiili eşitliğini sağlayan düzenlemeler içermektedir (Avdeev, 2015).

Anayasanın bir dizi hüküm ve ilkesi kadınların anayasal ve yasal statülerinin temelini belirlemektedir (Hüseynova ve ark, 2018). Anayasanın 12. maddesinin 1. paragrafı, “devletin en yüksek önceliğinin, bir vatandaşın hak ve özgürlüklerinin sağlanması” olduğunu belirtmektedir (Azərbaycan Respublikasının Konstitusiyası, 1995). 30 Mart 2009 tarihli Azerbaycan Cumhuriyeti Merkezi Seçim Komisyonu Kararı ile 12. maddenin 1. fıkrasında “özgürlükler” kelimesinin ardından “Azerbaycan Cumhuriyeti vatandaşları için makul bir yaşam standardı” ifadesi eklenmiştir (Azərbaycan Respublikasının Qanunvericilik Toplusu, 2009). Yapılan söz konusu düzenlemeyle anayasa her bir vatandaşın maddi ve manevi olarak gereksinimlerini karşılayabilecek uygun yaşam koşullarının oluşturulmasını da devletin önceliklerinden biri olarak belirlemiştir. Anayasanın 12. maddesi insanların hak ve özgürlüklerinin Azerbaycan Cumhuriyeti’nin taraf olduğu uluslararası sözleşmelere uygun olarak kullanılacağını belirtmektedir.

Anayasanın 13. maddesi kişinin mülkiyet haklarını tesis etmektedir. Söz konusu kanunun 13. maddesinde mülkiyetin insanın hak ve özgürlükleri, insanın onur ve haysiyetine karşı kullanılamaz olduğu vurgulanmaktadır (Azərbaycan Respublikasının Konstitusiyası, 1995). Şiddet faili erkekler çoğu zaman mülkiyet üzerinden kadına baskı yapmak suretiyle onun ekonomik ve psikolojik şiddete maruz kalmasına neden olmaktadır. Anayasanın 13.

maddesi dolayı yolla da olsa bu tür olayların önlenmesinde büyük önem taşımakla uygulamada kullanılabilmektedir.

Azerbaycan Cumhuriyeti Anayasası insan haklarının ve temel özgürlüklerin korunmasına ilişkin ayrı bir bölüm içermektedir. Azerbaycan Cumhuriyeti Anayasası'nın 25. maddesi kadın ve erkek eşitliği ilkesini benimsemektedir. 25. madde her türlü ayrımcılığın kabul edilemez olduğunu vurgulamaktadır. Kanunun bu maddesi aynı zamanda kadın ve erkek eşitliğini teyit etmekle insanların hak ve temel özgürlüklerden yararlanmasını sağlamaktadır. Diğer taraftan belirtilen madde ırk, milliyet, din, dil, cinsiyet, köken gibi faktörlere bakılmaksızın herkes için hak ve özgürlük eşitliğini garanti etmektedir (Azərbaycan Respublikasının Konstitusiyası, 1995). Başka bir ifadeyle anayasanın 25. maddesi cinsiyete bakılmaksızın, yani kadın ve erkek ayrımı yapılmaksızın, söz konusu maddede yer alan hak ve özgürlüklerin, tüm erkek ve kadınlar için eşit olarak geçerli olduğu anlamına gelmektedir (Birləşmiş Millətlər Təşkilatının İnkişaf Proqramı, 2014). Anayasa, bu maddeyle erkekler ve kadınlar arasındaki herhangi bir ayrımı açıkça yasaklamaktadır. Bu hüküm uluslararası sözleşmelerin standartlarına çok yakındır ve içerik bakımından bunlara benzerdir (Demokratiya Monitoru İctimai Birliyi, 2017). Yukarıda belirtilen hususlar kadına yönelik şiddetin önlenmesi anlamında özellikle dikkat çekmektedir (Birləşmiş Millətlər Təşkilatının İnkişaf Proqramı, 2014)

Anayasanın 31. maddesine göre “herkes güven içinde yaşama hakkına sahiptir ve kişinin yaşamına, fiziksel ve zihinsel sağlığına, mülküne, dairesine zarar vurmak veya ona karşı güç kullanmak yasaktır” (Azərbaycan Respublikasının Konstitusiyası, 1995). Anayasanın 31. maddesi mağdur kadını maruz kalmakta olduğu şiddet türlerinden koruyabilmektedir. Söz konusu madde genel olarak değerlendirildiğinde kadını fiziksel ve zihinsel açıdan güvence altına almakla onun fiziksel, psikolojik şiddetten korunmasında etkili olmaktadır. Aynı zamanda belirtilen madde kişiyi mülke vurulabilecek zarardan korumakla kadını ekonomik şiddetten, kişinin güven içinde yaşama hakkına sahip olmasını vurgulamakla dolayısıyla da olsa kadını ısrarlı takipten koruyabilmektedir

Modern dönemde şiddetin bilinen türlerinin yanı sıra ısrarlı takip de kadına yönelik şiddet biçimleri arasında kendi yerini almıştır. Teknolojinin getirmiş olduğu yeniliklerle birlikte ısrarlı takip daha tehlikeli hal almaktadır. Anayasanın 32. maddesi kişinin maruz

kalmakta olduğu ısrarlı takip sorununa değinmekle sorunun giderilmesinde oldukça büyük önem taşımaktadır.

32. maddenin 3. fıkrasına göre “Kişinin rızası olmadan özel hayatı hakkında bilgi toplanmasına, kullanılmasına, saklanmasına ve paylaşılmasına izin verilmez. Yasaların öngördüğü durumlar dışında hiç kimse bilgisi dışında veya itirazı dikkate alınmadan takip edilemez, videoya kaydedilemez, video veya fotoğraf kaydına, ses kaydına veya benzeri işlemlere tabi tutulamaz”. Söz konusu maddenin 4. fıkrasına göre ise “Devlet, herkesin yazışma, telefon görüşmesi, posta, telgraf ve diğer iletişim yollarıyla iletilen bilgilerin gizliliği hakkını garanti eder” (Azərbaycan Respublikasının Konstitusiyası, 1995).

Anayasanın 33. maddesinde vurgulanan “her kesin konut dokunulmazlığı hukuku vardır” hükmü ve 43. maddede belirtilen “hiç kimse yasalar dışında evinden mahrum edilemez” hükümleri şiddet mağduru kadını ekonomik şiddete karşı koruma altına almaktadır (Azərbaycan Respublikasının Konstitusiyası, 1995).

Kadın haklarının önemli ihlal alanlarından ve kadına yönelik şiddetin temel nedenlerinden biri, kadınların istekleri dışında zorla evlendirilmesidir (Demokratiya Monitoru İctimai Birliyi, 2017). Azərbaycan Cumhuriyeti Anayasası’nın “nikah hukuku” başlıklı 34. maddesi nikah ve aile ilişkilerinde kadınların hukuki statüsünün temelini belirlemektedir. Anayasanın 34. maddesinin 1. fıkrasına göre herkes kanunla belirtilen yaş sınırını doldurduktan sonra evlenme hakkına sahiptir. Kanunun 34. maddesinin 2. fıkrasında evliliğin gönüllülük ilkesi göz önünde bulundurularak sadece her iki tarafın karşılıklı rızası ile yapılması gerektiği, zorla evlendirmenin yasak olduğu vurgulanmaktadır (Azərbaycan Respublikasının Konstitusiyası, 1995). Anayasa sadece kadın ve erkeklerin eşitliğini sağlamakla kalmamakta, aynı zamanda karı kocaların evlilikteki haklarının eşitliğini de garanti etmektedir (Demokratiya Monitoru İctimai Birliyi, 2017). Anayasanın 34. maddesinin 4. fıkrasında karı ile kocanın eşit haklara sahip olduğu belirtilmektedir. Anayasanın 34. maddesinin 3. fıkrasına göre nikah ve aile devletin koruması altında olmakla anayasal güvenceye alınmıştır. Anelik, babalık ve çocukluk yasalarla korunmalıdır. Devlet çok çocuklu ailelere yardım sağlamalıdır (Azərbaycan Respublikasının Konstitusiyası, 1995). Kanunun 34. maddesinde nikahın ve ailenin devletin koruması altında olması kadının maruz kalmakta olduğu şiddetin en çok yaşanıp, en çok da sessiz kalındığı aile ortamında sessizlik çemberinin kırılmasına anayasal dayanak kazandırılmıştır. Bunun yanı sıra çok

çocuklu ailelerde devletin böyle ailelere destek sağlaması ekonomik sıkıntıların kısmen giderilmesiyle kadının şiddete maruz kalma riskini azaltmaktadır. Anayasanın 34. maddesi, ceza kanununun 176-1.1 maddesinde belirtilen “bir kadını evlenmeye zorlamak” ve 176-1.2 maddesinde belirtilen “bir çocuğu evlenmeye zorlamak” hükümlerini kendi bünyesinde barındırmakta ve yaptırım uygulama niteliğine sahip olmaktadır.

Anayasanın belirlediği 35. maddenin 2. fıkrasına göre herkesin kendi becerilerine ve çalışma kabiliyetlerine göre istediği faaliyet türünü, mesleğini ve iş yerini özgürce seçme hakkı vardır. Belirtilen maddenin 3. fıkrasına göre hiç kimse zor gücüyle çalıştırılmaz. Aynı zamanda 35. maddenin 6. fıkrasına göre ise herkes cinsiyete bakılmaksızın sağlıklı ve güvenli bir ortamda çalışma ve yaptığı iş karşılığında devletin belirlediği asgari ücretten daha az olmayan bir maaş alma hakkına sahiptir (Azərbaycan Respublikasının Konstitusiyası, 1995). Anayasanın 35. maddesi kadınların ekonomik özgürlüğe kavuşmasında, toplumun her alanında erkeklerle eşit bir konumda istedikleri işlerde çalışma hakkına sahip olmasında, erkeklerden bağımsız bir şekilde kendi ayakları üzerinde durabilmesinde çok büyük rol üstlenmektedir. Böylece anayasanın 35. maddesi kadına yönelik şiddetin en temel nedenlerinden olan ve kadının şiddetle mücadelesindeki en büyük engellerden olan ekonomik şiddeti önlemede etkili olmakla fail erkek karşısında kadını güçlendirmektedir.

Anayasanın 46. maddesinin 2. fıkrasına göre “insanın onur ve haysiyeti devlet tarafından korunmaktadır. Hiçbir koşul, bir insanın onur ve haysiyetinin küçük düşürülmesine temel oluşturamaz”. Aynı maddenin 3. fıkrasına göre ise “hiç kimseye işkence ve eziyet edilemez. Hiç kimse insan onurunu küçük düşüren muameleye veya cezaya maruz bırakılamaz” (Azərbaycan Respublikasının Konstitusiyası, 1995). Anayasanın 46. maddesinde kişinin onur ve haysiyetinin devlet tarafından korunması anayasanın vatandaşın hak ve özgürlüklerine vermiş olduğu değerın göstergesi olarak övgüye değerdir. Aynı zamanda belirtilen maddenin 2. ve 3. fıkrası dolayısıyla da olsa kadını psikolojik ve fiziksel şiddetten korumakla onu güvence altına almaktadır.

Azerbaycan Cumhuriyeti Anayasası’nın 148. maddesine göre, Azerbaycan Cumhuriyeti’nin taraf olduğu uluslararası sözleşmeler Azerbaycan Cumhuriyeti yasama sisteminin ayrılmaz bir parçasıdır. Anayasanın 151. maddesine göre, “Azerbaycan Cumhuriyeti yasama sisteminde yer alan normatif yasal düzenlemeler (Azerbaycan

Cumhuriyeti Anayasası ve referandumla kabul edilen yasalar hariç) Azerbaycan Cumhuriyeti'nin taraf olduğu uluslararası sözleşmelerle arasında bir çelişki olması durumunda, bu uluslararası sözleşmeler geçerli olacaktır'' (Azərbaycan Respublikasının Konstitusiyası, 1995). Başka bir deyişle, kadın hakları da dahil olmak üzere insan haklarına ilişkin uluslararası anlaşmaların ulusal yasalar üzerindeki üstünlüğü anayasada yer almaktadır (Hüseynova ve ark, 2018). Böylelikle anayasa 151. maddeyle Azerbaycan Cumhuriyeti'nin taraf olduğu ayrımcılığı yasaklayan uluslararası kanunların bağlayıcı yasal gücünü de tesis etmiştir (Əliyeva, 2015: 6).

2.2. Azerbaycan Cumhuriyeti Ceza Kanunu

Kişinin hak ve özgürlüklerinin korunması, ceza mevzuatının temel amaçlarından biri olarak kabul edilmektedir (State Statistical Committee of the Republic of Azerbaijan, 2014: 7). Yoğun çalışmanın ve mücadelenin sonunda 1999 yılında kabul edilen Azerbaycan Cumhuriyeti Ceza Kanunu, kadınların korunmasını sağlayan düzenlemeler içermektedir (Azerbaijan Human Development Report, 2007). Azerbaycan Cumhuriyeti Anayasası'na uygun olarak geliştirilen ceza kanunundaki korunan değerler arasında kişinin hak ve özgürlükleri öncelikli olarak yer almaktadır. Kişinin hak ve özgürlükleri; medeni kanun, aile kanunu, iş kanunu, idari suçlar kanunu vb. kanunların ilgili bölümleri ile korunmaktadır. Ancak ceza kanunu kişiyi daha tehlikeli saldırılara karşı korumaktadır. Kişinin hayatı, sağlığı, özgürlüğü ve kişisel haysiyeti ceza kanunu aracılığıyla korunmaktadır. Azerbaycan Cumhuriyeti'nde vatandaşların anayasal hak ve özgürlükleri, ceza kanununun "Kişi ve vatandaşların anayasal hak ve özgürlüklerine karşı suçlar" başlıklı bölümüyle korunmaktadır. Kişiye karşı işlenen suçların sorumluluğunu tanımlayan tüm normlar, ceza kanununda tek bir sistemde birleştirilmiştir. Bu nedenle, kişiye karşı işlenen tüm suçlar ceza kanununda yer alan hükümlere göre cezalandırılmaktadır (State Statistical Committee of the Republic of Azerbaijan, 2014: 7). Azerbaycan Cumhuriyeti Aile İçi Şiddetin Önlenmesi Kanunu'nun ihlali cezai sorumluluğa neden olabilmektedir (Hüseynova ve ark, 2018). Azerbaycan Cumhuriyeti Ceza Kanunu'nda kadına yönelik şiddete ve aile içi şiddete ilişkin özel bir madde bulunmamakla veya doğrudan ceza öngörülmemekle birlikte, kanunun maddeleri bu tür cezai ve sosyal açıdan tehlikeli eylemleri genel gerekçelerle belirlemekte, tanımlamakta ve bu fiillere göre gereken cezayı uygulamaktadır (Şahverdiyeva ve ark, 2021: 18; CEDAW, 2013; Mərkəzi və Qərbi Asiya Regional Departamenti və Regional və Davamlı İnkişaf Departamenti, 2005; Vətəndaşların Əmək Hüquqlarını Müdafiə Liqası və "Təmiz

Dünya” Qadınlara Yardım İctimai Birliyi, 2014b). Yani söz konusu maddeler kadına yönelik şiddet suçlarına atfedilebilmektedir. Dolayısıyla ceza kanunundaki ilgili maddeler kadına yönelik şiddet vakalarında da geçerlidir (Əlibəyli, Nuriyev, Hüseynova, 2016: 78-79).

Kanun, aile içi şiddeti “kasıtlı fiziksel veya manevi zarar” olarak tanımlamaktadır, bu da suçlarla ilgili aile içi şiddet vakalarının çoğunun ceza kanununun VIII. bölümü “bireye karşı işlenen suçlar” altında ele alınacağı anlamına gelmektedir (Azərbaycan Respublikasının Cinayət Məcəlləsi, 1999). Bugüne kadar sadece Azərbaycan Cumhuriyeti Ceza Kanunu “Aile İçi Şiddetin Önlenmesi Kanunu”nda belirtilen şiddet eylemlerini insanın hak ve özgürlüklerinin ihlali yönünden ele alan hükümler içermektedir (CEDAW, 2009). Kanunda aile içi şiddet ile ilgili maddelerden elde edilen sonuçlara göre aile içi şiddet, mağdur kişi ile aynı evi ve çevreyi paylaşan failin ona psikolojik, fiziksel, ekonomik ve cinsel şiddet uygulaması şeklinde kendini göstermektedir (Əlibəyli, Nuriyev, Hüseynova, 2016: 78-79; CEDAW, 2013: 22). Ceza kanunu ayrıca cinsel dokunulmazlık ve cinsel özgürlükle ilgili hükümler içermektedir (Üçüncü Çağırış Azərbaycan Respublikası Milli Məclisinin IV Sessiyası İclasının Protokolu, 2006). Aynı zamanda ceza kanununa tecavüz, fuhuşa zorlama, cinsel şiddet, fiziksel ve psikolojik zarar, işkence, bedensel zarara yol açabilecek şiddet eylemleri, adam kaçıрма, baskı ve zor gücüyle cinsel içerikli eylemlerde bulunmak, 16 yaşın altındaki biriyle cinsel ilişki veya 14 yaşın altındaki bir kişiye karşı fiziksel güç kullanmadan cinsel nitelikteki eylemlerde bulunmak, ahlaksız davranışlarda bulunmak gibi hükümler yansıtılmaktadır (CEDAW, 2013: 22). Özetle, ceza kanunu, cinsel içerikli eylemler ve çeşitli derecelerde bedensel bütünlüğe ve psikolojik sağlığa zarar vermek amacıyla işlenen, sürekli dayakların eşlik ettiği şiddet olayları için cezai işlem uygulamaktadır (Üçüncü Çağırış Azərbaycan Respublikası Milli Məclisinin IV Sessiyası İclasının Protokolu, 2006).

Ceza kanununun kadınlara özel insancıl bir yaklaşımı vardır. Aile içi şiddet de dahil olmak üzere farklı suçlar işlemiş kadın mahkumlara ceza uygulanmasında fail erkeklere oranla birçok ayrıcalık tanınmaktadır. Suç işlemiş mahkum kadınların maddi sorunlarını çözmenin yanı sıra, ceza kanunu bu kadınların toplumla bütünleşmesi için çeşitli hizmetler verilmesine yönelik önlemler almaktadır. Hüküm giymiş kadınların yarısından fazlası hapis süresi boyunca emeğe katılmaktadır. Aynı zamanda kadın mahkumların kadın görevliler tarafından denetlenmesi için uluslararası standartlar dikkate alınarak kuralların uygulanmasına da özellikle dikkat edilmektedir. Kadın cezaevlerindeki personelin yüzde

80'inden fazlası kadındır (Üçüncü Çağırış Azərbaycan Respublikası Milli Məclisinin IV Sessiyası İclasının Protokolu, 2006). Cezaevi kurumundaki hamile kadınların maddi ve yaşam koşullarına özel dikkat gösterilmektedir (Hüseynova ve ark, 2018).

Azerbaycan Cumhuriyeti Ceza Kanunu'nun 57. maddesi, suç işleyen tüm kadınlar için ömür boyu hapis cezası verilmesine izin vermemektedir. Buna ek olarak ceza kanununun 59.1.3. ve 59.1.4. maddeleri gereğince hamile bir kadın tarafından suçun işlenmesi veya fail kadının küçük bir çocuğunun olması cezanı hafifletici bir durum olarak kabul edilmektedir. Ceza kanununun 61.1.7 maddesine göre hamile bir kadına karşı bir suçun işlenmesi ağırlaştırıcı bir faktördür (Azərbaycan Respublikasının Cinayət Məcəlləsi, 1999). 20 Ekim 2017 yılında ceza kanununun 61.1.7. maddesinde yapılan değişiklikle kanunun kapsamını genişlemiştir. Yapılan değişikliğe göre hamile kadına karşı suç işlenmesi durumunda fail erkeklerin yanı sıra söz konusu suça sebep olan diğer kişilerin de cezalandırılması öngörülmektedir (Azərbaycan Respublikasının Qanunvericilik Toplusu, 2017).

Kanunun 73. maddesine göre ilk defa büyük bir kamu tehdidi oluşturmayan suç işleyen bir kişi, mağdurla uzlaşırsa ve kendisine verilen zararı tazmin ederse veya zararı ortadan kaldırırsa cezai sorumluluktan kurtulabilir (Azərbaycan Respublikasının Cinayət Məcəlləsi, 1999). Aile içi şiddet içeren ceza davalarında, şiddet faili kişinin önceden mahkumiyeti yoksa, hakimlere taraflara Azerbaycan Cumhuriyeti Ceza Kanunu'nun 73. maddesine dayanarak bir çözüm sunarken dikkatli olmaları tavsiye edilmektedir. Aile içi şiddet içeren davalarda, taraflar arasındaki doğal eşitsizlik dikkate alınarak, mağdurun güvenliği açısından hakimler fail ile mağdur arasındaki “uzlaşmanın” gerçek doğasını incelemelidir (Faltusova ve ark, 2013).

Ceza kanununun 108. maddesi kişinin maruz kalmakta olduğu cinsel şiddetle ilgilidir. Kanunun 108. maddesinde cinsel şiddet, mağdur kişinin tecavüze uğraması, fail kişinin mağduru fuhuşa zorlaması, zorla kısırlaştırılması veya diğer cinsel şiddet eylemlerine maruz bırakılması olarak tanımlanmaktadır. 108. maddeye göre cinsel şiddet sonucu fail kişi on iki ila yirmi yıl hapis cezası veya ömür boyu hapis cezası ile cezalandırılmaktadır (Azərbaycan Respublikasının Cinayət Məcəlləsi, 1999). 108. madde kanunun kadını her koşulda cinsel şiddete karşı koruma eğiliminde olduğunun bir göstergesidir (Ailə, Qadın və Uşaq Problemləri üzrə Dövlət Komitəsi, 2018).

Zorla gebelikleri önlemek için, “Azerbaycan Cumhuriyeti Ceza Kanunu” uluslararası mevzuatı dikkate almakla özel bir sorumluluk türü öngörmektedir (Üçüncü Çağırış Azərbaycan Respublikası Milli Məclisinin IV Sessiyası İclasının Protokolu, 2006). Ceza kanununun 108-1 maddesi uyarınca zorla gebelik, fail kişinin uluslararası hukuku ihlal ederek kadını isteği dışında zor gücüyle hamile bırakması ve mağdur konumundaki bu kadını özgürlüğünden yasadışı yoksun bırakması olarak tanımlanmaktadır. Kanuna göre zorla hamile bıraktığı kadına cinsel şiddet uygulaması ve özgürlüğünden mahrum bırakmasına göre fail kişi on iki ila yirmi yıl hapis cezası veya ömür boyu hapis cezası ile cezalandırılmaktadır (Azərbaycan Respublikasının Cinayət Məcəlləsi, 1999). Ceza kanunu fail kişini hak ettiği bir şekilde cezalandırmakla toplumun diğer üyelerine yapılan söz konusu suçun bireye ve topluma ne kadar büyük bir zarar verdiği mesajını vermekle toplumsal farkındalık oluşturmak istemekte ve kişileri bu tür eylemlerden uzak durmaya davet etmektedir.

Ceza kanununun 125. maddesi, kişiye acımasızca davranmak, haysiyetini sürekli aşağılamak, korkutmak, psikolojik baskı yaparak kişinin kendi hayatına kasdetmek noktasına, intihar eşiğine getirmek eylemlerini içermektedir. Kanuna göre söz konusu eylemlerden dolayı fail kişi üç ila yedi yıl hapis cezası ile cezalandırılabilir (Azərbaycan Respublikasının Cinayət Məcəlləsi, 1999). Bu madde altındaki cezai kovuşturma, akrabalık derecesine bakılmaksızın herkes için geçerlidir (Üçüncü Çağırış Azərbaycan Respublikası Milli Məclisinin IV Sessiyası İclasının Protokolu, 2006). Toplumdan farklı olarak ailede intihar olduğunu kanıtlamak kolay değildir. Cezai kovuşturma uygulaması, savcıların (yetkililerin) bu tür davalara (intihara) yol açan koşulları kamuya açık yerlerde belirtmesini sosyal açıdan tehlikeli bir eylem olarak değerlendirmektedir. Kadına yönelik şiddetle mücadelede ilgili yetkilinin söz konusu durumla ilgili gereken hassasiyeti göstermemesi mevcut durumu daha da zorlaştırmaktadır (Şahverdiyeva ve ark, 2021: 18).

Fail erkek aile içinde yaşanan kıskançlık, tartışmalar ve kavga sebebiyle kasıtlı olarak kadına karşı fiziksel şiddet uygulamakla mağdur kadının bedeninde ağır sonuçlara yol açabilecek hasarlar oluşturmakta ve hatta kadının hayatına son verebilmektedir (Əlibəyli və ark, 2016). Kanunun 126. maddesinin 1. fıkrasında mağdur kişiye kasıtlı psikolojik veya diğer sağlık sorunlarına yol açabilecek zarar verilmesi, mağdurun çalışma becerisinin uzun süreli veya tamamen engellenmesi, hamile kadının çocuğunu düşürmesine neden olunması

veya kişinin yüzünün kalıcı şekil bozukluğuna yolaçabilecek zarar verilmesi eylemleri kasten sağlığa ağır zarar vermek olarak tanımlanmaktadır. Kasten sağlığa ağır zarar veren kişiler ceza kanununa göre üç yıldan sekiz yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılmaktadır (Azərbaycan Respublikasının Cinayət Məcəlləsi, 1999).

Ceza kanunun 133. maddesinin 1. fıkrasında mağdura azap vermek, failin devamlı bir şekilde fiziksel şiddete maruz bırakması sonucu mağdur kişinin ağır fiziksel ağrı ve psikolojik ıztıraplar çekmesi olarak tanımlanmaktadır. Mağdur kişiye azap veren hareketlerde bulunan fail kişi iki yıla kadar özgürlüğünün sınırlandırılması veya iki yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılabilir (Azərbaycan Respublikasının Cinayət Məcəlləsi, 1999). 29 Haziran 2012 yılında yapılan değişikliklere göre söz konusu kanuna işkence başlıklı 133.2.6. madde eklenmiştir. 133.2.6. madde kadının maruz kalmakta olduğu fiziksel şiddetin diğer bir yansıması olarak karşımıza çıkmaktadır. Azerbaycan Cumhuriyeti Ceza Kanunu'nun söz konusu maddesi işkenceye yol açabilecek eylemleri tek tek saymayarak, işkenceye yol açabilecek her türlü davranışı suç olarak kabul etmiştir. Bu maddeye göre mağdura işkence vermesi halinde fail kişi iki yıldan beş yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılmaktadır (Azərbaycan Respublikasının Qanunvericilik Toplusu, 2012). Ceza Kanunun 133. maddesi kadına yönelik şiddetin fiziksel ve psikolojik biçimleriyle mücadele için de uygulanabilir. Dolayısıyla, 133. madde kapsamındaki “düzenli dayak veya diğer şiddet eylemlerinin neden olduğu şiddetli fiziksel acı veya zihinsel ızdırıp”, aslında mağdur kadına karşı düzenli olarak işlenen fiziksel ve psikolojik şiddete atıfta bulunmaktadır (Şahverdiyeva ve ark, 2021: 19). Ceza kanununun kadına yönelik şiddetle mücadeleye yönelik 133. maddesine, başka bir kişiye kasıtlı psikolojik baskı uygulamak veya dayanılmaz psikolojik koşullar yaratmak ve bu eylem için hapis cezası da dahil olmak üzere cezai sorumluluk gibi özel bir hüküm eklemek uygun olurdu (Vətəndaşların Əmək Hüquqlarını Müdafiə Liqası və “Təmiz Dünya” Qadınlara Yardım İctimai Birliyi, 2014b).

Kanunun 134. maddesine göre, öldürmekle veya sağlığa ağır hasar vereceğiyle tehdit eden, tehdit eylemlerini uygulamada gerçekleştiren kişiler Azərbaycan para birimiyle bin ila iki bin manat para cezası veya iki yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılmaktadır (Azərbaycan Respublikasının Cinayət Məcəlləsi, 1999). Belirtilen eylemlerin fiziksel ve psikolojik şiddetin bir yansıması olarak ortaya çıktığını göz önünde bulundurursak, söz konusu maddenin kadını şiddetten korumakta büyük öneme sahip olduğunu söyleyebiliriz (Ailə, Qadın və Uşaq Problemləri üzrə Dövlət Komitəsi, 2018; Əlibəyli və ark, 2016).

Azərbaycan Cumhuriyyəti'ndə yasadışı kürtaj ceza kanunu vasitəsilə yasaklanmaktadır (Hüseynova və ark, 2018). 141. maddenin 1. fıkrasına görə bir doktor tibbi kurum dışında hamile bir kadına kürtaj yapmışsa Azərbaycan para birimiylə beş yüz manattan bin manata kadar para cezası veya ıslah işlemleri olaraq altı aya kadar maaşından devlet bütçəsi yararına yüzde 5 oranından yüzde 20 oranınadək tutulmaqla cezalandırılmaktadır (Azərbaycan Respublikasının Cinayət Məcəlləsi, 1999).

Azərbaycan'da kalıplaşmış geleneksel dəyərlərin ölkə genelində geniş ölçəkdə yayılmasından dolayı qız kaçırmaya olayları yaygın xarakter almışdır (United Nations Population Fund, 2014). Bəzi durumlarda, evlənmək üçün bir qızı kaçıran kişi daha da iləri gitməkdə, hətta cinsəl əlaqəyə girməkdən çəkinməyərək qıza təcavüz etməkdədir. Bu durumda, sosial baskıya məruz kalan bir qadın, evinə dönməməkdə, istəmədiyi biriylə eyni evdə yaşamaya məhkum edilməkdədir. Qadınların haklarını qorumaq yerinə, bəzən ebevlər suçu örtbas etməkdə, uşaqlarını istəmədikləri biriylə yaşamaya və evlənməyə zorlamaqla, qızlarının evlilik məqsədilə kaçırdığı üçün başqa biriylə evlənməyəcəyini düşünməkdədir (Ailə, Qadın və Uşaq Problemləri üzrə Dövlət Komitəsi, 2018). Ceza kanunun 144. maddəsi bu soruna dərinləməklə mövcud sorunun ortadan kaldırılması üçün önlemlər almışdır. Ceza kanunun 144. maddəsində “qız kaçırmak” olayı “adam kaçırmak” olaraq tanımlanmaktadır və ciddi bir suç olaraq sınıflandırılmaktadır. Bir kişinin evlilik və ya digər məqsədlərlə yasadışı kaçırmaları, hər durumda “adam kaçırmak” olaraq qəbul edilməkdədir. Eyni zamanda ceza kanununda qız uşaqlarının kaçırmaları cəzası tərtib edilmişdir. Azərbaycan Cumhuriyyəti Ceza Kanunu'nun 144. maddəsinin 1. fıkrası uyarınca bu kişiler beş ilə on il həbsdən cəzasıyla cəzalandırılmaktadır (Azərbaycan Respublikasının Cinayət Məcəlləsi, 1999). Gərəksə nə olursa olsun, evlilik məqsədilə olsa belə, bir kişinin iradəsi dışında kaçırmalarının kanunda “adam kaçırmak” olaraq nitələndirilməsi kesinləklə doğru verilmiş bir qərar dır (Üçüncü Çağırış Azərbaycan Respublikası Milli Məclisinin IV Sessiyası İclasının Protokolu, 2006).

Bəzən erkəklər qadınların ailə və yaxın ətrafı ilə görüşməsini, sosial fəallıqlara iştirakını və ya iş həyatında yer almasını məhdudlaşdırmaqla qadının azadlıq haklarını istismar etməkdədir (Əlibəyli və ark, 2016). Kaçırmaya əlaqəli olmayan qanunlara uyğun olaraq məğdur kişinin faili şəxs tərəfindən azadlıqdan məhrum qoyulması, ceza kanunun 145. maddəsinin 1. fıkrasına görə ıslah işlemleri olaraq iki ilə qədər maaşından devlet bütçəsi yararına yüzde 5 oranından yüzde 20 oranınadək tutulması və ya 1 ilə qədər həbsdən cəzası ilə

cezalandırılmaktadır (Azərbaycan Respublikasının Cinayət Məcəlləsi, 1999). Böylece kanunun 145. maddesiyle kadının özgürlük haklarının yasal olarak güvence altına alınması onu fail erkek karşısında güçlü kılmakta ve bilgi ve becerilerine uygun bir şekilde kendini toplumda ifade etmesine fırsat oluşturmaktadır.

Azerbaycan'da 16 yaşın altındaki bir kişiyle cinsel birliktelik yaşamak yasa dışıdır (United Nations Population Fund, 2014). Ceza kanununun 152. maddesine göre on altı yaşından küçük bir kişiyle cinsel ilişkiye giren veya diğer cinsel eylemlerde bulunan bir adam, üç yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılmaktadır (Azərbaycan Respublikasının Cinayət Məcəlləsi, 1999). 16 yaşın altındaki bir kişiyle cinsel ilişki veya diğer cinsel eylemlere yönelik çıkarılan hükümler, kadına yönelik şiddetle mücadele etmeyi amaçlamaktadır (Üçüncü Çağırış Azərbaycan Respublikası Milli Məclisinin IV Sessiyası İclasının Protokolu , 2006). Fakat buna rağmen bu kadar küçük yaşta biriyle cinsel birliktelik yaşamak mağdur kızın psikolojisinde, cinsel organında ağır hasarların ortaya çıkmasına, hayatının sonraki aşamasında evlilik sürecinde sıkıntılara yol açabilmektedir. Söz konusu olumsuzluklar mağdur kız çocuğunu hatta intiharın eşiğine getirebilmektedir. Bu sebeplerden dolayı kanunun 152. maddesi sertleştirilmekle 16 yaşının altında olan kız çocuğuyla cinsel birliktelik yaşayan erkeklere yönelik verilen hapis cezasının süresinin artırılması daha uygun görülmektedir.

Ceza kanununun 149. maddesinde yer alan tezavüz, 150. maddesinde belirtilen cinsel içerikli dokunmalar ve 151. maddesinde vurgulanan cinsel birlikteliğe zorlamak eylemleri bir kişinin cinsel dokunulmazlığına ve cinsel özgürlüğüne karşı yapılan suç eylemleri olarak tanımlanmaktadır. Ceza kanununun hakkında bahsi geçen maddeleri; failin mağdur kişinin cinsel özgürlüğüne karşı yaptığı suç eylemini, mağdur kişiye fiziksel şiddet uygulamakla veya fiziksel şiddete maruz koyacağıyla tehdit etmesi, mağdur kişinin çaresizliğini kötüye kullanmakla onun rızası ve isteği dışında cinsel ilişkiye girmesi olarak tanımlamaktadır (Azərbaycan Respublikasının Cinayət Məcəlləsi, 1999). Bu maddeler cinsiyete dayalı şiddet ve kadına yönelik şiddetle mücadele etmeyi amaçlamaktadır. Belirtilen maddeler, kadın haklarının korunmasına önemli katkıda bulunmaktadır (Hüseynova ve ark, 2018).

Kadına yönelik şiddetin önlenmesinde Azerbaycan Cumhuriyeti Ceza Kanunu'nun 176-1. maddesinde yer alan kadının zorla evlendirilmesi hususu önemli yere sahiptir (Vətəndaşların Əmək Hüquqlarını Müdafiə Liqası və "Təmiz Dünya" Qadınlara Yardım

İctimai Birliyi, 2014b). Ceza Kanununun 176-1. maddesi bu tür eylemler için özel yaptırımlar uygulamaktadır (United Nations Human Rights Council, 2014). Ceza kanununun 176-1.1. maddesine göre yetişkin bir kadını istemediği kişiyle evlenmeye zorlayan kişi, iki bin ila üç bin manat para cezası veya iki yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılmaktadır. 176-1.2. maddeye göre fail kişi tarafından aynı suç eylemi nikah yaşını doldurmamış bir kız çocuğuna yapılmışsa üç bin ila dört bin manat para cezası veya 4 yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılmaktadır (Azərbaycan Respublikasının Cinayət Məcəlləsi, 1999). Kadınların kendi istekleri dışında evlendirilmesi ve çocuk evlilikleri ile ilgili hükümlerin uygulanmasına özel dikkat gösterilmelidir (Bayramova, 2017: 33). Azərbaycan Cumhuriyeti Ceza Kanunu erken yaşta evlilikleri suç saymasına rağmen, bu hüküm uygulamada yeteri kadar gerçekleştirilememektedir (Bayramova, 2017: 16). Azərbaycan'da erken yaşta evlilikler hızla artmaktadır. Aile, Kadın ve Çocuk Sorunları Devlet Komitesi 2012'de 4.000'den fazla erken yaşta evlilik, 2013'te ise 5.000'den fazla erken yaşta evlilik vakası kaydetmiştir (Ailə, Qadın və Uşaq Problemləri üzrə Dövlət Komitəsi, 2014). Erken yaşta evlendirilme eylemleriyle ilgili olarak 2016 yılında 17 ceza davası, 2017 yılında ise 22 ceza davası açılmıştır. 2018 yılında kadının zorla evlendirilmesine yönelik vaka saptanmamıştır (CEDAW, 2019). Bu durumun yasadışı olmasından dolayı istatistikler mevcut durumu gerçek bir şekilde ortaya çıkarmamaktadır. Azərbaycan'da geleneksel değerlerin etkisiyle kızların kendi istekleri dışında evlendirilmesi ne kadar yaygın karakter alsa da, CEDAW tarafından 2017-2018 yılları arasında kadınların zorla evlendirilmesine yönelik ülke genelinde vakaya saptanmaması durumunun ne kadar vahim olduğunun bir göstergesidir.

Ceza kanununun 176-1. maddesine bir kadını evlenmeye zorlamak hususu olup olmamasına bakılmaksızın nikah yaşını doldurmamış kız çocuklarını evlenmeye zorlamakta ailesinin bizzat veya dolayısıyla bir elinin olması durumunda ceza kanunu gereğince cezai sorumluluğa tabi tutulmasını belirten ayrıca maddenin eklenmesi uygun olurdu (Vətəndaşların Əmək Hüquqlarını Müdafiə Liqası və "Təmiz Dünya" Qadınlara Yardım İctimai Birliyi, 2014b).

Ceza kanununa kadına yönelik şiddet suçunu tanımlayan, şiddetin özelliklerini sınıflandıran maddelerin eklenmesi gerekmektedir. Cezai yaptırımlar dahil bu tür eklemeler, ceza kanununda kadına yönelik şiddet temelinde işlenen suçlara farklı bir yaklaşım tanımlayarak kadına yönelik şiddete karşı mücadelenin etkinliğini artıracaktır. Yukarıdaki maddelerde kadına yönelik şiddet suçlarının sınıflandırılmasına ek olarak, bu

suçların cezalarının belirlenmesinde farklı yaklaşımlar olmalıdır. Bu nedenle, genel gerekçelerle verilen cezalara ek olarak, kadına yönelik şiddet ile ilgili suçlar söz konusu olduğunda, daha alternatif ceza türleri tercih edilmeli ve bu cezalar uygulanırken kadının menfaati dikkate alınmalıdır. Alternatif ceza türleri, kadına karşı suç işlemiş olan kişilerin zorunlu sosyal rehabilitasyon kurslarına girme ve gerekirse zorunlu tedavi edilme yükümlülüğünü içerebilir (Vətəndaşların Əmək Hüquqlarını Müdafiə Liqası və “Təmiz Dünya” Qadınlara Yardım İctimai Birliyi, 2014b). Aile içi tecavüz ve kocanın eski eşini ısrarlı bir şekilde takip etmesi suçu ceza kanununa dahil edilmemiştir. Ceza kanununda kadına yönelik şiddet içeren ceza davalarında, failin kadına karşı şiddet eylemini tekrarlaması mahkemelerde ağırlaştırıcı bir durum olarak değerlendirilmelidir (Azərbaycan Respublikasının Prezidenti yanında Qeyri-Hökumət Təşkilatlarına Dövlət Dəstəyi Şurası və Himayədar Humanitar Tərəqqi İctimai Birliyi, 2018). Avrupa Güvenlik ve İşbirliği Teşkilatı (AGİT) tarafından Azərbaycan Cumhuriyeti Ceza Kanunu’nda aile içi şiddet de dahil olmak üzere kadına yönelik şiddeti içeren suçları tanımlayan eylemlerin bir listesini sunulması önerilmiştir (Faltusova ve ark, 2013).

Bununla birlikte, sözünü ettiğimiz maddeler suçların kadına yönelik şiddet temelinde işlendiğini göstermemekte ve bu nedenle kadının maruz kalmakta olduğu şiddete yönelik işlenen her suç için doğrudan ve tam olarak geçerli olmamaktadır. Ceza kanuna söz konusu sorunun giderilmesi ve ortadan kaldırılması için “kadına yönelik şiddete ilişkin suçlar” başlıklı yeni bir paragraf eklenmesinin uygun olacağı düşünülmektedir.

2.3. Azərbaycan Cumhuriyeti Aile Kanunu

İnsan topluluğunun en küçük sosyal birimi olan aile, içinde bulunduğumuz toplumun en temel taşıdır. Aile kanunu, evlilik birliğini oluşturan kişilerden birinin diğerini yasal normlarca kabul edilen hak ve hukuklarını ihlal etmesi sonucu aile içi ilişkilerde kişilerin haklarının korunmasını öngörmektedir. Aile kanunu evlilik birliği içerisinde eşler arasında yaşanan cinsiyet eşitsizliğinden kaynaklanan sorunların ortadan kaldırılmasını hedeflemekle dolayı olarak aile içi sorunlardan en önemlisi olan kadına yönelik şiddetin önlenmesinde etkili olmaktadır.

Azərbaycan Cumhuriyeti Aile Kanunu’nda kadının maruz kalmakta olduğu şiddete yönelik cezai işlem özellikle öngörülmemiştir. Hâlâ aile içinde kadının maruz kalmakta

olduğu şiddeti ele alan gerekli maddelerin bulunmaması dikkat çekmektedir. Yukarıda belirtildiği üzere sadece koruyucu yasal tedbirlerin alınmasını ve ailenin korunmasını sağlayan aile kanununun bazı maddelerinde kadına yönelik şiddet sorununa dolayısıyla değinilmektedir (Azerbaijan Human Development Report, 2007).

Aile kanununun 1. maddesi dini evlilikleri yasal olarak tanımamakta veya resmi olarak kayıt altına almamaktadır (Azərbaycan Respublikası Ailə Məcəlləsi, 1999). Maddenin özünə göre, Azərbaycan'da herhangi bir din veya mezheb mensupları tarafından yapılan bir evliliğin yasal bir gücü yoktur. Bu nedenle, devlet tarafından resmi olarak kayıtlı evliliklere alternatif olan diğer tüm evlilik biçimlerinin fiili evlilikler olduğu kabul edilmekte, çocuklarla ilgili konular dışında birlikte yaşama veya ayrılma sırasında herhangi bir hak ve yükümlülük içermemektedir (Azərbaycan Respublikasının Prezidenti yanında Qeyri-Hökumət Təşkilatlarına Dövlət Dəstəyi Şurası və Himayədar Humanitar Tərəqqi İctimai Birliyi, 2018; United Nations Population Fund, 2014).

Erken yaşta evlilikler kız çocuklarının eğitim imkanlarından mahrum kalmasına, eğitim alamamasından dolayı sınırlı alanlarda istihdam edilebilmesine, kendi bilgi ve becerilerine uygun bir şekilde kendini geliştirmesi önünde bariyer oluşturmaya ve evlilik sürecinde kendi hak ve hukuklarını bilmemesinden dolayı çoğu zaman şiddetle mücadele etmek yerine fail erkeğin uyguladığı şiddete boyun eğerek sessiz kalmasına neden olmaktadır.

Belirtilen durumların yaşanmaması için erken evlilikleri ortadan kaldırmak ve zorla evlendirilen kadınların haklarını korumak için Millet Meclisi, 2011 yılında Azərbaycan'daki asgari evlilik yaşını 18 olarak belirlemek üzere değiştirmiştir (Birləşmiş Millətlər Təşkilatının İnkişaf Proqramı, 2014; Birləşmiş Millətlər Təşkilatının Əhali Fondu, 2018). Asgari evlilik yaşıyla ilgili dəyişiklik Azərbaycan Cumhuriyeti Aile Kanunu'nun 10. maddesinde belirtilmiştir (Azərbaycan Respublikası Ailə Məcəlləsi, 1999). Asgari evlilik yaşının kanunla 18'e çıkarılması zorunluluğunun getirilmesi öncelikle kadın ve erkekler için eşit haklar sağlanması yaklaşımından kaynaklanmaktadır (CEDAW, 2009). 2011 yılında aile kanununda erkek ve kız çocuklarının asgari evlilik yaşının 18'e çıkarılması hakkında yapılan dəyişiklik, CEDAW komitesinin 2009 yılındaki raporda önermiş olduğu ilgili tavsiyesiyle uyumluluk göstermektedir (CEDAW, 2015). Kanunun bu maddesi aynı zamanda 1989 yılında kabul edilen Birləşmiş Millətlər Çocuk Hakları Sözləşməsi ilə de uyumluluk

göstermektedir (Qəhrəmanova, 2019: 12). Ayrıca kanunun 10. maddesinin 2. fıkrasına göre kadın ve erkeğin yazılı rızasıyla asgari evlilik yaşı 17'ye kadar indirilebilmektedir (Azərbaycan Respublikası Ailə Məcəlləsi, 1999). Aile kanununun 2011 yılında, hem kız hem de erkek çocuklar için asgari evlilik yaşını 18 yaşa çıkaran karar almasına ve yetkililer tarafından üstlenilen çabalara rağmen, Azərbaycan'da erken yaşta ve zorla yapılan evlilikler hâlâ devam etmektedir (Bayramova, 2017: 16).

Ayrıca, genç ailelerin sağlığını korumak için aile kanununda yeni değişiklikler yapılmıştır. 1 Haziran 2015 tarihinde yürürlüğe giren 1080-IV sayılı değişikliklere göre kanunun 13. maddesi değiştirilmiştir. Azərbaycan Cumhuriyeti Aile Kanunu'nun 13. maddesinin 1. fıkrası gereğince evliliğe girmek isteyen kişilerin ilgili devlet kurumları tarafından belirlenen hastalıklar için tıbbi muayeneden geçmeleri zorunlu kılınmıştır. Kanunun 13. maddesinin 2. fıkrasına göre evliliğe girmek isteyen kişilerin tıbbi muayenesi, tıbbi-genetik, tıbbi-psikolojik ve aile planlaması konularında danışmanlık, istek üzerine ikamet yerine yakın devlet hastaneleri ve polikliniklerde ücretsiz olarak yapılmaktadır. Kanunun 13. maddesinin 3. fıkrasına göre evliliğe girmek isteyen kişilere tıbbi muayenelerin sonuçlarıyla birlikte tıbbi muayeneden geçtiklerini doğrulayan resmi bir belge verilmektedir. Ayrıca aile kanununun 12. maddesi gereğince tıbbi muayeneden geçmeği reddeden kişilerin nikahı geçersiz sayılmaktadır (Azərbaycan Respublikası Ailə Məcəlləsi, 1999). Evlilikten önce tıbbi muayenenin zorunlu kılınması kadınla erkek arasında aile ilişkilerinde sonradan yaşanabilecek cinsel sorunların önceden belirlenmesini sağlayarak, cinsel uyumsuzluktan veya kişisel sağlık sorunlarından dolayı engelli çocukların doğulabilmesini önlemektedir. Aynı zamanda ailelerin boşanmaması ve evlenen bireylerin birbirlerini daha yakından tanınması, aile içinde yaşanan sorunları şiddete başvurarak halletmenin bir çözüm yöntemi olmadığı, daha yapıcı ve aile bütünlüğünü koruyacak bir şekilde çözümler üretilmesi için "aile planlanması" konusundaki danışmanlık hizmetlerinin zorunlu kılınması uygun görülmektedir.

Azərbaycan Cumhuriyeti mevzuatına göre hiç kimse kendi isteği dışında evlendirilemez veya kendi iradesi dışında evliliğe devam etmeye zorlanamaz (Əliyeva, 2015: 18). Azərbaycan Cumhuriyeti Aile Kanunu'nun 15. maddesi bu hususta kadına pozitif ayrımcılık tanımaktadır. 15. madde kadın haklarının önemine dikkat çekerek kadının hamile olduğu dönemde ve çocuğun doğumundan sonraki 1 yıl içinde kadının rızası olmadan erkeğin boşanma talebinde bulunmasını yasal olarak engellemektedir (Azərbaycan

Respublikası Ailə Məcəlləsi, 1999). Bu yönüylə 15. maddə qadınların sağlq, mülkiyyət və mülkiyyət dışı haklarını və meşru menfaatlerini korumaktadır (Əliyeva, 2015: 18).

Kanunun 29. maddesinin 1. fıkrası uyarınca ailə işlişkilerinde karı ve koca eşit hak ve hukuklara sahiptir (Azərbaycan Respublikası Ailə Məcəlləsi, 1999). Ancak, ailə işlişkilerinde eşitlik ilkesinin tesis edilmesinin yanı sıra, karı ve kocanın hak ve özgürlüklerini kullanmaları için de eşit fırsatlar yaratılması gerekmektedir (Əliyeva, 2015: 12).

Kanunun 29. maddesinin 3. fıkrasına göre karı ve koca özgür bir şekilde istediği meşleği seğebilme hakkına sahiptir. 29 maddenin 4. fıkrasında ailə değerlerinin önemi ön plana çekilerek ailə birliğinin devamının sağlanabilmesi hedeflenmektedir. Ailə kanununun bu maddesinde eşlerin, ailə içi işlişkileri karşılıklı yardım ve saygı temelinde inşa etmesi, aileyi güçlendirmesi ve ailenin refahı için birlikte çalışılması, çocukların gelişimi için uygun koşulların yaratılması olduğu belirtilmiştir (Azərbaycan Respublikası Ailə Məcəlləsi, 1999).

Ailə kanununun 32. maddesinin 1. fıkrası karı ve kocanın evlilik sırasında edindiği mal ve mülklerin onların ortak mülkleri olarak kabul edildiğini vurgulamaktadır. Aynı zamanda söz konusu maddenin 3. fıkrasında evlilik sırasında ev işleri, çocuk bakımı veya diğer geçerli nedenlerle bağımsız bir geliri olmayan bir eşin de ortak mülkiyyət hakkına sahip olduğu savunulmaktadır (Azərbaycan Respublikası Ailə Məcəlləsi, 1999). Böylece 32. maddenin 3. fıkrası kadınlara pozitif ayrımcılık hakkı tanımaktadır.

Ailə İçi şiddetin Önlenmesi Kanunu'nun yürürlüğe girmesinden sonra, Azerbaycan Cumhuriyeti Ailə Kanunu'na yeni "Ebeveyn Haklarından Yoksun Bırakılması" başlığı altında 64. maddə eklenmiştir (Həsənzadə, 2018). Ailə kanununun 64. maddesi kadının ve çocuğunun yaşamış olduğu şiddet konusuna değinmekle özellikle dikkat çekmektedir.

64. maddede erkeğin kasıtlı bir şekilde "kadının ve çocukların sağlğına hayati tehlikeli zarar vurmaşı" ebeveynlik haklarından yoksun bırakılmasına neden olan faktörler olarak belirlenmiştir (Azərbaycan Respublikası Ailə Məcəlləsi, 1999). Belirtilen maddə kadını ve çocuğunu erkeğin uyguladığı şiddet karşısında yasal olarak güvence altına almaktadır.

Kanunun 84. maddesine göre karı ve koca birbirlerine maddi olarak yardım etmelidir. Sağlık durumundan dolayı çalışma hayatında yer alamayan, hamile veya 3 yaşına kadar çocuğu olan kadınlar, maddi desteğe ihtiyacı olan, fiziksel veya zihinsel engelli çocuğu olan karı veya kocadan maddi desteğe ihtiyaç duyan taraf gerekli paraya sahip olan eşinden mahkeme aracılığıyla nafakasını talep etme hakkına sahiptir (Azərbaycan Respublikası Ailə Məcəlləsi, 1999). Kanunun 84. maddesi kadının kocası tarafından ekonomik şiddete maruz kalmasının önüne geçmektedir. Aynı zamanda nikah dışında hamile kalan kadınların da haklarını korumak amacıyla bu kişilerin de söz konusu maddede yer alması uygun olurdu.

Bununla birlikte aile kanununda kayıt dışı evliliklerde kadınların ve bu evlilikten olan çocukların haklarını korumak ve adalete erişimlerini sağlamak, devlet tescilinden önce yapılan dini evlilikleri yasaklamak, özellikle nafaka ödemeleri başta olmak üzere mahkeme kararlarının uygulanmasına denetimin güçlendirilmesi gerekmektedir (Bayramova, 2017: 32-33).

2.4. Toplumsal Cinsiyet Eşitliğinin Sağlanması Hakkında Kanun

Hukukta yer alan kadın ve erkek eşitliği insan hakları ve demokrasinin ayrılmaz bir parçasıdır. Devlet, cinsiyet eşitliğini sağlamakla bir tür toplumda sosyal adaleti tesis etmektedir. Demokratik toplum, cinsiyet eşitliği ilkesine dayanmaktadır (Ağayeva, 2014: 176). Toplumsal cinsiyet eşitliğinin ve kadınların güçlendirilmesinin kalkınmanın temel dayanakları olduğu ve küreselleşme sürecinde önemli bir rol oynadığına dikkat edilmelidir (Hüseynova ve ark, 2018).

2006 yılında Azerbaycan Cumhuriyeti'nin Cumhurbaşkanı İlham Aliyev, kadınların toplumdaki konumlarının güçlendirilmesine ilişkin yasal çerçevenin geliştirilmesi ve eşit hakların sağlanması amacıyla yeni kararname imzalamıştır (Hüseynova ve ark, 2018). Bu bağlamda, Milli Meclis tarafından kabul edilen ve Cumhurbaşkanı tarafından 10 Ekim 2006 tarihinde kabul edilen "Toplumsal Cinsiyet Eşitliğinin Sağlanması Hakkında Kanun" Azerbaycan'da kadınların ve erkeklerin sosyal statüsünün düzenlenmesinde büyük önem taşımaktadır (Üçüncü Çağırış Azərbaycan Respublikası Milli Məclisinin IV Sessiyası İclasının Protokolu 2006; Demokratiya Monitoru İctimai Birliyi, 2017). 2006 yılında "Toplumsal Cinsiyet Eşitliğinin Sağlanması Hakkında Kanun" kabul edildikten sonra, bütün kanunlar cinsiyet eşitliği kurallarını ihlal etmeyecek bir şekilde tasarlanması için ilgili

komisyon tarafından denetlenmektedir (Mirzəzadə, 2020: 270). Bu kanun, toplumsal değişimin sağlanmasında, kurumsal ve yasal önlemlerin önemli ölçüde genişlemesinde etkili olmuştur (Həsənzadə, 2018).

Toplumsal Cinsiyet Eşitliğinin Sağlanması Hakkında Kanun, Azərbaycan'da cinsiyete dayalı ayrımcılığı tanımlayan ilk kanundur (Avdeev, 2015). Söz konusu kanun eşitlik hedefinin yaşama geçirilmesini sağlamaktadır. Kadının maruz kalmakta olduğu şiddetin temelinde yatan erkek ile kadın arasındaki güç dengesizliği dikkatleri kanundaki eşitlik ile ilgili maddelere çekmektedir.

“Toplumsal Cinsiyet Eşitliğinin Sağlanması Hakkında Kanun” Azərbaycan'da toplumsal cinsiyet eşitliğini denetlemektedir (Məmmədova və ark, 2009). En önemlisi, yasa, kadınlara karşı çeşitli köklü ayrımcılık biçimlerinin olduğunu belirtmekle eşitsizliğin kadınların insan hakları ve temel özgürlüklerini kullanmasını engellediğini vurgulamaktadır (Birləşmiş Millətlər Təşkilatının Əhali Fondu, 2018; Zeynalova, 2018; Birləşmiş Millətlər Təşkilatının İnkişaf Proqramı, 2014). Kanun, cinsiyet eşitsizliyi ile ilgili zorlukları, olumsuz sonuçları ortadan kaldırmayı amaçlamaktadır (United Nations Human Rights Council, 2014). Diğer taraftan söz konusu kanun toplumun tüm alanlarında toplumsal cinsiyet eşitliğini teşvik etmeyi hedef edinmektedir (Birləşmiş Millətlər Təşkilatının İnkişaf Proqramı, 2014).

Eşitlik konusunda en temel madde “Toplumsal Cinsiyet Eşitliğinin Sağlanması Hakkında Kanun”ın ilk maddesidir. Kanunun 1. maddesi siyasi, ekonomik, sosyal ve kültürel alanlar da dahil olmak üzere her alanda kadınlar ve erkekler için eşit haklar ve fırsatlar sağlamasının kanunun en temel amacı olduğunu bildirmektedir (Azərbaycan Respublikasının Gender Bərabərliyinin Təminatları Haqqında Qanunu, 2006). Kanunun 1. maddesi eşitliğin giderilmesinde üstlendiği yükümlülükle temel insan hakkı ihlali olan şiddetin ortadan kaldırılmasında büyük katkı sağlamaktadır (Birləşmiş Millətlər Təşkilatının Əhali Fondu, 2018; Zeynalova, 2018; Birləşmiş Millətlər Təşkilatının İnkişaf Proqramı, 2014). Kanunun 2. maddesinin 3. fıkrası aynı zamanda söz konusu hakların uygulanmasında kadınlar ve erkekler için eşit koşullar ve garantiler yaratmayı amaçlamaktadır (Azərbaycan Respublikasının Gender Bərabərliyinin Təminatları Haqqında Qanunu, 2006).

Toplumsal Cinsiyet Eşitliğinin Sağlanması Hakkında Kanun'un 2. maddesi, öncelikle cinsiyet eşitliği, ayrımcılık yapmama ve fırsat eşitliği kavramlarını ve biçimlerini tanımlamaktadır (Azərbaycan Respublikasının Gender Bərabərliyinin Təminatları Haqqında Qanunu, 2006). Kanun daha çok toplumsal ilişkilerde cinsiyet eşitliğini sağlamayı amaç edinmektedir (Demokratiya Monitoru İctimai Birliyi, 2017). Kanunun 2. maddesi mağdur kadınların, toplumun farklı alanlarında yaşamış olduğu engelleri aşmasıyla kadınların erkeklerle eşit güce sahip olmasını hedeflemektedir (Azərbaycan Respublikasının Dövlət Statistika Komitəsi, 2019). 2. maddenin 4. fıkrasında cinsiyete dayalı olarak eşit hakların kullanılmasını kısıtlayan veya reddeden herhangi bir fark, istisna veya tercih cinsiyete dayalı ayrımcılık olarak tanımlanmaktadır (Azərbaycan Respublikasının Gender Bərabərliyinin Təminatları Haqqında Qanunu, 2006). Cinsiyete dayalı ayrımcılığı baz alan 2. maddenin 4. fıkrası hiç kimseye hiçbir sebebe dayanmaksızın kanun önünde cinsiyet ayrımı yapılamayacağını vurgulamaktadır (Demokratiya Monitoru İctimai Birliyi, 2017).

Kanunun 2. maddesinin 5. fıkrasında bahsedilen cinsel amaçlı dokunma, cinsel içerikli kelimeler, jestler, tehditler, cinsel birlikteliği ima eden küçük düşürücü teklifler gibi ahlaksız davranışlarda bulunmak cinsel şiddet içermektedir. 4. maddeye göre ise cinsel eylemlerde bulunmak resmi olarak yasaktır (Azərbaycan Respublikasının Gender Bərabərliyinin Təminatları Haqqında Qanunu, 2006). Tanım doğrudan ve dolaylı olarak şiddet mağduru kadın kategorileri için de geçerli olmaktadır (CEDAW, 2009).

Kanunun 3. maddesi fiili eşitliği hızlandırmak ve kadınların toplumda temel eşitliğini sağlamak için gerekli özel önlemlerin alınmasını sağlamaktadır (CEDAW, 2009). 3. maddenin 1. fıkrası "her türlü toplumsal cinsiyet temelli ayrımcılığı" yasaklamakla önemli bir rol üstlenmektedir (Azərbaycan Respublikasının Gender Bərabərliyinin Təminatları Haqqında Qanunu, 2006). Aynı zamanda 3. maddenin 1. fıkrası cinsel eylemlerin yanı sıra cinsiyete dayalı her türlü ayrımcılığı yasaklamakla cinsler arasındaki güç dengesinin sağlanmasını teminat altına almaktadır (Hüseynova ve ark, 2018).

3. maddenin 2. fıkrasında eşitliğin sağlanması ve korunması amacıyla kadınların lehine pozitif ayrımcılık niteliği taşıyan özel önlemler alınmıştır (Birləşmiş Millətlər Təşkilatının Əhali Fondu, 2018). 3. maddenin 2. fıkrası kadınların lehine pozitif ayrımcılığa yasal dayanak kazandırmakla aşağıdakilerin eşitlik ilkesine aykırı olarak yorumlanamayacağını altını çizmektedir (CEDAW, 2009).

- Erkekler ve kadınlar için yasalarla farklı emeklilik ve evlilik yaşları belirlenmelidir.
- Azerbaycan Cumhuriyeti Aile Kanunu'nun 15. maddesi uyarınca erkeğin evliliğin sonlandırılmasını talep etme hakkı kısıtlanmalıdır.
- Azerbaycan Cumhuriyeti İş Kanunu tarafından kadınlar için indirimler, imtiyazlar ve ek garantiler öngörülmelidir.
- Cezaevlerinde erkekler ve kadınlar için farklı koşullar yaratılmalıdır (Azərbaycan Respublikasının Gender Bərabərliyinin Təminatları Haqqında Qanunu, 2006).

Kanunun 3. maddesinde kadınlara yönelik pozitif ayrımcılığın benimsenmesi toplum bünyesinde kadına yönelik şiddetin yol açacağı zararlara engel olmakla toplumsal gelişmeye büyük katkı sağlamaktadır (Demokratiya Monitoru İctimai Birliyi, 2017).

5. maddenin 1. fıkrası cinsiyet eşitliğini izlemek için kurumsal bir mekanizma oluşturulmasını öngörmektedir (Azərbaycan Respublikasının Gender Bərabərliyinin Təminatları Haqqında Qanunu, 2006). Kadın ve erkek arasındaki cinsiyet eşitliğinin sağlanmasına yönelik kontrol mekanizması “Azerbaycan Cumhuriyeti Aile, Kadın ve Çocuk Sorunları Devlet Komitesi” tarafından gerçekleştirilmektedir (Hüseynova ve ark, 2018).

Azerbaycan'da kadınların işgücüne katılımı ve çalışabileceği sektörler genellikle cinsiyete özgüdür. Çalışma hayatında belirgin oranda erkekler kadınlardan daha çok temsil edilmektedir. Kamu ve özel sektörde sınırlı sayıda kadın istihdam edilmektedir (Avdeev, 2015). Azerbaycan'da erkekler tüm sektörlerde kadınlardan daha yüksek makama sahip olmaktadır. Erkekler istihdam edildiği sektörde kadınlara göre daha yüksek ücret almaktadırlar. Söz konusu sorunların giderilmesi ve zamanla ortadan kaldırılmasında Toplumsal Cinsiyet Eşitliğinin Sağlanması Hakkında Kanun'unun aşağıda belirtilen maddeleri önemli rol oynamaktadır:

Kanunun 6. maddesi cinsiyete dayalı her türlü ayrımcılığı ortadan kaldırmak, erkekler ve kadınlar için eşit fırsatlar yaratmak ve aynı bir cinsin devletin yönetiminde ve karar vermede baskınlığını önlemekte devleti yükümlü kılmaktadır (Azərbaycan Respublikasının Gender Bərabərliyinin Təminatları Haqqında Qanunu, 2006). Kanun, istihdam ve ücret

düzeyleri de dahil olmak üzere çok çeşitli alanlarda cinsiyet eşitliğini garanti etmektedir. Bu maddeyle kadın ve erkeklerin eşit muamele görme hakkı güvence altına alınmaktadır.

Kanunun 7.2.1. maddesinde cinsiyete dayalı her türlü ayrımcılığı ortadan kaldırmak, erkekler ve kadınlar için eşit fırsatlar yaratmak ve iki cinsten birinin devletin yönetiminde ve karar vermede baskınlığını önlemek işverenin istihdamdaki görevleri olarak belirlenmiştir. 7.2.5. maddede cinsel eylemleri ve ayrımcılığı önlemek için işverenin uygun önlemleri alması öngörülmektedir. 9. maddenin 1. fıkrasına göre cinsiyete bakılmaksızın aynı işyerinde çalışan, aynı niteliklere sahip, aynı çalışma koşullarında çalışan kişilere ücret, ikramiye ve çalışanı heveslendirmek amacıyla diğer maddi ödemeler aynı şekilde ödenilmelidir. Kanunun 10. maddesinin 1. fıkrasında iş ilanlarında, erkekler ve kadınlar için farklı talepler ireli sürülmesi, iki cinsten birinin ağırlıklı olarak tercih edilmesi veya iş arayan kişinin medeni durumu veya kişisel hayatı hakkında bilgi talep edilmesi yasaklanmaktadır (Azərbaycan Respublikasının Gender Bərabərliyinin Təminatları Haqqında Qanunu, 2006). Belirtilen maddeler, kadınların erkeklerle eşit bir şekilde ücret almasını sağlamakla kendilerini mesleki açıdan geliştirmekle kariyer basamaklarında hakettiği yeri elde etmesini hedeflemektedir. Mevcut mevzuat bununla da kadının maruz kalmakta olduğu cinsiyet eşitsizliğinin azaltılmasına yardımcı olmakla kalmayarak, oteriter ailelerde tek gelir kaynağı olarak görülen erkeklerin ekonomik açıdan kadınlar üzerinde baskı kurarak ekonomik şiddet uygulamasını da önemli ölçüde azaltmayı hedeflemektedir.

Kanunun 11. maddesine göre işveren tarafından cinsel eylemlere maruz kalan kadın şikâyet duyurusunda bulunduğu kadının işveren tarafından baskılara ve takipe maruz kalması yasaklanmaktadır (Azərbaycan Respublikasının Gender Bərabərliyinin Təminatları Haqqında Qanunu, 2006). Bu madde sadece cinsiyet ayrımcılığı ve istihdam kurallarını belirlememektedir. Aynı zamanda kadının maruz kalmakta olduğu ekonomik, psikolojik, fiziksel ve ısrarlı takip biçimlerini de kendi bünyesinde barındırmakta ve yasal olarak bu eylemleri önlemeyi amaçlamaktadır.

Bununla birlikte kanunun 17. maddesinin 2. fıkrasına göre cinsel eylemlere maruz kalan kişilerin uğramış oldukları zarar sonucu, Azerbaycan Cumhuriyeti mevzuatıyla belirlenmiş bir şekilde işveren tarafından tazminat ödenmelidir (Azərbaycan Respublikasının Gender Bərabərliyinin Təminatları Haqqında Qanunu, 2006). Belirtilen maddede cinsel eylemler sonucu kadının uğramış olduğu zarara göre tazminat verilmesinin

sadece işçi ve işveren ilişkileriyle sınırlı kalması kanunda mevcut olan boşluğun göstergesi olarak karşımıza çıkmaktadır. Boşluğun doldurulması için işçi ve işveren ilişkilerine bakılmaksızın genel kapsamda “kadının maruz kalmakta olduğu cinsel şiddet sonucu ortaya çıkan zararı telafi etmek amacıyla fail kişinin zorunlu olarak tazminat ödemesi” olarak değiştirilmesi uygun gözükmektedir.

Kadına yönelik şiddet eylemleriyle eğitim seviyesi arasında önemli bir bağlantı vardır (Azerbaijan Human Development Report, 2007). Kadının eğitim imkanlarından mahrum bırakılması şiddetin yanı sıra aynı zamanda farklı çalışma alanlarında kadınların yeteri kadar temsil olunmamasını da etkilemektedir (Avdeev, 2015). Araştırmalar göstermektedir ki kadınların eğitim seviyesi yükseldikçe şiddete maruz kalma riski azalmaktadır (Azerbaijan Human Development Report, 2007). Toplumsal Cinsiyet Eşitliğinin Sağlanması Hakkında Kanun’un 13. ve 14. maddesi eğitim alanında kadınların erkeklerle eşitliğini sağlamayı amaçlayan önemli garantiler oluşturmaktadır. Kanunun 13. maddesinin 4. fıkrasında kadının maruz kalmakta olduğu şiddetin ortadan kaldırılmasında önemli yere sahip olan eğitim sisteminde ders içeriklerinin toplumsal cinsiyet eşitliği ilkesini esasa alarak bu temelde hazırlanması öngörülmektedir. 14. maddeye göre eğitim prosedüründe kadın ve erkeklere farklı fırsatların sunulması eğitim sisteminin faaliyetinde cinsel ayrımcılık olarak nitelendirilmektedir (Azərbaycan Respublikasının Gender Bərabərliyinin Təminatları Haqqında Qanunu, 2006).

Kanunun 15. maddesine göre devlet, kadınlar ve erkekler için mülkiyet haklarının kullanılmasını ve girişimcilik için eşit fırsatların yaratılmasını garanti etmelidir (Azərbaycan Respublikasının Gender Bərabərliyinin Təminatları Haqqında Qanunu, 2006). Fail erkeklerin çoğu zaman kadınları mülkiyet haklarından mahrum bırakmakla tehdit etmesini veya kadının bilgi ve becerilerine uygun bir alanda kendini geliştirebilme imkanları önünde bariyer oluşturmasını dikkate alırsak söz konusu madde belirtilen eylemlerin gerçekleştirilmesini engellemekle eşitliği sağlamakta ve kadına yönelik şiddeti önlemektedir.

Toplumsal Cinsiyet Eşitliğinin Sağlanması Hakkında Kanun’da belirtilen maddeler kadına yönelik şiddetin ortaya çıkmasına neden olan faktörlerin giderilmesi anlamına da gelmektedir (CEDAW, 2015). Diğer birçok ülkede olduğu gibi, Azerbaycan’da da mevzuatta yer alan söz konusu maddelerle uygulama arasında uyumsuzluk belli ölçüde

kendini göstermektedir. Azerbaycan’da cinsiyet eşitsizliği sosyal, ekonomik ve politik yaşamın birçok alanında hâlâ önemli bir sorun olarak kalmaktadır (Birləşmiş Millətlər Təşkilatının Əhali Fondu, 2018). Söz konusu kanunda etkili bir yaptırım mekanizmasının olmaması nedeniyle kadınlar, siyasi ve kamusal hayatta sınırlı bir rol oynamaya devam etmektedir (Ağayeva, 2014: 174). Bu sebepten dolayı kanunun uygulama mekanizmalarının daha fazla iyileştirilmesi gerekmektedir (CEDAW, 2015).

2.5. Aile İçi Şiddetin Önlenmesi Kanunu

Ekim 2010’da Aile, Kadın ve Çocuk İşleri Devlet Komite’sinin doğrudan katılımıyla Azerbaycan Cumhuriyeti Millet Meclisi “Aile İçi Şiddetin Önlenmesi Kanunu”nu kabul etmiştir (Birləşmiş Millətlər Təşkilatının İnkişaf Proqramı, 2014; Həsənzadə, 2018). Kanun taslağı ülkenin birçok ilgili kuruluşunda ayrıntılı olarak tartışılmış, teklifler yapılmış ve bunun sonucunda kanunun kabulünün tamamlanmasıyla birlikte şiddet mağdurlarını korumak ve savunmak için sistematik önlemler alınmıştır (Həsənzadə, 2018). 2010 yılında “Aile İçi Şiddetin Önlenmesi Kanunu”nun kabul edilmesi aile içi şiddetin önlenmesi ve mağdurların korunması için yasal bir zemin oluşturulmasına yol açmıştır (Qəhrəmanova, 2019:10). Aile içi şiddet ile ilgili bir şikayette ağır sonuçlara yol açabilecek suç unsuru bulunmaması durumunda şikayetlerin değerlendirilmesi prosedürü “Aile İçi Şiddetin Önlenmesi Kanunu” ile düzenlenmektedir (Azərbaycan Respublikası Məişət Zorakılığının Qarşısının Alınması Qanunu, 2010).

Aile İçi Şiddetin Önlenmesi Kanunu, kadın haklarının korunmasını gerekli düzeye getirmek ve kadına yönelik şiddet ve ayrımcılığı önlemek için gereken önlemleri almayı hedef edinmektedir (Bayramova, 2017:19). Kanunun aile içi şiddet ile mücadele etmeyi üstlenmesi devletin uluslararası yükümlülüklerine uygunluğunun bir göstergesi olarak değerlendirilmektedir (Faltusova ve ark, 2013). Kanun, ilk kez aile içi şiddetin tanımı, yasanın uygulandığı kişiler kategorisi, aile içi şiddet ile ilgili şikayetleri inceleme prosedürü ve şiddeti önleme tedbirleri hakkında hükümler içermektedir (Azərbaycan Respublikasının Prezidenti yanında Qeyri-Hökumət Təşkilatlarına Dövlət Dəstəyi Şurası ve Himayədar Humanitar Tərəqqi İctimai Birliyi, 2018). Söz konusu kanun, aile içi şiddetin önlenmesi için mekanizmalar oluşturmayı ve düzenlemeyi amaçlamaktadır (Vətəndaşların Əmək Hüquqlarını Müdafiə Liqası ve “Təmiz Dünya” Qadınlara Yardım İctimai Birliyi, 2014a). Yasanın başlıca hedefi şiddet mağdurlarının sosyal korunmasını ve aile bütünlüğünün

korunmasını sağlamaktır (CEDAW, 2013). Yirmi maddeden oluşan “Aile İçi Şiddetin Önlenmesi Kanunu”nın kabulü şiddeti önlemeye yönelik diğer normatif yasalarda ilgili değişiklik ve iyileştirmeler yapılmasına neden olmuştur (Həsənzadə, 2018). Kanun, mağdur kadınları aile içi şiddetten korumak için devletin yeni adımlar atmakla mücadele çabasını artırmakta da etkili olmuştur (Vətəndaşların Əmək Hüquqlarını Müdafiə Liqası və “Təmiz Dünya” Qadınlara Yardım İctimai Birliyi, 2014b).

Aile İçi Şiddetin Önlenmesi Kanunu şiddet mağdurları için geçici barınaklar, danışmanlık hizmetleri, rehabilitasyon, suçluların cezalandırılması gibi koruyucu önlemler dahil kişilerin onur ve haysiyetlerine saygı gösterilmesine kadar geniş bir yelpazeyi kapsamaktadır (CEDAW, 2009; Birləşmiş Millətlər Təşkilatının İnkişaf Proqramı, 2014). Aile İçi Şiddetin Önlenmesi Kanunu kadının maruz kalmakta olduğu şiddeti toplumsal cinsiyet eşitliyi içerisinde ele almakla mevcut soruna dolayısıyla değinmemektedir. Diğer kanunlardan farklı olarak “Aile İçi Şiddetin Önlenmesi Kanunu” kadına yönelik şiddet konusunu bizzat ele alan özel maddeler içermektedir (Demokratiya Monitoru İctimai Birliyi, 2017).

Kadını şiddetten korumak amacıyla kabul edilen yasa olmasına rağmen, kanunun isminin “Aile İçi Şiddetin Önlenmesi Kanunu” olarak tanımlanması, kadının maruz kalmakta olduğu şiddetin toplum tarafından sadece aile içinde yaşanan bir sorun olarak algılanmasına sebep olmaktadır. Kanunun adının bu şekilde olması kadının birey olarak görülmediği, kanunun öncelikli amacının da kadının şiddetten korunması değil, ailenin korunması olduğunun bir kanıtıdır. Şiddetle mücadelede daha etkili sonuçlara varmak için herhangi bir ayırım yapılmaksızın tüm kadınların, çocukların ve aile bireylerinin korunması için söz konusu kanunun “Kadın ve Aile Bireylerinin Şiddetten Korunması” olarak değiştirilmesi öncelikli hedefler arasında yer almalıdır. Diğer taraftan “şiddet” ve “kadına yönelik şiddet” terimleri ayrıntılı olarak tanımlanmalıdır.

Söz konusu kanunun kabulünden önce resmi olarak kabul edilen aile içi şiddet kavramı yoktu (Faltusova ve ark, 2013). Kanunun ilk maddesi, aile içi şiddet ve bununla ilgili düzenleyici tedbirlerin yanı sıra aile içi şiddet, aile içinde maruz kalınmakta olan fiziksel, psikolojik, ekonomik ve cinsel şiddet, aile içi şiddetin önlenmesine yönelik tedbirler, koruma emri terimleriyle ilgili kapsamlı açıklamalar sunmaktadır (Azərbaycan Respublikası Məişət Zorakılığının Qarşısının Alınması Qanunu, 2010).

Aile İçi Şiddetin Önlenmesi Kanunu'nun 1. maddesinin 1. fıkrasında aile içi şiddet, şiddet faili kişinin mağdurla yakın akrabalığını, birlikte yaşamasını veya eskiden birlikte yaşamasını kasıtlı kötüye kullanmakla mağdur kişiye fiziksel veya zihinsel zarar vermesi olarak tanımlanmaktadır (Azərbaycan Respublikası Məişət Zorakılığının Qarşısının Alınması Qanunu, 2010). Aile içi şiddet kavramında mağdur ve fail ilişkileri gibi önemli unsurların birlikte yaşayan, yakın akrabalık veya birlikte yaşama döneminde ortaya çıkan şiddet olaylarıyla sınırlı kalması kanunun dezavantajı olarak karşımıza çıkmaktadır (Qaracayev, 2011: 72). Mağdur kadının şiddet olaylarının farklı çeşitlerine farklı kişiler tarafından farklı durumlarda maruz kalma riskleri günden güne artmaktadır. Bu sebepten dolayı kanunumuzdaki tanımla karşılaştırıldığında “İstanbul Sözleşmesi” kadına yönelik şiddetle ilgili olarak daha geniş bir yelpazedeki konuları kapsamaktadır, çünkü söz konusu kanunda şiddete maruz kalmak için birlikte yaşama temel bir koşul değildir. Aile İçi Şiddetin Önlenmesi Kanunu'nda aile içi şiddet kavramının “failin mağdurla daha öncesinde veya şu anda aynı evde yaşamış olup olmadığına bakılmaksızın kadın ve erkek arasında meydana gelen tüm fiziksel, cinsel, psikolojik veya ekonomik şiddet eylemleri” olarak tanımlanması kanunun daha geniş boyutta ele alınması ve daha çok şiddet mağduru kadına ait edilmesinde etkili olacaktır. Ayrıca kanunun 1. maddesinde kadına yönelik şiddet içeren suçları tanımlayan eylemlerin listesinin sunulması tavsiye edilmektedir (Demokratiya Monitoru İctimai Birliyi, 2017).

Aile İçi Şiddetin Önlenmesi Kanunu'nun temel önemlerinden biri, 1. maddede belirtildiği üzere kadının maruz kalmakta olduğu şiddet biçimlerini yasaklamış olmasıdır (CEDAW, 2013). Önceki yıllarda kabul edilen kanunlardan farklı olarak, bahsi geçen kanunun 1. maddesinde şiddetin biçimlerinin kavram olarak ele alınması ve tanımlanması toplumda kadının maruz kalmakta olduğu şiddet hakkında farkındalığın oluşmasında büyük önem taşımaktadır (Hüseynova ve ark, 2018; Vətəndaşların Əmək Hüquqlarını Müdafiə Liqası ve “Təmiz Dünya” Qadınlara Yardım İctimai Birliyi, 2014a).

Kanunun 3. maddesi aile içi şiddetin önlenmesinde kişilerin hak ve özgürlüklerinin sağlanması; şiddete maruz kalmış mağdurların haklarının korunması; kadınlara karşı ayrımcılığın yasaklanması; herkesin özel ve aile hayatına müdahalenin kabul edilemezliği; gizliliğin korunması; aile içi şiddetin önlenmesi alanında devlet kurumlarının ve sivil toplum kuruluşlarının karşılıklı işbirliğinin aile içi şiddeti önlemenin temel ilkeleri olarak vurgulanmaktadır (Azərbaycan Respublikası Məişət Zorakılığının Qarşısının Alınması

Qanunu, 2010). 24 Şubat 2012 tarihli ve 46 sayılı Azərbaycan Cumhuriyeti Bakanlar Kurulu kararı ile yapılan düzenlemeler arasında yer alan aile içi şiddet şikayeti bir suç unsuru içermiyorsa, şikayeti değerlendirme prosedürünün 3. maddenin 4. fıkrası gereğince, mağdurun talebi esasında duruşmada avukatın ve psikoloğun katılımının sağlanmasıyla gerçekleştirilmektedir (Azərbaycan Respublikası Nazirlər Kabineti, 2012). Bir avukatın ve bir psikoloğun duruşmada yer almasının sadece mağdurun talebi üzerine sağlanması şiddetle mücadelinin dar çerçevede ele alınmasına yol açmaktadır. Şiddet mağduru kişinin önceden onayı olmaksızın bir avukatın ve bir psikoloğun doğrudan katılımını sağlamak daha uygundur. Avukatın hak ve yükümlülüklerini düzenleyen mevzuatta aile içi şiddet mağdurlarının haklarını korumadaki üstlenmesi gerektiği görevler geniş bir şekilde ele alınırsa, mevzuattaki boşluğun büyük bir oranla giderileceği düşünülmektedir (Əliyeva və Camalzadə, 2013: 13).

Kanunun 4. maddesinde yasanın uygulandığı kişilerin listesi karşımıza çıkmaktadır. Olumlu tarafı, yasa aynı zamanda resmi olarak evli olan kişilerin yanı sıra eski eşlerin korunması için de geçerlidir (Azərbaycan Respublikası Məişət Zorakılığının Qarşısının Alınması Qanunu, 2010). Böylece, bazı durumlarda, boşanma veya ayrılmadan sonra bile, fail kişi mağdur üzerinde hâlâ haklarının olduğunu düşünerek “bu hakları” kadın üzerinde kullanmak istemektedir. Bu durumda, resmi boşanmaya rağmen mağdur kadın özgür olmamakla birlikte her an şiddete maruz kalacağı riskiyle yaşamaktadır. 4. maddenin varlığı, bu tür durumlarda savunmasız konumunda olan mağdur kadınları koruduğu için övgüye değerdir (Demokratiya Monitoru İctimai Birliyi, 2017).

Aile İçi Şiddetin Önlenmesi Kanunu’nun 5. maddesinin 1. fıkrası, şiddet olaylarını araştıran ilgili kurumlar üzerine çeşitli sorumluluklar yüklemektedir (Azərbaycan Respublikası Məişət Zorakılığının Qarşısının Alınması Qanunu, 2010). Ancak bu kurumlardan hangisinin şiddete bağlı olarak nasıl bir sorumluluk üstlenmesi gerektiğini, hangi sorumluluğa sahip olduğunu belirtmemektedir (Qaracayev, 2011; Bayramova və ark, 2015: 36).

Kanunun 6. maddesine göre, aile içi şiddet ile ilgili şikâyet bir suç unsuru içermiyorsa, bu şikâyet sadece mağdurun veya yasal temsilcisinin onayı ile soruşturulmaktadır (Azərbaycan Respublikası Məişət Zorakılığının Qarşısının Alınması Qanunu, 2010). Bu madde önemlidir çünkü suç unsuru içermeyen aile içi şiddet vakalarında mağdura, şikâyet

sonucu cezalandırma veya tersine aile bağlarını güçlendirme seçeneği sunulmaktadır (Demokratiya Monitoru İctimai Birliyi, 2017). Ancak, söz konusu madde, hangi aile içi şiddet eylemlerinin ceza davasında kovuşturmaya tabi tutulacağını veya hangi eylemlerin suç unsuru içermediğini, yargılama süresinde kovuşturmaya tabi tutulmadığını belirtmemektedir (United Nations Human Rights Council, 2014: 12-14).

Aile İçi Şiddetin Önlenmesi Kanunu'nun 8. maddesinin 13. fıkrası aile içi şiddetle ilgili bilgilerin gizliliği hakkındaki mevzuatın gerekliliklerini dikkate alarak bir veri tabanı oluşturmanın önemini vurgulamaktadır. Kanunun 18. maddesinde ise veri tabanının ilgili yürütme kurumu tarafından oluşturulması öngörülmektedir (Azərbaycan Respublikası Məişət Zorakılığının Qarşısının Alınması Qanunu, 2010). Bu hükümlere rağmen, 2014 yılında Azerbaycan'da "kadına yönelik şiddetin sebep ve sonuçları" araştırmasına göre aile içi şiddet konusunda önemli ölçüde veri eksikliği, şiddetle ilgili bilgilere duyulan güven eksikliği ve aile içi şiddet olgusunun kapsamını değerlendirmek için davaların önemli ölçüde rapor edilmemesi kanunun gereklerine uyulmamasının bir göstergesi olarak karşımıza çıkmaktadır. Diğer taraftan ilgili yürütme kurumuna aile içi şiddet vakalarıyla ilgili veri tabanının oluşturulmasında hangi kurumların dahil edildiği belirtilmemektedir (United Nations Human Rights Council, 2014: 14).

Kanunun 8. maddesinin 6. fıkrasında gerekirse, mağdura hukuki destek verilmesi, psikolojik yardım sağlanması, yardım merkezlerinde geçici barınak sağlanması, kıyafet ve yiyecek gereksinimlerinin karşılanması, eğitim alması, istihdam olunması, yeni meslek edinmesi, sosyal destek sağlanması için önlemler alınması belirtilmektedir (Azərbaycan Respublikası Məişət Zorakılığının Qarşısının Alınması Qanunu, 2010). Kanunda bu maddenin yer almasına rağmen, öngörülen eylemler ve yasada belirtilen yükümlülükler yerine getirilmemekte ve devletin bu konudaki denetimi gözlenmemektedir. Kanun gereği oluşturulan kadın kriz merkezlerinde alanında uzman kişiler istihdam edilmemekte ve bu yerlerin aktif bir şekilde çalışması için düzenli mali destek sağlanmamaktadır. Bununla birlikte, genellikle eğitim merkezlerinde psikolojik destek amacıyla oluşturulan bu odalar, amaç doğrultusunda kullanılmamakta veya sadece kapalı kalmaktadır (Mahmudova, 2018).

Aile İçi Şiddetin Önlenmesi Kanunu'nun 7. maddesinin 4. fıkrasında ve 8. maddesinin 8. fıkrasında arabuluculuk ve uzlaşma kararlarına yer verilmiştir. (Azərbaycan Respublikası Məişət Zorakılığının Qarşısının Alınması Qanunu, 2010). Belirtilen maddeler özellikle

arabuluculuk ve uzlaştırma faaliyetlerinin kadın haklarını korumaktan daha ön plana çıkması olarak yorumlanabilmektedir. Kanunun bu maddeleri kapsamlı bir şekilde ele alınması gerekmektedir. Söz konusu maddelerden kaynaklanan yükümlülüğe esasen polislerin çoğu zaman şiddetle mücadelede kadına yardımcı olmak yerine zor durumdaki kadını fail kişiyle barıştırma girişiminde bulunması gözlemlenmektedir (United Nations Human Rights Council, 2014). Muhtemelen polis memurlarının yukarıda belirtilen maddeye dayanarak “normalleşme” eylemlerini haklı çıkardıkları unutulmamalıdır. Bu gerçekler nedeniyle, Azerbaycan’da aile içi şiddet olaylarından sadece birkaç kişi şikayet etmektedir ki bu şikayetler hakkında da doğru istatistik eksikliği vardır (Mahmudova, 2018). Aile İçi Şiddetin Önlenmesi Kanunu’nda şiddet mağduru kadınların haklarının korunmasına öncelik verilmesi amacıyla 7. ve 8. maddede belirtilen arabuluculuk ve uzlaşma girişimlerinde kadınların yararına pozitif ayrımcılık yapılması tavsiye edilmektedir (United Nations Human Rights Council, 2014).

Kanunun 9. maddesi uyarınca aile içi şiddet ile ilgili şikayetlerin değerlendirilmesinin sonuçlarına bağlı olarak şiddet faili erkeğe; şiddetle ilgili mevzuatın anlatılması, şiddetin tekrarlamaması hakkında uyarıda bulunulması, yasanın belirlediği usule uygun olarak ebeveynlik haklarından mahrum edilmesi veya ebeveyn haklarının kısıtlanması için mahkemeye başvurulması kararlarından biri verilmekte ve uygulanmaktadır (Azərbaycan Respublikası Məişət Zorakılığının Qarşısının Alınması Qanunu, 2010). Söz konusu maddede belirtilen önlemler kadına yönelik şiddetle mücadele kapsamında kanunun olumlu nitelikleri arasında yer almaktadır (Hüseynova ve ark, 2018).

Şiddet mağdurlarının korunma mekanizması ve koruma kararını uygulama prosedürü “Aile İçi Şiddetin Önlenmesi Kanunu”nun 10. maddesi uyarınca gerçekleştirilmektedir. Belirtilen maddeye göre kadına yönelik şiddetin önlenmesi amacıyla fail erkeğe kısa vadeli ve uzun vadeli koruma kararı verilebilmektedir. Koruma kararlarının getirdiği yasaklara uymayan kişiler cezai ve idari sorumluluğa tabi tutulabilmektedirler (Azərbaycan Respublikası Məişət Zorakılığının Qarşısının Alınması Qanunu, 2010). Koruma emri, kadını aile içi şiddetten korumaya yönelik bir mekanizma olmakla, mağdur kadının yeniden şiddete maruz kalmasını önlemeyi amaçlamaktadır.

Kanunun 10. maddesinin 2. fıkrasına göre, kısa vadeli koruma kararında fail kişilerin; aile içi şiddeti tekrarlama eğiliminde bulunmasını, mağdur kişinin nerede olduğu

bilinmiyorsa ısrarlı bir şekilde takip etmesini ve mağdura rahatsızlık veren başka eylemlerde bulunmasını yasaklanmaktadır (Azərbaycan Respublikası Məişət Zorakılığının Qarşısının Alınması Qanunu, 2010).

Kanunun 11. maddesinin 1. fıkrasında aile içi şiddet failinin eylemleri ceza kanununa yönelik suç içermiyorsa, ancak bu eylemler sonucunda mağdurun haklarını ve meşru menfaatlerini ihlal ediyorsa, ilgili devlet kurumu, faile bu tür veya benzer fiillerin tekrarının yaşanmaması için yazılı duyuruda bulunmakta ve kısa vadeli koruma kararı verilebilmektedir (Azərbaycan Respublikası Məişət Zorakılığının Qarşısının Alınması Qanunu, 2010). Bu nedenle, teoride aile içi şiddet açıkça suç niteliğinde olmasa bile mağdur korunabilmektedir (Faltusova ve ark, 2013). Aile İçi Şiddetin Önlenmesi Kanunu'nun 11. maddesinin 2. fıkrasına göre ilgili devlet kurumu, mağdurun maruz kaldığı şiddetle ilgili olarak bulunduğu suç duyurusundan sonraki 24 saat içinde fail kişi resmi olarak uyarılmakta ve direkt olarak mağdura 30 güne kadar kısa süreli bir koruma emri çıkarılmaktadır (Azərbaycan Respublikası Məişət Zorakılığının Qarşısının Alınması Qanunu, 2010). Başkanlık Kararnamesi kanunun 11. maddesinin 1. ve 2. fıkralarında belirtilen “ilgili devlet kurumu” tanımına hangi kurumların dahil edilmesi gerektiğine dair öneriler sunmamıştır ve şu ana kadar hangi kurumların bu görevi üstlendikleri bilinmemektedir. Buna bağlı olarak bugüne kadar kısa vadeli koruma kararının verilmesinde aksaklıklar kendini göstermektedir (Faltusova ve ark, 2013). Kanunun 11. maddesi, aile içi şiddet failinin gelecekte mağdura karşı şiddet kullanmaması için bir “uyarı” verebilmesini de öngörmektedir (Azərbaycan Respublikası Məişət Zorakılığının Qarşısının Alınması Qanunu, 2010). Bununla birlikte, bu uyarının kısa vadeli bir koruma kararı ile verilip verilemeyeceği veya gelecekte duruşma sırasında kanıt olarak kullanılıp kullanılamayacağı veya uzun vadeli koruma kararı alınmasında bir önkoşul olup olmadığı konusunda bazı karışıklıklar vardır (Demokratiya Monitoru İctimai Birliyi, 2017; Bayramova, 2017). Uygulamada bu eksiklikler, kolluk kuvvetlerinin aile içi şiddetle mücadelede uygun önlem almamalarına neden olmaktadır (United Nations Human Rights Council, 2014:15). Kısa vadeli koruma emri sadece herhangi bir eylemi yasaklamakla yeterli kalmamalıdır. Aynı zamanda 11. maddede mağdur kadın lehine belirli eylemlerin gerçekleştirilmesine yönelik yükümlülükler getirilmelidir (Şahverdiyeva ve ark, 2021: 51).

11. maddenin 3. fıkrasına göre aile içi şiddet ile ilgili failin kısa vadeli koruma kararının gereklerine uymaması, uzun vadeli bir koruma kararı çıkarmanın temeli

olabilmektedir. Fail erkeğin rahatsız edici eylemlerde bulunması, şiddet uygulaması, kadını ısrarlı bir şekilde takip etmesi, çocuklarına karşı uygun olmayan davranış biçimi sergilemesi, ortak mülkiyet haklarını ihlal etmesi, maruz koyduğu ağır fiziksel hasar sonucu kadının tıbbi ve hukuki yardım almasına maddi destek göstermemesi onun yasal olarak kanunun 10. maddesi gereğince uzun vadeli koruma kararına tabi tutulmasına neden olmaktadır. Aile içi şiddet faili kişi kısa vadeli koruma kararının gereklerine uymuyorsa, kanunun 12. maddesinin 1. fıkrası gereğince mağdur kişi uzun vadeli koruma kararı için mahkemeye başvurma hakkına sahiptir. Kanunun 12. maddesinin 2. fıkrasına göre aile içi şiddet faili kişi kısa vadeli koruma kararının gereklerine uymazsa yerel mahkemenin kararı temelinde faile altı aylık bir süre için uzun vadeli bir koruma kararı verilmektedir. Bu süre zarfında mağdur kişi bir rehabilitasyon merkezine yerleştirilmekte, failin kendisine yaklaşmasına izin verilmemekte ve bu kısıtlama ihlal edilirse fail yargılanabilmektedir. Aile İçi Şiddetin Önlenmesi Kanunu'nun 12. maddesinin 4. fıkrasına göre uzun vadeli koruma kararının verilmesine ilişkin mahkeme kararı derhal uygulanmalı ve koruma kararının süresi mahkeme kararının alındığı günden itibaren hesaplanmalıdır. Diğer taraftan kanunun 12. maddesinin 5. fıkrasına göre “uzun vadeli koruma kararına ilişkin fail kişi mevzuata uygun bir şekilde şikayet duyurusunda bulunabilmektedir. Fakat aile içi şiddet faili kişinin mahkemeye itirazda bulunması, koruma kararına ilişkin kararın yürütülmesini askıya almaz” (Azərbaycan Respublikası Məişət Zorakılığının Qarşısının Alınması Qanunu, 2010). Mahkemenin kararının derhal uygulanması ve verilmiş koruma kararına yönelik itirazın yürürlüğe giren kararı askıya almaması kadına yönelik şiddetle mücadelede sağlam bariyer oluşturmaktadır. Söz konusu maddeler aile içi şiddetle mücadelede etkili uygulama yöntemi olarak karşımıza çıkmaktadır. Azerbaycan'daki uzun vadeli koruma kararının süresi diğer ülkelere göre nispeten kısadır. Karşılaştırma yaparsak, diğer ülkelerde uzun vadeli koruma kararları 24 ayı geçmeyen bir süre için geçerli olabilmektedir. Örneğin, Amerika Birleşik Devletleri'nde bu süre 2 yıl olarak belirlenmiştir (Mahmudova, 2018).

Kanunun uzun vadeli ve kısa vadeli koruma kararını verme süreci ve mekanizması henüz iyi gelişmemiştir (Bayramova ve ark, 2015: 34). Azerbaycan'da koruma emrinin uygulanması ile bağlantılı olarak mevzuatta öngörülen usuller hâlâ tam olarak uygulanmamaktadır (Faltusova ve ark, 2013). Bu kararı ihlal edenler uygun şekilde cezalandırılmamaktadır (Mahmudova, 2018). Sonuç olarak, Azerbaycan'da verilen koruma kararlarının uygulamada ne düzeyde geçerli olduğu tartışmalıdır (Demokratiya Monitoru İctimai Birliyi, 2017). Mahkemelerde çok az sayıda uzun vadeli koruma kararı

bulunmaktadır. Mahkemelerden elde edilen verilere göre aile içi şiddet sonucu uzun vadeli koruma kararıyla ilgili 2013 yılında 3 ve 2014 yılında ise sadece 1 uzaklaştırma kararı alınmıştır (Bayramova ve ark, 2015: 34). 2015 yılında CEDAW komitesi “Aile İçi Şiddetin Önlenmesi Kanunu”un uygulanmasında mevcut olan rakamlara dayanarak az sayıda uzaklaştırma kararının kaydedilmesi ve kanundaki diğer eksikliklerle ilgili endişelerini dile getirmiştir (CEDAW, 2015). CEDAW’ın 2019 yılı raporu sonucuna göre aile içi şiddet faili kişilere mahkeme kararıyla Azerbaycan’da 2015 yılında 6 uzun vadeli, 2016 yılında 3 uzun vadeli, 7 kısa vadeli, 2017 yılında 24 uzun vadeli, 10 kısa vadeli, 2018 yılındaysa 7 uzun vadeli, 12 kısa vadeli koruma kararı verilmiştir (CEDAW, 2019). Aile, Kadın ve Çocuk İşleri Devlet Komitesi Bilgi ve Analitik Araştırma Dairesi Başkanı Elgun Safarov, ülkede 2017 yılında toplam 3’ü kısa süreli, 4’ü uzun süreli olmakla toplam 7 kişiye koruma kararı verildiğini belirtmiştir (Mahmudova, 2018). CEDAW raporunda belirtilen veriyle yukarıdaki veri arasında çelişki olduğunu görmekteyiz. Bu da kanunda aile içi şiddetle ilgili veri tabanı oluşturulması vurgulansa da uygulamada gerçeği yeteri kadar yansıtmadığını göstermektedir.

2014 yılında Azerbaycan’da “kadına yönelik şiddetin sebep ve sonuçları” araştırması ülkede kısa vadeli veya uzun vadeli koruma kararlarının verilmesinin “Aile İçi Şiddetin Önlenmesi Kanunu”nda yansıtıldığı gibi sağlanması gerektiğini tavsiye etmektedir. Söz konusu araştırma uzun vadeli koruma kararlarının sadece kısa vadeli koruma kararını ihlal ettikten sonra böyle bir karar çıkarması göz önünde bulundurulursa mahkemeler kısa vadeli koruma kararlarını nadiren çıkarmasını büyük boşluk olarak değerlendirmektedir (United Nations Human Rights Council, 2014). Kanunda mağdurun acil bir durumda yaşamını korumak için şiddet uygulayan faille şiddete maruz kalan mağdurun birlikte yaşadığı ortak yaşam alanını boşaltmak için acil engelleme kararı (emergency barring orders) içeren madde belirtilmemektedir. Bu maddenin açıkça belirtilmesi şiddet mağduru kadının güvenliği açısından büyük önem taşımaktadır (Demokratiya Monitoru İctimai Birliyi, 2017). Uzun vadeli ve kısa vadeli koruma kararlarının uygulanmasındaki eksiklikler göz önüne alındığında, bu alandaki diğer ülkelerin en iyi uygulamalarını incelemek, ilgili kurumların ve sivil toplum kuruluşlarının bilgi ve becerilerini artırmak için çalışmalar yapılmalıdır (CEDAW, 2013). Koruma kararının etkin bir şekilde uygulanması için koruma kararının ilgili yetkililer tarafından uygulanmasının izlenmesi, aile içi şiddet uygulayan kişinin hareketlerinin gözlemlenmesi ve süreci izlemek adına fail ve mağdurla görüşmeler yapılmalıdır.

Aile İçi Şiddetin Önlenmesi Kanunu, 14., 15. ve 16. maddelerinde “aile içi şiddet tehdidini ortadan kaldırmak için alınan yasal, sosyal ve önleyici tedbirleri”, “aile içi şiddetin önlenmesi” olarak tanımlamaktadır (Azərbaycan Respublikası Məişət Zorakılığının Qarşısının Alınması Qanunu, 2010). Bu yasanın amacı aile içi şiddeti önlemek için kapsamlı bir tedbirler sistemi öngörmekle şiddet mağduru kadına geniş haklar yelpazesi tanımaktadır.

Kanunun 14. maddesinin 6. fıkrasında aile içi şiddetle ilgili şikayetlerin icrasının kontrol edilmesi vurgulanmaktadır (Azərbaycan Respublikası Məişət Zorakılığının Qarşısının Alınması Qanunu, 2010). Fakat kontrol mekanizmasının hangi kurum ve kuruluş tarafından gerçekleştirileceği açık bir şekilde ifade edilmemiştir. Kanunun önceki maddelerinde de aynı şekilde ilgili kurum veya kuruluşlar gibi genel ifadelerle yer verilmesi kanunun etkinliğini azaltarak uygulamada boşlukların oluşmasına neden olmaktadır.

Yasal tedbirler arasında yer alan kanunun 14. maddesinin 8. fıkrasında aile içi şiddetle ilgili istatistik bilgilerin toplanması belirtilmektedir (Azərbaycan Respublikası Məişət Zorakılığının Qarşısının Alınması Qanunu, 2010). Fakat yukarıda belirtildiği üzere Azərbaycan’da aile içi şiddetle ilgili uluslararası raporlarda verilen istatistik bilgilerle yerel seviyede verilen istatistik bilgiler arasında çelişkiler vardır. Diğer taraftan kadına yönelik şiddetle ilgili güncel ve doğru istatistik bilgilere ulaşmakta çeşitli sorunlar ortaya çıkmaktadır. Bu da kadına yönelik şiddetle mücadelede yapılan araştırmalarda referans verilen bilginin doğruluğunu şüphe altına almakla ülkedeki genel durumu gerçek bir şekilde ortaya çıkarmakta ve etkin sonuçlar elde etmemiz önünde engeller oluşturmaktadır.

Sosyal tedbirler arasında yer alan kanunun 15. maddesi aile içi şiddet mağduru kişinin sosyal ödenekler almasında, eğitimini devam ettirmesinde, meslek edindirme kurslarına katılmasına yönelik faaliyetlerde bulunmayı da içine alacak şekilde iş bulma ve benzeri konularda gelişmesi ve uyum sağlamasına yardımcı olunmasını ve devlet bütçesi tarafından tıbbi gereksinimlerinin karşılanmasını, psikolojik rehabilitasyon merkezlerinin açılmasını öngörmektedir. Aynı zamanda 15. maddenin 6. fıkrasında şiddet mağduru kişiler için yardım merkezlerinin oluşturulması gerektiği belirtilmektedir (Azərbaycan Respublikası Məişət Zorakılığının Qarşısının Alınması Qanunu, 2010). Söz konusu maddede ve kanunun diğer ilgili maddelerinde konukevi kavramı hiçbir şekilde kullanılmamış, barınma imkânı sağlayan yardım merkezleri gibi genel bir tanıma yer verilmiştir.

Aile içi şiddetle ilgili önleyici tedbirler arasında yer alan kanunun 16. maddesinde şiddete neden olan faktörlerin araştırılması, analiz edilmesi ve önlenmesi amacıyla bilgilendirme tedbirlerinin yapılmasını ve aile içi şiddetle ilgili sorguların geçirilmesini öngörmektedir (Azərbaycan Respublikası Məişət Zorakılığının Qarşısının Alınması Qanunu, 2010).

Kanunun 7.0.5. ve 16.2.6. maddesinde şiddet faili kişiyle eğitici, önleyici çalışmaların yapılmasının, aynı zamanda 15.0.5. ve 19.2.3. maddelerde psikolojik rehabilitasyon kurslarının oluşturulmasıyla şiddet merkezli zihniyet yapısının düzeltilmesi ve mağdurla aynı koşullar altında yaşayan fail kişinin aynı eylemlere tekrar başvurmamasının önüne geçilmek istenmiştir (Azərbaycan Respublikası Məişət Zorakılığının Qarşısının Alınması Qanunu, 2010).

Kanunun 19. maddesinde aile içi şiddet ortamında büyüyen 18 yaşın altındaki çocukların 3 ay, diğer şiddet mağduru kişilerin ise 2 ay süresi boyunca yardım merkezlerinde barınabilmesi vurgulanmaktadır (Azərbaycan Respublikası Məişət Zorakılığının Qarşısının Alınması Qanunu, 2010). Mağdur kadınların ve çocukların en son çare olarak yardım merkezlerinde barınmalarını dikkate alırsak söz konusu merkezlerde kalış süresinin kadın ve çocuklarının kendilerini sosyal, psikolojik ve ekonomik açıdan toparlamak için yeterli olmadığını söyleyebiliriz. Mevcut sorunun ortadan kaldırılması için mağdur konumundaki kişilerin en az 6 ay, gereken durumlardaysa mağdur kişinin mevcut durumunu dikkate almakla kalış süresinin belirli bir süreye kadar uzatılması 19. maddede belirtilmelidir.

Aile İçi Şiddetin Önlenmesi Kanunu'nda belirtilen tedbirler şiddetle mücadelede büyük katkı sağlamaktadır (Həsənzadə, 2018). Söz konusu kanunda iyi uygulamaların yanı sıra aynı zamanda daha fazlasının yapılması gerektiği vurgulanmaktadır (Faltusova ve ark, 2013). Kanun, aile içi şiddetle mücadelede eğitici kılavuz rolünü üstlenmesine rağmen, kanunun uygulanmasında ve ayrıca polis, yargı ve yerel yürütme otoritelerinin görevlerini yerine yetirmesinde eksiklikler bulunmaktadır (Mahmudova, 2018). Bakü'deki Avrupa Güvenlik ve İş birliği Teşkilatı Ofisi tarafından hazırlanan raporda, "Aile İçi Şiddetin Önlenmesi Kanunu"nın Azerbaycan'da aile içi şiddet ile mücadele için yasal bir çerçeve oluşturma geçmişine karşı, pratik faaliyetlerin hâlâ tatmin edici olmadığını belirtmektedir (Faltusova ve ark, 2013).

Aile İçi Şiddetin Önlenmesi Kanunu uygulamada yaşanan aksaklıkların ve sorunların giderilmesine yönelik 2012 yılında devlet seviyesinde yasal düzenlemeler yapmış, yeni kararnameler kabul etmiştir (Hüseynova ve ark, 2018). Aile İçi Şiddetin Önlenmesi Kanunu'nda yapılan düzenlemelerin temel amacı aynen korunmakla birlikte bu amacı gerçekleştirme yönünde söz konusu kanunu güçlendirmek hedef alınmıştır (Faltusova ve ark, 2013). Kanunda şiddetin yasal, tıbbi ve sosyal bakımdan yol açmış olduğu olumsuz sonuçları, aile içi şiddet mağdurlarına hukuki ve sosyal bakımdan rehberlik ve danışmanlık hizmeti verilmesi, kurumlar arası koordinasyon kurulması ve aile içi şiddetin nedenlerini ortadan kaldırılması gibi önemli alanlar vurgulanmakla düzenlemeler yapılmıştır (Hüseynova ve ark, 2018).

Yukarıda belirtilen hususlar çerçevesinde kanunda aile içi şiddetin önlenmesine yönelik ulusal strateji ve ulusal eylem planı kabul edilmelidir (Bayramova, 2017: 33). Mevcut kanunda kadının maruz kalmakta olduğu mücadelede ileriye dönük olumlu sonuçlar elde etmek için gecikmesinde sakınca olan durumlarda kolluk kuvveti veya mülki amirin koruma kararı vermesi, şiddet mağduru kadına barınma yeri temin edebilmesi, geçici koruma altına alabilmesi yetkisi verilmelidir. Şiddet mağduru kadının hayati tehlikesi olduğu durumlarda mağdur kadının kimliği ve diğer resmi belgeleri değiştirilmelidir. Şiddete maruz kalan kadına kısa vadeli veya uzun vadeli koruma kararı verilmesi için, şiddetin uygulandığı hususunda delil veya belge aranmamalıdır (Moroğlu, 2012).

2.6. Azerbaycan Cumhuriyeti İdari Suçlar Kanunu

Birçok ülkede idari suçlarla ilgili mevzuat, kadına yönelik şiddetle ilgili belirli maddeleri içermektedir (Vətəndaşların Əmək Hüquqlarını Müdafiə Liqası və “Təmiz Dünya” Qadınlara Yardım İctimai Birliyi, 2014b; CEDAW, 2013: 22). Azerbaycan Cumhuriyeti Aile İçi Şiddetin Önlenmesi Kanunu'un yürürlüğe girmesinden sonra “Azerbaycan Cumhuriyeti İdari Suçlar Kanunu”na şiddetle ilgili yeni maddeler eklenmiştir (Həsənzadə, 2018). Azerbaycan Cumhuriyeti İdari Suçlar Kanunu, aile içi şiddet ile ilgili eylemleri cezalandıran iki temel yaptırım öngörmektedir (Faltusova ve ark, 2018). Bunlara fail kişinin koruma emrinin uygulanmasına ilişkin kuralların ihlali ile bağlantılı olarak, aile içi şiddet için para cezası ve idari gözaltı gibi yaptırımlar aittir (Vətəndaşların Əmək Hüquqlarını Müdafiə Liqası və “Təmiz Dünya” Qadınlara Yardım İctimai Birliyi, 2014b). Aile İçi Şiddetin Önlenmesi Kanunu'nun gereklerine uyulmadığı takdirde idari

sorumluluğun gözden geçirilmesi ve gereken idari cezanın uygulanması mahkemelerin üstesine verilmiştir (Azərbaycan Respublikasının İnzibati Xətlər Məcəlləsi, 2015).

Aile içi şiddetin önlenmesine ilişkin idari yükümlülüğe yol açabilecek mevzuat ihlalleri, “Azerbaycan Cumhuriyeti İdari Suçlar Kanunu”nun “Sağlığa karşı yönelmiş idari suçlar” başlıklı 6. bölümün 157. ve 158. maddeleri tarafından düzenlenmektedir (Hüseynova ve ark, 2018). Bunlar, 157. maddede öngörülen dayak eylemine göre ve 158. maddede öngörülen aile içi şiddetle ilgili kanunun yasakladığı ilgili eylemlerin yapılmasına göre failin cezalandırılmasını içermektedir (Faltusova ve ark, 2018; CEDAW, 2013: 22). Söz konusu maddelere göre yapılan işlemler cezai sorumluluk gereği idari gözaltı gibi yaptırım gerektirmezse çeşitli para cezası uygulanmaktadır (CEDAW, 2013: 22).

İdari suçlar kanununun 157. maddesi fail kişinin mağduru dövmesi ve kasıtlı bir şekilde şiddet içeren eylemlere maruz bırakmasını sağlığa karşı idari suçlar olarak tanımlamaktadır (Azərbaycan Respublikasının İnzibati Xətlər Məcəlləsi, 2015). Dövme fail kişi tarafından bilerekten yapılan bir durum olduğundan dolayı idari ceza gerektirmektedir. Bu maddede insanın dokunulmazlığı ve sağlığı ön plana çekilmektedir (Əlibəyli və ark, 2016: 68). Belirtilen eylemlerde bulunan kişiler kanuna göre beş yüz manattan bin manatadek para cezasına tabi tutulmakta veya şiddet faili kişinin kimliği dikkate alınmakla 2 aya kadar hapis cezası verilmektedir (Ailə, Qadın və Uşaq Problemləri üzrə Dövlət Komitəsi, 2018). 6 Mayıs 2016 yılında “Azerbaycan Cumhuriyeti İdari Suçlar Kanunu”nda yapılan değişikliğe göre beş yüz manattan bin manatadek olan para cezası üç yüz manattan beş yüz manatadek para cezasıyla değiştirilmiştir (Azərbaycan Respublikasının İnzibati Xətlər Məcəlləsi, 2015). Kanunda para cezasının artırılması yerine daha düşük miktar olarak değiştirilmesi 157. maddenin kadına yönelik şiddeti önlemek açısından etkinliğini de azaltmaktadır.

Eğer 157. maddede belirtilen eylemler mağdur kişinin vücut bütünlüğünde hafif veya ağır hasarlara yol açmışsa fail kişi “Azerbaycan Cumhuriyeti Ceza Kanunu”un ilgili maddeleri gereğince cezalandırılmaktadır (Əlibəyli və ark, 2016: 68). Dövme psikolojik şiddetin ağır sonuçlarına yol açtığıdaysa ceza kanunun 133. maddesi esasında cezalandırılmaktadır (Azərbaycan Respublikasının Cinayət Məcəlləsi, 1999). Dövme eğiliminde bulunan failerin yasal olarak uyarılması ve gerekenin yapılması içişleri organları ve mahkemelerin yetkisindedir (Əlibəyli və ark, 2016). İdari Suçlar Kanunu’nun 157.

maddesi genellikle uygulanan bir maddedir. Yani sadece aile içi dayak vakaları için değil, tüm davalar için geçerlidir (Vətəndaşların Əmək Hüquqlarını Müdafiə Liqası və “Təmiz Dünya” Qadınlara Yardım İctimai Birliyi, 2014b).

Kanunun 158. maddesi, ekonomik nitelikteki yasadışı kısıtlamaların uygulanması ve aile içi ilişkilerde kasıtlı psikolojik baskı veya dayanılmaz psikolojik koşulların yaratılması durumunda uygulanacak çeşitli cezaları tanımlamaktadır (CEDAW, 2019). İdari suçlar kanununun “aile içi şiddetin önlenmesine ilişkin mevzuatın ihlali” başlıklı 158. maddenin 1. fıkrasına göre ekonomik nitelikteki yasal olmayan kısıtlamaların yapılması, yani başka bir kişinin mülküne, gelirine el konulması, ekonomik bağımlılığın yaratılması, söz konusu bağımlılığın sürdürülmesi ve veya istismarına yönelik eylemler için fail kişi yüz ila üç yüz manat miktarında para cezasına tabi tutulmaktadır (Azərbaycan Respublikasının İnzibati Xətlər Məcəlləsi, 2015). 158. maddenin 1. fıkrası dolayı veya doğrudan olarak kadını şiddetin oluşumuna yol açan en temel nedenlerden olan ekonomik bağımlılıktan korumakta, fail erkeği ise finansal kaynaklar aracılığıyla kadına baskı yaparak denetim altına almasını önlemektedir.

Kanunun 158. maddesinin 2. fıkrasına göre aile içi ilişkilerde fail tarafından mağdur kişiye kasıtlı psikolojik baskı gösterilmesi veya dayanılmaz psikolojik koşulların yaratılmasına göre üç yüz ila beş yüz manat miktarında para cezası verilmektedir (Azərbaycan Respublikasının İnzibati Xətlər Məcəlləsi, 2015). Bütün şiddet eylemlerinin psikolojik şiddet içerdiğini dikkate alarak, 158. maddenin 2. fıkrasının kadını en çok maruz kalmakta olduğu psikolojik şiddetten korunmasında ne derece önemli bir yere sahip olduğunu söyleyebiliriz.

Yukarıda belirtilen idari cezalar kadının maruz kalmakta olduğu şiddetle ilgili dolayı olarak uygulanabilmektedir (CEDAW, 2013). Azerbaycan Cumhuriyeti İdari Suçlar Kanunu’nda diğer şiddet olaylarıyla ilgili yaptırım belirtilmemiştir (Vətəndaşların Əmək Hüquqlarını Müdafiə Liqası və “Təmiz Dünya” Qadınlara Yardım İctimai Birliyi, 2014b). Kadına yönelik şiddetle ilgili idari sorumluluğu belirlemek ve uygun yaptırımları gerçekleştirmek için idari suçlar kanununa yeni eklemeler ve teklifler yapmak gerekmektedir. Aile İçi Şiddetin Önlenmesi Kanunu’nun gereklerine dayanarak, kısa ve uzun vadeli koruma emirlerinin uygulanması, “Azerbaycan Cumhuriyeti İdari Suçlar Kanunu”nda yeni bir tür sorumluluk tanımlamayı gerekli kılmaktadır. İdari suçlar kanunu,

kısa ve uzun vadeli koruma kararlarına uyulmamasından sorumlu hükümler içermelidir (CEDAW, 2013). İdari suçlar kanununun 6. bölümde “Sağlığa karşı idari suçlar” başlığı “Sağlığa karşı ve aile içi ilişkilerdeki kişilere karşı yönelmiş idari suçlar” olarak yeniden adlandırılmalıdır. Belirtilen eylemi tekraren yapan kişilere karşı para cezasının miktarı artırılmalıdır. Aynı zamanda para cezası yaptırımına ek olarak, kanunun 158. maddesine idari hapis cezası hükmü de eklenmelidir (Vətəndaşların Əmək Hüquqlarını Müdafiə Liqası və “Təmiz Dünya” Qadınlara Yardım İctimai Birliyi, 2014b).

3. BÖLÜM

KADIN KONUKEVLERİ

3.1. Konukevlerinin Ortaya Çıkışı

Kadının şiddet gördüğü ortamdan uzaklaşmasında ve şiddetten uzak yeni bir hayata yelken açmasında aynı zamanda şiddetin olmadığı bir toplum yapısının oluşmasında konukevleri hayati bir rol üstlenmektedir (Tosun ve Öztürk, 2010: 8). Konukevleri, ataerkil toplumlarda meşruiyet kazanan kadına uygulanan şiddetin kabul edilemez olduğunun altını çizerek şiddetle mücadelede en etkin araçlardan biri olarak karşımıza çıkmaktadır (Tüzel ve Gelegen, 2010: 44). Konukevleri açılmadan önce 1960'lı yıllara kadar şiddete maruz kalan kadınlar kiliselerde, evsizler için yapılan barınaklarda, hayır kurumlarında barınmaktaydı. Söz konusu yerleşkelerdeki kapasitenin üzerinde başvuru nedeniyle şiddet mağduru kadınlar çoğu zaman buralara kabul edilemeyip geri çevrilmekteydi. Diğer taraftan bu sığınaklar kadınların gereksinimlerinin karşılanmasında ve yaşadıkları sorunların ortadan kaldırılabilmesinde yeteri kadar etkili değildi (Sullivan ve Gillum, 2001: 247). Konukevleri feminizmin ataerkil yapıyla mücadelesi esnasında ortaya çıkmış ve feminist ideallerin gelişimiyle şekillenmiştir (Tüzel ve Gelegen, 2010: 44). İkinci dalga feminist akım ataerkil değerleri ön plana alarak erkeklerin egemenliği üzerinden kadına baskı yapılmasını şiddetin kökünde yer alan ana sebep olarak ele almıştır (Donovan, 2005: 265). İkinci dalga feminizm toplumun her alanında eşitliğin sürdürülmesi ve ayrımcılığın ortadan kaldırılmasını istemiştir (Mor Çatı Kadın Sığınma Vakfı, 2007: 35). Feminist hareketin güçlenmesi, kadına yönelik şiddetin bireysel bir sorun olmaktan çıkarak toplumsal bir soruna dönüşmesine neden olmuştur (Açıkel, 2009: 23). Kadınların şiddet gördüğü ortamdan uzaklaşmasında ve güçlenmesinde önemli yere sahip olan konukevlerinin yaygınlaşması kadın hareketinin başlıca talepleri arasında yer almaktadır (Mor Çatı Kadın Sığınma Vakfı, 2007: 8). İkinci dalga feminist akım, konukevlerinin açılmasıyla birlikte şiddet mağduru kadınların sorunlarına kalıcı çözümler getirmeyi amaçlamıştır (Mor Çatı, 1998). Kadın hareketi sonucu açılan konukevleri kadına yönelik şiddetle mücadelede öncü olmuştur. Konukevleri kapılarını mağdur kadınlara açarak onların şiddet ortamından uzaklaşmasında ve yaralarını sarmalarında aracı olmuştur.

İlk konukevleri Avrupa’da 1970’li yıllardan itibaren kurulmaya başlamıştır (Tosun ve Öztürk, 2010: 8). Söz konusu konukevleri sivil toplum kuruluşları tarafından veya şiddete maruz kalan kadınlar tarafından faaliyete geçirilmiştir. Konukevlerinde yetkililer ilk zamanlarda gönüllüğe yönelik çalışmalar yapmıştır (Gül, 2013: 49).

Kadının maruz kalmakta olduğu şiddete yönelik İngiltere’de 1971 yılında Chriswick Kadın Dayanışma Merkezi tarafından açılan konukevi bir ilk olarak tarihe geçmiştir (Mor Çatı Kadın Sığınma Vakfı, 2007: 11). İngiltere’de açılan ilk konukevi, uluslararası düzeyde kadına yönelik şiddetin önem kazanmasını ve dünyanın yeni bir kurumsal hizmetle tanışmasını sağlamıştır (Yıldırım, 1998). Kadına yönelik şiddetle mücadele kapsamında yapılan çalışmalarda feminist örgütler de söz konusu süreci desteklemek amacıyla kendi bilgi ve deneyimlerini paylaşarak katkıları sunmuştur. Kadına yönelik şiddetle mücadelede olumlu gelişmeler meydana gelince ilerleyen süreçlerde İngiltere’nin yanı sıra Avusturalya, Kanada ve ABD’de de konukevleri açılmaya başlamıştır (E. Dobash ve R. Dobash, 1992). Kadın hareketlerinin gelişimiyle Almanya’da 1974, Fransa’da 1976, Norveç’te 1977, İsviçre’de 1977 yılında konukevi açılmıştır (Karataş, Şener ve Otaran, 2008:51). Söz konusu gelişmelerle birlikte birçok ülkede kadın dayanışma merkezleri oluşturulmuş aynı zamanda acil telefon hatları hizmet vermeye başlamıştır (Yıldırım, 1998: 46). 1994 yılında Almanya’da belirtilen kurumların sayısı 260’ı bulmuştur (Appelt ve Kaselitz, 2002). Hollanda ise kadına yönelik şiddetle mücadelede yeterli sayıda konukevine sahip olan nadir ülkeler arasında yer almaktadır (Gül, 2013: 51). Açılan konukevleri kadınların maruz kaldığı şiddete yönelik ilk kurumsal yapılanmalardır (Şimşek, 2018: 28). 1970’li yıllardan itibaren kadınların şiddetten korunması amacıyla açılan bu konukevleri toplumsal gelişmeyi de desteklemiştir. Konukevleri sadece kadın ve çocukların şiddetten uzakta kendilerini güvende hissedebilecekleri bir yaşam alanı olmakla kalmamış aynı zamanda kadın ve erkeğin eşit hak ve hukuklara sahip olduğunu savunarak şiddetle mücadeleye önemli katkıda bulunmuştur (Mor Çatı Kadın Sığınma Vakfı, 2007: 11). Kadın hakları hareketinin etkisiyle şiddetin nedenli yaygın olduğuna yönelik toplumda farkındalık ve duyarlılık oluşuktan sonra konukevlerinin gerekli olup olmadığı fikri yerine artık birçok ülkede konukevlerinin asgari standartlarının neler olması gerektiği tartışılmaya başlanmıştır (Tosun ve Öztürk, 2010: 10; İlkaracan ve Gülçür, 1996). Bütün bunlara rağmen Avrupa başta olmak üzere dünyada hâlâ şiddete maruz kalan kadın ve çocukları koruyacak konukevleri yeterli sayıda değildir (Mor Çatı Kadın Sığınma Vakfı, 2007: 12).

3.2. Konukevlerinin Amaç ve Önemi

Konukevleri bürokratik yapılanmadan kaçınarak demokratik ilkeler çerçevesinde faaliyet göstermektedir (Bilgin, 2015: 72). Konukevleri kadın odaklı yaklaşımı, kişiye saygılı ve yararlı olma ilkelerini temel almaktadır (Kadın Konukevlerinin Açılması ve İşletilmesi Hakkında Yönetmelik, 2013). Konukevleri, şiddet mağduru kadınların şiddet ortamından uzaklaşarak konukevine başvurduğu günden itibaren buradan ayrıldıktan sonraki süreç de dahil olmak üzere bu kadınlara gereken yardımı vermeyi amaçlayan kurumlardır (Tosun ve Öztürk, 2010: 20). Konukevleri şiddete maruz kalan kadınlara kâr amacı gütmeksizin ücretsiz hizmet vermektedir (Vatandaşların Ömök Hüquqlarını Müdafie Liqası ve “Təmiz Dünya” Qadınlara Yardım İctimai Birliyi, 2014a: 34). Başvuruda bulunan kadınlara konukevleri ihtiyaç analizi yaparak 7 gün 24 saat boyunca hizmet vermektedir (Tosun ve Öztürk, 2010: 32; Karataş, Şener, Otaran, 2008: 72). Konukevlerinde genellikle evli, kocasından boşanmış, uğramış olduğu şiddetin ağır etkilerine maruz kalmış ve hayati tehlike riski taşıyan kadınlar barınmaktadır (Tosun ve Öztürk, 2010: 20). Konukevi personelleri ekip halinde çalışarak kadınlara daha kaliteli hizmet vermektedir (Bilgin, 2015: 72). Konukevleri kadınların maruz kaldığı şiddetin nedenlerini, şiddetin hangi türlerine maruz kaldıklarını ve şiddetin kadın üzerindeki olumsuz etkilerini saptayarak çözüm üretmektedir (Mor Çatı Kadın Sığınma Vakfı, 2007: 15). Şiddete maruz kalan kadınların güçsüzlüklerinin üstesinden gelmesinde, bağımsız bir hayatın temellerini atabilmesinde konukevleri büyük rol üstlenmektedir (Mor Çatı Kadın Sığınma Vakfı, 2007: 12). Kadınlara şiddetten uzak güvenilir bir ortam oluşturmak konukevlerinin öncelikli amaçları arasında yer almaktadır (Maybek, 2017: 160). Aynı zamanda konukevleri kadın ve çocukların istismara maruz kalma riskinin de önüne geçmektedir (Mor Çatı Kadın Sığınma Vakfı, 2007: 30). Kadınların güçlendirilmesini hedefleyen konukevleri kadınların özgüvenlerini yeniden kazanmalarına yardımcı olmaktadır (Sallan Gül, 2013: 116-117). Konukevleri şiddet mağduru kadınların ikincil konuma itilmesini önlemekte aynı zamanda kadınların şiddet içeren bir ilişkide baskı ve kısıtlamalardan kurtulup özgür bireyler olabilmelerini sağlamaktadır (Bilgin, 2015: 65). Bunların yanı sıra konukevleri şiddet mağduru kadınların şiddetle mücadeleye yönelik bilinç düzeylerinin artırılmasını, becerilerine uygun meslek edinmelerini sağlayarak istihdam edilmelerini ve ihtiyaçlarının tespitiyle maddi ve manevi gereksinimlerinin karşılanmasını da hedeflemektedir (Sallan Gül, 2013: 109). Şiddetle mücadeleye yönelik mağdur kadınların tüm potansiyellerini harekete geçiren konukevleri kadınların özgürleşmelerinin sağlanmasına katkıda bulunmaktadır (Bilgin, 2015: 65).

Kadının maruz kalmakta olduğu şiddetin temelinde yatan cinsiyet eşitsizliğine karşı çıkan konukevleri şiddeti toplumsal bir sorun olarak kabul etmektedir (Erim ve Yücens, 2016: 541). Şiddet mağduru kadınların hayatlarını yeniden yapılandırabilmeleri ve kendi ayakları üzerinde durabilmeleri için konukevleri aracılığıyla uygun koşullar sağlanmaktadır (Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü (KSGM), 2008: 69; Tüzel ve Gelegen, 2010: 47). Aynı zamanda konukevleri şiddete maruz kalan kadınlara ataerkil değerlerin ön planda olmadığı, iktidar ve şiddet içerikli ilişkilerden uzak bir ortamda bir arada yaşanabileceğine dair inancı tazelemekte, kendilerine duydukları güveni güçlendirmekte, hayatları ile ilgili bağımsız karar alma kapasitelerini geliştirmektedir (Tüzel ve Gelegen, 2010: 47). Söz konusu hedefler doğrultusunda konukevleri toplumsal önyargıları, tutumları ve davranış örüntülerini ortadan kaldırmayı amaç edinmektedir. Bütün bunların yanı sıra kadınlarda şiddetle mücadeleyle yönelik farkındalık oluşturan, eğitici ve önleyici programlar hazırlayan konukevleri kamusal bir işlevi de yerine getirmektedir. Konukevleri şiddetle mücadelede yukarıda belirtilen hususları gerçekleştirmeyi hedefleyerek şiddetin tekrarlanmasını önlemeyi ve kadına yönelik şiddeti durdurmayı amaçlamaktadır (Mor Çatı Kadın Sığınma Vakfı, 2007: 31-32).

3.3. Konukevlerinin İşleyiş Modelleri

Kadını şiddet ortamından uzaklaştıran ve kendini güvende hissetmesini sağlayan konukevleri herhangi bir üst kurula bağlı olup olmamalarına göre çeşitli modellerde hizmet sunmaktadır.

3.3.1. Bağımsız Konukevleri

Bağımsız konukevleri şiddet mağduru kadınlara hiçbir kurum veya kuruluşa bağlı olmaksızın hizmet vermektedir (Bilgin, 2015: 66). Kurum veya kuruluşlara organik bir bağı olmayan bu konukevleri özerkliği savunmaktadır. Söz konusu konukevleri hiyerarşi yaratacak mekanizmalardan uzak durarak kendi iç politika ve anlayışlarına karışılmaması şartıyla dışarıdan finansal destek almaktadır. Bağımsız konukevleri genellikle kendi imkanlarıyla, bağışlar toplayarak ve uluslararası kuruluşlardan aldıkları destekle şiddet mağduru kadınlara yönelik hizmetlerini sürdürmektedir. Bağımsız konukevleri internet sitesi üzerinden de bağış toplayabilmektedir. Diğer taraftan bazı yardımseverler parasal destek yerine konukevi için ihtiyaç duyulan malzemeleri alarak da konukevlerine katkıda bulunmaktadır (Alpago, 2006: 52).

Bağımsız konukevleri cinsiyet eşitsizliğinin doğal bir sonucu olarak kadına şiddet uygulandığını savunan feminist ilkeler doğrultusunda hizmet vermektedir. Bağımsız konukevlerinde mağdur kadınların karşılaştıkları sorunların ortadan kaldırılmasına yönelik kararlar alınırken çalışanların yanı sıra şiddet mağduru kadınların kendisi de sürece dahil edilmektir (Yıldırım, 1998: 51). Belirtilen yönüyle bağımsız konukevleri eşitlikçi ve katılımcı örgütlenme yapısına sahiptir (Açıkel, 2009: 32). Konukevi içerisinde böyle düzenin kurulması burada çalışan personellerle barınan kadınlar arasında hanım müdür gibi ilişkilerin yerine daha samimi bir ortamın oluşmasına neden olmaktadır. Demokratik katılım ilkelerine dayanarak atılan bu adım çözüm önerilerinin tartışma ve eleştirme aşamalarından geçerek mağdurlarla çalışanların uzlaşması sonucu daha verimli sonuçlar elde edilmesinde etkili olabilmektedir (Tosun ve Öztürk, 2010: 17). Bağımsız konukevleri hiyerarşik ilişkiler içermemesinden dolayı kadına yönelik şiddetle mücadelede faaliyet gösteren devlet ve kurumların rolünü de irdeleyebilmektedir (İlkkaracan, 1996: 81).

3.3.2. Yarı Bağımsız Konukevleri

Yarı bağımsız konukevleri merkezi ya da yerel idareler tarafından finanse edilmektedir. Devlet ve belediyeler tarafından mali destek sağlanmasına bakılmaksızın söz konusu konukevlerinin işleyiş prensibine ve iç işlerine müdahale edilmemektedir (Alpago, 2006: 53). Bu tarz konukevlerinin dezavantajı finansal desteği merkezi ya da yerel idarelerin sağlamasından dolayı bağlı oldukları bu kurumlarla yaşanabilecek herhangi bir problemde kapanma riskine maruz kalabilmesidir.

Bu sebepten dolayı yarı bağımsız konukevleri faaliyetlerini devam ettirebilmek için atmış oldukları her adımda onları finanse eden merkezi veya yerel idarelerin politikalarına ters düşmeyecek şekilde faaliyetlerini devam ettirmek mecburiyetindedirler (İlkkaracan, 1996). Aynı zamanda yerel yönetimlerden parasal yardım alan yarı bağımsız konukevleri yönetim değişikliği sonucu finansal kaynakların kesilmesi nedeniyle de kapanabilmektedir (Açıkel, 2009: 33).

3.3.3. Belediyelere Bağlı Konukevleri

Belediyelere bağlı konukevleri belediyenin kendi imkânlarıyla faaliyet göstermektedir. Merkezi bütçeden konukevlerine ödenek ayrılmadığı için bazı konukevleri

belediyeye ait uzman, yemek gibi sınırlı imkânları kullanarak faaliyetini devam ettirmektedir. Belediyeler merkezi bütçeden sosyal faaliyet ve yardımlara ayrılan ödeneklerin belirli bir kısmını konukevlerine ayırarak konukevlerinin varlıklarını sürdürmesini sağlamaktadır (Tosun ve Öztürk, 2010: 14). Belediyeler tarafından açılan konukevleri çoğu zaman eleştirilere de maruz kalmaktadır. Belediyelerin eleştirilen noktası bağlı oldukları partilerin siyasi görüşlerine göre şekillenme endişesiyle karşı karşıya kalınmasıdır (Alpago, 2006: 53). Bunun yanı sıra işleyişinde, verilen hizmetlerin niteliğinde söz konusu konukevlerinin kadın örgütleriyle uyuşmaması, mali sıkıntılar nedeniyle kadınlara ihtiyacı olan hizmetleri sağlayan personelin yetersizliği ve belediyelerdeki yönetim değişikliğinin konukevlerinin sürekliliğinin sağlanmasının önünde engel oluşturması eleştirilen diğer noktalardır (Gül, 2013).

3.3.4. Devlete Bağlı Konukevleri

Devlete bağlı konukevlerinin işleyiş prensibi devletin çizmiş olduğu yolda faaliyetlerini sürdürmeleridir (Alpago, 2006: 54). Kadınlara verilmekte olan tüm hizmetler devletin merkezi bütçeden ayırmış olduğu ödenekler aracılığıyla gerçekleştirilmektedir (Karataş, Şener, Otoran, 2008: 69). Bu bakımdan devlete bağlı konukevleri her yönden devlete bağlı olmaktadır (Alpago, 2006: 54). Azerbaycan’da devlet tarafından finanse edilen, Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı bünyesinde kurulan sadece 3 kadın konukevi bulunmaktadır (CEDAW, 2015). Söz konusu konukevleri burada barınmakta olan şiddet mağduru kadınlara bağlı oldukları resmi kurumun politikalarına uygun bir şekilde gereken hizmeti vermektedir. Konukevlerinde şiddet mağduru kadınlara sunulan hizmetler devletin sahip olduğu ideolojik görüşe göre şekillenmektedir. Muhafazakâr partilerin iktidara gelmesi sonucu “ailenin güçlendirilmesi” adı altında konukevinde barınan mağdur kadınların şiddetten korunmak yerine çoğu zaman arabuluculuk yapılarak şiddet gördüğü aile ortamına yeniden dönmesi hedeflenmektedir (İlkkaracan ve Gülçür, 1996: 81).

Konukevlerinde şiddet mağduru kadınlara verilecek hizmetlerin sürekliliği ve kalitesi bu kurumlara ayrılacak finansal desteğin kesintisiz olmasına bağlıdır. Bu nedenle kadına yönelik şiddetle mücadelede konukevlerinin etkinliğini koruyabilmesi için mali desteğin sürekliliğinin yasal belgelerle güvence altına alınması gerekmektedir (Bilgin, 2015: 73).

3.4. Konukevi Öncesi Hizmetler

Şiddete uğrayan veya uğrama riski olan kadınlar konukevlerine doğrudan başvuru yapamamaktadır. Azerbaycan'da şiddete maruz kalan kadınlar Çalışma ve Sosyal Koruma Bakanlığı, Sosyal Koruma Fonu, sivil toplum kuruluşları, kolluk kuvvetleri, sağlık kurumları ve sosyal hizmet merkezlerine başvuruda bulunmakta, belirtilen kurumlar aracılığıyla ihtiyaç duydukları hizmetler tespit edildikten sonra ilgili kurum ve kuruluşlara yönlendirilmektedir. Şiddete maruz kalan kadınların dışında şiddete tanık olan kişilerin de ihbarda bulunmasıyla, ilgili kurumlar gereken önlemleri alarak kadınları konukevlerine yönlendirmektedir.

3.4.1. Kadın Danışma Merkezi

Konukevlerinde yaşayan kadın ve çocukların güvenliği açısından söz konusu kurumların gizliliğinin korunmasına özen gösterilmektedir. Gizlilik gerekçesiyle kadınlar konukevlerine bizzat başvuru yapamamaktadır. Konukevlerine başvuruların yapılmasında kadın danışma merkezleri ilk basamak işlevi görmektedir (Bilgin, 2015: 74). Yani şiddete maruz kalan kadınlar konukevi hizmetinden yararlanabilmek için ilk önce kadın danışma merkeziyle görüşmektedir (Tosun ve Öztürk, 2010: 17). Konukevlerinin tamamlayıcısı olan kadın danışma merkezleri şiddete maruz kalan kadınların konukevlerine ulaşmasını sağlayan anahtar olarak nitelendirilmektedir (Alpago, 2006: 55). Kadın danışma merkezi şiddet mağduru kadınlara gereken duygusal desteği vermekte, mevcut durumda atması gereken adımlar hakkında doğru ve hızlı bir bilgilendirme yapmaktadır. Bunun yanı sıra kadın danışma merkezleri kadınların kendinde güç bularak harekete geçmesinde, konukevleri başta olmak üzere kadınların ihtiyaçları doğrultusunda ilgili kurum veya kuruluşlara yönlendirilmelerinde ve belirtilen kurum veya kuruluşlarla kolaylıkla irtibata geçebilmelerine yardımcı olan önemli mekanizmadır. Kadın danışma merkezlerinin amacı kadını şiddet faili kişinin denetimi altından kurtararak kendi hayatının kontrolünü eline almasına ve gerekli güçlendirmeler sağlanarak kadının şiddet ortamından uzakta hayatını kurabilmesine yardımcı olmaktır (Tüzel ve Gelegen, 2010: 51). Kadın danışma merkezleri kadının durumunu değerlendirerek gerekli görüldüğü takdirde konukevinin adresini de verebilmektedir. Sonraki aşamada ise konukevi çalışanıyla belirlenen adreste buluşulduktan sonra şiddet mağduru kadınlar konukevlerine alınmaktadır (Mor Çatı Kadın Sığınma Vakfı, 2007: 54).

3.4.2. Acil Yardım Hatları

Şiddete maruz kalan kadınların konukevlerine ulaşma sürecinde önemli iletişim merkezlerinden biri bölgesel ve ulusal kadın yardım hatlarıdır. Azerbaycan’da şiddete maruz kadınların gereken desteği alabilmek için irtibata geçebileceği iki yardım hattı bulunmaktadır. Söz konusu hatlardan ilki şiddet mağduru kadınların genellikle şiddetten kurtulabilmek için destek aldığı iç işleri bakanlığına bağlı ücretsiz yardım hatlarıdır. Konuşmaları kayıt altına alınan mağdur kadınlara polisler tarafından en kısa sürede gereken müdahale yapılmaktadır.

Polis tarafından sağlanan telefon numarası her türlü şikayet için genel bir numaradır (United Nations Human Rights Council, 2014).

İkinci ise “Temiz Dünya” Kadınlara Yardım Sosyal Birliği tarafından şiddet mağduru kadınlara sağlanan acil yardım hattıdır. “Temiz Dünya” Kadınlara Yardım Sosyal Birliği yardım hattının iletişim numarası (012)4085696’dır. Söz konusu yardım hatları 2 dilde (azerbaycanca ve rusça) hizmet sunmaktadır. Yardım hattının faaliyetini devam ettirmesi için herhangi bir devlet finansmanı sağlanmamaktadır. Yardım hatları genellikle aile içi kadına yönelik şiddet hakkında hizmet sunmaktadır (Stelmaszek ve Fisher, 2013).

Yukarıda belirtilen yardım hatları kadınlara danışmanlık ve destek hizmetleri vermektedir. Şiddet mağduru kadınlara hukuki, tıbbi, psikolojik, ekonomik alanlarda danışmanlık sunan acil yardım hatları kadınları ilgili kurum veya kuruluşlara yönlendirerek onların güçlenmesini sağlamaktadır. Kolay ulaşılabilir olan bu yardım hatları kadınlara 7/24 ücretsiz hizmet vermektedir.

1 aralık 2020 tarihinden itibaren Azerbaycan’da Aile, Kadın ve Çocuk Sorunları Devlet Komitesi tarafından şiddet mağdurlarına kapsamlı hizmetler sunmak ve kriz zamanlarında onlara tavsiyelerde bulunmak için (012)860 numaralı özel bir ulusal telefon hattı faaliyete başlatılmıştır (Ailə, Qadın və Uşaq Problemləri üzrə Dövlət Komitəsi, 2020).

3.5. Konukevine Kabul Edilme Nedenleri ve Koşulları

Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu’na bağlı kadın konukevlerinin açılması ve işletilmesi hakkında yönetmeliğe göre,

- Şiddetin fiziksel, cinsel, psikolojik, ekonomik gibi farklı boyutlarına maruz kalan,
- Kocasıyla arasında yaşanan kavga sonucu yaşadığı evi terk etmek mecburiyetinde kalan veya kocası tarafından terk edilen ve bu nedenden dolayı yardıma ihtiyaç duyan,
- Rızası dışında istemediği kişiyle evlenmeye zorlanan,
- Kocasından boşanmış veya kocasının vefatı sonucu sosyal yoksunluk içine düşen,
- Evlilik dışında hamile kalan ve bu sebepten dolayı ailesi tarafından kabul edilmeyen,
- Bulaşıcı hastalığı bulunmayan,
- Cezaevinden yeni çıkan, kendi ayakları üzerinde durabilmekte zorlanan ve desteğe ihtiyacı olan,
- Aldığı tedavi sonucu madde bağımlılığı gibi alışkanlıklarını terk etmiş kadınlar konukevlerine kabul edilmektedir (Kadın Konukevlerinin Açılması ve İşletilmesi Hakkında Yönetmelik, 1998).

Şiddete uğrayan veya şiddete uğrama riski altındaki 60 yaşın altındaki kadınların ve beraberindeki 12 yaşın altında olan erkek çocuklarının ve her yaş grubundan olan kız çocuklarının konukevlerine kabulü yapılmaktadır (Şimşek, 2018: 32; Karataş, Şener, Otaran, 2008: 86). 12 yaşından büyük olan erkek çocuğu veya fiziksel engeli olan erkek çocuklarının mağdur kadınla aylık giderleri devletin ilgili kurumları tarafından karşılanmak üzere kirada kalmaları öngörülmektedir. Fakat il müdürlüklerinin bütçesi söz konusu durumda giderleri karşılamaya yeterli olmadığına erkek çocukları duruma uygun kuruluşlara yerleştirilmektedir (Şimşek, 2018: 32). Akıl ve ruhsal sağlığında sorun olan kadınlar yönetmelik gereği konukevlerine alınmamaktadır (Bilgin, 2015: 81). Madde bağımlısı, bulaşıcı hastalığı bulunan ve bedensel fonksiyonlarında yaşanan sorunlar nedeniyle sürekli bakıma ihtiyaç duyan kadınlar da konukevlerine alınmamaktadır (Alpago, 2006: 56).

3.6. Konukevine Kayıt Sırasında Gereken Belgeler

“Temiz Dünya” Kadınlara Yardım Sosyal Birliği, konukevlerine başvuruda bulunup barınmak isteyen kadınlardan kaydının yapılması için nüfus cüzdanı veya fotokopisi, nüfus kayıt örneği, adli sicil kaydı, konukevi çalışanlarının ve burada barınan kadınların sağlığını korumak amacıyla bulaşıcı hastalığı olmadığına ilişkin sağlık kurulu raporu, konukevinde kalmak istediğine dair dilekçe istemektedir. Fakat bu konukevi şiddete maruz kalan

kadınlara gecikme olmadan zamanında yardım edebilmek için söz konusu belgeler olmadan da kadınların konukevine kabulünü gerçekleştirmektedir. Yukarıda belirtilen belgeler şiddet mağduru kadınlar konukevine yerleştikten sonra konukevi çalışanlarının desteğiyle de temin edilmektedir.

3.7. Konukevinde Kalış Süresi

Konukevlerine başvuruda bulunan kadınların ortalama kalış süresi 1 ile 6 ay arasında değişmektedir (Kadın Konukevlerinin Açılması ve İşletilmesi Hakkında Yönetmelik, 2013). Kadının durumuna bağlı olarak bu süre uzatılabilmektedir (Bilgin, 2015: 81). Genellikle 3 ay konukevinde kalabilecek kadınlar bu süreyi yeterli bulmadıkları ve süreyi uzatmaya gereksinimi duydukları takdirde resmi başvuruda bulunarak 3 ay daha konukevlerinde barınabilmektedir. Maruz kaldığı şiddet nedeniyle kendini fiziksel ve psikolojik olarak toparlayamayan, hamile olan veya yeni çocuk doğuran, hayati tehlikesi bulunan, fiziksel engeli olan ve kendi ayakları üzerinde durabilmesi için iş bulamayan kadınların konukevlerinde kalış süresi de 1 ay ile 2 yıl arasında uzatılabilmektedir (Tosun ve Öztürk, 2010: 34). Konukevlerinde kalış süresinin uzatılması konukevinin müdürü, sosyal hizmet çalışanı, öğretmen, psikolog, çocuk gelişimci ve sağlık çalışanının birlikte vermiş olduğu karar sonucuna göre değerlendirilmektedir (Şimşek, 2018: 32). Tosun ve Öztürk tarafından 2010 yılında yapılan araştırmada incelenen Almanya, Avusturya, Fransa, Hollanda, İngiltere, İsveç, İtalya, Amerika ve Kanada gibi ülkelerin konukevlerinin işleyişi hakkında edinilen bilgiler sonucunda konukevlerine başvuruda bulunan kadınların genellikle zaman sınırlaması olmadan 6 aydan fazla bir süre için de konukevlerinde kalabildikleri saptanmıştır. Azerbaycan'ın başkenti Bakü'de de yaptığım araştırma sonucunda konukevlerine başvuruda bulunan şiddet mağduru kadınların genellikle en fazla 6 ay kalabildikleri ortaya çıkmıştır. Söz konusu durumun nedeni şiddete maruz kalan ve konukevlerine başvuruda bulunan kadın sayısının fazla olmasına karşılık konukevlerinin oldukça sınırlı sayıda olmasıdır.

3.8. Konukevinde Kadınlara Kaldıkları Süre Boyunca Verilen Hizmetler

Kadınların maruz kaldığı şiddet kadınlar üzerinde sadece fiziksel hasar bırakmamakta yaşamlarını da birçok farklı açıdan olumsuz yönde etkilemektedir (Şimşek, 2018: 34). Konukevlerinde şiddet mağduru kadınlara ve çocuklara şiddetin olumsuz etkilerinin ortadan

kaldırılması için çeşitli hizmetler verilmektedir (Mor Çatı Kadın Sığınma Vakfı, 2007: 52). Konukevlerine başvuruda bulunan kadınlara dini ya da siyasi görüşüne, başka ülke vatandaşı olup olmamasına, oturma izninin bulunup bulunmamasına bakılmaksızın hizmet verilmektedir. Konukevleri şiddet mağduru kadınlara ve beraberindeki çocuklara danışmanlık hizmeti, psikolojik hizmet, hukuki hizmet, mesleki eğitim hizmeti, tıbbi destek hizmeti, kreş hizmeti, geçici maddi destek hizmeti ve konukevlerinden ayrıldıktan sonra da çalışma hayatında yer almalarına, uygun koşullara sahip evlerin bulunmasına yönelik hizmet vererek yardımcı olmaktadır. Konukevlerinde barınan şiddet mağduru kadınlara ihtiyaçları doğrultusunda gereken hizmetlerin verilmesi kadınların geleceğe yönelik plan yapmalarına ve yaşamlarında olumlu yönde değişimin sağlanmasına yardımcı olmaktadır (Şimşek, 2018: 34).

3.8.1. Güvenlik

Konukevlerinin başlıca amaçlarından ve en temel tedbirlerinden biri mağdur kadını şiddet uygulayan kişiden uzak tutmak ve kendini güvende hissedebileceği bir ortamda yaşamasını sağlamaktır (Şimşek, 2018: 34). Belirtilen sebepten dolayı şiddet mağduru kadının yerleşmiş olduğu konukevinin adresinin gizliliğinin korunması ve sağlanması oldukça önemlidir. Gizlilik ilkesi dikkate alınarak konukevleri kadınların ve beraberindeki çocukların hayati tehlikeye maruz kalma riskini önleyerek onları güvence altına almaktadır (Tüzel ve Gelegen, 2010: 49). Kadınlar ve beraberindeki çocuklar konukevlerine giriş yaptığı andan itibaren kimlik bilgileri ve geçmiş yaşantılarına dönük bilgileri gizlilik ilkesi dikkate alınarak can güvenliklerini korumak adına bu kapsamda değerlendirilmekte ve gizli tutulmaktadır (Maybek, 2017: 158; Mor Çatı Kadın Sığınma Vakfı, 2007: 28).

Konukevlerinde barınan kadınlara ait cep telefonu, bilgisayar, fotoğraf makinesi gibi gizliliğin açığa çıkmasında etkili olan elektronik cihazlar barınacağı süre boyunca emanete alınmaktadır (Gül, 2013: 99). Kadın ve çocukların güvenliği açısından konukevlerine ziyaretçi kabul edilmemekte, hiçbir kamu görevlisinin doğrudan konukevine yönlendirilmesi yapılmamakta, yeni açılan konukevlerinde ise açılış törenlerinin düzenlenmesine izin verilmemektedir (Kadın Konukevlerinin Açılması ve İşletilmesi Hakkında Yönetmelik, 2013). Aynı zamanda hakkında koruma kararı çıkan kadınların konukevleri deneyimi sonrası yaşamlarında da gizlilik ilkesi dikkate alınarak bilgileri gizli tutulmaktadır (Maybek, 2017: 158). Bunların yanı sıra kadınların güvenliğini sağlamak

amacıyla hastane ve mahkemeye gidildiği zamanlarda da konukevi çalışanları kadınlara eşlik etmektedir. Şiddet mağduru kişi 18 yaşının altında olduğu durumlarda ise konukevi çalışanın eşlik etmesi zorunlu hale getirilmiştir (Tosun ve Öztürk, 2010: 21). Diğer taraftan konukevinin ve burada barınan kadınların güvenliği açısından konukevlerinde güvenlik görevlisi bulunmakta aynı zamanda güvenlik kameraları aracılığıyla da kadınların güvenliği güvence altına alınmaktadır (Kadın Konukevlerinin Açılması ve İşletilmesi Hakkında Yönetmelik, 2013).

Sivil toplum kuruluşları tarafından açılan konukevlerinde genellikle güvenlik görevlisi bulunmamaktadır. Sivil toplum kuruluşları ortaya çıkabilecek herhangi bir tehlike riskini önlemek amacıyla Emniyet Genel Müdürlüğü'yle yapılan anlaşmayla polisle yakın iş birliği halinde çalışarak şiddet mağduru kadınların güvenliğini sağlamaktadır. Bütün bunlara ek olarak şiddet faili kişi kadını bulmak amacıyla karakola başvurduğunda da emniyet görevlileri konukevlerine bu durum hakkında bilgi vermektedir. Diğer taraftan hayati tehlike riski bulunan şiddet mağduru kadınlar konukevlerinden sınırlı sürelerde dışarı çıkmaktadır. Bazı konukevleri buradan ayrılarak yaşadığı eve geri dönmek isteyen kadınların yakınlarına yasal geçerliliği olmayan taahhütname imzalatmaktadır. İmzalanan taahhütname bazı durumlarda fail kişinin kadına şiddet uygulaması konusunda caydırıcı olabilmektedir. Kadınlar konukevlerinden ayrılarak kocasına geri dönmek istediğinde de öncelikli olarak şiddet faili erkekle görüşülerek konukevi çalışanları tarafından bir daha şiddet eyleminin gerçekleştirildiği takdirde failin hangi yasal yaptırımlarla karşılaşabileceği anlatılmaktadır. Şiddet faili erkeklerin madde bağımlısı oldukları durumlardaysa konukevleri tarafından fail kişi ilgili kurumlara yönlendirilerek tedavisi sağlanmaktadır (Tosun ve Öztürk, 2010: 31).

3.8.2. Danışmanlık

Konukevleri mağdur kadınlara ve çocuklara maruz kaldıkları şiddet deneyimleriyle ilgili tüm hususlarda danışmanlık hizmeti sunmaktadır (Karataş, Şener, Otaran, 2008: 78). Konukevleri profesyonel danışmanlık hizmetleri sunarak şiddet mağduru kadınların destek gördüklerinden emin olmalarını sağlamaktadır (Mor Çatı Kadın Sığınma Vakfı, 2007: 56). Söz konusu hizmetle konukevleri kadınların maruz kaldığı şiddetin olumsuz etkilerini en aza indirmeyi hedeflemektedir (Eyüboğlu, 2007).

Profesyonel danışmanlık hizmeti veren konukevi çalışanı kadınlara gereken hizmeti verirken yargılayıcı tutum ve davranışlardan uzak bir şekilde hizmet sunmaktadır (Mor Çatı Kadın Sığınma Vakfı, 2007: 53). Danışmanlık hizmeti veren personelin belirtilen şekilde tutum ve davranış sergilememesi şiddet mağduru kadını şiddetten kurtarmak yerine maruz kaldığı şiddetin daha büyük bir soruna dönüşebilmesine neden olmaktadır (Tosun ve Öztürk, 2010: 18). Konukevlerinde danışmanlık hizmeti veren uzmanlar yeteri kadar bilgi ve deneyime sahip olduklarında kadınlarla güven duygusuna dayalı bir ilişki kurabilmektedir (Tüzel ve Gelegen, 2010: 51). Bazı konukevleri sadece burada barınan şiddet mağduru kadınlara değil aynı zamanda konukevinde kalmayan kadınlara da şiddetle mücadeleyle yönelik nasıl bir yol izlemesi gerektiği hakkında ücretsiz danışmanlık hizmeti sunmaktadır. Danışmanın desteğiyle şiddet mağduru kadınların içinde bulundukları durum bütün koşullar dikkate alınarak analiz edilmekte ve kadınlar için mümkün olan bütün seçenekler ortaya koyulmaktadır (Mor Çatı Kadın Sığınma Vakfı, 2007: 53-56). Aynı zamanda danışmanlık hizmeti veren bu kişiler gereken hassasiyeti göstererek mağdur kadın için hangi seçeneğin daha iyi olduğuna tek başına karar vermemekte, mağdur kadınla hareket ederek ortaklaşa alınmış karar sonucu sorunla başa çıkmanın etkin yollarını ortaya çıkarmaktadır (Tüzel ve Gelegen, 2010: 51). Kadına şiddetle mücadeleyle yönelik danışmanlık hizmetinin verilmesi mağdur kadınları şiddetten korumaya yönelik stratejiler geliştirmesini de mümkün kılmaktadır (Mor Çatı Kadın Sığınma Vakfı, 2007: 56).

Danışmanlık merkezleri yukarıda belirtilen hizmetlerin yanı sıra şiddet mağduru kadınlara ailesine geri dönmesi halinde bu durumla yeniden karşılaşabileceğini ve böyle bir durumda istediği zaman konukevine geri dönebileceğinin güvencesini de vermektedir. Konukevlerine bağlı danışma merkezlerinin şiddet mağduru kadınlara genellikle mesai saatlerinde hizmet vermesi şiddetle mücadele prosedüründe bir dezavantaj olarak karşımıza çıkmaktadır (Karataş, Şener, Otaran, 2008: 77-79).

3.8.3. Hukuksal Destek

Konukevlerinde şiddete maruz kalan kadınlara yasal hak ve hukukları hakkında gerekli bilgi verilmektedir (Vətəndaşların Əmək Hüquqlarını Müdafiə Liqası ve “Təmiz Dünya” Qadınlara Yardım İctimai Birliyi, 2014a: 33). Sadece bilgi vermekle kalınmamakta aynı zamanda konukevleri yetkilileri şiddet mağduru kadınların ilgili kurumlara başvurularında onlara eşlik ederek hukuki destek de sunmaktadır. Konukevlerinde kadına şiddetle

mücadele, kadınların hak ve hukuklarının farkında olmaları için polise başvuru, ceza ve medeni hukuk, uzaklaştırma kararı, konut yasaları, sosyal hizmet yasaları, evlilik ve boşanma yasaları hakkında gereken bilgiler verilmektedir (Mor Çatı Kadın Sığınma Vakfı, 2007: 58). Söz konusu yasalar hakkında gereken bilginin verilmesi kadınların cesaretlenmesinde, kendilerini daha güçlü hissetmesinde ve şiddetle mücadelede hukuki haklarından yararlanarak kendilerini savunur hale gelmelerinde etkili olmaktadır (Tosun ve Öztürk, 2010: 37). Yukarıda belirtilen yasal danışmanlık hizmetleri cinsiyet eşitliği hakkında bilgi ve deneyime sahip olan avukatlar tarafından verilmektedir (Karataş, Şener, Otoran, 2008: 82).

3.8.4. Psikolojik Destek

Konukevlerinde çalışan psikologlar tarafından şiddet mağduru kadınlara psikolojik destek verilmektedir (Mor Çatı Kadın Sığınma Vakfı, 2007: 28). Bazen de devlet hastanelerinde görev yapan psikologlar konukevlerine gelerek psikolojik desteğe ihtiyaç duyan şiddet mağduru kadınlara psikolojik destek vermektedir (Tosun ve Öztürk, 2010: 37). Konukevlerinde kadınlara boşanma, şiddet, mağdur kadının çocuğuyla olan ilişkileri ve etkili iletişim konularında psikolojik hizmet verilerek kadınların güçlenmesi hedeflenmektedir (Bilgin, 2015: 80). Psikologlar konukevinde barınan kadınlara psikolojik destek sağlayarak onların kendilerini daha iyi ifade etmelerini ve öfke kontrolünü öğrenmelerini istemektedir (Tosun ve Öztürk, 2010: 37).

Konukevi çalışanları tarafından mağdur kadınlara psikolojik rehabilitasyon kursları düzenlenmektedir (Vətəndaşların Əmək Hüquqlarını Müdafiə Liqası ve “Təmiz Dünya” Qadınlara Yardım İctimai Birliyi, 2014a: 33). Psikolojik danışmanlar her kadına özgü danışmanlık programı hazırlayarak kadınların maruz kaldığı şiddet nedeniyle zedelenen özsaygılarının onarılmasını sağlamaktadır (Karataş, Şener, Otoran, 2008: 81). Konukevinde kadına yönelik şiddetle mücadele konusunda eğitim almış psikologlar, başlıca olarak kadının, şiddetin yol açmış olduğu suçluluk duygusunu, korkuyu ve utancı yenebilmesini hedef edinmektedir (Mor Çatı Kadın Sığınma Vakfı, 2019). Psikolojik danışmanlık veren uzmanlar konukevlerinde barınan şiddet mağduru kadınların güçlenmesini, kadınların kendi güçlü ve zayıf yönlerinin farkına varmalarını hedeflemektedir (Karataş, Şener, Otoran, 2008: 81). Aynı zamanda alanında uzman kişiler psikolojik hizmet sunarak konukevlerinde barınan

kadınların maruz kaldığı şiddeti unutmasına ve yeni yaşam perspektifleri geliştirmesine yardımcı olmaktadır.

Konukevlerinde psikolojik destek sunan uzmanlar tarafından burada barınan kadınların şiddetle mücadelede daha etkin sonuçlara varabilmesi için grup çalışmaları da yapılmaktadır. Grup çalışmalarında şiddete maruz kalan kadınlar kendi deneyimlerini paylaşmaktadır (Tosun ve Öztürk, 2010: 40). Grup çalışmaları benzer hayat hikayelerini paylaşan kadınların deneyim aktarımı yoluyla kadının kendi sesini duymasını ve duyurmasını mümkün kılabilmektedir (Karataş, Şener, Otoran, 2008: 82). Grup çalışmaları mağdur kadınların maruz kaldıkları şiddetin bireysel değil, toplumsal bir sorun olduğunun farkına varmasını sağlamaktır. Benzer hayat hikayelerini paylaşan kadınlar grup çalışmalarında sadece şiddeti değil, onları kaygılandıran diğer konuları da tartışabilmektedir. Grup çalışmalarının amacı şiddet gören kadının kendisine olan özgüveninin artmasını ve ortak yaşam alanını paylaştığı diğer kadınlarla sosyalleşmesini sağlamaktır (Mor Çatı Kadın Sığınma Vakfı, 2007: 57). Fakat konukevlerinde çoğu zaman bu alanda gereken hizmeti verecek personel sayısının az olması, yeterli eğitim düzeyine sahip personelin bulunmaması ve psikolojik hizmet veren uzmanların kadınlarla yeteri kadar ilgilenmemesi bu terapilerin neredeyse hiç yapılmamasına veya sadece konuşma terapisiyle sınırlı kalmasına sebep olmaktadır (Mor Çatı Kadın Sığınma Vakfı, 2012).

3.8.5. Tıbbi Destek

Konukevleri kadına tıbbi destek sağlayarak şiddetin kadın üzerinde oluşturmuş olduğu sağlık sorunlarının giderilmesini amaçlamaktadır (Karataş, Şener, Otoran, 2008: 84). Konukevlerinde çalışan hemşireler sağlık konusunda kadınlara gereken bilgileri vermekte, sağlık sorunları için kadınları ilgili sağlık kuruluşlarına yönlendirmekte, sağlık durumunda yaşanan herhangi bir sorun için kadınlara ilk müdahaleyi yapmaktadır (Tosun, 2010). Konukevlerinde barınan kadınların sağlık güvencelerinin olmadığı durumlarda tıbbi gereksinimlerine yönelik tüm harcamalar konukevi tarafından karşılanmaktadır (KSGM, 2008: 74). Türkiye’de konukevlerinde barınan ve sosyal güvencesi olmayan şiddet mağduru kadınlar devlet hastanelerinde ücretsiz olarak tedavi olmaktadır. Söz konusu kadınlar anlaşmalı eczanelerden ilaçları ücretsiz alabilmektedir (Tosun ve Öztürk, 2010: 35). Ayrıca Türkiye’de şiddete maruz kalan kadınlara sağlık kuruluşlarında tedavi olunmasında ve sağlık

raporlarının alınmasında öncelikli olarak yararlanma hakkı tanınmaktadır (Kadın Konukevlerinin Açılması ve İşletilmesi Hakkında Yönetmelik, 2013).

Konukevlerinde sağlık hizmetine ihtiyaç duyan, hamile ve fiziksel engeli olan kadınların gereksinimleri göz önünde bulundurularak düzenlemeler yapılmakta ve bu kişilere uygun koşullar oluşturulmaktadır (Karataş, Şener, Otaran, 2008: 84). Aynı zamanda tecavüze ve enste maruz kalan kadınlar ilgili sağlık kuruluşlarına yönlendirildiğinde bu konuda özel eğitim almış kişiler tarafından gereken önlemlerin alınması özellikle tavsiye edilmektedir (Bilgin, 2015: 84).

3.8.6. Mali Konuda Destek

Konukevlerinde barınan kadın ve çocukların herhangi bir gelirleri bulunmadığı durumlarda onlara konukevinde kaldığı süre boyunca yönetmelik tarafından belirlenen miktarlarda maddi destek sağlanmaktadır (Ayaz, 2019: 24). Konukevleri şiddet mağduru kadınların sosyal korunmaya yönelik gecikmeler yaşamadan kısa zaman içerisinde sosyal yardım almalarına da destek olmaktadır (Vətəndaşların Əmək Hüquqlarını Müdafiə Liqası ve “Təmiz Dünya” Qadınlara Yardım İctimai Birliyi, 2014a: 33). Bunun yanı sıra kadına şiddet uygulayan kocanın nafaka ödemesi, kadının işsizlik yardımı alması ve beraberindeki çocuk için yardım alması gibi mali hak taleplerinde gereken yardım konukevleri tarafından sağlanmaktadır. Böylelikle konukevleri şiddet mağduru kadınlara haklarını elde etmelerinde büyük katkı sağlamaktadır (Mor Çatı Kadın Sığınma Vakfı, 2007: 59).

3.8.7. İş Konusunda Destek

Konukevlerinin kadınların karşılaştıkları sorunları çözüme kavuşturma aşamasında en zorlandıkları meselelerin başında kadınların işsizliği yer almaktadır. Konukevlerinde barınan kadınların birçoğu mesleği olmadığı için çalışma hayatında yer alamamaktadır. Çalışma hayatında yer alan kadınların birçoğu ise mesleği olmamasından dolayı genellikle çocuk, yaşlı, engelli bakımı, temizlik gibi işlerde çalışmayı tercih etmektedir. Konukevinden ayrıldıktan sonra gidecek yeri olmayan kadınlar ise yatılı işlerde çalışmaya öncelik vermektedir (Tosun ve Öztürk, 2010: 37).

Kadınların çalışma hayatında yer aldıkları durumda işlerine devam etmesini sağlamak, herhangi bir işte çalışmıyorlarsa bir iş bulmalarına yardımcı olmak konukevlerinin öncelikli amaçları arasında yer almaktadır. Konukevleri kadınların çalışma yaşamına katılımını sağlamak amacıyla ücretsiz mesleki eğitim vererek kadınları cesaretlendirmekte ve istihdam edilmelerine katkıda bulunmaktadır (Mor Çatı Kadın Sığınma Vakfı, 2007: 60-61). Konukevleri genellikle kadınların becerilerini tespit ederek onlara uygun iş yerlerinin belirlenmesinde, iş başvurusunda bulunduğu zaman destek verilmesinde, özgeçmişlerinin hazırlanmasında, iş görüşmesine hazırlanmalarında ve çalışma hayatında yer aldığı süreçte danışmanlık hizmetlerinin sunulmasında onlara yardımcı olmaktadır. Konukevleri aracılığıyla kadının kendi becerilerine uygun iş bulması sağlanmakta ve kadının çalıştığı yerde özel durumu gizli tutularak çalışma ortamında kadının acınarak örselenmesi engellenmektedir (Karataş, Şener, Otaran, 2008: 83-85). Konukevleri kadınların buradan ayrıldıktan sonra çalışarak kendi ayakları üzerinde durabilmesi için de istihdam programlarıyla yakın ilişki içinde çalışmaktadır (Mor Çatı Kadın Sığınma Vakfı, 2007: 61). Kadınların çalışma hayatında yer alması hedeflenerek konukevleri aracılığıyla kadınların daha güçlü olması ve bağımsız bir şekilde karar vererek yaşamlarını sürdürebilmeleri sağlanmaktadır (Karataş, Şener, Otaran, 2008: 85). Fakat bütün bunlara rağmen konukevlerinin kadınların çalışma hayatında yer almasını sağlayabilecek mekanizmaları oldukça sınırlıdır (Tosun ve Öztürk, 2010: 37).

3.8.8. Ev Desteği

Konukevleri, kadınlar konukevinden ayrıldıktan sonra da güvenilir bir yerde yaşamlarını sürdürebilmeleri için uygun koşulları barındıran evlerin bulunmasına yardımcı olmaktadır. Türkiye’de konukevinden ayrılacak kadınlara uygun bir evin bulunması halinde konukevleri Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakfı’nın finansal desteğiyle 6 aylık kira parası ödemektedir. Çok sayıda konukevi şiddet mağduru kadına konukevinden ayrıldıktan sonra barınmaları için ev bulsa da eşya temini konusunda zorluklar yaşamaktadır (Tosun ve Öztürk, 2010: 38-39).

3.8.9. Kadınlarla Birlikte Gelen Çocuklara Yönelik Hizmetler

Çocuklara bizzat şiddete maruz kaldıkları veya şiddete tanık oldukları durumlarda yaşadığı travmatik hasarların onarılması için konukevlerinde çocuk eğitimi hakkında eğitim

almış kişiler tarafından gerekli yardımlar verilmektedir (Tosun ve Öztürk, 2010: 42-43). Konukevlerinde kadınlarla birlikte barınan çocuklar için oyun odası, kreş, çalışma odası bulunmaktadır (Kadın Konukevlerinin Açılması ve İşletilmesi Hakkında Yönetmelik, 2013). Aynı zamanda çocukların günlük ihtiyaç duyduğu temel gereksinimler de konukevleri tarafından karşılanmaktadır. Konukevi çalışanları çocuklarla grup çalışması yaparak onların sosyalleşmesini sağlamaktadır (Tosun ve Öztürk, 2010: 42-43). Konukevleri çocuklara yönelik hizmet vererek çocukların kendilerini güvende hissetmelerine, özsaygılarını güçlendirmelerine, anneyle olan ilişkilerini geliştirmelerine ve fiziksel, duygusal, zihinsel gelişimlerini sağlamalarına katkıda bulunmaktadır. Çocuğa yönelik danışmanlık hizmeti verilerek çocuğun korku, endişe duyması ve şiddetin onun hatası olduğu fikrinden vazgeçirilmesi, söz konusu şiddetin olumsuz etkilerinin hafifletilmesi konukevlerinin sağlamış olduğu bu hizmetle gerçekleştirilmektedir. Konukevi çalışanları duruşma zamanlarında mahkemede kadın ve çocuğa eşlik etmekte, çocuğa duygusal destek vermekte, duruşma öncesinde mahkeme yetkililerine çocuğun psikolojisini dikkate alarak duruşma süresi boyunca bu konuya hassas yaklaşımları hakkında bilgi vermektedir (Karataş, Şener, Otaran, 2008: 86-90).

Yaşanan sorunlar ve yaşamlarında ortaya çıkan değişiklikler çocukların eğitim hayatını olumsuz yönde etkileyebilmektedir. Söz konusu durumu önlemek için konukevi çalışanları mevcut durum hakkında çocuğun eğitim aldığı okulla görüşerek bilgilendirme yapmaktadır. Çocuğun içinde bulunduğu durumdan en az hasarla çıkabilmesi için konukevi personelleri çocukların ev ödevlerine yardım ederek de eğitimine katkıda bulunmaktadır (Tosun ve Öztürk, 2010: 42-43). Konukevi çalışanları tanık olduğu veya bizzat maruz kaldığı şiddet sonucu psikolojik travmalar alan çocuğa oyunlar, gelişim programları, sosyal ve kültürel etkinlikler hazırlamakta ve uygulamaktadır (Kadın Konukevlerinin Açılması ve İşletilmesi Hakkında Yönetmelik, 2013). Çocuk eğitimi konusunda eğitim almış uzmanlar konukevlerindeki çocuklara bakım hizmetleri de vermektedir. Çocuklara bakım hizmetinin sağlanması çocukların sosyal gelişimlerini, kadınların şiddetle mücadele kapsamında çeşitli kurumlarla görüşmelerini rahatça yapabilmesini ve çalışma hayatında yer alabilmesini sağlayarak rahat bir yaşam ortamı oluşturmaktadır (Tosun ve Öztürk, 2010: 42-43). Konukevleri tarafından verilen bu destek hizmeti şiddetin çocuklar üzerindeki olumsuz etkilerini azaltarak yaşamın olağan akışını sağlamaktadır (Karataş, Şener, Otaran, 2008: 90).

3.9. Çalışanların Nitelikleri

Konukevlerinde şiddet mağduru kadınlara kadına yönelik şiddetle mücadele konusunda eğitim almış çalışanlar hizmet vermektedir (KSGM, 2008: 59). Konukevlerinin kapasitesi dikkate alınarak gerekli sayıda ve nitelikte psikoloji, sosyal hizmet, çocuk gelişimi ve öğretmenlik alanlarında eğitim almış kişiler sosyal çalışmacı olarak işe alınmaktadır. Konukevlerinde genellikle kadın çalışanlar tercih edilmektedir. Aynı zamanda şiddet gören kadınlara hizmet vermeleri için memur, sağlık çalışanı, çocuk eğitmeni, aşçı ve bakım elemanı konukevlerinde çalışmak üzere istihdam edilmektedir (Şimşek, 2018: 35). Bunun yanı sıra disiplin kurulu, sosyal hizmet kurulu ve finansal işlemlerin gerekli kıldığı komisyonlar da konukevlerinde bulunmaktadır (Alpago, 2006: 59). Şiddet mağduru kadınlara hizmet veren konukevi çalışanları kadınların mevcut durumunu dikkate alarak hizmet sunmaktadır (Tüzel ve Gelegen, 2010: 44). Konukevlerinde çalışan yetkililer kadınlara çeşitli hizmetler sunarak onların şiddetten uzak, yönünü kendilerinin belirleyeceği bir hayat sürmelerini sağlamaktadır (Maybek, 2017: 160).

3.10. Konukevinden Ayrılma

Bazı kadınlar konukevinden ayrıldıktan sonra gereksinimlerini karşılayacak kadar ekonomik gelire sahip olmadığı ve uzun süreli resmi ilişkisi bulunan kocasının düzeleceği umuduyla şiddet gördüğü ortama geri dönebilmektedir (Griffing, Sage, Madry ve Bingham, 2002: 307). Konukevleri kadınların konukevinden ayrılırken düzenli bir işte çalışması veya sosyal yardım almasında, geçici olarak veya daimi kalabileceği güvenli bir yaşam alanı bulunmasında, güvenliğinin güvence altına alınacağı şekilde bir plan hazırlanmasında, konukevi deneyimleri sonrası danışmanlık hizmetinin devam etmesinde, kadınların ve çocukların gereksinimlerini karşılayacak diğer hizmetlerin verilmesinde yardımcı olmaktadır (Mor Çatı Kadın Sığınma Vakfı, 2007: 63; Karataş, Şener, Otaran, 2008: 84-85). Aynı zamanda konukevinden ayrılan kadınlar yeniden şiddete maruz kaldıkları durumda veya böyle bir durumla karşılaşma riski bulunduğu konukevi yetkilileri tarafından uygun görülmesi halinde mağdur kadınlar birden çok defa konukevine kabuledilmektedir (Kadın Konukevlerinin Açılması ve İşletilmesi Hakkında Yönetmelik, 2013).

Konukevinde barınan kadınlar hakkındaki bilgiler şiddetle mücadelede gelinen noktayı gerçek bir şekilde yansıtmak ve şiddetle mücadelede etkin sonuçlara varabilmek

adına isimlerini değiştirmek şartıyla internet ortamında kayıt altına alınmakta ve istatistikî olarak ilgili kurumlara iletilmektedir (Tosun ve Öztürk, 2010: 45). Son olarak güncellenen verilere göre Azerbaycan'da şiddet mağduru kadınlara hizmet sunan ve barınma sağlayan sadece 10 kadın konukevi bulunmaktadır (Demokratiya Monitoru İctimai Birliyi, 2017: 12). Azerbaycan'da konukevlerinin çok az sayıda olması ve sınırlı sayıda kapasiteye sahip olması artan talebi karşılayamamakta, çoğu şiddet mağduru kadının bu hizmetten yararlanmasının önünde engel oluşturmaktadır (Demokratiya Monitoru İctimai Birliyi, 2017: 12; CEDAW, 2013). Söz konusu sebep kadına yönelik şiddetle mücadeledeki alınacak önlemlerin etkinliğini azaltmaktadır (Demokratiya Monitoru İctimai Birliyi, 2017: 12).

3.11. Yöntem

Çalışmanın bu bölümünde araştırmanın amacı, modeli, evren ve örnekleme, verilerin toplanması ve analizi yer almaktadır.

3.11.1. Araştırmanın Amacı

Kadın konukevinde kalan kadınların (50 kişi) kadına yönelik şiddete ve kadın konukevine bakış açılarının anket soruları aracılığıyla ayrıntılı bir şekilde araştırılıp tespit edilmesi araştırmanın temel amacı olarak belirlenmiştir.

Çalışmada belirlenen söz konusu temel amaç doğrultusunda araştırmanın alt amaçları soru cümleleri halinde şöyle ifade edilmiştir;

1. Araştırmaya katılım sağlayan kadınların eğitim düzeyiyle maruz kalmakta olduğu şiddet arasında anlamlı bir ilişki var mıdır?
2. Kadının maruz kalmakta olduğu şiddetin ortaya çıkmasına en çok hangi nedenler etki etmektedir?
3. Kadınların maruz kaldığı şiddetle mücadelesini zorlaştıran başlıca faktörler hangisidir?
4. Kadının şiddetle mücadelesinde yakınlarının ve ilgili kurumların tutumları nasıl olmuştur?
5. Kadınlar konukevinde kaldığı süreyi yeterli buluyor mu?

6. Kadın konukevlerinde verilen hizmetlerden kadınlar ne derece memnundur?
7. Kadın konukevinden ayrıldıktan sonra kadınların planları nelerdir?

3.11.2. Araştırmanın Modeli

Araştırma tarama araştırması olup; Azerbaycan'ın başkenti Bakü'de yer alan Temiz Dünya Kadınlara Yardım Birliği kadın konukevinde hizmet almakta olan kadınların maruz kaldıkları şiddete ve kadın konukevine bakışını araştıran betimsel bir çalışmadır. Betimsel yöntem belirlenen problemin mevcut durumunu araştırmakta ve belirlemektedir. Bu araştırma yönteminde çalışılan örneklem hakkında düzenli ve sistemli bilgilere sahip olunur. Betimsel yöntemin temel özelliği incelenen durumu etraflıca tanımlaması ve açıklamasıdır (Irmak, 2014).

3.11.3. Araştırmanın Önemi

Azerbaycan'nda bütün ülke genelinde sınırlı sayıda kadın konukevinin olması durumun ne kadar vahim, yapılan araştırmanın ne kadar önemli olduğunun bir göstergesidir. Bunun yanı sıra Azerbaycan'da kadın konukevleriyle ilgili literatür incelendiğinde araştırma sayısının oldukça yetersiz olmasından dolayı yapılan çalışma önem arz etmektedir. Bu araştırmanın, çalışmanın sınırlılığı olarak ele alınan başkent Bakü'de ve bütün ülke genelinde kadın konukevlerinin artırılmasında önemli katkı sağlayacağı düşünülmektedir. Bir çok kadın fiziksel şiddet dışında diğer şiddet türlerine maruz kalsa da bunun şiddetin bir biçimi olduğunun farkında olmamaktadır. Araştırmada kadına yönelik şiddetin biçimlerine detaylıca yer verilmesi sebebiyle elde edilen bilgilerin kadınların şiddeti tanımlaması yönünde farkındalık oluşturmaları araştırmanı önemli kılan diğer etkindir. Ayrıca Azerbaycan'da aterkil değerlerin yaygın olması sebebiyle şiddetle mücadele etmek yerine şiddet karşısında çoğu kadın istemeyerek de olsa susmayı tercih etmektedir. Soruna çözüm noktasında kilit rolünü üstlenen kadın konukevleri hakkında çoğu kadının bilgisinin olmaması şiddetle mücadele alternatiflerini daraltmaktadır. Yapılan bu araştırmada mağdur kadınların suskunluğunu bozarak maruz kaldığı şiddet karşısında gereken müdahaleyi göstermesi, kadın konukevlerinin öneminin vurgulanması ve görünürlüğünün artırılması açısından da katkı sağlayabileceği düşünülmektedir. Bununla birlikte bu araştırma Azerbaycan'da kadın konukevlerinin yaygınlaştırılması açısından bundan sonra yapılacak araştırmalara zemin oluşturabilecek nitelikte olması açısından da ayrı bir öneme sahiptir.

3.11.4. Araştırmanın Örneklemi

Tez konusu kadın konukevini ele almasından dolayı araştırmanın evrenini Azerbaycan'nın başkenti Bakü'de yer alan Temiz Dünya Kadınlara Yardım Birliği kadın konukevi oluşturmaktadır. Ayrıca Azerbaycan'nın başkenti Bakü'de yerleşen konukevleri arasında sadece Temiz Dünya Kadınlara Yardım Birliği konukevinin tercih edilmesinin nedeni söz konusu kadın konukevinin Azerbaycan'da şiddetle mücadelede faaliyet gösteren ilk konukevi olması aynı zamanda ülke genelindeki sınırlı sayıda olan kadın konukevleri içerisinde en çok bilinen ve diğerlerine oranla en çok deneyime ve sayı bakımından en çok kapasiteye sahip bir yerleşke olmasından kaynaklanmaktadır.

Ocak-Haziran 2020 tarihleri arasında Temiz Dünya Kadınlara Yardım Birliği kadın konukevine müracaat eden kadınların tamamı (50 kadın) örneklem grupuna alınmıştır. Örneklem grupunu şiddete maruz kalan ve yapılan anket sorularına vermiş oldukları cevaplarla da şiddete maruz kaldığı ortaya konmuş kadınlar oluşturmaktadır.

Çalışmaya katılım için, Temiz Dünya Kadınlara Yardım Birliği konukevinde barınan 50 kadın ile görüşülerek, anket hakkında bilgi verilmiş, gizlilik konusundaki hassasiyetler nedeniyle rızaları sözlü olarak alınmıştır.

3.11.5. Araştırmanın Sınırlılıkları

Yapılan çalışmanın tek bir kadın konukevinde barınan kadınlarla yapılmış olması araştırmanın sınırlılığını oluşturmaktadır. Ayrıca araştırmanın sadece Bakü'de gerçekleştirilmesinden ve sınırlı bir örneklemle yürütülmesinden dolayı sonuçları genellenemez.

Araştırmada kadın konukevinde kalan kadınların görüşleri ve fikirleri dikkate alınmakla nitel araştırma aracılığıyla derinlemesine inceleme yapılmak istenmesine rağmen COVID-19 salgını nedeniyle şiddet mağduru kadınlarla görüş süresi konukevi idaresi tarafından sınırlı tutulmuş, bu sebepten dolayı şiddet mağduru kadınlara nicel araştırma yöntemi olan anket tekniği kullanılmıştır.

3.11.6. Araştırma Verilerinin Toplanması

Yapılan araştırmada veri toplama aracı olarak anket formu kullanılmıştır. Araştırmanın amacı göz önünde bulundurularak ankette yer alan 28 sorunun oluşturulmasına yönelik araştırmacı tarafından konuyla ilgili literatür taraması yapılmış, konu ile ilgili olarak kitap, makale, yüksek lisans ve doktora tezleri ayrıntılı olarak incelenmiş olup alanında uzman kişilerin görüşlerine başvurulmuştur. Bununla birlikte araştırmanın amacı doğrultusunda hazırlanan sorularda şiddete maruz kalan kadınların hassasiyetlerine uygun olarak hazırlanmasına dikkat edilmiştir. Ankette belirtilen soruların bir kısmı kadının maruz kalmakta olduğu şiddete bakış açısını diğer kısmı ise kadın konukevine bakış açısını öğrenmeye yönelik sorulardan oluşmaktadır.

3.11.7. Araştırma Verilerinin Analizi

Araştırma sonucu elde edilen veriler bilgisayarda Statistical Package for Social Sciences for WINDOWS 25.00 istatistik paket programı kullanılarak değerlendirilmiştir.

Verilerin değerlendirilmesinde tanımlayıcı istatistiksel yöntemler (sayı, yüzdelik) kullanılmıştır. Kadınların eğitim düzeyiyle maruz kaldıkları şiddet arasında her hangi bir ilişkinin olup olmaması Ki-Kare önemlilik testiyle analiz edilmiştir. Ayrıca kadınların kadın konukevinde verilen hizmetlerden memnuniyet düzeyi çapraz tablo aracılığıyla analiz edilmiştir. Yapılmış olan çalışmada analiz sonucu elde edilen veriler araştırma sonucuna uygun olarak yorumlanmıştır.

3.11.8. Araştırma Bulguları ve Yorumları

Kadın konukevleri, şiddetle mücadele kapsamında gerekli koşulları sağlayamayan mağdur kadınların geçici bir süre barındıkları yaşam alanlarıdır (Erim ve Yücens, 2016: 541). Konukevleri kadınların maruz kaldığı şiddetin suçlusu olmadıklarını genel anlamda ise hiçbir nedenin şiddete gerekçe oluşturmadığını, kadınların yalnız olmadığını gösteren, kadınların şiddetsiz yaşam hakkını koruyan ve şiddetin etkisiyle kadınların üzerlerinde oluşan değersizlik, utanç duygularından kurtulmalarını sağlayan mekânlardır (Bilgin, 2015: 81; Kadın Konukevlerinin Açılması ve İşletilmesi Hakkında Yönetmelik, 2013). Araştırma bulgularında kadın konukevinde kalan kadınların sosyo-demografik özelliklerine, kadınların maruz kaldığı şiddetin türlerine, kadınların maruz kaldıkları şiddete ilişkin bakışlarına, şiddet karşısında kadının yakın çevresinin ve ilgili kurum/kuruluşların vermiş olduğu tepkiye ve kadınların kadın konukevlerine ilişkin bakışlarına yer verilmiştir.

3.11.8.1. Kadın konukevinde kalan kadınların sosyo-demografik özellikleri

3.11.8.1.1. Kadın konukevinde kalan kadınların yaş durumu

Çizelge 3.1. Kadın konukevinde kalan kadınların yaş durumu

Yaş Aralığı	Kişi Sayısı	%
9-18	2	4
19-27	19	38
28-36	16	32
37-45	9	18
46-54	3	6
55-63	1	2
Toplam	50	100

Çizelge 3.1'e göre araştırmaya katılım sağlayan kadınların büyük bir çoğunluğunu %38'le 19-27 ve %32'le 28-36 yaş arası kadınlar oluşturmaktadır. Aynı zamanda kadın konukevinde kalmakta olan kadınların %18'inin 37-45, %6'sının 46-54, %4'ünün 9-18, %2'sinin 55-63 yaş aralığında olduğu belirlenmiştir. Araştırmadaki kadınların yaş ortalaması 32.36'dır. Bu çizelgeyle birlikte her yaş grupundan kadının şiddete maruz kalabildiği ortaya çıkmıştır. Aynı zamanda Çizelge 3.1'de kadınların daha çok genç yaşta

şiddete maruz kaldıkları görülmektedir. Bunun yanı sıra elde edilen verilerden kadınların yaşları ilerledikçe konukevine başvuruda bulunma oranlarının azaldığı görülmektedir. Konuyla ilgili Tarhan (2011)'ın araştırma sonuçlarında benzer bir şekilde konukevindeki kadınların en fazla 18-37 yaş arasında olduğu, ileri yaşlardaki kadınların çok az sayıda olduğunu ortaya çıkarmıştır. Irmak tarafından 2014 yılında yapılan benzer bir çalışmanın sonuçlarına göre konukevindeki kadınların %41'inin 18-30 yaş aralığında olduğunu, kadınların sadece %5'inin 50 ve üzeri yaş aralığında olduğu görülmüştür. Kadınların yaşları ilerledikçe kadın konukevinin varlığı, vermiş olduğu hizmetler hakkında bilgisinin olmaması veya şiddet içerikli ortamdan uzakta kendilerine yeni bir hayat kuracakları hakkında motivasyonlarının ve yeteri kadar güçlerinin olmadığı düşünülmektedir (Ayaz, 2019).

3.11.8.1.2. Kadın konukevinde kalan kadınların medeni durumu

Çizelge 3.2. Kadın konukevinde kalan kadınların medeni durumu

Medeni Durumunuz	Kişi Sayısı	%
Evliyim	36	72
Bekarım	1	2
Boşandım	6	12
Eşim vefat etti	1	2
Ayrı yaşıyorum	5	10
Nikahsız yaşıyoruz	1	2
Toplam	50	100

Araştırmaya katılım sağlayan kadınların medeni durumlarına bakıldığında kadınların %72'sinin evli olması, %12'sinin boşanmış olduğu, %10'unun eşinden ayrı olduğu, %2'sinin bekar olması, %2'sinin nikahsız olduğu, %2'sinin ise eşinin vefat ettiği görülmektedir. Bu veriler araştırma kapsamındaki şiddet gören kadınların en fazla evli kadınlardan oluştuğunu ortaya çıkarmaktadır. Benzer bir şekilde Öztürk (2014)'ün yapmış olduğu çalışmada kadınların %72'sinin evli olduğunu tespit etmiştir. Küçükali (2016)'nin araştırma sonuçlarında da kadınların %69.1 gibi büyük bir oranının evli olduğu görülmüştür. Bununla birlikte Çağlayan (2018)'in yürüttüğü çalışmada şiddet mağduru kadınların %68.8'inin evli olduğu belirlenmiştir. Yine Yalçın (2014)'in yapmış olduğu çalışmada da şiddete maruz kalmış kadınların %47.7'inin evli kadınlardan oluştuğu görülmüştür. Araştırmadan elde edilen veriler yapılan diğer çalışmalarla benzerlik göstermekte ve bu

sonuçlar kadınların en fazla kocaları tarafından şiddete maruz kaldığını ortaya çıkarmaktadır.

3.11.8.1.3. Kadın konukevinde kalan kadınların evlenme biçimi

Çizelge 3.3. Kadın konukevinde kalan kadınların evlenme biçimi

Evlenme Biçiminiz	Kişi Sayısı	%
Tanışarak	12	25.5
Görücü usulü	21	44.7
Arkadaş aracılığıyla	4	8.5
Kaçarak evlilik	6	12.8
Ailenin zoruyla	5	10.6
Toplam	48	100

Çizelge 3.3'te yer alan soruyu, katılımcılardan 2'sinin evli olmamasından dolayı 48 kişi cevaplandırmıştır. Çizelge 3.3'teki soruyu cevaplandıran 48 katılımcının evlenme biçimlerine göre dağılımları incelendiğinde konukevinde kalan kadınların %44.7'sinin görücü usulü, %25.5'inin ise tanışarak evlendiği ortaya çıkmaktadır. Bununla birlikte kadınların %12.8'inin kaçarak, %10.6'sının ailesinin zoruyla, %8.5'inin arkadaşı aracılığıyla evlendiği belirlenmiştir. Araştırma sonuçlarına dikkat edildiğinde oldukça büyük bir kısmının kendi rızaları dışında evlendirildiğini görülmektedir. Çizelge 3.3'te evlenme biçimleri arasında kadınların görücü usulüyle evlendirilmesi ön plana çıkmaktadır. İçli (1994)'nin araştırmasında kadınların %60.6'sının görücü usulü evlendiği ortaya çıkmıştır. Yalçın (2014)'ın araştırma sonucu elde ettiği bulgularda da kadınların %51.4 gibi büyük bir oranının görücü üsulu evlendiği tespit edilmiştir. Gezen ve Timuçin Oral (2013)'ın araştırmasından elde edilen sonuçlar da kadınların %21.95 oranla en fazla görücü usulü ile evlendiğini ortaya koymuştur. Araştırmadan elde edilen veriler benzer sonuçlar göstermekle birlikte; kadınların eş seçiminde genelde söz sahibi olmadığını ve evliliğin gerçekleştirme şeklinin kadının maruz kaldığı şiddet üzerinde etkili olabildiğini düşündürmektedir.

3.11.8.1.4. Kadın konukevinde kalan kadınların eğitim düzeyi

Çizelge 3.4. Kadın konukevinde kalan kadınların eğitim düzeyi

Eğitim Düzeyiniz	Kişi Sayısı	%
Üniversite	4	8
İlköğretim	3	6
Orta okul	7	14
Lise	36	72
Okur-yazar, fakat ilköğretim mezunu değilim	0	0
Okur-yazar değilim	0	0
Toplam	50	100

Çizelge 3.4'e göre şiddete maruz kalan kadınların eğitim düzeyine bakıldığında; kadınların %72'sinin lise mezunlarından, %14'ünün orta okul mezunlarından, %8'inin üniversite mezunlarından, %6'sının ilköğretim mezunlarından oluştuğu görülmektedir. Bu doğrultuda her eğitim düzeyinden olan şiddet mağduru kadınların konukevine başvuruda bulunduğu görülmektedir. Yalçın (2014)'in araştırma sonuçları da benzer bir şekilde her eğitim düzeyinden şiddete maruz kalan kadınların konukevine başvuruda bulunduğunu göstermektedir. Görgün Baran, Taşdemir Afşar, Koca Arıtan ve Güney (2015)'in yapmış olduğu araştırmada da bütün eğitim kademelerinden olan kadınların konukevine başvuruda bulunduğu tespit edilmiştir. Çizelge 3.4'te görüldüğü üzere konukevine gelen kadınların büyük çoğunluğunun lise mezunlarından oluştuğu ortaya çıkmıştır. Bununla birlikte üniversite mezunlarının da konukevine başvuruda bulunması dikkat çekmektedir. Öztürk (2014)'ün yaptığı araştırma sonuçlarında da benzer sonuçlara ulaşılmış, kadınların %24.6 oranıyla en fazla lise mezunu olduğu tespit edilmiştir. Bunun yanı sıra aynı araştırmada benzer şekilde kadınların %7'sinin üniversite mezunu olduğu belirlenmiştir. Lise ve üniversite mezunlarının kadın konukevlerine başvuruda bulunmalarının nedeni olarak onların maruz kaldıkları şiddete modern çözüm olarak üretilen bir kurum olarak kadın konukevlerini tercih ettikleri düşünülmektedir (Öztürk, 2014). Aynı zamanda araştırmaya katılım sağlayan kadınların maruz kaldığı şiddetle eğitim düzeyi arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki olup olmadığı Ki-Kare testi ile analiz edilmiştir. Ki-Kare analiz sonuçlarına göre kadına yönelik şiddetle eğitim düzeyi arasındaki anlamlı bir ilişki bulunmadığı, eğitim

düzeyinin kadınların şiddet görmelerinde farklılık yaratmadığı belirlenmiştir ($p>0.05$). Cengiz Özyurt ve Deveci (2011)'nin araştırmasında, Ki-Kare araştırma sonuçları da kadınların uğramış oldukları şiddetle eğitim düzeyi arasında anlamlı bir ilişkinin olmadığı tespit edilmiştir. Aynı zamanda Kazancı (2010)'nın araştırma bulgularından elde edilen sonuçlarda da kadının maruz kalmakta olduğu şiddetin yaşanmasında kadının eğitim düzeyinin artması veya azalmasının etkili olmadığı ortaya çıkmıştır. Bu sonuçlar aynı zamanda toplum tarafından yaygın olarak bilinen kadının maruz kaldığı şiddetin eğitimle doğrudan bağlantısının olduğu fikrinin yanlış olduğunu ortaya çıkarmaktadır.

3.11.8.2. Kadın konukevinde kalan kadınların maruz kaldığı şiddetin türleri ve kadınların maruz kaldığı şiddetin uygulayıcısı

3.11.8.2.1. Kadın konukevinde kalan kadınların yaşadığı şiddetin türü

Çizelge 3.5. Kadın konukevinde kalan kadınların yaşadığı şiddetin türü

Yaşadığınız Şiddetin Türü Nedir?	Kişi Sayısı	%
Fiziksel	48	96
Cinsel	14	28
Psikolojik	46	92
Ekonomik	43	86
Israrlı takip	40	80

*Birden fazla şık işaretlenmiştir.

Çizelge 3.5'de konukevindeki kadınların maruz kaldıkları şiddetin türüne göre dağılımlarına bakıldığında neredeyse tamamına yakınının (%96) fiziksel şiddete maruz kaldığı ortaya çıkmaktadır. Bununla birlikte katılımcıların %92'sinin psikolojik şiddete, %86'sının ekonomik şiddete, %80'inin ısrarlı takibe maruz kaldığı tespit edilmiştir. Kadınların sadece %28'i cinsel şiddete maruz kaldığını belirtmiştir. Çizelge 3.5'de cinsel şiddet dışında diğer şiddet oranlarının yüksek yüzdeye sahip olması bu çalışmada şiddetin biçimlerinin daha kapsamlı ve detaylı tanımlanmasından kaynaklandığı düşünülmektedir. Çizelge 3.5'de görüldüğü üzere kadınlar en az cinsel şiddete maruz kaldıklarını ifade etmişlerdir. Cinsel şiddet, mağdur kadınların söz konusu şiddet biçimine uğradıklarında üzerinde konuşmakta en çok zorlandıkları şiddet biçimidir (Adak, 2000: 185). Benzer bir şekilde Öztürk (2010)'ün araştırmasında da şiddet mağduru kadınların sadece %15'i cinsel

şiddete maruz kaldığını belirtmiştir. Öyekçin, Yetim ve Şahin (2012)'in araştırma bulgularından elde edilen sonuçlarda kadınların sadece %6.3'ünün cinsel şiddete maruz kaldığı tespit edilmiştir. Ayrıca Güler, Tel ve Tuncay (2005)'in yapmış olduğu araştırmada kadınların tamamının (%100) cinsel şiddeti ifade etmedikleri belirlenmiştir. Kadınların cinsel şiddet biçimine maruz kaldıklarını belirtmekten çekinmesinin temelinde kalıplaşmış kültürel değerlerin etkisiyle kadınların cinsel şiddeti mahrem konu olarak algılamasının durduğunu söyleyebiliriz.

Kadın konukevinde kalan kadınların fiziksel şiddetin ağırlıklı olarak maruz kaldığı biçim(ler)i

Çizelge 3.6. Kadın konukevinde kalan kadınların fiziksel şiddetin ağırlıklı olarak maruz kaldığı biçim(ler)i

Fiziksel Şiddetin Ağırlıklı Olarak Hangi Biçim(ler)ine Maruz Kaldınız?	Kişi sayısı	%
Tekme/yumrukla vurdu	26	52
Tokat attı	43	86
İtip kaktı	35	70
Bir şey attı/fırlattı	23	46
Kesici/delici aletle saldırdı	13	26

*Birden fazla şık işaretlenmiştir.

Çizelge 3.6'da konukevinde kalan kadınların fiziksel şiddetin hangi biçimlerine maruz kaldığı değerlendirildiğinde çoğunun "tokat attı" (%86) ve "itip kaktı" (%70) biçimlerine maruz kaldığı tespit edilmiştir. Bunu, %52 oranla "tekme/yumrukla vurdu", %46 oranla "bir şey attı/fırlattı", %26 oranla ise "kesici/delici aletle saldırdı" cevapları izlemektedir.

Kadın konukevinde kalan kadınların psikolojik şiddetin ağırlıklı olarak maruz kaldığı biçim(ler)i

Çizelge 3.7. Kadın konukevinde kalan kadınların psikolojik şiddetin ağırlıklı olarak maruz kaldığı biçim(ler)i

Psikolojik Şiddetin Ağırlıklı Olarak Hangi Biçim(ler)ine Maruz Kaldınız?	Kişi Sayısı	%
İhmal etti	39	78
Hakaret/Küfür etti	32	64
Sevdiğim-ihhtiyaç duyduğum faaliyetlerden sürekli biçimde mahrum bıraktı	24	48
Bana ve çevreme zarar vermekle tehdit etti	19	38
Bağırdı	35	70
Evden çıkmamı/yakın çevremle görüşmemi yasakladı	21	42
Söz hakkı vermedi	17	34
Sosyal paylaşım sitelerimi engelledi	23	46
Başkalarının yanında küçük düşürdü	14	28

*Birden fazla şık işaretlenmiştir.

Çizelge 3.7’de araştırmaya katılım sağlayan kadınların psikolojik şiddetin; “ihmal etti” (%78), “bağırdı” (%70), “hakaret/küfür etti” (%64), “sevdiğim-ihhtiyaç duyduğum faaliyetlerden sürekli biçimde mahrum bıraktı” (%48), “sosyal paylaşım sitelerimi engelledi” (%46), “evden çıkmamı/yakın çevremle görüşmemi yasakladı” (%42), “bana ve çevreme zarar vermekle tehdit etti” (%38), “söz hakkı vermedi” (%34), “başkalarının yanında küçük düşürdü” (%28) biçimlerine maruz kaldıkları belirlenmiştir. Söz konusu veriler araştırma kapsamındaki kadınların %78 oranla psikolojik şiddetin en fazla “ihmal etti” biçimiyle karşılaştığını ortaya koymaktadır.

Kadın konukevinde kalan kadınların ekonomik şiddetin ağırlıklı olarak maruz kaldığı biçim(ler)i

Çizelge 3.8. Kadın konukevinde kalan kadınların ekonomik şiddetin ağırlıklı olarak maruz kaldığı biçim(ler)i

Ekonomik Şiddetin Ağırlıklı Olarak Hangi Biçim(ler)ine Maruz Kaldınız?	Kişi Sayısı	%
Çalışmamı engelledi	34	70.8
Para vermedi	13	27.1
Kısıtlı para verdi	24	50
Ekonomik geliri hakkında bilgilendirmedi	31	64.6
Mal varlığımı elimden aldı	19	39.6
Evin temel giderlerini karşılamadı	22	45.8
Paramı zorla elimden aldı	11	22.9

*Birden fazla şık işaretlenmiştir.

Çizelge 3.8’de yer alan soruyu, katılımcılardan 2’si ekonomik şiddete maruz kalmamasından dolayı cevapsız bırakmıştır. Söz konusu soruyu 48 kişi cevaplandırmıştır. Çizelge 3.8’deki soruyu cevaplandıran 48 katılımcı ekonomik şiddetin en fazla “çalışmamı engelledi” (%70.8) biçimine maruz kalmıştır. Yine %64.6 oranla kadınların maruz kaldığı ekonomik şiddetin “ekonomik geliri hakkında bilgilendirmedi” biçimi de yüksek bir yüzdeye sahiptir. Ayrıca araştırma sonucu kadınların maruz kaldığı ekonomik şiddetin biçimleri içerisinde “kısıtlı para verdi” (%50), “evin temel giderlerini karşılamadı” (%45.8), “mal varlığımı elimden aldı” (%39.6), “para vermedi” (%27.1), “paramı zorla elimden aldı” (%22.9) biçimlerine de maruz kaldığı belirlenmiştir.

Kadın konukevinde kalan kadınların ısrarlı takibin ağırlıklı olarak maruz kaldığı biçim(ler)i

Çizelge 3.9. Kadın konukevinde kalan kadınların ısrarlı takibin ağırlıklı olarak maruz kaldığı biçim(ler)i

İsrarlı Takibin Ağırlıklı Olarak Hangi Biçimlerine Maruz Kaldınız?	Kişi Sayısı	%
Sürekli telefonla aradı	38	86.4
Kısa mesaj, mektup veya e-posta gönderdi	25	56.8
Facebook, twitter, instagram gibi sosyal medya aracılığıyla iletişime geçmeye çalıştı	21	47.7
Çalıştığım ve yaşadığım mekanlara gelerek rahatsız etti	31	70.4
Çiçek, çikolota, hediyeler gönderdi	14	31.8
Kişisel bilgilerimi üçüncü şahıslarla paylaştı	11	25
Görüşmezsem intihar edeceği ile tehdit etti	9	20.4
Görüşmezsem çocuklarıma ve aileme zarar vermekle tehdit etti	18	40.9

*Birden fazla şık işaretlenmiştir.

Çizelge 3.9’da yer alan soruyu, katılımcılardan 6’sı ısrarlı takibe maruz kalmamasından dolayı cevapsız bırakmıştır. Söz konusu soruyu 44 kişi cevaplandırmıştır. Çizelge 3.9’daki soruyu cevaplandıran 44 katılımcının büyük kısmının ağırlıklı olarak ısrarlı takibin “sürekli telefonla aradı” (%86.4) ve “çalıştığım ve yaşadığım mekanlara gelerek rahatsız etti” (%70.4) biçimlerine maruz kaldığı görülmektedir. Aynı zamanda konukevinde kalan kadınların ısrarlı takibin; “kısa mesaj, mektup veya e-posta gönderdi” (%56.8), “facebook, twitter, instagram gibi sosyal medya aracılığıyla iletişime geçmeye çalıştı” (%47.7), “görüşmezsem çocuklarıma ve aileme zarar vermekle tehdit etti” (%40.9), “çiçek, çikolota, hediyeler gönderdi” (%31.8), “kişisel bilgilerimi üçüncü şahıslarla paylaştı”

(%25), “görüşmezsem intihar edeceği ile tehdit etti” (%20.4) biçimlerine maruz kaldığı belirlenmiştir.

3.11.8.2.2. Kadın konukevinde kalan kadınların maruz kaldığı şiddetin uygulayıcısı

Çizelge 3.10. Kadın konukevinde kalan kadınların maruz kaldığı şiddetin uygulayıcısı

Maruz kaldığımız şiddetin uygulayıcısı kimdir?	Kişi Sayısı	%
Babam	4	8
Annem	5	10
Kardeşim	3	6
Eşim	48	96
Kayınvalidem	1	2
Kayınpederim	0	0
Kaynım	0	0
Görümcem	1	2
Çocuklarım	0	0

*Birden fazla şık işaretlenmiştir.

Çizelge 3.10’a göre araştırmaya katılım sağlayan kadınların neredeyse tamamına yakını (%96) kocaları tarafından şiddete maruz kalmıştır. Aynı zamanda kadınların %10’u annesi, %8’i babası, %6’sı kardeşi, %2’si kayınvalidesi, %2’si görümcesi tarafından şiddete uğramıştır. Araştırma sonuçları kadınların kocaları dışında diğer kişiler tarafından da şiddete maruz kaldığını göstermektedir. Irmak (2014)’ın çalışmasında da kadınların %81 gibi büyük bir oranının eşleri tarafından, aynı zamanda %19’unun eşinin ailesi ve kendi aile üyeleri tarafından şiddete uğradığı tespit edilmiştir. Güler, Tel ve Tuncay (2005)’in yapmış olduğu araştırmada benzer bir şekilde kadınların %91 gibi oldukça büyük bir yüzdesinin eşleri, %22.7’sinin eşinin yakınları ve %19.7’sinin kendi yakınları tarafından şiddete maruz kaldığı belirlenmiştir. Bilgin (2015)’in çalışmasında da kadınların %46 oranla en fazla eşleri tarafından, aynı zamanda %26.1 oranla eşi ve eşinin ailesi tarafından, %13 oranla ise eşi ve kendi ailesinden şiddet gördüğü tespit edilmiştir. Ayrıca, Öztürk (2010)’ün araştırmasında da kadınların %59 oranla eşlerinden şiddet görmesinin yanı sıra %20’sinin babası, %16’sının ağabeyi ve %12’sinin annesi tarafından da şiddete maruz kaldığı belirlenmiştir.

3.11.8.3. Kadın konukevinde kalan kadınların maruz kaldıkları şiddete ilişkin bakışları

3.11.8.3.1. Kadın konukevinde kalan kadınlara göre maruz kaldıkları şiddetin neden(ler)i

Çizelge 3.11. Kadın konukevinde kalan kadınlara göre maruz kaldıkları şiddetin neden(ler)i

Sizce Şiddete Hangi Neden(ler)den Dolayı Maruz Kaldınız?	Kişi Sayısı	%
İletişim problemi	35	70
Çocuklarla yeterince ilgilenmediğimi düşünmesi	10	20
Ev işlerini aksattığımı zannetmesi	17	34
Gereksiz yere kıskançlık	34	68
Bana şiddet uygulayan erkeğin hayatında başka bir kadının olması	11	22
Gereksiz harcama yaptığımı düşünmesi	9	18
Zorla evlendirilmeye karşı geldiğim için	5	10
Ailelerin rızası dışında evlilik yapmam	3	6
Cinsel sorunlar	11	22
Benim davranışlarım yüzünden	5	10
Eşimin psikolojik sorunları	30	60
Eşimin kötü alışkanlıkları	16	32
Ekonomik sıkıntı, işsizlik	37	74
Eşimin ailesiyle yaşanan sorunlar	22	44
Eşimin sorumsuz davranması	31	62
Çalışmak istemem	17	34
Erkek çocuğum olmadığı için	4	8
Eşimle aramızdaki yaş farkından kaynaklanan sorunlar	6	12
Sahipsiz olduğumu düşünmesi	21	42

*Birden fazla şık işaretlenmiştir.

Çizelge 3.11’de araştırmaya katılım sağlayan kadınların şiddete hangi nedenlerden dolayı maruz kaldığı tespit edilmeye çalışılmıştır. Araştırma sonuçlarına göre kadınlar maruz kaldıkları şiddetin en önemli sebepleri; ekonomik sıkıntı, işsizlik (%74), iletişim problemi (%70), gereksiz yere kıskançlık (%68)’tir. Bunun yanı sıra şiddete maruz kalan kadınlar sırasıyla; “eşimin sorumsuz davranması” (%62), “eşimin psikolojik sorunları” (%60), “eşimin ailesiyle yaşanan sorunlar” (%44), “sahipsiz olduğumu düşünmesi” (%42), “ev işlerini aksattığımı zannetmesi” (%34), “çalışmak istemem” (%34), “eşimin kötü alışkanlıkları” (%32), “bana şiddet uygulayan erkeğin hayatında başka bir kadının olması” (%22), cinsel sorunlar (%22), “çocuklarla yeterince ilgilenmediğimi düşünmesi” (%20), “gereksiz harcama yaptığımı düşünmesi” (%18), “eşimle aramızdaki yaş farkından kaynaklanan sorunlar” (%12), “benim davranışlarım yüzünden” (%10), “zorla evlendirilmeye karşı geldiğim için” (%10), “erkek çocuğum olmadığı için” (%8), “ailelerin rızası dışında evlilik yapmam” (%6) nedenlerinden dolayı da şiddete maruz kalmaktadırlar. Elde edilen verilerden de görüldüğü üzere kadınların maruz kalmakta olan şiddetin nedenlerinin başında ekonomik sıkıntı, işsizlik yer almaktadır.

Aile içerisinde yaşanan ekonomik sıkıntılar karı ve kocanın yaşam kalitesini düşürmekle gerginliğin ortaya çıkmasına yol açabilmektedir (Toros, 2010). Güler, Tel ve Tuncay (2005)’ın yapmış olduğu araştırmada da kadınların maruz kalmakta olduğu şiddetin başlıca nedeninin %55.5 oranla ekonomik yetersizlikler olduğu tespit edilmiştir. Sezgin (2007)’in araştırmasında kadınların maruz kaldıkları şiddetin başlıca nedeninin %66 oranla ekonomik sıkıntılar olduğu ortaya çıkmıştır. Altınay ve Arat (2007)’ın yapmış olduğu araştırmada da benzer bir şekilde kadına uygulanan şiddetin nedenleri arasında ekonomik sorunların başlıca faktör olduğu belirlenmiştir. Çalışmadan elde edilen sonuçlar yapılan diğer araştırmalarla benzerlik göstermekte ve sonuçlardan da görüldüğü üzere ekonomik sıkıntının kadınların maruz kaldıkları şiddetin en önemli nedenini oluşturduğu görülmektedir. Aynı zamanda kadınların maruz kalmakta olduğu şiddetin başlıca nedeninin ekonomik sıkıntı olduğunu ifade etmeleri, kendilerinin yoksul olmasıyla ilişkili olabildiği düşünülmektedir (Güler, Tel ve Tuncay, 2005). Başka bir ifadeyle kadınların bağımsız ekonomik gelire sahip olmamasının veya çalışma hayatında yer almamasının kadına yönelik şiddetin artmasında önemli bir yere sahip olduğunu söyleyebiliriz.

3.11.8.3.2. Kadın konukevinde kalan kadınlara göre haklı görülebilecek bir şiddet türünün olup olmadığı

Çizelge 3.12. Kadın konukevinde kalan kadınlara göre haklı görülebilecek bir şiddet türünün olup olmadığı

Sizce Haklı Görülebilecek Bir Şiddet Türü Var Mıdır?	Kişi Sayısı	%
Haklı görülebilecek şiddet yoktur	45	90
Bazı durumlarda erkekler kadınlara şiddet uygulayabilir	5	10
Kişi sayısı	50	100

Çizelge 3.12'ye göre katılımcıların %90 gibi oldukça yüksek bir oranı, haklı görülebilecek şiddetin olmadığını belirtmiştir. Bununla birlikte kadınların %10'u bazı durumlarda erkeklerin kadınlara şiddet uygulayabilmesinde haklı nedenlerin olabileceğini vurgulamıştır. Bilgin (2015)'in çalışmasında da kadınların %93.5'i kadına uygulanan şiddeti haksız bulurken, kadınların sadece %2.2 gibi az bir oranı şiddeti haklı bulmaktadır. Her iki araştırma bulgusunun en dikkat çekici tarafı kadınların oldukça büyük bir çoğunluğunun şiddeti haksız bulması, şiddetin kadınlar tarafından kabul edilemez olduğunu ifade etmesidir.

3.11.8.3.3. Kadın konukevinde kalan kadınların maruz kaldığı şiddet karşısında verdikleri tepki

Çizelge 3.13. Kadın konukevinde kalan kadınların maruz kaldığı şiddet karşısında verdikleri tepki

Maruz Kaldığınız Şiddet Karşısında Nasıl Tepki Verdiniz?	Kişi Sayısı	%
Şiddet uygulayan kişiyle konuşmadım	41	82
Şiddet sonucu yaşanan sorunu konuşarak çözmeye çalıştım	16	32
Şiddet uygulayana sözle karşılık verdim	13	26
Kaderim olduğunu düşünerek kabullendim	24	48
Aileme şikayet ettim	17	34
Şiddet uygulayan kişinin ailesine tepki verdim	9	18
Şiddet uygulayana aynı şekilde karşılık verdim	1	2
Maruz kaldığım şiddet karşısında evi terk ettim	38	76
Şiddetten kurtulmak için ilgili kuruma şikayet ettim	21	42
Psikoloğa gittim	0	0
Boşanma girişiminde bulundum	33	66

*Birden fazla şık işaretlenmiştir.

Çizelge 3.13'te kadınların maruz kaldıkları şiddet karşısında nasıl bir tepki verdiğine dikkat edildiğinde mağdur kadınların şiddet uygulayan kişiyle konuşmadıkları (%82), maruz kaldıkları şiddet karşısında evi terk ettikleri (%76), şiddet mağduru kadınların boşanma girişiminde bulundukları (%66), şiddetin kaderi olduğunu düşünerek kabullendikleri (%48), şiddetten kurtulmak için ilgili kuruma şikayet ettikleri (%42), kendi ailesine şikayet ettikleri

(%34), konuşarak çözmeye çalıştıkları (%32), şiddet uygulayana sözle karşılık verdikleri (%26), şiddet uygulayan kişinin ailesine tepki verdikleri (%18), şiddet uygulayana aynı şekilde karşılık verdikleri (%2) belirlenmiştir. Kadınların büyük bir çoğunluğunun şiddet uygulayan kişiyle konuşmadıkları (%82), şiddet karşısında sessiz kaldıkları görülmektedir. İçli (1994)'nin araştırmasında da kadınların %78.1 gibi çok büyük bir oranının maruz kaldıkları şiddet karşısında suskunluğunu koruyarak sabrettikleri belirlenmiştir. Toros (2010)'un araştırma bulgularından elde edilen sonuçlarda kadınların maruz kaldıkları şiddete verdikleri tepkiye bakıldığında da onların da %50 oranla küsüp, tavır aldıkları, sessizliklerini korudukları tespit edilmiştir. İçli ve Ögün (2000)'ün çalışmasında da mağdur kadınların %58.4 oranının maruz kaldıkları şiddet karşısında sabır göstererek sessiz kaldığı ortaya çıkmıştır. Aynı zamanda Bilgin (2015)'in çalışmasında benzer bir şekilde kadınların yaklaşık %36'sının maruz kaldıkları şiddet karşısında sessiz kaldığı belirlenmiştir. Elde edilen bulguların çalışmamızın bulgularıyla örtüştüğü görülmektedir. Kadınların yasal hakları konusunda yeterli bilgiye sahip olmamasının onların uğradıkları şiddet karşısında büyük bir çoğunluğunun pasif duruş sergilemesinde etkili olduğu düşünülmektedir.

Aynı zamanda şiddet mağduru kadınların ataerkil değerler sisteminde yetiştirilmesi ve şiddete uğrayan kadınların çeşitli biçimlerde güçsüz bırakılmış olması da söz konusu durumda etkili olduğu düşünülmektedir (Targan Çalış, 2017).

Bütün bunların yanı sıra Çizelge 3.13'te kadınların maruz kaldıkları şiddet karşısında sessiz kalmalarına rağmen evi terk etmeleri maruz kaldıkları şiddeti sonlandırmaya yönelik bir davranış olarak değerlendirilebilir.

3.8.11.3.4. Kadın konukevinde kalan kadınların maruz kaldığı şiddet ortamında yaşamını sürdürme nedenleri

Çizelge 3.14. Kadın konukevinde kalan kadınların maruz kaldığı şiddet ortamında yaşamını sürdürme nedenleri

Maruz Kaldığınız Şiddet Ortamında Yaşamınızı Sürdürme Nedenleriniz Nelerdir?	Kişi sayısı	%
Utandım	18	36
Ailem üzülmessin diye	20	40
Korktum	23	46
Ailelerimiz müdahale etti	32	64
Çevre faktörleri	23	46
Eşimi sevdim	6	12
Çocuğum babasız kalmasın diye	39	78
Şiddetin bir gün biteceğini düşündüm	27	54
Gelirim yoktu	30	60
Toplumdaki saygınlığının zarar görmesinden endişe ettiğim için	21	42

*Birden fazla şık işaretlenmiştir.

Çizelge 3.14’te kadının maruz kalmakta olduğu şiddet ortamında yaşamını sürdürme nedenlerine baktığımızda kadınların 3 başlıca temel faktörden kaynaklı olarak şiddet içerikli ortamda yaşamını devam ettirdiğini görmekteyiz. Çizelgede görüldüğü üzere bu 3 temel faktörü sırasıyla “çocuğum babasız kalmasın” diye (%78), “ailelerimiz müdahale etti” (%64) ve “gelirim yoktu” (%60) nedenleri oluşturmaktadır. Bununla birlikte kadının şiddet ortamında yaşamını sürdürme nedenleri arasında; “şiddetin bir gün biteceğini düşündüm” (%54), çevre faktörleri (%46), “korktum” (%46), “toplumdaki saygınlığının zarar görmesinden endişe ettiğim için” (%42), “ailem üzülmessin diye” (%40), “utandım” (%36) ve “eşimi sevdim” (%12) yer almaktadır. Çizelge 3.14’te kadınların en fazla çocuğunun babasız kalmaması için şiddet içerikli ortamda yaşamını devam ettirdiği görülmektedir. İçli (1994)’nin araştırmasında da benzer bir şekilde kadınların %43 oranla en

fazla çocukları babasız kalmasın diye şiddet uygulayan eşiyle aynı ortamda yaşamına devam ettiği görülmüştür. Kelebek (2016)'ın araştırmasında da kadınlar çocukları olması sebebiyle şiddete dayandıklarını dile getirmiştir. Bunun yanı sıra Nadir (2017)'in araştırmasında da çocukların, kadınların şiddet içerikli ortamda yaşamını sürdürmesinde en baskın tema olarak öne çıktığı belirlenmiştir. Şimşek (2018)'in araştırma bulgularından elde edilen sonuçlarda da kadınların kutsal annelik vasfına sığınarak maruz kaldığı şiddete çocuklarından dolayı katlandıkları, sabrettikleri ortaya çıkmıştır. Toros (2010)'un araştırmasında da kadınların şiddet ortamında yaşamlarını devam ettirmesini etkileyen başlıca iki faktörden birinin %40 oranla “çocuklar babasız kalmasın” olduğu tespit edilmiştir. Fakat kadınların böyle bir durumda şiddete boyun eğmesi, aile içinde yaşanan şiddet olaylarından sadece kadınların değil, çocukların da büyük bir oranda etkilenmesine sebep olmaktadır (Şimşek, 2018). Araştırmadan elde edilen veriler ortak sonuçlar göstermekle birlikte, kadınların şiddet karşısında somut adımlar atmak yerine, pasif karşı duruş sergileyerek şiddet ortamında yaşamını sürdürmeye devam etmesinin altında yatan olası nedenlerin en belirgin olanları; kadınların çocuklarını bir daha görememekten korkması, kadınların çocuklarına tek başına bakabilecek bağımsız ekonomik güce sahip olmaması, destek mekanizmalarının yetersiz olması ve boşanmış bir kadının yeniden evlenme ihtimalinin az olması gibi sebeplerden kaynaklandığı düşünülmektedir.

3.11.8.3.5. Kadın konukevinde kalan kadınların şiddete maruz kaldığında ilk başvurduğu kurum veya kuruluşlar

Çizelge 3.15. Kadın konukevinde kalan kadınların şiddete maruz kaldığında ilk başvurduğu kurum veya kuruluşlar

Şiddete Maruz Kaldığınızda İlk Başvurduğunuz Kurum veya Kuruluşlar Neresidir?	Kişi Sayısı	%
İl/İlçe sosyal hizmetler müdürlüğü	1	2
Sağlık kuruluşu	9	18
Mahkeme	33	66
Polis/Jandarma merkezi	36	72
Aile danışma merkezi	0	0
Kadın konukevleri	11	22
Kadın sivil toplum kuruluşları	3	6

*Birden fazla şık işaretlenmiştir.

Kadınlar şiddete maruz kaldıklarında ilk başvuruda bulundukları kurum veya kuruluşlar arasında polis/jandarma merkezlerinin (%72), mahkemenin (%66), kadın konukevinin (%22), sağlık kuruluşunun (%18), kadın sivil toplum kuruluşunun (%6) ve il/ilçe sosyal hizmetler müdürlüğünün (%2) olduğunu görmekteyiz. Araştırmanın gerçekleştirildiği kadın konukevine bizzat başvuru yapılabilmesine rağmen araştırma sonuçlarında kadın konukevinin belirtilen seçenekler içerisinde en sonlarda yer alması dikkat çekmektedir. Kadınlar maruz kaldıkları şiddet karşısında ilk olarak kurum veya kuruluşlar içerisinde en çok polis/jandarma merkezlerine (%72) başvuruda bulunduğu görülmektedir. Irmak (2014)'ın çalışmasında da benzer sonuçlar elde edilmiş, kadınların %63.75 gibi büyük bir oranla ilk olarak emniyet merkezine başvuruda bulunduğu ortaya çıkmıştır. Aynı zamanda Bilgin (2015)'in çalışmasında da kadınların maruz kaldıkları şiddet karşısında %79.3 oranla en çok polise başvurdukları belirlenmiştir. Kadınların maruz kaldığı şiddet karşısında ilk olarak polis, emniyet merkezlerine başvuruda bulunması söz konusu merkezlerin yerini, önemini göstermekte olup, kadına yönelik şiddetle mücadele konusunda önemli görevler üstlendiğini ortaya çıkarmaktadır (Irmak, 2014).

3.11.8.4. Kadın konukevinde kalan kadınların maruz kaldığı şiddete yönelik yakın çevresinin ve ilgili kurum/kuruluşların gereken hassasiyeti gösterip/göstermemesi

3.11.8.4.1. Kadın konukevinde kalan kadınların maruz kaldığı şiddete karşı yakın çevresinin verdiği tepki

Çizelge 3.16. Kadın konukevinde kalan kadınların maruz kaldığı şiddete karşı yakın çevresinin verdiği tepki

Maruz Kaldığınız Şiddete Karşı Yakın Çevreniz Nasıl Bir Tepki Verdi?	Kişi Sayısı	%
Onaylamadılar	1	2
Kayıtsız kaldılar	29	58
Destek oldular	9	18
Şiddet uygulayanı haklı buldular	5	10
Yakın çevreme haber vermedim	11	22

*Birden fazla şık işaretlenmiştir.

Çizelge 3.16’da kadınların maruz kaldıkları şiddet karşısında yakın çevresinin vermiş olduğu tepkiye dikkat edersek, yakın çevresinin %58’inin kayıtsız kaldığını, kadınların %22’sinin yakın çevresine haber vermediğini, yakın çevresinin %10’unun şiddet uygulayanı haklı bulduğunu, yakın çevresindeki kişilerin %2’sinin ise onaylamadığını görmekteyiz. Beklenenin aksine kadının maruz kalmakta olduğu şiddet karşısında yakın çevresinin sadece %18 gibi az bir oranının destek olması araştırmanın dikkat çeken hususlarından. Kadınların büyük çoğunluğuna yakın çevresinin gereken destek ve müdahaleyi göstermemesi, kadına yönelik şiddeti artıran faktör olarak karşımıza çıkmaktadır. Kadınlar şiddet karşısında yakın çevresinden gereken desteği göremeyince maruz kaldığı şiddet karşısında daha da ezilmektedir (Altınay ve Arat, 2007). Benzer bir şekilde Sezgin (2007)’in araştırmasında maruz kaldıkları şiddet karşısında kadınların ailelerinin %57.5’inin destek vermediği görülmüştür. Aynı zamanda Altınay ve Arat (2007)’in araştırmasında da kadınların büyük bir kısmının aile desteğinden mahrum olduğu ortaya çıkmıştır. Targan

Çalış (2017)'in araştırma bulgularından elde edilen sonuçlarda da kadınların hemen hepsinin maruz kaldıkları şiddet karşısında ailelerinin sessiz kaldıkları, gereken desteği göstermekten kaçındıkları tespit edilmiştir. Ayaz (2019)'in araştırmasında da benzer bir şekilde kadınların %62'sinin sosyal desteğinin olmadığı belirlenmiştir. Söz konusu durum kadınların yaşadıkları zorluklar karşısında kadın konukevlerine gelmesini bir zorunluluk haline dönüştürdüğü görülmektedir. Kadınların kendi ailelerinden ya da ilişkide bulundukları diğer önemli kişilerden sosyal destek almaları durumunda konukevlerine taleplerinin de azalacağı düşünülmektedir (Targan Çalış, 2017).

3.11.8.4.2. Kadın konukevinde kalan kadınların maruz kaldığı şiddet karşısında başvurduğu kurum/kuruluşların sorumluluklarını yerine getirme biçimi

Çizelge 3.17. Kadın konukevinde kalan kadınların maruz kaldığı şiddet karşısında başvurduğu kurum/kuruluşların sorumluluklarını yerine getirme biçimi

Maruz Kaldığınız Şiddet Karşısında Başvurduğunuz Kurum/Kuruluşlar Sorumluluklarını Nasıl Yerine Getirdi?	Kişi Sayısı	%
İlgili kuruma gönderdiler	18	36
İlgisiz davrandılar	8	16
Suçlayıcı davranarak şiddet uygulayan kişiye destek oldular	2	4
İlgili görünmeye çalıştılar ama işlem yapmadılar	7	14
Şiddet uygulayanla barıştırmak için evime göndermeye çalıştılar	29	58

*Birden fazla şık işaretlenmiştir.

Çizelge 3.17'de kurum veya kuruluşların %58'inin şiddet uygulayanla barıştırmak için kadını evine göndermeye çalıştığı, % 36'sının ilgili kuruma gönderdiği, %16'sının ilgisiz davrandığı, %14'ünün ilgili görünmeye çalışıp ama işlem yapmadığı, %4'ünün suçlayıcı davranarak şiddet uygulayan kişiye destek olduğu ortaya çıkmıştır. Kadınların başvuruda bulundukları kurum veya kuruluşların yarısından fazlası gibi büyük bir çoğunluğunun maruz

kaldıkları şiddet karşısında kadını şiddet uygulayanla barıştırmak için evine göndermeye çalışması dikkat çekmektedir. Oysaki söz konusu durum mağdur kadınların daha çok şiddet görmesini pekiştirmektedir. Ancak bu çalışmadan elde edilen bulgular önceki çalışma bulgularından farklı sonuçlar ortaya koymuştur. Örneğin, Bilgin (2015)'in çalışmasında şiddetle mücadele aşamasında ilgili kurum veya kuruluşların büyük bir çoğunluğunun gereken müdahaleyi gösterdiği tespit edilmiştir. Yaptığımız araştırma bulgularından farklı sonuçlar elde edilmesi, şiddetle mücadele kapsamında Azerbaycan'daki ilgili kurum veya kuruluşların bilgi yetersizliğinden, kadına yönelik şiddet konusunda geleneksel aile rolüne sahip oluşlarından ve söz konusu durumla ilgili kurum veya kuruluşlara özel eğitimin verilmemesinden kaynaklandığı düşünülmektedir.

3.11.8.5. Kadın konukevinde kalan kadınların konukevine ilişkin bakışları

3.11.8.5.1. Kadınların kadın konukevine geliş nedeni

Çizelge 3.18. Kadınların kadın konukevine geliş nedeni

Kadın Konukevine Geliş Nedeniniz?	Kişi sayısı	%
Eşimden uzak kalmak istedim	12	24
Dayaktan kurtulmak	41	82
Kalacak yerimin olmaması	23	46
Cinsel istismardan kurtulmak	10	20
Zorla evlendirilmeye karşı gelmek istedim	5	10
Can güvenliğimin olmaması	36	72
Çocuğuma şiddet uygulanması	14	28

*Birden fazla şık işaretlenmiştir.

Çizelge 3.18'de kadınların konukevine; “dayaktan kurtulmak” (%82), “can güvenliğimin olmaması” (%72), “kalacak yerinin olmaması” (%46), “çocuğuma şiddet uygulanması” (%28), “eşimden uzak kalmak istedim” (%24), “cinsel istismardan kurtulmak istedim” (%20), “zorla evlendirilmeye karşı gelmek istedim” (%10) gibi nedenlerden dolayı geldikleri görülmektedir. Çizelge 3.18'de kadınların konukevlerinde gelişindeki en önemli nedenin dayaktan kurtulmak olduğu belirlenmiştir. Benzer bir şekilde

Irmak (2014)'ın yapmış olduğu araştırmada kadınların %69 gibi büyük bir oranının maruz kaldığı şiddet nedeniyle kadın konukevlerine geldiği tespit edilmiştir. Bilgin (2015)'in araştırmasından da elde edilen sonuçlar kadınların en çok %37.1 oranla fiziksel-psikolojik şiddet nedeniyle kadın konukevlerine geldiğini ortaya koymuştur. Aynı zamanda Ayaz (2019)'ın “İzmir ilinde yerel yönetime ait bir kadın sığınma evinde kurumun faaliyete başladığı tarih olan 15/03/2012 ile 31/12/2018 tarihleri arasında hizmet almış 637 kadının tamamının arşiv dosyaları incelenmesi” sonucu 2016 yılında söz konusu konukevine başvuruda bulunan 110 kadından 65'inin şiddet nedeniyle kuruma geldiği ortaya çıkmıştır. Çalışmalardan elde edilen bulgular benzer sonuçlar göstermekle birlikte kadınların konukevlerine gelişindeki temel faktörün maruz kaldığı şiddet olduğuna işaret etmektedir.

Ayrıca Çizelge 3.18'de kadınların ağırlıklı olarak dayaktan kurtulmak ve can güvenliğinin olmaması sebebiyle konukevine başvuruda bulunması, kadınların şiddetin en ağır boyutlarına maruz kaldığında veya maruz kaldıkları şiddet katlanılmaz boyutlara ulaştığında en son çare olarak konukevine başvuruda bulunmuş olduğu sonucunu ortaya çıkarmaktadır.

3.11.8.5.2. Kadınların kadın konukeviden haberdar olma şekli

Çizelge 3.19. Kadınların kadın konukeviden haberdar olma şekli

Kadın Konukeviden Nasıl Haberdar Oldunuz?	Kişi Sayısı	%
İnternet	6	12
Görsel basın	2	4
Yazılı basın	1	2
Kolluk yönlendirmesi	36	72
Sivil toplum kuruluşları	3	6
Yakın çevrem/kadın konukevi tecrübesi olan kişilerin yönlendirmesi	2	4
Toplam	50	100

Çizelge 3.19'da kadınların kolluk yönlendirmesi (%72), internet (%12), sivil toplum kuruluşları (%6), görsel basın (%4), yakın çevrem/kadın konukevi tecrübesi olan kişilerin yönlendirmesi (%4) ve yazılı basın (%2) aracılığıyla kadın konukeviden haberdar

olduklarını görmekteyiz. Kadınların büyük bir çoğunluğunun kolluk yönlendirmesi aracılığıyla konukevinden haberdar oldukları anlaşılmaktadır. Bilgin (2015)'in araştırmasından elde edilen sonuçlarda da benzer bir şekilde kadınların %79.3'ünün polis yönlendirmesiyle haberdar olduğu tespit edilmiştir. Aynı zamanda Küçükali (2016)'nin yapmış olduğu araştırmada da kadınların %74.1'inin polis yönlendirmesiyle konukevlerinden haberdar oldukları belirlenmiştir.

Araştırmada dikkat çeken en önemli husus ise yazılı basın, internet ve görsel basın aracılığıyla konukevine gelen kadın sayısının oldukça az olmasıdır. Araştırmamızdan elde ettiğimiz sonuçlara benzer bir şekilde Bilgin (2015)'in araştırmasında da kadınların sadece %2.2'sinin görsel basın aracılığıyla konukevlerinden haberdar oldukları belirlenmiştir. Irmak (2014)'in yapmış olduğu araştırma sonuçlarına da dikkat edersek; kadınların %5'inin internet aracılığıyla, %4'ünün görsel basın aracılığıyla konukevlerinden haberdar olduğu görülmektedir. Irmak (2014)'in araştırmasında aynı zamanda hiç bir kadının yazılı basın aracılığıyla kadın konukevi hakkında bilgi sahibi olmadığı da belirlenmiştir. Söz konusu durum karşısında şiddet mağduru kadınların dergi, gazete gibi yazılı basını takip etmedikleri ya da internet ve görsel basında kadına yönelik şiddet konusuna yeterince yer verilmediği düşünülmektedir

3.11.8.5.3. Kadınların kadın konukevinde kaldıkları süre

Çizelge 3.20. Kadınların kadın konukevinde kaldıkları süre

Kadın Konukevinde Ne Kadar Süredir Kalıyorsunuz?	Kişi Sayısı	%
1 ay	17	34
2 ay	7	14
3 ay	10	20
4 ay	5	10
5 ay	3	6
6 ay	4	8
7 ay	2	4
8 ay	1	2
9 ay	1	2
Toplam	50	100

Çizelge 3.20’de kadın konukevinde kadınların %34’ünün 1 ay, %20’sinin 3 ay, %14’ünün 2 ay, %10’unun 4 ay, %8’inin 6 ay, %4’ünün 7 ay, %6’sının 5 ay, %2’sinin 8 ay, %2’sinin 9 ay kaldığı görülmektedir. Kadınların büyük bir çoğunluğunun 1 ayı kapsayan bir süredir konukevinde kalması, 6 aydan fazla kalan kadın sayısının ise az olması dikkat çekmektedir. Araştırma süresi boyunca konukevi yetkilerinden elde edilen bilgiler sonucu mevcut durumun konukevine başvuruda bulunan şiddet mağduru kadın sayısının konukevinin kapasitesinden fazla olmasından kaynakladığı öğrenilmiştir.

3.11.8.5.4. Kadınların kadın konukevinde kaldığı süreyi yeterli bulup bulmaması

Çizelge 3.21. Kadınların kadın konukevinde kaldığı süreyi yeterli bulup bulmaması

Kadın Konukevindeki Kaldığınız Süreyi Yeterli Buluyor Musunuz?	Kişi Sayısı	%
Yeterli	3	6
Yeterli değil	40	80
Kısmen yeterli	7	14
Toplam	50	100

Çizelge 3.21’de kadınların %80’ni konukevlerinde kaldıkları süreyi yetersiz bulurken, sadece %6 gibi çok az bir oranı yeterli bulmaktadır. Aynı zamanda kadınların %14’ü burada kaldıkları süreyi kısmen yeterli bulmaktadır. Araştırma sonuçlarından da görüldüğü üzere kadınların oldukça yüksek bir oranı kadın konukevinde kaldığı süreyi yeterli bulmamaktadır. Benzer bir şekilde E. Aşkın ve U. Aşkın (2017)’in 19 kadınla yapmış olduğu araştırmada da kadınların oldukça büyük bir çoğunluğu (16 kadın) konukevlerinde kaldıkları süreyi yetersiz bulmakla kalış süresinin uzatılmasını istemiştir (E. Aşkın ve U. Aşkın, 2017b). Şiddet mağduru kadınların can güvenliğinin olmaması, konukevi sonrası yaşam planının olmamasının kadınların konukevinde kaldıkları süreyi yetersiz bulmalarını etkileyen faktörler olduğu düşünülmektedir. Kadınların yaşam planlarının olmamasında yetkililerin konukevi sonrası sürece kadınları yeteri kadar hazırlayamamasının etkili olduğunu söyleyebiliriz.

3.11.8.5.5. Kadınların kadın konukevinde aldıkları hizmetler

Çizelge 3.22. Kadınların kadın konukevinde aldıkları hizmetler

Kadın Konukevinde Ne Tür Destek Hizmetleri Almaktadır?	Kişi Sayısı	%
Psikolojik-Sosyal	43	86
Maddi	17	34
Hukuki	43	86
Tıbbi	32	64
Çocuğumun ihtiyaçlarını karşılama konusunda destek	35	70
Güvenlik	38	76
Danışmanlık ve yönlendirme	40	80
Kreş	24	48
Mesleki eğitim	20	40

*Birden fazla şık işaretlenmiştir.

Çizelge 3.22’de kadın konukevindeki kadınların %86 ile en çok ‘‘psikolojik-sosyal’’ ve ‘‘hukuki’’ destek hizmetleri aldıkları görülmüştür. Aynı zamanda kadın konukevinde kalan kadınların %80’i danışmanlık ve yönlendirme, %76’sı güvenlik, %70’i çocuğumun ihtiyaçlarını karşılama konusunda destek, %64’ü tıbbi, %48’i kreş, %40’ı mesleki eğitim, %34’ü maddi destek hizmetleri almıştır. Konukevindeki kadınların büyük bir çoğunluğunun psikolojik-sosyal ve hukuki destek almasının onların özgüvenlerini yeniden kazanmasına ve kendi hak ve hukuklarını bilmesine olumlu katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

Kadınların kadın konukevinde verilen hizmetlerden memnuniyet düzeyi

Çizelge 3.23. Kadınların kadın konukevinde verilen hizmetlerden memnuniyet düzeyi

Kadın Konukevinde Verilen Hizmetlerden Memnuniyet Düzeyiniz Nedir?	Kişi Sayısı	%
Çok memnunum	8	16
Memnunum	27	54
Kararsızım	14	28
Memnun değilim	1	2
Hiç memnun değilim	0	0
Toplam	50	100

Çizelge 3.23'te kadın konukevinde verilen hizmetlerden memnuniyet düzeyi genel olarak değerlendirildiğinde kadınların büyük bir çoğunluğunun burada verilen hizmetlerden memnun (%54) oldukları görülmektedir. Ayrıca Çizelge 3.23'te kadınların %28'inin "kararsızım", %16'sının "çok memnunum", %2'sinin "memnun değilim" şeklinde cevap verdikleri görülmektedir. Irmak (2014)'ın araştırmasında da kadınların %59'unun konukevlerinde verilen hizmetlerden memnun olduğu belirlenmiştir. Küçükali (2016)'nin araştırma bulgularından elde edilen sonuçlar benzer bir şekilde kadınların büyük bir çoğunluğunun konukevlerinde verilen hizmetlerden memnun olduğunu göstermektedir. Kadınların konukevi hizmetlerinden yararlanması onların güçlenmesinde, kendilerine olan özgüvenlerini yeniden kazanmasında, erişebilecekleri kaynaklar hakkında gereken bilinçlendirmeni sağlamasında oldukça büyük öneme sahip olması gibi faktörlerin şiddet mağduru kadınların konukeviden memnuniyet düzeylerini yüksek olarak değerlendirmesinde etkili olduğu düşünülmektedir.

Aynı zamanda kadınlara konukevinde verilen hizmetler Çapraz tablo aracılığıyla analiz edilmiş ve verilen hizmetler arasında kadınların en çok psikolojik-sosyal hizmetlerden %82 oranla "memnun" oldukları belirlenmiştir. Kadın konukevinde verilen hizmetler içerisinde en düşük memnuniyet düzeyi maddi destek hizmetlerinde ortaya çıkmıştır. Kadınların %78 gibi büyük bir bölümünün maddi destek hizmetlerini "memnun değilim" şeklinde cevaplamış olduğu belirlenmiştir. Konukevinde maddi destek hizmetlerinin

yetersiz olması durumunun kadınların konukevinde barındığı süreçte temel yaşam gereksinimlerinin karşılanması da zorluklar yaşatabileceği düşünülmektedir.

3.11.8.5.6. Kadın konukevinde kadınlara aile içi şiddetin önlenmesi hakkında Azerbaycan Cumhuriyeti'nin kanunu hakkında gerekli bilgilendirmenin yapıp yapılmadığı

Çizelge 3.24. Kadın konukevinde kadınlara aile içi şiddetin önlenmesi hakkında Azerbaycan Cumhuriyeti'nin kanunu hakkında gerekli bilgilendirmenin yapıp yapılmadığı

Kadın Konukevinde Size Aile İçi Şiddetin Önlenmesi Hakkında Azerbaycan Cumhuriyeti'nin Kanunu Hakkında Gerekli Bilgilendirme Yaptılar Mı?	Kişi Sayısı	%
Evet	43	86
Hayır	7	14
Toplam	50	100

Çizelge 3.24'te kadın konukevinde kalan kadınların %86 gibi büyük bir çoğunluğuna Aile İçi Şiddetin Önlenmesi Hakkında Azerbaycan Cumhuriyeti'nin Kanunu Hakkında bilgilendirme yapıldığı belirlenmiştir. Ayrıca kadın konukevinde kalan kadınların %14'üne Aile İçi Şiddetin Önlenmesi Hakkında Azerbaycan Cumhuriyeti'nin Kanunu Hakkında bilgilendirme yapılmadığını görmekteyiz. Çizelge 3.24'te kadınların büyük bir çoğunluğuna kanun hakkında yeterli bilgilendirilmenin yapılması Çizelge 3.22'de kadınların aldığı hizmetler arasında en büyük yüzdeye sahip olan hukuki destek hizmetiyle örtüşdüğü görülmektedir. Bu da konukevi yetkililerinin hukuki süreçte kadınlara gereken yardımı gösterdiğini ortaya koymaktadır.

3.11.8.5.7. Kadınlara göre kadın konukevlerinin nasıl olması gerektiği

Çizelge 3.25. Kadınlara göre kadın konukevlerinin nasıl olması gerektiği

Sizce kadın konukevleri nasıl olmalı?	Kişi Sayısı	%
Maddi destek artırılmalı	31	62
İş bulma imkanları artırılmalı	35	70
Meslek edindirme kursları artırılmalı	29	58
Çocuklar için daha çok aktivite oluşturulmalı	14	28
Fiziksel koşullar iyileştirilmeli	20	40
Kalma süresi uzatılmalı	41	82
Kadınlara daha sıcak davranılmalı	17	34
Kadınlar bilinçlendirilmeli	23	46
Sosyal faaliyetler artırılmalı	22	44
Tam zamanlı psikolog olmalı	10	20

*Birden fazla şık işaretlenmiştir.

Çizelge 3.25’de araştırmaya katılım sağlayan kadınların konukevlerinin onlara göre nasıl olması gerektiği hakkındaki sonuçlarına baktığımızda; “kalma süresi uzatılmalı” (%82), “iş bulma imkanları artırılmalı” (%70), “maddi destek artırılmalı” (%62), “meslek edindirme kursları artırılmalı” (%58), “kadınlar bilinçlendirilmeli” (%46), “sosyal faaliyetler artırılmalı” (%44), “fiziksel koşullar iyileştirilmeli” (%40), “kadınlara daha sıcak davranılmalı” (%34), “çocuklar için daha çok aktivite oluşturulmalı” (%28), “tam zamanlı psikolog olmalı” (%20) şeklinde cevaplar verdiyi ortaya çıkmaktadır. Çizelge 3.25’de kadınların ağırlıklı olarak kalma süresinin uzatılmasını ve iş bulma imkanlarının artırılmasını istediği görülmektedir. Çizelge 3.25 genel olarak değerlendirildiğinde şiddet mağduru kadınların konukevinden beklentilerinin yüksek olduğunu söyleyebiliriz.

3.11.8.5.8. Kadın konukevlerinin kadınlar için ifade ettiği anlam

Çizelge 3.26. Kadın konukevlerinin kadınlar için ifade ettiği anlam

Kadın Konukevleri Sizin İçin Ne İfade Ediyor?	Kişi Sayısı	%
Yeni bir hayatın başlangıcı	39	78
Geçici barınak	27	54
Güvenli bir yer	45	90
Özgürlük ortamı	15	30
Cezaevi	1	2

*Birden fazla şık işaretlenmiştir.

Kadın konukevini kadınların %90'ı güvenli bir yer, %78'i yeni bir hayatın başlangıcı, %54'ü geçici barınak, %30'u özgürlük ortamı olarak ifade etmektedirler. Kadınların sadece %2'si kadın konukevini cezaevi olarak görmektedirler. Çizelgeden de görüldüğü üzere kadınların oldukça büyük bir çoğunluğunun konukevini güvenli bir yer olarak gördükleri belirlenmiştir. Benzer bir şekilde Bilgin (2015)'in araştırmasında şiddet mağduru kadınlar %68.5 gibi büyük bir oranla konukevlerini güvenli bir yer olarak gördüklerini ifade etmiştir. Bunun yanı sıra Irmak (2014)'in araştırmasında da kadınlar %55 gibi büyük bir oranla konukevi denilince akla gelen ilk duygunun güvenli bir yer olması fikrini bildirmiştir. Targan Çalış (2017)'in araştırma bulgularından elde edilen sonuçlara göre de şiddet mağduru kadınların büyük bir kısmı konukevlerini güvende oldukları bir ortam olarak görmektedir. Farklı araştırma bulgularından elde edilen bulgular yapmış olduğum araştırma bulgularıyla örtüşmekle birlikte, söz konusu kurumun şiddet mağduru kadınların can güvenliğini sağlaması konusundaki önemini ortaya koymaktadır.

3.11.8.5.9. Kadınların kadın konukevinde kalarak edindiği kazanımlar

Çizelge 3.27. Kadınların kadın konukevinde kalarak edindiği kazanımlar

Kadın Konukevinde Kalarak Edindiğiniz Kazanımlar Nelerdir?	Kişi Sayısı	%
Kendime olan özgüvenimi yeniden kazandım	37	74
Mutlu olabilmeyi öğrendim	9	18
Şiddet görenin sadece ben olmadığını anladım	11	22
Kendimi birçok açıdan geliştirdim	31	62
Hiçbir kazanımım olmadı	2	4

*Birden fazla şık işaretlenmiştir.

Kadın konukevinde hizmet alan kadınlar burada kalmakla elde ettikleri kazanımları; kendilerine olan özgüvenlerini yeniden kazandıkları (%74), kendini bir çok açıdan geliştirdiğini (%62), şiddet görenin sadece kendisi olmadığını anladığı (%22), mutlu olabilmeyi öğrendiği (%18) şeklinde sıralamıştır. Kadınların konukevinde kalarak en çok kendilerine olan özgüvenlerini yeniden kazandıkları görülmektedir. Irmak (2014)'ın araştırma bulgularından elde edilen sonuçlar da kadınların konukevlerinde kalmakla %44 oranla en fazla kendine olan özgüvenlerini yeniden kazandıklarını ortaya koymuştur. Konukevlerinde verilen hizmetlerle birlikte kadınların kendilerine olan özgüvenlerinin arttığı ve bunun etkisiyle kadınların daha sağlıklı kararlar almaya başladığı görülmektedir.

3.11.8.5.10. Kadınların kadın konukevinden ayrıldıktan sonraki planları

Çizelge 3.28. Kadınların kadın konukevinden ayrıldıktan sonraki planları

Kadın Konukevinden Ayrıldıktan Sonraki Planlarınız Nelerdir?	Kişi Sayısı	%
İş bulmak	35	70
Eğitimime devam etmek	4	8
Yeni bir hayat kurmak	39	78
Ailemin yanına dönmek	6	12
Eşime geri dönmek	2	4
Ne yapacağımı bilmiyorum	3	6

*Birden fazla şık işaretlenmiştir.

Kadın konukevinden ayrıldıktan sonra kadınların %78'i yeni bir hayat kurmayı, %70'i iş bulmayı, %12'si ailesinin yanına dönmeyi, %8'i eğitime devam etmeyi planlamaktadır. Kadınların %6'sı ise ne yapacağını bilmediğini belirtmiştir. Kadınların sadece %4'ü kadın konukevinden ayrıldıktan sonra eşine geri dönmeyi planlamaktadır. Kadınların konukevinden ayrıldıktan sonraki planlarına baktığımızda öncelikli planlarının yeni bir hayat kurmak ve iş bulmak olduğu ortaya çıkmaktadır. Gül (2013)'ün araştırma bulgularından elde edilen sonuçlarda da şiddet mağduru kadınların %52'sinin konukevlerinden ayrıldıktan sonra iş bularak çocuklarıyla birlikte yeni bir hayat kurmak istedikleri belirlenmiştir. Targan Çalış (2017)'in araştırmasında kadınların önemli bir kısmının konukevi deneyimleri sonrası çocuklarıyla birlikte yeni bir hayat kurmayı ve iş bulup çalışmak istedikleri ortaya çıkmıştır. Aynı zamanda Şimşek (2018)'in araştırmasında da kadınların büyük bir çoğunluğunun konukevlerinden ayrıldıktan sonra iş bulmayı ve ayrı eve çıkarak çocuklarıyla birlikte yeni bir hayat kurmayı planladığı görülmektedir.

Araştırma bulgularından elde edilen sonuçlar bir biriyle örtüşmektedir. Kadınların oldukça büyük bir çoğunluğunun yeni bir hayat kurmak istemesi onların şiddet içerikli aile ortamını bir daha geri dönmek üzere terk ettiklerini gösterebilmektedir. Bununla birlikte kadınların büyük bir çoğunluğunun da iş bulmak istemesi konukevinin bu konuda gereken desteği vermekte yetersiz kaldığını göstermektedir ki bunun da bir yansıması olarak kadınların oldukça büyük bir yüzdesi kendi ayakları üzerinde durarak özgür hayata atılmak yerine konukevlerindeki süreyi yetersiz bulmakla buraya geri dönmek istemektedir. Konukevinin kadının çalışma hayatında yer alma isteğini şekillendirecek fırsatlar oluşturması, kadınların yaşamlarının ileriki dönemlerinde bir erkeğe veya kendi ailesine bağlı olmaksızın yaşama isteğini gerçekleştirmede oldukça önemlidir.

SONUÇ

Araştırmada kadın konukevindeki mağdur kadınların maruz kaldıkları şiddete ve kadın konukevine yönelik bakış açılarının öğrenilmesi amaçlanmıştır. Araştırmaya katılım sağlayan kadınların %38 oranla en fazla 19-27 yaş aralığında olduğu belirlenmiştir. Kadınların yaş arttıkça konukevine başvuru oranının azaldığı ortaya çıkmıştır. Konukevinde barınan kadınların büyük bir çoğunluğunu evli (%72) kadınlar oluşturmaktadır. Şiddet gören kadınların evlenme biçimine bakıldığında, görücü usulüyle (%44.7) evlenen kadınların ağırlık oluşturduğu görülmüştür. Araştırmada bütün eğitim düzeyinden olan kadınların şiddete uğradıkları ve kadına uygulanan şiddetle kadının eğitim düzeyi arasında anlamlı bir ilişkinin olmadığı ($p>0.05$) tespit edilmiştir.

Mağdur kadınların neredeyse tamamına yakını fiziksel şiddete (%96) maruz kalmıştır. Şiddet türleri arasında kadınların %28 oranla en az cinsel şiddete uğradığı sonucuna ulaşılmıştır. Kadınların oldukça büyük bir çoğunluğu eşleri tarafından (%96) şiddete maruz kalmıştır. Bunun yanı sıra konukevinde barınan kadınların eşlerinin ailesi ve kendi aile üyeleri tarafından da şiddet görmesi araştırmanın dikkat çeken hususlarından olmuştur. Ekonomik şartlar, kadının maruz kaldığı şiddet davranışının üzerinde oldukça etkilidir. Araştırmada kadının maruz kaldığı şiddetin en önemli nedeninin %74 oranla ekonomik sıkıntı/işsizlik olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Kadına yönelik şiddeti tetikleyen diğer başlıca iki faktörün iletişim problemi (%70) ve gereksiz yere kıskançlık (%68) olduğu belirlenmiştir. Kadınlar genel itibarıyla hiç bir sebebin şiddete hak kazandırmadığı (%90) fikrini savunmaktadırlar. Kadınlar çoğunlukla maruz kaldığı şiddet karşısında fail kişiyle konuşmayarak (%82) sessiz tavır sergilemektedir. Kadının maruz kaldığı şiddet karşısında yakın çevresinin gereken desteği vermediği, kayıtsız kaldığı (%58) tespit edilmiştir. Söz konusu durum toplumda kadının maruz kalmakta olduğu şiddeti olağan karşılayan bir yapının hâlâ yaygın olduğunu gözler önüne sermektedir. Kadının şiddet gördüğü ortamda yaşamını sürdürmesinde başlıca etkenin çocuklarının babasız kalmasını istememesi (%78) olduğu belirlenmiştir. Bununla birlikte ailelerin müdahale etmesi (%64) ve gelirin olmaması (%60) nedenlerinin de kadınların şiddet ortamından uzaklaşmasını zorlaştıran temel etkenler olduğu görülmüştür. Kadının şiddetle mücadelesinde ilgili kurum veya kuruluşların önemli bir kısmının gereken desteği vermediği, ağırlıklı olarak ise kurum veya kuruluşların kadını şiddet uygulayanla barıştırmak için eve göndermeye çalıştığı (%58) ortaya çıkmıştır. Kadınların %82 gibi oldukça büyük bir oranı dayaktan kurtulmak için konukevine müracaat

etmektedir. Kadınların genel itibariyle konukevinden kolluk yönlendirmesi (%72) aracılığıyla haberdar olmuştur. Konukevinde kaldığı süreyi kadınların büyük bir çoğunluğu yetersiz (%80) bulmaktadır. Konukevinde verilen hizmetlerden kadınların %54'ü memnun olduğunu belirtmiş, bu hizmetler arasında kadınlar en fazla %82 oranla psikolojik-sosyal hizmetlerden memnun olduğu ve %78 oranla ise maddi destek hizmetlerinden memnun olmadığı belirlenmiştir. Şiddetle mücadele aşamasında konukevinin kadınların yaşadıkları şiddetin etkisinden kurtulmalarında gereken hassasiyeti gösterdiği ve gereken desteği verdiği, konukevinde barınan kadınların ise sunulmakta olan destek hizmetlerini olumlu algıladıkları görülmektedir.

Kadınlar konukevini güvenli bir yer olarak (%90) tanımlamaktadırlar. Kadınlar konukevlerine gelmekle kendine olan özgüvenlerini yeniden kazandıkları (%74) görülmüştür. Kadınlar konukevinden ayrıldıktan sonra eşlerine geri dönmeyi istememekte, yeni bir hayat kurmayı (%78) ve iş bulmayı (%70) planlamaktadırlar. Ancak araştırma sürecinde toplanan tüm veriler geniş perspektifte değerlendirildiğinde görülmektedir ki, konukevi sonrası kadınların geleceğe yönelik planları olmasına rağmen, bu hedeflerin gerçekleşmesi doğrultusunda konukevi bakımevinin ötesine geçememektedir.

Kadına yönelik şiddetin ortadan kaldırılmasında toplum ve devlet birlikte çalışarak bu konuda tutarlı ve sahiplenici tutum sergilemelidir. “Kadın şiddete maruz kalırsa nereden yardım alabilir?” sorusunu her zaman cevaplamaya hazır olmalıyız. Şiddetin ortadan kaldırılmasında ilgili kurum veya kuruluşların etkinliği, birbiriyle aktif ilişki içinde bulunması, söz konusu kurumlar arasındaki işbirliğinin ve tutarlı bir ortak yaklaşımın sağlanması için programlar düzenlenmeli ve programın uygulanmasında devletin doğrudan katılımı veya yardımı sağlanmalıdır. Kadına yönelik şiddete karşı tutarlı veri toplanması, bu verilerin analizi ve kadına yönelik şiddeti ortadan kaldırmadaki ilerlemenin düzenli izlemesi ve değerlendirilmesi için, polis, mahkeme, sağlık, sosyal hizmet ve diğer ilgili kurumlardan bilgi alan standart ve merkezi bir bilgi sistemi kurulmalıdır. Ülkedeki toplumsal cinsiyet rollerini zayıflatan stereotipler ele alınmalı ve cinsiyete dayalı ayrımcılığı sona erdirmek için müfredat, öğretim kaynakları / materyalleri gözden geçirilmelidir. Eğitimin her kademesinde zorunlu konu olarak kadın haklarını ve cinsiyet konularını ele alan eğitimler düzenlenmelidir. Ayrıca okul müfredatında erken yaşta / zorla yaptırılan evlilikler, okulu bırakma, ailede ve toplumda şiddet ve ayrımcılık gibi sorunlarla mücadele eden cinsiyete duyarlı konular ele alınmalıdır. Şiddetin önlenmesine yönelik yapılan çalışmalara şiddet

mağduru kadınların yanı sıra şiddet uygulayan erkekler de dahil edilmelidir. Şiddet uygulayan erkeklerle grup terapisi yapılarak kadınla her hangi bir sorunun yaşanabileceği durumda bu sorunu nasıl çözüme kavuşturmak gerektiği hakkında alternatifler sunularak erkeklere farklı bakış açısı kazandırılmalıdır. Kadının maruz kaldığı şiddete yönelik yasalar, kararlar geliştirilmeli, aynı zamanda bunların uygulanmasında devletin kontrolü güçlendirilmelidir. Devlet ilgili kurumların kadına yönelik şiddetle mücadelede yasalarda yer alan “arabuluculuk ve uzlaşma” kararlarına öncelik vermesini önlemeli ve söz konusu kararlar mevcut koşullar dahilinde şiddet mağduru kadının durumunu çok iyi değerlendirerek verilmelidir. Erkeğin maruz bıraktığı şiddetten kaçan kadınların ve çocukların evlerine dönebilmeleri ve rahat ve güvenli bir şekilde yaşayabilmeleri için mevzuatta düzenlemeler yapılmalıdır. Özellikle kadınlara yönelik zararlı ataerkil normlara dayanan kültürel ve sosyal inançların değişmesine katkıda bulunmak için medyayı özellikle kadın hakları ve kadına yönelik şiddet ile ilgili konularda daha duyarlı hale getirmek gerekmektedir. Öte yandan, kamuoyunun şekillenmesinde önemli rol oynayan radyo, televizyon ve yazılı basın; yüksek kültüre dayalı aile ilişkileri, kadınlara saygı, yaşanan sorunu çözmede şiddetin bir çözüm olmaması ve kadınlarla ilişkilerde ulusal ve ahlaki değerlerin korunması hakkında toplumda gereken bilgilendirmenin yapılmasında öncülük etmelidir. Aynı zamanda, gelişmiş ülkelerin bu sorunu çözmede deneyimlerini kullanmak uygun gözükmemektedir. Şiddetle mücadele önemli yere sahip olan emniyet kurumlarında polisler kadına yönelik şiddetle mücadele konusunda eğitim almalı, daha fazla kadın polis gücüne katılmaya teşvik edilmeli ve polis memuru olarak çalışan kadınlar, kadına yönelik şiddet sorununa aktif bir şekilde dahil edilmelidir. Bununla birlikte emniyet kurumlarında kadına yönelik şiddetle etkin bir şekilde mücadele etmek için mevcut yapı içerisinde uzmanlaşmış bölümün belirlenmesi tavsiye edilmektedir. Kolluk kuvvetleri kadına yönelik şiddet konusunda periyodik bilgileri medya ile paylaşmalıdır. Kolluk kuvvetlerinin yanı sıra diğer ilgili kurumlarla da şiddetle mücadele kapsamında kadın bakış açısı kazandıracak çalışmalar yapılması halinde kadına yönelik şiddet daha kısa bir sürede tespit edilebilir ve müdahale edilebilir olacaktır. Şiddete maruz kaldıkları durumda kolluk kuvvetleri ve sağlık kuruluşları kadınlara yazılı rapor mutlaka vermelidir. Kadınların politik ve sosyal yaşama aktif katılımı için eşit fırsatlar oluşturulmalıdır. Şiddet mağduru kadınlar için devlet tarafından finanse edilen kadın konukevlerinin sayısı, kalitesi, toplumdaki görünürlüğü artırılmalı, burada hizmet verecek kişilerin kadına yönelik şiddetle mücadele konusunda eğitim alan, uzmanlaşmış kişilerden seçilmesine özellikle dikkat edilmelidir. Konukevi başta olmak üzere ilgili kurumlardan yardım alan şiddet mağduru kadın ailesinin yanına geri

döndükten sonra da belli aralıklarla ziyaret edilerek geri dönüş sürecinin hangi yönde ilerlediği kontrol altında tutulmalıdır. Mağdur kadınların düzenli kontrol altında tutulması kadınların şiddete maruz kaldıkları durumda ilgili kurumlara şikâyetle bulunmasını teşvik edilebilir. Evine dönme ihtimali bulunmayan ve hayati tehlike riski bulunan kadınların kendi ayakları üzerinde durarak bağımsız karar verebilmeleri için her anlamda kadın konukevleri sonrası destek artırılmalı ve konukevi yetkilileri kadınların yeni bir iş ve konut bulabilmesinde yardımcı olmalıdır. Bunun yanı sıra 7/24 hizmet veren yardım hatlarının sayısı artırılmalıdır. Şiddet oranının en yüksek olduğu bölgelerde konukevlerinin kurulmasına özel dikkat gösterilmelidir. Mevcut boşlukları doldurmanın yanı sıra, kadınların ekonomik bağımlılığını azaltmak, onlara iş sağlamak, ekonomik fırsatlarını genişletmek için mikrokredi ve diğer finansal kaynakları sağlamak, onlar için gelir getirici faaliyetler düzenlemek ve eğitim ve sağlık hizmetlerine erişimi genişletmek gerekmektedir. Kadınların çalışma hayatında yer almakla aile ekonomisine katkıda bulunması, erkeğin tek başına üstlenmiş olduğu ekonomik sıkıntını gidererek azaltacağı ve söz konusu sorunu şiddetin bahanesi olmaktan çıkaracağı düşünülmektedir. Aynı zamanda şiddet katlanılmaz boyutlara ulaştığında evden ayrılmaktan başka bir seçeneği olmayan kadınlar ekonomik bağımsızlığı kazanmakla bu kararı daha rahat bir şekilde alabilecektir. Çocukların kadınların çalışma hayatında yer alabilmesi önünde engel oluşturmaması için devlet, ücretsiz kreş hizmetlerinin sayısını artırmakla kadına destek olmalıdır. Kadına yönelik şiddetin önüne geçilebilmesi ve erkeğin şiddetin bir çözüm yolu olmadığını anlaması için mevcut sorunlarını ortadan kaldırmak değil, bu sorunların ortaya çıkmasına neden olan faktörleri en temelinden irdelemeğe yönelik araştırmalar yapılmalıdır. Bununla birlikte bundan sonraki araştırmalarda, araştırmacılar konukevlerinin, kadınların buradan ayrıldıkları süreçte hayat planlaması ve planların gerçekleştirmesinde ne derece etkili olduğu hakkında çalışmaların yapılmasına öncelik vermelidir. Son olarak şiddet, ev içinde gizli kalmamalı, şiddete tanık olan kişiler konuşmalı ve nerede olursa olsun kadın ve kız çocuklarına yönelik şiddet olaylarını bildirmelidir - şiddet karşısında sessiz kalmak bir seçenek değildir.

KAYNAKLAR

- Açikel, S. Y. (2009). *Kadına Yönelik Şiddetle Mücadelede Kadın Sığınma Evi Önlemi: Türkiye Örneği*. Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi, Ankara.
- Adak, N. (2000). *Değişen Toplumda Değişen Aile*. (Birinci Baskı). Ankara: Siyasal Yayınevi.
- Ağayeva, K. (2014). *Azərbaycanda Gender Məsələləri*. Dərs Vəsaiti.
- Akkaş, İ., Uyanık, Z. (2016). “Kadına Yönelik Şiddet”. *Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 6(1), 32-42.
- Aktaş, A. M. (2006). *Aile İçi Şiddet: Kadının ve Çocuğun Korunması*. (2.Baskı). Ankara: Elma Yayınevi.
- Alpago, M. C. (2006). *Kadına Yönelik Şiddet ve Kadın Sığınma Evleri Olgusu*. Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Teknik Üniversitesi, İstanbul.
- Altınay ve Arat (2007). *Türkiye’de Kadına Yönelik Şiddet*. (Birinci Baskı). İstanbul: Punto Yayınları.
- Altıparmak, İ. B. (2019). Kadına Yönelik Aile İçi Şiddetin Boyutları: Ankara Örneği. *Celal Bayar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 17(01), 55-76.
- Appelt, B., Kaselitz, V. (2002). *More Than A Roof Over Your Head*. Vienna: European Information Center Against Violence Against Women.
- Aşkın, E., Aşkın, U. (2017a). Kadına Yönelik Aile İçi Şiddet ve Yoksulluk İlişkisi: Aile İçi Şiddet Mağduru Kadınlar Üzerine Bir Araştırma. *Kapadokya Akademik Bakış Dergisi*, 1(2), 16-37.
- Aşkın, E., Aşkın, U. (2017b). Sığınmaevlerinin Aile İçi Şiddetle Mücadelede Kadını Güçlendirme Etkisi: Sığınmaevinde Kalan Kadınlar Üzerine Bir Araştırma. *Sosyal Bilimler Metinleri, ICOMEP (International Congress of Management Economy and Policy) Özel Sayısı*.
- Atauz, A. (2013). *Toplumsal Cinsiyet Eşitliği. Kadına Yönelik Aile İçi Şiddetin Önlenmesi Projesi*.
- Atman, Ü. C. (2003). Kadına Yönelik Şiddet; Cinsel Taciz/İrza Geçme. *Sted Dergisi*, 12(9), 333-335.
- Ayaz, G. (2019). *Kadın Sığınma Evinde Sosyoekonomik Bir İnceleme*. Yüksek Lisans Tezi, Ege Üniversitesi, İzmir.
- Ayman, Z., Şenol, N. (2014). “Kadına Yönelik Aile İçi Şiddetin Nedenleri, Sonuçları, Alınacak Önlemleri”. E. H. Çakır, I. Gürel, N. Otaran. (Editörler). *Kadına Yönelik Aile İçi Şiddetin Önlenmesi Projesi*. Ankara: TC Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü.

- Aytaç, S., Eteman, F. S., Aydın, G. Ç., Reçber, B., Sezen, H. K. (2016). Kadına Yönelik Şiddetin Dünü, Bugünü, Yarını: Kestirim Tabanlı Bir Araştırma. *Sosyoloji Konferansları*, (54), 275.
- Azərbaycan Respublikası Ailə Məcəlləsi. (1999). Azərbaycan Respublikasının Qanunvericilik Toplusu, No. 781-IQ
- Azərbaycan Respublikası Daxili İşlər Nazirliyi. (2020). 2020-ci ilin 1-ci Yarımilliyində Cinayətkarlığa Qarşı Mübarizə və İctimai Təhlükəsizliyin Təmin Edilməsi üzrə Respublika Daxili İşlər Orqanlarının Fəaliyyətinin Nəticələrinə Dair Təhlil.
- Azərbaycan Respublikası Məişət Zorakılığının Qarşısının Alınması Qanunu. (2010). Azərbaycan Respublikasının Qanunvericilik Toplusu, No. 1058-IIIQ.
- Azərbaycan Respublikası Nazirlər Kabineti. (2012). “Məişət Zorakılığı Barədə Şikayətdə Cinayət Tərkibinin Əlamətləri Olmadıqda, Şikayətlərə Baxılma Qaydası”nın Təsdiq Edilməsi Haqqında Azərbaycan Respublikası Nazirlər Kabinetin Qərarı.
- Azərbaycan Respublikasının Cinayət Məcəlləsi. (1999). Azərbaycan Respublikasının Qanunvericilik Toplusu, No. 787-IQ
- Azərbaycan Respublikasının Gender Bərabərliyinin Təminatları Haqqında Qanunu. (2006). Azərbaycan Respublikasının Qanunvericilik Toplusu, No. 150-IIIQ.
- Azərbaycan Respublikasının İnzibati Xətlər Məcəlləsi. (2015). Azərbaycan Respublikasının Qanunvericilik Toplusu, No. 96-VQ
- Azərbaycan Respublikasının Qanunvericilik Toplusu. (2009). 30 mart 2009-cu il tarixli 19/86 nömrəli Azərbaycan Respublikası Mərkəzi Seçki (Referendum) Komissiyasının Qərarı. “Azərbaycan” qəzeti, № 66.
- Azərbaycan Respublikasının Qanunvericilik Toplusu. (2012). 29 iyun 2012-ci il tarixli 405-IVQD nömrəli Azərbaycan Respublikasının Qanunu. “Respublika” qəzeti, № 154.
- Azərbaycan Respublikasının Qanunvericilik Toplusu. (2017). 20 oktyabr 2017-ci il tarixli 816-VQD nömrəli Azərbaycan Respublikasının Qanunu. “Azərbaycan” qəzeti, № 247.
- Baga, G., Kısmet, A. (2005). *Kadına Yönelik Şiddet*. İstanbul: Amargi Yayıncılık.
- Bal, M. D. (2014). Toplumsal Cinsiyet Eşitsizliğine Genel Bakış. *Kadın Sağlığı Hemşireliği Dergisi*, 1(1), 15-28.
- Başbakanlık Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü. (2009). Aile İçi Şiddetle Mücadele El Kitabı. Kadına Yönelik Aile İçi Şiddetle Mücadele Projesi.
- Baum, K., Catalano, S., Rand, M., Rose, K. (2009). National Crime Victimization Survey: Stalking Victimization in the United States.
- Bayramova, P. (2017). *Azərbaycanda Qadınların Ədalət Mühakiməsinə Çıxışı Üçün Maneələr, Hüquqi Müdafiə Vəsitələri və Ən Yaxşı Təcrübələr*. Bakı: Avropa Şurası Yayınları.

- Bent-Goodley, T. B. (2007). Health Disparities and Violence Against Women: Why and How Cultural and Societal Influences Matter. *Trauma, Violence, Abuse*, 8(2), 90-104.
- Bilgin, Y. (2015). *Sığınma Evlerindeki Kadınların Kadına Yönelik Şiddet ve Kadın Sığınma Evlerine Bakışı: İstanbul Örnekleme*. Yüksek Lisans Tezi, Abant İzzet Baysal Üniversitesi, Bolu.
- Birlleşmiş Millətlər Təşkilatı. (2013). Universal Dövrü İcmal üzrə İşçi Qrupunun Hesabatı: Azərbaycan. A/HRC/24/13.
- Bora, A., Üstün, İ. (2005). *Sıcak Aile Ortamı, Demokratikleşme Sürecinde Kadın Ve Erkekler*. İstanbul: Türkiye Ekonomik ve Sosyal Etüdler Vakfı Yayınları.
- Bölükbaşı, Ö. (2015). *6284 Sayılı Ailenin Korunması ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesine Dair Kanun Kapsamında: Kadının ve Aile Bireylerinin Korunması*. Ankara: Yetkin Basım Yayın.
- Büker, S., Kıran, A. (1999). *Reklamlarda Kadına Yönelik Şiddet (Violence Against Women in Advertisements)*. İstanbul: Alan Yayıncılık.
- Can Gürkan, Ö., Coşar, F. (2009). Ekonomik Şiddetin Kadın Yaşamındaki Etkileri. *Maltepe Üniversitesi Hemşirelik Bilim ve Sanatı Dergisi*, Cilt:2, Sayı: 3.
- Cansunar, N. (2001). Aile İçi Şiddet. *Adli Tıp Dergisi*, 2(1), 53-55.
- Cantürk, G., Tunalı, G., Akduman, B. ve Gültekin, G. (2004). Aile İçi Şiddet ve Hukuki Düzenlemeler. *Adli Psikiyatri Dergisi*, 1 (4). 17-30.
- Catalano, S. (2012). Stalking Victims in the United States—Revised. *Age*, 18(19), 8-047.
- CEDAW. (2009). Responses to the List of Issues and Questions With Regard to the Consideration of the 4th Periodic Report: Azerbaijan. CEDAW/C/AZE/Q/4/Add.1.
- CEDAW. (2013). Azərbaycanca Qadınlara Qarşı Ayrı-Seçkiliyin Bütün Formalarının Ləğv Olunması Haqqında Konvensiya Əsasında Beşinci Dövrü Hesabat. CEDAW/C/AZE/CO/5.
- CEDAW. (2015). Azərbaycanca Qadınlara Qarşı Ayrı-Seçkiliyin Bütün Formalarının Ləğv Olunması Haqqında Konvensiya Əsasında Beşinci Dövrü Hesabat. CEDAW Komitəsinin Yekun Müşahidələri. CEDAW/C/AZE/CO/5.
- CEDAW. (2019). Sixth Periodic Report Submitted by Azerbaijan Under Article 12 of the Convention, due in 2019. CEDAW/C/AZE/CO/6.
- Cengiz Özyurt, B., Deveci, A. (2011). Manisa'da Kırsal Bir Bölgedeki 15-49 Yaş Evli Kadınlarda Depresif Belirti Yaygınlığı ve Aile İçi Şiddetle İlişkisi. *Türk Psikiyatri Dergisi* 22(1):10-6.
- Cihan, Ü., Karakaya, H. (2017). Kadın-Erkek Kavramları Bağlamında Şiddet ve Şiddetle Mücadelede Sosyal Hizmetin Rolü. *Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 17(4), 297-324.

- Coleman, F. L. (1997). Stalking Behavior and The Cycle of Domestic Violence. *Journal of Interpersonal Violence*, 12(3), 420-432.
- Convention on the Elimination of All Forms of Discrimination Against Women Committee. (1992). Committee on the Elimination of Discrimination Against Women. General Recommendation No. 19. *Violence Against Women*.
- Çağlayan, F. (2018). *Kadın Konukevinde Kalan Kadınların Yaşadıkları Şiddet ile Aile İşlevleri Algıları Arasındaki İlişki: İzmir Örneği*. Yüksek Lisans Tezi. Celal Bayar Üniversitesi, Manisa.
- Çaha, H., Sare Aydın, E., Çaha, Ö. (2014). *Değişen Türkiye'de Kadın*. (1.Baskı). İstanbul: Kadın ve Demokrasi Derneği.
- Çalışkan, H., Çevik, E. İ. (2018). Kadına Yönelik Şiddetin Belirleyicileri: Türkiye Örneği. *Balkan Sosyal Bilimler Dergisi*, 7(14), 218-233.
- Demokratiya Monitoru İctimai Birliyi. (2017). *Bərabərlik Hüququ, Məişət Zorakılığı ilə Mübarizə və Ayrı-Seçkiliyin Qadağan Olunmasının Təşviqi Sahəsində Cari Vəziyyət: Beynəlxalq Təcrübə və Azərbaycanlı Xüsusiyyətlər, Problemlər və Onların Həll Yolları*. Bakı: Demokratiya Monitoru İctimai Birliyi Yayınları. 5-18.
- Dinçkol, B. V. (2003). *İnsan Hakları Hukuku ve Kadın*. İstanbul: İstanbul Ticaret Odası Yayınları. 13-20.
- Dişsiz, M., Şahin, N. (2008). Evrensel Bir Kadın Sağlığı Sorunu: Kadına Yönelik Şiddet. *Maltepe Üniversitesi Hemşirelik Bilim ve Sanatı Dergisi*, 1(1), 50–58.
- Dobash, R. E., Dobash, R. P. (1992). *Women, Violence and Social Change*. New York: Routledge Press.
- Doğan, R. (2014). Kadına Yönelik Şiddetin Bir Türü Olarak, Israrlı Takip (Stalking) Kavramı ve Suçu. *Ankara Barosu Dergisi*, (2), 135-154.
- Donovan, J. (2005). *Feminist Teori*, (Çev. A. Bora, M. Ağduk Gevrek, F.Sayılan). İstanbul: İletişim Yayınları.
- Ediz, A., Altan, Ş. (2017). Türkiye’de Kadına Yönelik Şiddet Üzerine Bir Alan Araştırması. *Türkiye Barolar Birliği Dergisi*, (Özel Sayı) 397-409.
- Engström, G. (2013). *Aile İçi Şiddet Çaresi Ne?* İstanbul: Dönence Basım ve Yayın Hizmetleri.
- Erim, B. R., Yücens, B. (2016). Violence Against Women and Women Shelters. *Archives Medical Review Journal*. 25(4):536-549.
- Erseçen, D., Tosun, Z. (2015). *Kadın Danışma Merkezi İşleyişi Eğitimi El Kitabı*. (İlk Baskı). Ankara: Kadın Dayanışma Vakfı.
- Eşkinat, R. (2013). Türkiye’de Kadına Yönelik Ekonomik Şiddet (Boşanmış Kadınlara Yönelik Araştırma). *Dumlupınar University Journal of Social Science/Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, (37).

- Eyüboğlu, B. (2007). *Şiddet Uzakta Bir Sığınak Nasıl Kurulur, Nasıl Yürütülür?* Ankara: Önsöz Matbaacılık Yayınları.
- Fawole, O. I. (2008). Economic Violence To Women and Girls: Is it Receiving The Necessary Attention?. *Trauma, Violence, & Abuse*, 9(3), 167-177.
- Fidan, F., Yeşil, Y. (2018). Nedenleri ve Sonuçları İtibariyle Flört Şiddeti. *Balkan ve Yakın Doğu Sosyal Bilimler Dergisi*, 4(1), 16-24.
- Fitch, F. J., Papantonio, A. (1983). Men Who Batter: Some Pertinent Characteristics. *Journal of Nervous and Mental Disease*.
- Gezen, M., Timuçin Oral, E. (2013). Kadın Sığınma Evinde Yaşayan Kadınlar ile Şiddet Gördüğü Evde Yaşamaya Devam Eden Kadınların Bağlanma Biçimlerinin ve Ruhsal Belirti Düzeylerinin İncelenmesi. *The Journal of Psychiatry and Neurological Sciences*. 65-71.
- Gökkaya, V. B. (2009). Türkiye’de Şiddetin Kadın Sağlığına Etkileri. *Cumhuriyet Üniversitesi İktisadi Ve İdari Bilimler Dergisi*, 10(2), 167-179.
- Gökkaya, V. B. (2011). Türkiye’de Kadına Yönelik Ekonomik Şiddet. *Cumhuriyet Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, C.12, S.2: 103.
- Gökulu, G. (2012). *Perceived Risk of Victimization and Fear of Crime: Fear of Crime among University Students in Ankara, Turkey. Germany: Lambert Academic Pub.*
- Gökulu, G., Hosta, N. (2013). Basında Kadına Yönelik Şiddet Haberlerinin Analizi: Hürriyet, Sabah ve Posta Gazeteleri Örneği (2005-2008). *The Journal of Academic Social Science Studies*, 6(2), 1829-1850.
- Görgün Baran, A., Taşdemir Afşar, S., Koca Arıtan, C., Güney, D. M. (2015). *Kadın Sığınmaevlerine Çoklu Bakış. Suskunluğun Çılgılığı Projesi*. Ankara: Konak Kırtasiye Reklam – Matbaa.
- Griffing, S., Sage, R., Madry, I. and Bingham, I. (2002). Domestic Violence Survivors Self Identified Reasons for Returning to Abusive Relationship. *Journal of Interpersonal Violence*, 17(3),306-319.
- Gül, S. S. (2013). *Türkiye’de Kadın Sığınma Evleri Erkek Şiddetinden Uzak Yaşama Açılan Kapılar Mı?*. İstanbul: Bağlam Yayıncılık.
- Gül, S. S., Sipahi, E. B. (2017). Eviçi Şiddetle Mücadelede Can Simidi Olan Kadın Sığınmaevlerinde Gizlilik ve Güvenlik Sorunsalının Aşılmasında Teknolojinin Rolü. *Toplum ve Demokrasi Dergisi*, 11 (24), S. 81-106.
- Güler, N., Tel, H., Tuncay, F. Ö. (2005). Kadının Aile İçinde Yaşanan Şiddete Bakışı. *Cumhuriyet Üniversitesi Tıp Fakültesi Dergisi*, 27(2), 51-56.
- Günay, M. (2012). 6284 Sayılı Kanuna Göre Koruyucu ve Önleyici Tedbirler. *Türkiye Adalet Akademisi Dergisi*, (10), 647-686.

- Güneri, F. (1996). *Aile İçinde Kadına Yöneltilen Şiddet. Evdeki Terör: Kadına Yönelik Şiddet*. İstanbul: Morçatı Kadın Sığınma Vakfı Yayınları.
- Güngörmüş, Z., Karadağ, G., Tanrıverdi, D. (2014). Kadınların Evrensel Sorunu: Şiddet. *Erciyes Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 2(2), 53-61.
- Hacettepe Üniversitesi Nüfus Etütleri Enstitüsü. (2014). *2013 Türkiye Nüfus ve Sağlık Araştırması*. Ankara: Hacettepe Üniversitesi Nüfus Etütleri Enstitüsü, T.C. Kalkınma Bakanlığı, Türkiye Bilimsel ve Teknolojik Araştırma Kurumu.
- Haqverdiyeva, K. (2009). Azərbaycanca Gender Bərabərliyinin Təmin Edilməsi və Qadın Hərəkəti. *Bakı Dövlət Universiteti Dergisi*, 196-205.
- Harcar-Çakır, T., Ö., Sürgevil, O., Budak, G. (2008). Kadına Yönelik Şiddet ve Türkiye' de Kadına Yönelik Şiddetin Durumu. *Toplum ve Demokrasi*, 2(4), 51–70.
- Heckels, V., Roberts, K. (2010). *Stalking and Harassment. In Handbook on Crime*. UK: Willan Publishing. 366-379.
- Həsənzadə, S. (2018). İstanbul Konvensiyası və Azərbaycan Respublikasının Qanunvericiliyi. *Qanun Dergisi*. 3-9.
- Hüseynova, H., Əliyev, Ə., Nuriyev, Ə., Səfərov, E., Bayramova, P., Səfixanlı, A., Əlibəyli, Q. (2018). *Qadın Hüquqlarının Müdafiəsi: Beynəlxalq və Milli Aspektlər*. Bakı: ABŞ Beynəlxalq İnkişaf Agentliyi Yayınları.
- Irmak, S. (2014). *Kadın Konuk Evlerinin Kadına Yönelik Şiddeti Azaltmadaki Roller: Kocaeli, Bursa, Yalova Örneği*. Yüksek Lisans Tezi, Yalova Üniversitesi, Yalova.
- İbiloğlu, A. O. (2012). Aile İçi Şiddet. *Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar Dergisi*, 4(2), 204-222.
- İçli, T. G. (1994). Aile İçi Şiddet: Ankara, İstanbul ve İzmir Örneği. *Hacettepe Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi*. Cilt 11. s. 7-20.
- İçli, T. G., Öğün, A., Özcan, N. (1995). *Ailede Kadına Karşı Şiddet ve Kadın Suçluluğu*. Ankara: Kadının Statüsü ve Sorunları Genel Müdürlüğü Yayını.
- İçli, T., Öğün, A. (2000). *Türkiye'nin Sosyo-Kültürel Yapısında Aile, Evlilik ve Kadın Suçluluğu: Fail-Mağdur İlişkisi. Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu, Atatürk Kültür Merkezi 4. Uluslararası Türk Kültürü Kongre Kitabı*. Ankara: Atatürk Kültür Merkezi Yayınları, Cilt I, 249-270.
- İlkkaracan, P. (1996). *Uluslararası Stratejilere Bir Bakış". Sıcak Yuva Masalı. Aile İçi Şiddet ve Cinsel Taciz İçinde*. İstanbul: Metis Yayınları.
- İlkkaracan, P., Gülçür, L. (1996). *Aile İçi Şiddet ve Cinsel Taciz. İlkkaracan P, Gülçür L (Editörler). Sıcak Yuva Masalı*. İstanbul: Metis Yayınları, 25-35.

- İnternet: Ailə, Qadın və Uşaq Problemləri üzrə Dövlət Komitəsi. (2018). Məişət Zorakılığının Qarşısını Alaq! 11-15. Web: <http://www.scfwca.gov.az/store/media/ZORAK%C4%B0L%C4%B0Q%20kitab%C3%A7a%20yeni%20pdf..pdf> adresindən 23.08.2019 tarixində alınmışdır.
- İnternet: Ailə, Qadın və Uşaq Problemləri üzrə Dövlət Komitəsi. (2020). Azərbaycan Gender Əsaslı Zorakılıqla Bağlı QAYNAR XƏTT. Web: <http://www.scfwca.gov.az/post/2210/azerbaycanda-gender-esasli-zorakiliqla-bagli-qaynar-xett-fealiyyete-baslayib> adresindən 03.03.2021 tarixində alınmışdır.
- İnternet: Avdeev, A. (2015). Population Situation Analysis: Beyond the Demographic Transition in Azerbaijan. 153-163. Web: https://azerbaijan.unfpa.org/sites/default/files/pub-pdf/PSA%20book_eng_final.pdf adresindən 07.07.2019 tarixində alınmışdır.
- İnternet: Azerbaijan Human Development Report. (2007). Gender Attitudes in Azerbaijan: Trends and Challenges. 13-73. Web: https://www.az.undp.org/content/azerbaijan/en/home/library/human_development/gender_publications.html adresindən 16.04.2019 tarixində alınmışdır.
- İnternet: Azərbaycan Respublikasının Dövlət Statistika Komitəsi. (2017). “Azərbaycanda Gender Bərabərliyini Əks Etdirən Kompleks Statistik Göstəricilər Sistemi”. Web: <https://www.stat.gov.az/source/gender/> adresindən 08.06.2020 tarixində alınmışdır.
- İnternet: Azərbaycan Respublikasının Dövlət Statistika Komitəsi. (2019). “Cinayətkarlıq və Hüquqpozmalar”. Web: <https://www.stat.gov.az/source/crimes/> adresindən 13.01.2021 tarixində alınmışdır.
- İnternet: Azərbaycan Respublikasının Konstitusiyası. (1995). Web: <http://www.e-qanun.az/framework/897> adresindən 03.09.2020 tarixində alınmışdır.
- İnternet: Azərbaycan Respublikasının Prezidenti yanında Qeyri-Hökumət Təşkilatlarına Dövlət Dəstəyi Şurası., Himayədar Humanitar Tərəqqi İctimai Birliyi. (2018). “Müasir Azərbaycan Ailəsi Qloballaşma və Demokratikləşmə Prosesində” Mövzusunda Tədbirlərin Təşkili Layihəsi (I Mərhələ). “Azərbaycanda Ailə İnstitutu: Mövcud Vəziyyət və Çağırışlar” Mövzusunda Tədqiqat Hesabatı. 1-36. Web: http://www.himayadar.org/pluginAppObj_5_01/ARASDIRMA-HESABATI-2018.pdf adresindən 01.01.2019 tarixində alınmışdır.
- İnternet: Bayramova, P., Bueno de Mesquita, J., Rumzadə, R. (2015). Assessment of the Implementation Status of Treaty Body Recommendations on Sexual and Reproductive Health and Rights in the Republic of Azerbaijan. Web: https://azerbaijan.unfpa.org/sites/default/files/pub-pdf/A4_eng.pdf adresindən 15.08.2019 tarixində alınmışdır.

- İnternet: Birləşmiş Millətlər Təşkilatının Əhali Fondu. (2018). Azərbaycan , Ölkə İcmalı. Oğlan Uşaqlarına Verilən Üstünlüyün Qarşısının Alınması və Qızların Dəyərinin Təşviq Edilməsi Üzrə Qlobal Proqram: Cənubi Qafqaz və Bir Sıra Asiya Ölkələrində Doğulan Uşaqlar Arasında Cins Nisbətinin Tənzimlənməsi. 4-20. Web: https://azerbaijan.unfpa.org/sites/default/files/pub-pdf/UNFPA_Azerbaijan_country_profile_AZE_0.pdf adresinden 08.11.2019 tarihinde alınmışdır.
- İnternet: Birləşmiş Millətlər Təşkilatının Əhali Fondu. (2019). Birləşmiş Millətlər Təşkilatının Azərbaycandakı Nümayəndəliyinin Qadın və Qızlara Qarşı Zorakılıq Hallarına Dair Bəyanatı. Web: <https://azerbaijan.unfpa.org/az/news/bmt-nin-az%C9%99baycandak%C4%B1-n%C3%BCmay%C9%99nd%C9%99liyinin-qad%C4%B1n-v%C9%99-q%C4%B1zlara-qar%C5%9F%C4%B1-zorak%C4%B1l%C4%B1q-hallar%C4%B1na-dair> adresinden 02.01.2021 tarihinde alınmışdır.
- İnternet: Birləşmiş Millətlər Təşkilatının İnkişaf Proqramı. (2014). İnsan İnkişafı Tədris Vəsaiti. 264-284. Web: <http://www.undp.org/content/dam/azerbaijan/docs/publications/sustainabledevelopment/HDtextbook/1.pdf>. adresinden 19.12.2019 tarihinde alınmışdır.
- İnternet: Faltusova, P., Hüseynova, N., Əliyev, C., Quliyev, B., Quliyeva, G. (2013). Domestic Violence Cases in the Justice System of Azerbaijan. Rule of Law and Human Rights Unit. 5-25. Web: <https://www.osce.org/files/f/documents/d/d/110044.pdf> adresinden 21.09.2019 tarihinde alınmışdır.
- İnternet: Kadın Konukevlerinin Açılması ve İşletilmesi Hakkında Yönetmelik. (1998). Web: <http://www.sagiroglu.av.tr/sosyal-hizmetler-ve-cocuk-esirgeme-kurumuna-bagli-kadin-konukevleri-yonetmeligi-cn815.html> adresinden 24.09.2020 tarihinde alınmışdır.
- İnternet: Məmmədova, Ü., Heydərov, N., Əfəndiyeva, G., Sayfudinova, L. (2009). Siyasətdə və Dövlət Əhəmiyyətli Qərarların Verilməsində Qadın və Kişilərin Balanslaşdırılmış İştirakına Dair Avropa Şurasının Nazirlər Komitəsinin Təvsiyələrinin Azərbaycan Respublikasında Yerinə Yetirilməsinin Monitorinqinin Nəticələri Haqqında Hesabat. 5-26. Web: <http://docplayer.net/63983393-Gender-b%C9%99rab%C9%99rliyi-v%C9%99-qadin-t%C9%99s%C9%99bbusl%C9%99ri-ictimai-birliyi.html> adresinden 20.08.2019 tarihinde alınmışdır.
- İnternet: Mor Çatı Kadın Sığınma Vakfı. (2017). “2017 Yılı Faaliyet Raporu”. Web: <https://www.morcati.org.tr/tr/neler-yapiyoruz/faaliyet-raporlari/451-mor-cati-2017-yili-faaliyet-raporu> adresinden 12.10.2019 tarihinde alınmışdır.
- İnternet: Mor Çatı Sığınma Vakfı. (2017). 2017 Yılı Faaliyet Raporu. Web: <https://www.morcati.org.tr/tr/neler-yapiyoruz/faaliyet-raporlari/451-mor-cati-2017-yili-faaliyet-raporu> adresinden 12.10.2019 tarihinde alınmışdır.
- İnternet: Qadınlara Qarşı Zorakılıq ilə Mübarizəyə dair Azərbaycan Respublikası Milli Məclisinin Bəyanatı. (2006). Web: <https://meclis.gov.az/?/az/statement/view/24/> adresinden 12.10.2019 tarihinde alınmışdır.

- İnternet: Qəhrəmanova, M. (2019). Azərbaycanca Gender-Həssas Dayanıqlı İnkişaf Məqsədləri üzrə Məlumatların (2008-2019-cu illər) Toplanması və Təhlili. Web: <http://crrc.az/wp-content/uploads/2019/10/Collection-and-Analysis-of-information-on-Gender-Sensitive-Sustainable-Development-Goals-in-Azerbaijan-2008-2019.pdf> adresindən 05.02.2020 tarixində alınmışdır.
- İnternet: Resmî Gazete. (2013). Kadın Konukevlerinin Açılması ve İşletilmesi Hakkında Yönetmelik. 28519. Web: <https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2013/01/20130105-5.htm> adresinden 19.11.2020 tarixində alınmışdır.
- İnternet: State Statistical Committee of the Republic of Azerbaijan. (2014). On The Results Of The Statistical Survey On Violence Against The Person Report. Web: https://azerbaijan.unfpa.org/sites/default/files/pub-pdf/Hesabat_English2014_0.pdf adresinden 20.07.2019 tarixində alınmışdır.
- İnternet: The State Statistical Committee of the Republic of Azerbaijan. (2016). “Gender Indicators. Women and Men in Azerbaijan”. Web: <https://www.stat.gov.az/source/gender/?lang=en> adresinden 12.12.2020 tarixində alınmışdır.
- İnternet: United Nations Population Fund. (2014). Child Marriage in Azerbaijan. 1-8. Web: <https://www.girlsnotbrides.org/wp-content/uploads/2015/08/UNFPA-Child-Marriage-in-Azerbaijan-2014.pdf> adresinden 08.02. 2019 tarixində alınmışdır.
- İnternet: Üçüncü Çağırış Azərbaycan Respublikası Milli Məclisinin IV Sessiyası İclasının Protokolu. (2006). Web: <https://meclis.gov.az/?/az/stenoqram/82> adresinden 07.09.2019 tarixində alınmışdır.
- İnternet: Vətəndaşların Əmək Hüquqlarını Müdafiə Liqası və “Təmiz Dünya” Qadınlara Yardım İctimai Birliyi. (2014a). Məişət Zorakılığına Qarşı Müdafiə Tədbirləri Qanunvericilik və Onun Təbliği Praktikasısı. Web: http://labourrights-az.org/wp-content/uploads/2014/10/Meishet-zorakiligi_SON_neshr-versiyas%C4%B1.pdf adresinden 20.12.2019 tarixində alınmışdır.
- İnternet: Vətəndaşların Əmək Hüquqlarını Müdafiə Liqası və “Təmiz Dünya” Qadınlara Yardım İctimai Birliyi. (2014b). Məişət Zorakılığı Törətmiş Şəxsin İnzibati və Cinayət Məsuliyyətinə Cəlb Edilməsinin Hüquqi Əsaslarının Təhlili. 4-12. Web: http://labourrights-az.org/wp-content/uploads/2014/04/Tehlil_CM-08-aprel-14.pdf adresinden 17.06.2019 tarixində alınmışdır.
- İsmayılova, N. (2017). *Zorakılığa “YOX” Deyək-Ailəmizi Qoruyaq!*. Bakı: “Şərq-Qərb” Mətbəəsi.
- İşliyen, F. (2015). Şiddet Haberlerindeki “Mağdur Kadın” Miti Üzerine Göstergibilimsel Bir İnceleme: “Habertürk Gazetesi Ş.E. Cinayeti Örneği”. *Global Media Journal: Turkish Edition*, 6(11).
- Kadın Dayanışma Vakfı. (2005). *Aile İçinde Kadına Yönelik Şiddet. El Kitabı*. Ankara: Kadın Dayanışma Vakfı Yayınları.
- Kadın Dayanışma Vakfı. (2017). *Kadına Yönelik Şiddet*. Ankara: Ezgi Ofset ve Matbaacılık.

Kadın Odaklı Habercilik, (Der: S. Alankuş), İstanbul: IPS İletişim Vakfı Yayınları.

Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü. (2008). *Aile İçi Şiddetle Mücadele El Kitabı*. Ankara: Başbakanlık Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü Yayınları.

Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü. (2008). *Kadın Sığınmaevleri Kılavuzu*. Ankara: KSGM Yayınları.

Kaptanoğlu, İ., Eryurt, M. A., Koç, İ., Bozbeyoğlu, A. Ç. (2014). *Azərbaycanda Doğulan Uşaqların Cins Nisbətinin Pozulmasına Zəmin Yaradan Mexanizmlər: Keyfiyyət və Kəmiyyət Əsaslı Tədqiqat* (Birinci Baskı). Bakı: Birləşmiş Millətlər Təşkilatının Əhali Fondunun Azərbaycanadakı Nümayəndəliyi Yayınevi.

Karal, D., Aydemir, E. (2012). *Türkiye'de Kadına Yönelik Şiddet*. Ankara: Uluslararası Strateji Araştırmaları Kurumu Yayınları.

Karataş, S., Şener, Ü. ve Otaran, N. (2008). *Kadın Sığınma Evleri Kılavuzu. Kadına Yönelik Aile İçi Şiddetle Mücadele Projesi*. Ankara: Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü yayınları.

Karınca, E. (2010). *Sorularla Kadına Yönelik Aile İçi Şiddet*. Ankara: Türkiye Barolar Birliği.

Kazancı, D. (2010). *Evliliklerinde Maruz Kaldıkları Şiddet Nedeniyle Kadın Sığınma Evlerinde Barınan Kadınların Kaygı ve Depresyon Düzeyleri*. Yüksek Lisans Tezi, Maltepe Üniversitesi, İstanbul.

Kelebek, G. (2016). *Aile İçi Şiddete Maruz Kalarak Boşanmış Kadınların Yaşam Deneyimleri*. Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi, Ankara.

Kernsmith, R., Wilczak, A., Kalaian, S. (2005). *Gender Differences in Response to Stalking Victimization*. Paper Presented at the Annual Meeting of the American. Society of Criminology, Royal York, Toronto.

Kjaerum, M. (2014). *Violence Against Women: An EU-Wide Survey: Main Results*. European Union Agency For Fundamental Rights.

Klite, P., Robert, A. B, Salzman, J. (1997). *Baaad News: Local TV News in America. Denver, CO: Rocky Mountain Media Watch*.

Köse, A., Beşer, A. (2007). Kadının Değiştirilebilir Yazgısı “Şiddet”. *Journal of Anatolia Nursing and Health Sciences*, 10(4), 114-121.

Küçükali, A. (2016). Kadın Konukevi Müdürlüklerinden Hizmet Alan Kadınların Genel Profili ve Kurumlardan Aldıkları Hizmetlerin Verimliliği: Erzurum, Erzincan ve Bayburt Örneği. *Süleyman Demirel Üniversitesi Vizyoner Dergisi*, Cilt: 7, Sayı: 14, ss.43-57.

Mahmudova, L. (2019). Məişət Zorakılığı: Dövlət və Cəmiyyətin Ortaq Problemi. *Bakı Araşdırmalar İnstitutu Dergisi*.

- Maybek, S. D. (2017). Şiddet Mağduru Kadınların Sığınma Evi Sonrası Deneyimleri. *Sosyoloji Konferansları*, (55), 153.
- Mərkəzi və Qərbi Asiya Regional Departamenti və Regional və Davamlı İnkişaf Departamenti. (2005). *Azərbaycan: Ölkə üzrə Gender Qiymətləndirilməsi*. Asiya İnkişaf Bankı Yayınları. 23-24.
- Mirzəzadə, R. (2020). *Davamlı İnkişafın Sosial və Fəlsəfi Problemləri (Kollektiv Monoqrafiya). Davamlı İnkişaf Siyasəti: Gender və İqtisadiyyat*. Bakı: Elm və Təhsil Nəşriyyatı.
- Mor Çatı Kadın Sığınma Vakfı. (2007). *Şiddetten Uzakta Bir Sığınak Nasıl Kurulur? Nasıl Yürütülür?* İstanbul: Mor Çatı Yayınları.
- Mor Çatı Kadın Sığınma Vakfı. (2012). *2012 Faaliyet Raporu*. İstanbul: Mor Çatı Yayınları.
- Mor Çatı Kadın Sığınma Vakfı. (2019). *2019 Faaliyet Raporu*. İstanbul: Mor Çatı Yayınları.
- Mor Çatı. (1998). *Geleceğim Elimde*. İstanbul: Mor Çatı Yayınları.
- Moroğlu, N. (2012). Kadına Yönelik Şiddetin Önlenmesi 6284 Sayılı Yasa ve İstanbul Sözleşmesi. *Türkiye Barolar Birliği Dergisi*, 357-380.
- Mustaine, E. E., Tewksbury, R. (1999). A Routine Activity Theory Explanation for Women's Stalking Victimization. *Violence Against Women*, 5(1), 43-62.
- Nadir, U. (2017). “*Nasıl Korunabilirdik?*”. *Şiddete Uğrayan Kadınlar ve Çocuklar*. (Birinci Baskı). İstanbul: İletişim Yayıncılık.
- OECD. (2020). Taking Public Action to End Violence at Home. OECD High-Level Conference on Ending Violence Against Women.
- Öyekçin, D., Yetim, D., Şahin, E. (2012). Kadına Yönelik Farklı Eş Şiddeti Tiplerini Etkileyen Psikososyal Faktörler. *Türk Psikiyatri Dergisi*, 1-7.
- Özateş, Ö. S. (2009). Bir Sosyal Hizmet Müdahalesi Olarak Aile İçi Şiddet Mağduru Kadın Sorununda Feminist Etik Yaklaşım. *Toplum ve Sosyal Hizmet Dergisi*, 20(2), 99-108.
- Özkan, G. (2017). Kadına Yönelik Şiddet-Aile İçi Şiddet ve Konuya İlişkin Uluslararası Metinler Üzerine Bir İnceleme. *Hacettepe Hukuk Fakültesi Dergisi*, 7(1), 533-564.
- Öztunalı-Kayır, G. (1998). *Kadına Yönelik Şiddetin Araştırılması Sorunları. Mor Çatı Kollektifi (Editör). Geleceğim Elimde*. Birinci Baskı. İstanbul: Mor Çatı Yayınları.
- Öztürk, A. B. (2015a). Bebekten Katile “Erk”ten Erkeğe., D. Güler Aydın (Editör). *Kadına Yönelik Şiddetin Ekonomi Politikası*. Ankara: Hacettepe Üniversitesi Yayınları.
- Öztürk, A. B. (2015b). *Kadınlarla Eğitici Eğitimi El Kitabı*. Ankara: Kadın Dayanışma Vakfı.
- Öztürk, E. (2010). *Türkiye’de Aile İçi Şiddet, Kadın Sığınma Evleri ve Din*. (Birinci Baskı). İstanbul: Birey Yayıncılık.

- Öztürk, E. (2014). Türkiye’de Aile, Şiddet ve Kadın Sığınmaevleri. 21. Yüzyılda Eğitim ve Toplum Eğitim Bilimleri ve Sosyal Araştırmalar Dergisi. Cilt 3, Sayı 7.
- Polat, O. (2015). *Şiddet*. İstanbul: Seçkin Yayıncılık.
- Rəşidova, A. (2014). *Azərbaycanda Qadınlara Qarşı Məişət Zorakılığının Xüsusiyyət və Səbəblərinin Araşdırılması üzrə Sorğu, Yekun Hesabat*. Bakı: Azərbaycan Respublikası Səhiyyə Nazirliyinin İctimai Səhiyyə və İslahatlar Mərkəzi.
- Roberts, K. A. (2005). Women’s Experience of Violence During Stalking by Former Romantic Partners: Factors Predictive of Stalking Violence. *Violence Against Women*, 11(1), 89-114.
- Sallan Gül, S. (2013). *Türkiye’de Kadın Sığınma Evleri Erkek Şiddetinden Uzak Yaşama Açılan Kapılar Mı?*. İstanbul: Bağlam Yayıncılık.
- Sargın, A. (2012). Kamu Kurumları ve Kadın Sivil Toplum Örgütleri için Kadına Yönelik Şiddet ile Mücadele ve Şiddete Uğrayan Kadınlara Destek Mekanizmaları. Türkiye’nin Az Gelişmiş Bölgelerindeki (Güneydoğu Anadolu, Doğu Anadolu ve Doğu Karadeniz Bölgeleri) Kadın ve Kadın STK’larının Güçlendirilmesi Projesi.
- Sarı, K. S. (2010). *Ailenin Korunmasına Dair Kanun ve Aile Mahkemeleri Bağlamında Kadına Yönelik Aile İçi Şiddet*. Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi, Ankara.
- Schechter, S., Ganley, A. L. (1995). *Domestic Violence: A National Curriculum For Family Preservation Practitioners*. Family Violence Prevention Fund.
- Sezgin, H. (2007). *Partneri Tarafından Şiddet Görmüş ve Kadın Sığınma Evinde Barınan Kadınların Kullandıkları Başetme Yöntemleri ile Algıladıkları Sosyal Desteğin Ruhsal Sağlıkları ile İlişisinin İncelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi, İstanbul.
- Stelmaszek, B., Fisher, H. (2013). *Country Report 2012. Reality Check on Data Collection and European Services for Women and Children Survivors of Violence. A Right for Protection and Support?*. Vienna: Women Against Violence Europe Press.
- Sullivan, C. M., Gillum, T. (2001). *Shelters And Other Community-Based Services for Battered Women and Their Children*. Thousand Oaks: Sage Publications.
- Şahverdiyeva, X., Mirzəzadə, A., Əhmədova, A., Cəfərli, G. (2021). Gender Əsaslı Zorakılıq Qurbanlarına Hüquqi Yardım: Milli və Beynəlxalq Müdafiə Mexanizmləri. Vəkillər və Vəkilliyə Namizədlər üçün Tədris Materialı.
- Şenol, D., Yıldız, S. (2013). *Kadına Yönelik Şiddet Algısı-Kadın ve Erkek Bakış Açılılarıyla*. Ankara: Mutlu Çocuklar Derneği Yayınları.
- Şimşek, H. (2018). *Kadın KonuKevinde Kalan Şiddet Mağduru Kadınların Yaşam Planlarının Niteliksel Olarak Araştırılması: Eskişehir Örneği*. Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi, Ankara.
- Tanrıöver, H. (2012). Medyada Kadınların Temsil Biçimleri ve Kadın Hakları İhlalleri.

- Targan Çalış, Ş. (2017). *Kadın Konukevinde Kalan Kadınların Sosyal Destek Sistemleri ve Gelecek Beklentileri*. Yüksek Lisans Tezi, Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi, Ankara.
- Tarhan, C. (2011). *Şiddete Maruz Kalan Kadınlarda Travma Sonrası Stres Belirtileri ve Travma Sonrası Gelişimin Yordanması*. Yüksek Lisans Tezi, Maltepe Üniversitesi, İstanbul.
- Taşdemir Afşar, S. (2015). Türkiye'de Şiddetin “Kadın Yüzü”. *Journal of Sociological Studies/Sosyoloji Konferansları*, (52).
- Tatlılıoğlu, K., Küçükköse, İ. (2015). Türkiye'de Kadına Yönelik Şiddet: Nedenleri, Koruma, Önleme ve Müdahale Hizmetleri. *Dicle Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 7(13), 194-209.
- Tekindal, M., Özlem, Ş. Ö., Emre, M. (2018). Şiddet Mağduru Kadına Yönelik Sosyal Hizmet Müdahalesi: Ayşen ve Zehra Vakası. *Ufkun Ötesi Bilim Dergisi*, 18(1), 45-72.
- Tel, H. (2002). Gizli Sağlık Sorunu: Ev İçi Şiddet ve Hemşirelik Yaklaşımları. *Cumhuriyet Üniversitesi Hemşirelik Yüksek Okulu Dergisi*, 6(2), 110.
- The United Nations Population Fund və Ailə Qadın və Uşaq Problemləri üzrə Dövlət Komitəsi. (2018). *Azərbaycanda Gender Bərabərliyi və Gender Münasibətləri: Mövcud Vəziyyət və İmkanlar. Kişilərin Gender Bərabərliyinə Münasibətinə Dair Tədqiqatın (IMAGES) Nəticələri Üzrə Hesabat*.
- Tokuç, B., Ekuklu, G., Avcıoğlu, S. (2010). Domestic Violence Against Married Women in Edirne. *Journal of Interpersonal Violence*, 25(5), 832-847.
- Topaloğlu, M. (2009). Töre Saiki ile İnsan Öldürme Suçu. *İstanbul Barosu Dergisi*, C, 83, 1.
- Toros, İ. A. (2010). *Aile İçi Şiddete Maruz Kalmış Kadınların MMPI Profillerinin İncelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Çukurova Üniversitesi, Adana.
- Tosun, Z. (2010). *Kadın Sığınma Evleri Projesi. Belediyer için Kadın Sığınma Evi. Kadın Danışma Merkezi ve Şiddet Başvuru Hattı Uygulama Rehberi*. Ankara: İçişleri Bakanlığı, Mahalli İdareler Genel Müdürlüğü.
- Tosun, Z. ve Öztürk, A. B. (2010). *Kadın Sığınma Evi Modelleri*. Ankara: İçişleri Bakanlığı Mahalli İdareler Genel Müdürlüğü.
- Tosun, Z., Elçik, G., Mutluer, N. (2010). Aile İçi Kadına Yönelik Şiddet. Kadına Yönelik Şiddetle Mücadelede Din Görevlilerinin Katkısının Sağlanması. Eğitim Seti.
- Trend, D. (2008). *Medyada Şiddet Efsanesi*, (Çev: G. Bostancı), İstanbul:Yapı Kredi Yayınları.
- Türkmen, A. (2009). Yeni Bir Hukuki Olgu Olarak Israrlı Takip ve Taciz (Stalking) ve Bunun Türk Medeni Hukuku Bakımından Değerlendirilmesi. *Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 1387-1434.

- Tüzel, G. B. ve Gelegen, D. G. (2010). Evim, Güzel Evim: Bir Sığınma Evinde Feminist Yapı Çözümü. *Fe Dergisi*, 2(1), 42-57.
- Uluocak, Ş., Gökulu, G. ve Bilir, O. (2014). Kadına Yönelik Şiddetin Önlenmesinde Bir Başlangıç Noktası: Partner Şiddeti. *Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi*, 11 (2), 362-387.
- United Nations Human Rights Council. (2014). Report of the Special Rapporteur on Violence Against Women, its Causes and Consequences. Report No: A/HRC/26/38/Add.3.
- Uyumaz, A., Akdağ, İ. (2015). Türk Özel Hukukunda Şiddet ve Israrlı Takip Kavramı ile Israrlı Takip Mağdurunun Korunması. *Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 19(2), 45-94.
- Ünlü, S., Bayram, N., Uluyağcı, C., Bayçu, S. (2009). Kadına Yönelik Şiddet: TV Dizilerinde Kadına Yönelik Şiddet Üzerine Bir Araştırma. *Selçuk İletişim*, 5(4), 95-104.
- Ünsal, A. (1996). Genişletilmiş Bir Şiddet Tipolojisi.
- Vahip, I., Doğanavşargil, Ö. (2006). Aile İçi Fiziksel Şiddet ve Kadın Hastalarımız. *Türk Psikiyatri Dergisi*, 17(2), 107-114.
- Yaktıl Oğuz, G. (2010). *Erkek Egemen Toplumda Gücün Kanıtı: Kadına Yönelik Şiddet ve Medyadaki Görünimleri*. Medyada Şiddet Kültürü, (Ed: Ö. Özer), Konya: Litaretürk Yayınları.
- Yalçın, M. (2014). *Aile İçi Şiddet Nedeniyle Kadın Konukevinden Hizmet Alan Şiddet Mağduru Kadınlar ile Kuruluşta Görev Yapan Meslek Elemanlarının Kadın Konukevi Hizmetlerine İlişkin Değerlendirmeleri: Ankara Örneği*. Yüksek Lisans Tezi, Başkent Üniversitesi, Ankara.
- Yavuzer, H. (2001). Çocuk ve Suç.(10. basım). *İstanbul: Remzi Kitapevi*.
- Yetim, S. (2015). Siber Zorbalık, Türkiye ve ABD Karşılaştırması (ABD V. Drew Dosyası). *Türkiye Barolar Birliği Dergisi*, 28 (120), 325-384.
- Yıldırım, A. (1998). *Sıradan Şiddet: Kadına ve Çocuğa Yönelik Şiddetin Toplumsal Kaynakları*. İstanbul: Boyut Kitapları.
- Yiğitcan, G. (2013). *Kadına Yönelik Şiddet – Kırıkkale Örneği*. Yüksek Lisans Tezi, Kırıkkale Üniversitesi, Kırıkkale.
- Zeynalova, M. (2018). “Müdafiə və Xilas” Proqramlarının Effektiv Sonluğu. *Əmək və Əhalinin Sosial Müdafiəsi Nazirliyi”nin “Sosial Həyat” Dergisi*. 1-14.
- Əlibəyli, Q., Nuriyev, Ə., Hüseynova, R. (2016). *Məişət Zorakılığı Məsələləri ilə Bağlı Hüquq-Mühafizə, Ədliyyə və Yerli İcra Hakimiyyəti Orqanları Əməkdaşları üçün Təlim Vəsaiti*. Bakı: “Qadınlar Arasında Həmrəylik” İctimai Birliyi Yayınları.

- Əliyeva S., Camalzadə, Ş. (2013). *Məişət zorakılığına qarşı mübarizə: Praktikum*. Bakı: “Qoliat qrup” Qapalı Səhmdar Cəmiyyəti Yayınları.
- Əliyeva, S. (2015). *Ayrı-Seçkilik İşlərində Hüquqi Müdafiə Vasitələrindən İstifadə Üzrə Təlimat*. Bakı: Avropa Şurası Yayınları.
- Qaracayev, C. H. (2011). “*Məişət Zorakılığının Qarşısının Alınması Haqqında*” *Azərbaycan Respublikasının Qanununun Komentariyası*. Bakı: Azərbaycan Hüquqşünaslar Konfederasiyası Yayınları.
- Westrup, D., Fremouw, W. J. (1998). Stalking Behavior: A Literature Review and Suggested Functional Analytic Assessment Technology. *Aggression and Violent Behavior*, 3(3), 255-274.
- WHO. (2016). *Violence Against Women. Intimate Partner and Sexual Violence Against Women*. Switzerland: Publications of the World Health Organization.
- Williamson, J. (1998). “*Kadın Bir Adadır: Dişillik ve Sömürgecilik*”, *Eğlence İncelemeleri*, (Haz: T. Modleski), (Çev: N. Gürbilek), İstanbul: Metis Yayınları.
- Xu, X., Zhu, F., O’Campo, P., Koenig, M. A., Mock, V., Campbell, J. (2005). Prevalence of and Risk Factors For Intimate Partner Violence in China. *American Journal of Public Health*, 95(1), 78-85.

EK-1. Anket Formları

Anket formunda kadın konukevinde kalan kadınlara sorulan sorular şu şekildedir:

1. Yaş Aralığınız

- ☐ 9-18
- ☐ 19-27
- ☐ 28-36
- ☐ 37-45
- ☐ 46-54
- ☐ 55-63

2. Medeni Durumunuz

- ☐ Evliyim
- ☐ Bekarım
- ☐ Boşandım
- ☐ Eşim vefat etti
- ☐ Ayrı yaşıyorum
- ☐ Nikahsız yaşıyoruz

3. Evlenme Biçiminiz

- ☐ Tanışarak
- ☐ Görücü usulü
- ☐ Arkadaş aracılığıyla
- ☐ Kaçarak evlilik
- ☐ Ailenin zoruyla

4. Eğitim Düzeyiniz

- ☐ Üniversite
- ☐ İlköğretim
- ☐ Orta okul
- ☐ Lise
- ☐ Okur-yazar, fakat ilköğretim mezunu değilim
- ☐ Okur-yazar değilim

EK-1. (devam) Anket Formları

5. Yaşadığınız Şiddetin Türü Nedir?

- ☐ Fiziksel
- ☐ Cinsel
- ☐ Psikolojik
- ☐ Ekonomik
- ☐ Israrlı Takip

6. Fiziksel Şiddetin Ağırlıklı Olarak Hangi Biçim(ler)ine Maruz Kaldınız?

- ☐ Tekme/yumrukla vurdu
- ☐ Tokat attı
- ☐ İtip kaktı
- ☐ Bir şey attı/fırlattı
- ☐ Kesici/delici aletle saldırdı

7. Psikolojik Şiddetin Ağırlıklı Olarak Hangi Biçim(ler)ine Maruz Kaldınız?

- ☐ İhmal etti
- ☐ Hakaret/Küfür etti
- ☐ Sevdiğim-ihtiyaç duyduğum faaliyetlerden sürekli biçimde mahrum bıraktı
- ☐ Bana ve çevreme zarar vermekle tehdit etti
- ☐ Bağırdı
- ☐ Evden çıkmamı/yakın çevremle görüşmemi yasakladı
- ☐ Söz hakkı vermedi
- ☐ Sosyal paylaşım sitelerimi engelledi
- ☐ Başkalarının yanında küçük düşürdü

8. Ekonomik Şiddetin Ağırlıklı Olarak Hangi Biçim(ler)ine Maruz Kaldınız?

- ☐ Çalışmamı engelledi
- ☐ Para vermedi
- ☐ Kısıtlı para verdi
- ☐ Ekonomik geliri hakkında bilgilendirmedi
- ☐ Mal varlığımı elimden aldı
- ☐ Evin temel giderlerini karşılamadı

EK-1. (devam) Anket Formları

- ☐ Paramı zorla elimden aldı

9. Israrlı Takibin Ağırlıklı Olarak Hangi Biçim(ler)ine Maruz Kaldınız?

- ☐ Sürekli telefonla aradı
- ☐ Kısa mesaj, mektup veya e-posta gönderdi
- ☐ Facebook, twitter, instagram gibi sosyal medya aracılığıyla iletişime geçmeye çalıştı
- ☐ Çalıştığım ve yaşadığım mekanlara gelerek rahatsız etti
- ☐ Çiçek, çikolata, hediyeler gönderdi
- ☐ Kişisel bilgilerimi üçüncü şahıslarla paylaştı
- ☐ Görüşmezsem intihar edeceği ile tehdit etti
- ☐ Görüşmezsem çocuklarıma ve aileme zarar vermekle tehdit etti

10. Maruz kaldığınız şiddetin uygulayıcısı kimdir?

- ☐ Babam
- ☐ Annem
- ☐ Kardeşim
- ☐ Eşim
- ☐ Kayınvalidem
- ☐ Kayınpederim
- ☐ Kaynım
- ☐ Görümcem
- ☐ Çocuklarım

11. Sizce Şiddete Hangi Neden(ler)den Dolayı Maruz Kaldınız?

- ☐ İletişim problemi
- ☐ Çocuklarla yeterince ilgilenmediğimi düşünmesi
- ☐ Ev işlerini aksattığımı zannetmesi
- ☐ Gereksiz yere kıskançlık
- ☐ Bana şiddet uygulayan erkeğin hayatında başka bir kadının olması
- ☐ Gereksiz harcama yaptığımı düşünmesi
- ☐ Zorla evlendirilmeye karşı geldiğim için
- ☐ Ailelerin rızası dışında evlilik yapmam

EK-1. (devam) Anket Formları

- ☐ Cinsel sorunlar
- ☐ Benim davranışlarım yüzünden
- ☐ Eşimin psikolojik sorunları
- ☐ Eşimin kötü alışkanlıkları
- ☐ Ekonomik sıkıntı, işsizlik
- ☐ Eşimin ailesiyle yaşanan sorunlar
- ☐ Eşimin sorumsuz davranması
- ☐ Çalışmak istemem
- ☐ Erkek çocuğum olmadığı için
- ☐ Eşimle aramızdaki yaş farkından kaynaklanan sorunlar
- ☐ Sahipsiz olduğumu düşünmesi

12. Sizce Haklı Görülebilecek Bir Şiddet Türü Var Mıdır?

- ☐ Haklı görülebilecek şiddet yoktur
- ☐ Bazı durumlarda erkekler kadınlara şiddet uygulayabilir

13. Maruz Kaldığınız Şiddet Karşısında Nasıl Tepki Verdiniz?

- ☐ Şiddet uygulayan kişiyle konuşmadım
- ☐ Şiddet sonucu yaşanan sorunu konuşarak çözmeye çalıştım
- ☐ Şiddet uygulayana sözle karşılık verdim
- ☐ Kaderim olduğunu düşünerek kabullendim
- ☐ Aileme şikayet ettim
- ☐ Şiddet uygulayan kişinin ailesine tepki verdim
- ☐ Şiddet uygulayana aynı şekilde karşılık verdim
- ☐ Maruz kaldığım şiddet karşısında evi terk ettim
- ☐ Şiddetten kurtulmak için ilgili kuruma şikayet ettim
- ☐ Psikoloğa gittim
- ☐ Boşanma girişiminde bulundum

14. Maruz Kaldığınız Şiddete Karşı Yakın Çevreniz Nasıl Bir Tepki Verdi?

- ☐ Onaylamadılar
- ☐ Kayıtsız kaldılar

EK-1. (devam) Anket Formları

- ☐ Destek oldular
- ☐ Şiddet uygulayanı haklı buldular
- ☐ Yakın çevreme haber vermedim

15. Maruz Kaldığınız Şiddet Ortamında Yaşamınızı Sürdürme Nedenleriniz Nelerdir?

- ☐ Utandım
- ☐ Ailem üzülsün diye
- ☐ Korktum
- ☐ Ailelerimiz müdahale etti
- ☐ Çevre faktörleri
- ☐ Eşimi sevdim
- ☐ Çocuğum babasız kalmasın diye
- ☐ Şiddetin bir gün biteceğini düşündüm
- ☐ Gelirim yoktu
- ☐ Toplumdaki saygınlığının zarar görmesinden endişe ettiğim için

16. Şiddete Maruz Kaldığınızda İlk Başvurduğunuz Kurum veya Kuruluşlar Neresidir?

- ☐ İl/İlçe Sosyal Hizmetler Müdürlüğü
- ☐ Sağlık Kuruluşu
- ☐ Mahkeme
- ☐ Polis/Jandarma Merkezi
- ☐ Aile Danışma Merkezi
- ☐ Kadın Konukevleri
- ☐ Kadın Sivil Toplum Kuruluşları

17. Maruz Kaldığınız Şiddet Karşısında Başvurduğunuz Kurum/Kuruluşlar Sorumluluklarını Nasıl Yerine Getirdi?

- ☐ İlgili kuruma göndediler
- ☐ İlgisiz davrandılar
- ☐ Suçlayıcı davranarak şiddet uygulayan kişiye destek oldular
- ☐ İlgili görünmeye çalıştılar ama işlem yapmadılar

EK-1. (devam) Anket Formları

- ☐ Şiddet uygulayanla barıştırmak için evime göndermeye çalıştılar

18. Kadın Konukevine Geliş Nedeniniz?

- ☐ Eşimden uzak kalmak istedim
☐ Dayaktan kurtulmak
☐ Kalacak yerimin olmaması
☐ Cinsel istismardan kurtulmak
☐ Zorla evlendirilmeye karşı gelmek istedim
☐ Can güvenliğimin olmaması
☐ Çocuğuma şiddet uygulanması

19. Kadın Konukevinden Nasıl Haberdar Oldunuz?

- ☐ İnternet
☐ Görsel basın
☐ Yazılı basın
☐ Kolluk yönlendirmesi
☐ Sivil toplum kuruluşları
☐ Yakın çevrem/kadın konukevi tecrübesi olan kişilerin yönlendirmesi

20. Kadın Konukevinde Ne Kadar Süredir Kalıyorsunuz?

- ☐ 1 ay
☐ 2 ay
☐ 3 ay
☐ 4 ay
☐ 5 ay
☐ 6 ay
☐ 7 ay
☐ 8 ay
☐ 9 ay

EK-1. (devam) Anket Formları

21. Kadın Konukevindeki Kaldığınız Süreyi Yeterli Buluyor Musunuz?

- ☐ Yeterli
- ☐ Yeterli değil
- ☐ Kısmen yeterli

EK-1. (devam) Anket Formları

22. Kadın Konukevinde Ne Tür Destek Hizmetleri Almaktasınız?

- ☐ Psikolojik-Sosyal
- ☐ Maddi
- ☐ Hukuki
- ☐ Tıbbi
- ☐ Çocuğumun ihtiyaçlarını karşılama konusunda destek
- ☐ Güvenlik
- ☐ Danışmanlık ve Yönlendirme
- ☐ Kreş
- ☐ Mesleki Eğitim

23. Kadın Konukevinde Verilen Hizmetlerden Memnuniyet Düzeyiniz Nedir?

- ☐ Çok memnun
- ☐ Memnun
- ☐ Kararsız
- ☐ Memnun değilim
- ☐ Hiç memnun değilim

24. Kadın Konukevinde Size Aile İçi Şiddetin Önlenmesi Hakkında Azerbaycan Cumhuriyeti'nin Kanunu Hakkında Gerekli Bilgilendirme Yaptılar Mı?

- ☐ Evet
- ☐ Hayır

25. Sizce Kadın Konukevleri Nasıl Olmalı?

- ☐ Maddi destek arttırılmalı
- ☐ İş bulma imkanları arttırılmalı
- ☐ Meslek edindirme kursları arttırılmalı

EK-1. (devam) Anket Formları

- ☐ Çocuklar için daha çok aktivite oluşturulmalı
- ☐ Fiziksel koşullar iyileştirilmeli
- ☐ Kalma süresi uzatılmalı
- ☐ Kadınlara daha sıcak davranılmalı
- ☐ Kadınlar bilinçlendirilmeli
- ☐ Sosyal faaliyetler arttırılmalı
- ☐ Tam zamanlı psikolog olmalı

26. Kadın Konukevleri Sizin İçin Ne İfade Ediyor?

- ☐ Yeni bir hayatın başlangıcı
- ☐ Geçici barınak
- ☐ Güvenli bir yer
- ☐ Özgürlük ortamı
- ☐ Cezaevi

27. Kadın Konukevinde Kalarak Edindiğiniz Kazanımlar Nelerdir?

- ☐ Kendime olan özgüvenimi yeniden kazandım
- ☐ Mutlu olabilmeyi öğrendim
- ☐ Şiddet görenin sadece ben olmadığını anladım
- ☐ Kendimi birçok açıdan geliştirdim
- ☐ Hiçbir kazanımım olmadı

28. Kadın Konukevinden Ayrıldıktan Sonraki Planlarınız Nelerdir?

- ☐ İş bulmak
- ☐ Eğitimime devam etmek
- ☐ Yeni bir hayat kurmak
- ☐ Ailemin yanına dönmek
- ☐ Eşime geri dönmek
- ☐ Ne yapacağımı bilmiyorum

ÖZGEÇMİŞ

Kişisel Bilgiler

Soyadı, adı : Abdullayev Elmin
Uyruğu : Azerbaycan

Eğitim

Derece	Eğitim Birimi	Mezuniyet tarihi
Yüksek Lisans	Gazi Üniversitesi	Devam ediyor
Lisans	Azerbaycan Devlet Pedagojik Üniversitesi	2017
Lise	48 Numaralı lise	2013

İş Deneyimi

Yıl	Yer	Görev
2015	United Aid For Azerbaijan	Sosyal Hizmet Elemanı
2016	Temiz Dünya Kadınlara Yardım Birliği	Sosyal Hizmet Elemanı

Yabancı Dil

İngilizce, Rusça

GAZİLİ OLMAK AYRICALIKTIR..

